

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 8

13—18 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 13 mars

	sid.
Svar på interpellation av herr Johansson i Stockholm i anledning av de varslade permitteringarna vid örlogssvarvet i Stockholm	5
Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel:	
Finansdepartementet: Omkostnader	10
Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen	13
Statens justerare: Avlöningar	18
Ersättning för indragna brännvinsförsäljningsmedel	20
Statens tobaksnämnd	22
Anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet:	
Televerkets anslagsbehov	23
Statens järnvägars anslagsbehov	28
Statens vattenfallsverks anslagsbehov	31
Luftfartens markorganisation m. m.	39
Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning	49
Ändringar i förordningen om nöjesskatt	57
Viss skattefrihet för allmänna samlingslokaler	58
Allmän hastighetsbegränsning för motorfordon	59
Testningsskyldighet vid försäljning av begagnad bil	63
Representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar.	67
Transportkostnaderna i Norrland	71
Militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägars busslinjer	73
Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	75

Tisdagen den 17 mars

Svar på fråga av fru Sjöqvist ang. vissa viltskador	80
Svar på interpellation av fröken Vinge ang. uppförande av skolbyggnader med bidrag av medel, avsedda för arbetslöshetens bekämpande	81

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Lindahl ang. direktreferat i Sveriges radio av viss boxningsmatch.....	82
herr Eliasson i Moholm i anledning av beslutat nedläggande av Gudhems remontdepå	83
Onsdagen den 18 mars	
Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet	87
Statens bosättningslånefond	93
Ändrad lydelse av 1 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.	96
Värdesäkring av visst långsiktigt sparande	99
Meddelande ang. institutet enkel fråga	104
Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän	105
Nya former för riksdagens högtidliga öppnande	105
Anskaffande av sakmaterial i utskotten.....	111
Tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar	117
Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan.....	121
Anslag till arkiv m. m.:	
Riksarkivet: Avlöningar	127
Riksarkivet: Omkostnader	128
Kungl. biblioteket: Avlöningar.....	129
Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader.....	131
Bidrag till restaurering av Växjö domkyrka	131
Vissa flygfältsarbeten m. m.	135
Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning m. m.....	136
Beskattningen av skytteorganisationer.....	150
Sparfrämjande åtgärder	154
Förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor	164
Penning- och valutapolitiken	169
Utredning om ett statligt försäkringsföretag	170
Interpellation av herr Bengtsson i Varberg ang. åtgärder för tryggande av talboksverksamheten	173

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 13 mars

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 7, rörande utgifter under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	9
— nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet	23

	sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 35, om ersättning till H. K. B. Carlzén. .	49
— nr 36, ang. anslag å tilläggsstat II till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	49
— nr 37, ang. täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriëbalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper.	49
— nr 38, om upptagande å riksstaten av underskottet för luftfartsfonden	49
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 6, ang. ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning	49
— nr 12, ang. ändringar i förordningen om nöjesskatt	57
— nr 14, ang. ändring av förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto	58
— nr 16, om viss skattefrihet för allmänna samlingslokaler	58
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 9, om fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.	59
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. allmän hastighetsbegränsning för motorfordon.	59
— nr 5, om skyldighet att vid försäljning av begagnad bil förete protokoll över testning rörande bilens beskaffenhet	63
— nr 6, om förslag till lag angående skolplikt	66
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	66
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 2, om representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar	67
— nr 3, om påskyndande av pågående inventering av hittills olösta norrlandsfrågor	70
— nr 4, ang. transportkostnaderna i Norrland.	71
— nr 5, ang. slopande av särskild licens för bilradio	73
— nr 6, om rätt för make till folkpensionär att företaga resor å statens järnvägar till nedsatt pris	73
— nr 7, ang. militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägars busslinjer	73
<i>Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	75

Onsdagen den 18 mars

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet.	87
— nr 40, ang. anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet . . .	93
— nr 41, ang. anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet. . .	96
— nr 42, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementet.	96
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 19, ang. särskild tullavgift för vissa varuslag	96
— nr 20, ang. ändrad lydelse av 1 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.	96
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 4, om ändrad lydelse av 54 § lagen om bankrörelse, m. m.	99
— nr 5, ang. värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande . . .	99

	Sid.
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 8, om ändring av 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän.....	105
— nr 13, ang. ändrad lydelse av 42 § lagen om prästval.....	105
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. remitteringen till utskott av lagstiftningsfrågor, som upptagas av riksdagens revisorer....	105
— nr 5, ang. ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän	105
— nr 6, om nya former för riksdagens högtidliga öppnande	105
— nr 7, om sådan ändring i riksdagsordningen att lottning undviks	111
— nr 8, ang. anskaffande av sakmaterial i utskotten.....	111
— nr 9, ang. tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar..	117
<i>Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan	121
— nr 3, ang. redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser	126
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 43, om anslag till arkiv m. m.	127
— nr 44, ang. anslag å kapitalbudgeten för försvarsdepartementet..	135
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 3, om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.	136
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 10, om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.	150
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 15, ang. beskattningen av skytteorganisationer	150
— nr 18, om främjande av sparandet m. m.	154
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 6, om förstatligande av företag i utländsk ägo, som importera och distribuera mineraloljor	164
— nr 7, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	169
— nr 8, om utredning angående ett statligt försäkringsföretag....	170
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 10, om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken	173
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 5, om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen	173
— nr 7, om översyn av arrendelagstiftningen.....	173
— nr 8, ang. ändringar i lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.....	173
— nr 9, om ändringar i kungörelsen om älgavgifter m. m.....	173

Fredagen den 13 mars

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 6 innevarande mars.

§ 2

Svar på interpellation i anledning av de varslade permitteringarna vid örlogsvarvet i Stockholm

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Johansson i Stockholm frågat statsministern om regeringen överväger åtgärder för att dels minska administrationen vid Stockholms örlogsvarv, dels göra varvet bättre skickat att taga emot civila beställningar och dels överföra arbetsuppgifter till varvet i sådan omfattning att tidigare varslade permitteringar kan återkallas.

Eftersom de framställda frågorna närmast rör försvaret har statsministern givit mig i uppdrag att besvara dem.

De i interpellationen åsyftade personalinskränkningarna berör marinverkstäderna i Stockholm, som ingår i Stockholms örlogsvarv. Marinverkstäderna drivs efter i huvudsak samma principer som statens affärsdrivande verk. De kan motiga — förutom militära uppdrag — även civila beställningar. Arbetsstyrkan måste å andra sidan anpassas efter arbetstillgången.

På grund av arbetsbrist ansågs det i slutet av januari i år erforderligt att minska arbetsstyrkan med 129 arbetare och cirka 40 tjänstemän. Av arbetarna kommer 9 att pensioneras och 4 att sluta på egen begäran medan 8 avses omsko-

las för andra arbetsuppgifter. Av återstående 108 har 56 anställts efter den 1 januari 1950.

Möjligheterna att bereda den friställda personalen annat arbete synes med hänsyn till såväl personalens kvalifikationer som arbetsmarknadsläget i Stockholmsområdet allmänt sett kunna bedömas som goda. Från arbetsmarknads-synpunkt har det ändock framstått såsom önskvärt att de aktuella personalinskränkningar utsträcker över en längre tidsperiod. Härför har även talat att en stor del av den på längre sikt övertaliga personalen har en relativt låg anställningstid.

Åtgärder har därför vidtagits för att tillföra marinverkstäderna arbetsobjekt så att den personal som anställts före den 1 januari 1950 skall kunna beredas fortsatt sysselsättning. Sålunda har Kungl. Maj:t den 6 mars 1959 medgivit marinförvaltningen att vidtaga åtgärder för modernisering av jagaren Halland inom en kostnadsram av 6 miljoner kronor. Dessa arbeten kommer att utföras på Stockholms örlogsvarv. Då man härutöver räknar med att erhålla vissa civila beställningar, kommer de aktuella permitteringarna av arbetare att kunna begränsas till cirka 55 man.

Antalet övertaliga tjänstemän har sedan slutet av januari nedgått genom vissa frivilliga avgångar. De nämnda stödåtgärderna medför också att antalet övertaliga tjänstemän minskar. Antalet har därför nedgått och utgjorde i början av mars 24. Möjligheterna att bereda några av dessa förtidspension undersökes. Enstaka tjänstemän torde kunna omplaceras inom örlogsvarvet.

I detta sammanhang bör nämnas att den av mig tillkallade försvarets personalnämnd har till uppgift att, vid sidan

Svar på interpellation i anledning av de varslade permitteringarna vid örlogsvarvet i Stockholm

av arbetsmarknadsmyndigheterna, verka för omplacering av övertalig personal främst inom försvaret. Från personalnämndens sida har vidtagits åtgärder för att tillse att övertaliga befattningshavare från marinverkstäderna beredes möjlighet att vid inträffande ledigheter ifrågakomma till annan sysselsättning vid försvarets myndigheter i stockholmsområdet.

Arbetsnämnden — som avdelat särskilda tjänstemän för arbetsförmedlande uppgifter i förevarande fall — bedömer möjligheterna att omplacera övertalig personal från marinverkstäderna som goda. Särskild uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att omplacera den övertaliga personalen i annan statlig verksamhet.

Såsom framgår av vad jag nu anfört har — såvitt f. n. kan bedömas — sådana åtgärder vidtagits, att den vid marinverkstäderna i Stockholm friställda arbetskraften kan beredas fortsatt sysselsättning vid verkstäderna eller överföras till andra arbetsuppgifter inom Stockholmsområdet. Några särskilda åtgärder beträffande örlogsvarvens administration m. m. är inte aktuella i annan mån än som följer av den reducerade arbetstillgången. Antalet tjänstemän vid marinverkstäderna har sålunda reducerats från 234 den 1 juli 1957 till 183 den 1 mars 1959. Personalminskningarna har vidare föranlett marinförvaltningen att göra vissa jämkningar i marinverkstädernas organisation. Jag vill för övrigt i detta sammanhang hänvisa till att frågan om örlogsvarvens organisation i stort är föremål för omprövning.

Herr Johansson har gjort vissa jämförelser mellan Stockholms örlogsvarv och örlogsvarven i Karlskrona och Göteborg. Jag vill med anledning härav erinra om de aktuella planerna på Stockholms örlogsvarvs utflyttning till Muskö. Då anläggningarna där kommer att bli mindre än nuvarande anläggning-

ar i Stockholm, måste en minskning av arbetsstyrkan vid Stockholmsvarvet anses ofrånkomlig på längre sikt. Härtill kommer att arbetsmarknadsläget i Blekinge motiverar särskilda sysselsättningsfrämjande åtgärder, bland annat vid Karlskronavarvet.

Med det anförda, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Johanssons interpellation.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret, av vilket framgick, att de omkrivna permitteringarna i viss mån kommer att begränsas och att en rad åtgärder har vidtagits dels för att uppskjuta permitteringar, dels för att skaffa de permitterade andra sysselsättningar. Emellertid måste jag sätta några frågetecken i kanten med anledning av det sätt, på vilket dessa mål uppnåtts.

I nuvarande situation inträffar det ibland, att enskilda företags och enskilda gruppers intressen kommer att stå i motsättning till hela samhällets intressen och att det kan bli mycket svåra överväganden. Den kostsamma upprustning, som Sverige företar, innebär i mycket hög grad en omfördelning av de militära arbetsobjekten, varvid man lägger tyngdpunkten på andra stridsmedel än tidigare. Det har medfört en avsevärd begränsning av flottans byggen. Man ger i stället så mycket mer till robotvapnen, pansarvapnet och flyget, även om flygmaskinerna ofta är föråldrade, innan de kommer upp i luften.

Bland de arbeten, som har tillkommit för att minska permitteringarna vid flottans varv, ingick, som vi hörde, en modernisering av jagaren Halland för 6 miljoner kronor, beslutad den 6 mars av regeringen. Jag ställer frågan: Är detta ett av de fall där militära beställningar, som har uppskjutits till förmån

Svar på interpellation i anledning av de varslade permitteringarna vid örlogsvarvet i Stockholm

för andra, ändå genomföres och redovisas som arbetslöshetshjälp och inte som militärt anslag? I så fall måste jag säga, att det blir en rätt dyr form för beredande av arbete åt arbetarna och tjänstemännen vid flottans varv.

Jagarna är den svenska flottans olycksbarn. I dagarna har man fått betala över 50 miljoner kronor, och det blir ännu mycket mera, bara för att ersätta vissa verkstäder för arbeten, som de inte har utfört. Ännu har det inte framlagts några förslag om att arbetarna kan få ersättning för det arbete de inte har fått utföra! Några av dessa jagare, som kostat stora pengar, gör nu en sista uppvisning för att sedan sys in i malpåsar. Jag frågar: Kunde man inte för flottans varv finna bättre arbetsobjekt än modernisering av jagaren Halland? Jag tror att det bara är ett sätt att bokföra ett militäranslag, som man inte på annat sätt skulle ha fått, och att detta kanske går utöver de 3 250 miljoner som enligt uttalande från finansminister Sträng i remissdebatten svenska försvaret kostar i år, om man räknar med alla poster på alla huvudtitlar och på kapitalbudgeten.

Vad vi avsåg med vår interpellation var ju den fråga, som ställts inom flera industrier, vilka drabbats av denna omläggning — det gäller inte bara flottans varv — nämligen om man inte skulle kunna skaffa civila arbetsobjekt i stället för militära.

Vi har nämligen erfarit, när vi talat med arbetare vid flottans varv, att de anser att detta varv både tekniskt och vad arbetarstammen beträffar är mycket väl rustat för att kunna ta civila beställningar. Nu sägs att det är fara för en varvskris. Hur stor denna fara är kan jag inte säga, men jag vill erinra om att Svenska Dagbladet för ett par dagar sedan i en ledande artikel förklarade dessa farhågor vara mycket överdrivna.

Vad står då i vägen för att flottans

varv skulle kunna göra sig gällande på detta område? Jag tror att det är det faktum som jag anförde i min interpellation, nämligen att flottans varv har en mycket dyr, överdimensionerad administration, som man alltid har i det militära. En del av riksdagens ledamöter, kanske alla, har väl läst en av de senaste årens mer läsvärda skrifter, nämligen om Parkinsons lag. Det stora exemplet på Parkinsons lag är just den engelska flottan. Samtidigt som flottan minskades, ökade den militära byråkratien i minst samma tempo. Vi har nog samma företeelse här i Sverige. Om de civila beställningarna skall belastas med kostnaderna för militär kalkylering, militära tekniska undersökningar och en onödigt stor byråkrati, då kan man inte konkurrera med de privata varven.

Försvarsministern säger, att några minskningar av administrationen utöver det anförda inte är aktuella. Jag undrar om han inte borde se över den saken en gång till just i avsikt att åstadkomma vad som enligt min mening är önskvärt, nämligen en omläggning till civila beställningar, som gör varvet konkurrenskraftigt därigenom att dessa civila beställningar bara belastas med sina egna kostnader och inte med kostnader för en stor militär byråkrati. Då tror jag att vi på längre sikt skall kunna få användning för denna kvalificerade tjänstemanna- och arbetarstam till mera samhällsnyttiga uppgifter än vad som framgår av försvarsministerns svar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag vet inte om jag skall ge mig in på en vidlyftig debatt om de frågor, som herr Johansson tog upp vid sidan om interpellationen, t. ex. frågan om avbeställningar av jagare som vi har beslutat här i riksdagen. Medel har inte ställts till industriens förfogande för icke utförda arbeten utan för arbeten,

Svar på interpellation i anledning av de varslade permitteringarna vid örlogsvarvet i Stockholm

som har utförts men som vi inte utnyttjar, kanontorn m. m.

Emellertid skall jag kanske inte ge mig in på det utan hålla mig till Stockholms örlogsvarv. Då vill jag först framhålla för herr Johansson, att den modernisering av jagaren Halland som vi har beslutat bekostas av marinens anslag. Det utgår inte något tillägg av beredskapsmedel.

Däremot har vi för vissa arbeten, som utföres av Karlskrona örlogsvarv, tills vidare använt oss av beredskapsmedel för en del omändringsarbeten inom marinen, men även dessa kommer att så småningom avräknas mot marinens anslag, så det kommer inga tillskott till försvarsbudgeten den vägen. Inom försvarsdepartementet vill vi så gott vi kan hjälpa både statens egna verkstäder och den privata industrien genom att lägga ut beställningar i förväg. Inom t. ex. textil- och konfektionsindustrin får man nu mycket stora beställningar, som är avsedda att gå till försvaret. För dessa förskottas medel från beredskapsstaten, men försvaret skall sedan undan för undan köpa tillbaka det som på detta sätt lagras upp. Det är inte tal om några förstärkningar av försvarsanslagen.

Här i Stockholm är ju läget det, att marinverkstäderna under senare år har givits chansen att skaffa civila arbeten och lyckats med det trots den besvärliga varvskonjunkturen. Ledningen för marinverkstäderna har i detta fall på ett mycket skickligt sätt förmått komplettera de beställningar som marinen gör. Herr Johansson skall emellertid komma ihåg, att den nedskärning av marinen, som företagits nu, tyvärr har kommit vid en tidpunkt, när konjunkturen dessutom har vissa besvärliga drag. Därför har det varit mycket svårt att förse både Stockholms- och Karlskronavarven med tillräckliga militära beställningar. Vi har då sagt oss, att när det gäller Karlskrona är arbetsmarknadsläget över hu-

vud taget i den delen av landet sådant, att det inte går att omplacera ens skicklig arbetskraft, som kan bli ledig från varvet. Därför har vi hållit sysselsättningen uppe vid Karlskrona örlogsvarv. Det har icke skett några som helst avskedanden där, men med tanke på att Stockholms örlogsvarv ändå skall flytta utanför staden om 6—7 år och få en mera begränsad omfattning än för närvarande är det rimligt, att om det skall göras förändringar inom örlogsvarven — vi har tre sådana, i Karlskrona, Göteborg och Stockholm — är det i första hand Stockholm som får komma i fråga. Där har vi gått mycket försiktigt fram, och det framgår tydligt av mitt svar, att nedskärningen göres i sådan takt, att man kan dels pensionera och dels överföra personal till annan verksamhet — inte uteslutande statlig, ty det kan vi kanske inte lyckas med. Arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsnämnden i Stockholm säger, att den arbetskraft som är sysselsatt vid marinverkstäderna i Stockholm är skicklig och yrkesskunnig. Det är ingen svårighet att placera de flesta på likvärdiga arbeten inom Stockholm. Att det är stor efterfrågan på denna arbetskraft visas därav att så fort vi förra året varslade om stora avskedanden vid Stockholms örlogsvarv slutade personal undan för undan och skaffade sig andra sysselsättningar på egen hand, varför vi praktiskt taget befriades från problemet att hjälpa till. Jag tror fördenskull, att personalen — såväl tjänstemän som andra — vid örlogsvarvet nog trots allt tar det hela ganska lugnt, eftersom de vet hur vi — både försvarsdepartementet, de nämnder vi har tillsatt och arbetsnämnden — har lyckats placera arbetskraften. Med den ordning vi nu försökt tillämpa, då vi lagt ut nya beställningar i syfte att försena avskedandena, skall vi nog klara den saken. Marinverkstäderna har helt enkelt skyldighet att när arbetstillgången tryter

Svar på interpellation i anledning av de varslade permitteringarna vid örlogsvarvet i Stockholm

varsla om avskedanden. Man har också i mycket god tid gjort detta och man har tagit kontakt med departementet och arbetsmarknadsmyndigheterna. Sedan är det vår uppgift att försöka hjälpa till, och det är vad vi här gjort.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag är tacksam för den komplettering till svaret som försvarsministern här lämnat, då den visar att dessa anslag till jagaren Halland så småningom skall avräknas på marinens ordinarie anslag och alltså icke tillhör de kamouflerade militära anslag som här och var finns i form av anslag till arbetslöshetshjälp. Skulle det i större utsträckning komma att göras sådana militära beställningar av tvivelaktig nytta och rätt omstridd karaktär, då är det billigare för de svenska skattebetalarna att de »friställda» arbetarna erhåller full lön utan att man begär någon arbetsprestation av dem. Det kommer i alla fall att bli en bättre affär.

Jag hoppas alltså att då det gäller alla dessa områden, där man nu står inför följderna av omläggningen av den svenska krigsmaktens stridsmedel, regeln skall vara att man inrättar sig på att finna civila sysselsättningar åt arbetarna. Den här debatten har sitt värde genom att bidra till att de statliga företag, som härvidlag kommer i fråga, verkligen kan göra sig gällande i konkurrensen.

Försvarsministern säger att förflyttningen av Stockholms örlogsvarv till Muskö kommer att innebära en nedskärning av varvets verksamhet. Jag tror att om man fortsätter arbeta efter den linjen — och försvarsministern har ju här intygat att det därvid redan uppnåtts en del resultat — att man försöker skaffa civila arbeten åt varvet, då skulle kanske verksamheten kunna upprätthållas i sådan utsträckning att varvsarbetarnas antal inte behövde begränsas utöver vad som sker genom den natur-

liga avgången på grund av ålder. Jag vet att framför allt de skickligaste arbetarna vid Stockholms örlogsvarv i nuvarande situation sökt skaffa sig andra sysselsättningar och också fått sådana, men det är väl inte ett varvets intresse att den utvecklingen går för långt. På längre sikt måste vi söka överföra dessa människor, som till nu för sin försörjning varit beroende av militära beställningar, till civila samhällsnyttiga arbeten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen nr 78, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1958 vid dess fyrtyoförsta sammanträde (sjunde sjöfartskonferensen) fattade beslut; och

till statsutskottet propositionen nr 82, angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet.

§ 4

Föredrogs den av herr *Agerberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående vissa cancerpatienters bandagekostnader.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5**Utgifter under riksstatsens sjunde huvudtitel**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7. i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ-

Finansdepartementet: Omkostnader

ningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

*Punkten 2***Finansdepartementet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under sjunde huvudtiteln (punkt 2, s. 3 o. 4 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att till Finansdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 104 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 234) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 295), i vilka motioner såvitt nu vore i fråga yrkats, att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 993 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Finansdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 104 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Finansdepartementet: Omkostnader för budgetåret

1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 993 600 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Från vårt håll har redan tidigare här i kammaren utförligt motiverats yrkandet om nedsättning av omkostnadsanslagen med 10 procent. Jag skall därför inte nu ta kammarens tid i anspråk med någon sådan motivering, utan vill bara när det gäller här föreliggande omkostnadsanslag hänvisa till den motivering som alltså tidigare lämnats, samtidigt som jag yrkar bifall till samtliga de reservationer av herr *Boman m. fl.* vilka fogats till utskottsutlåtandet, med undantag för reservationen under punkt 39, eftersom jag personligen inte är reservant på denna punkt.

Herr talman! Jag skall emellertid be att få återkomma med en något utförligare motivering vid punkt 23, som avser kostnaderna för Konjunkturjournalen, och punkt 59 som avser statens tobaksnämnd.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har inte heller anledning att ta upp någon längre diskussion på denna punkt, eftersom folkpartiets förslag om en tioprocentig nedprutning av omkostnadsanslagen ju diskuterats här i kammaren vid behandlingen av tidigare framlagda huvudtitlar. Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölles.

*Punkten 4***Kammarkollegiet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 4, s. 6) föreslagit riksdagen att till Kammarkollegiet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 90 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Kammarkollegiet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Kammarkollegiet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner på dels bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 6***Statskontoret: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 6, s. 8 o. 9) föreslagit riksdagen att till Statskontoret: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 376 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 338 900 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statskontoret: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 376 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statskontoret: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 338 900 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 7—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11***Statistiska centralbyrån: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 11, s. 22—25) föreslagit riksdagen att till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 176 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 1 058 400 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 176 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statistiska centralbyrån: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 058 400 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 12—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 19***Riksräkenskapsverket: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 19, s. 33) föreslagit riksdagen att till Riksräkenskapsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 490 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 441 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Riksräkenskapsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 490 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Riksräkenskapsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 441 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21**Konjunkturinstitutet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 21, s. 36) föreslagit riksdagen att till Konjunkturinstitutet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 103 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 92 700 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Konjunkturinstitutet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 103 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i Döversborg, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Konjunkturinstitutet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 92 700 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23**Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen**

Kungl. Maj:t hade (punkt 23, s. 40) föreslagit riksdagen att till Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 38 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 233) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 294), vari såvitt nu vore i fråga yrkats, att riksdagen måtte besluta att förevarande anslag skulle utgå ur riksstaten fr. o. m. budgetåret 1959/60.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga, till Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 38 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i Döversborg, *Rubbestad*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1959/60 till Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen.

Efter punktens föredragning yttrade:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Reservationen har samlat 14 av statsutskottets 30 ledamöter. Reservanterna har funnit att man skulle

Konjunkturinstitutet: Kostnader för Konjunkturjournalen

kunna dra in på detta anslag. Det gäller visserligen bara 38 000 kronor men det är också pengar. Många av de sifferuppgifter och diagram som finns i Konjunkturjournalen kan man nämligen återfinna i andra sammanhang. Man kan även tänka sig, som det framhölls i den motion som väckts om denna sak, att vissa av tabellerna förs in i Meddelanden från konjunkturinstitutet.

Av departementschefens uttalande i statsverkspropositionen framgår att han har sökt motarbeta en höjning och ansett att eventuella kostnadsökningar bör täckas genom höjning av prenumerations- och lösnummerpriserna för tidskriften. Vi reserverar oss nog känslan att de organisationer och kanske även enskilda personer som utnyttjar Konjunkturjournalen befinner sig i det ekonomiska läget att de skulle kunna betala vad tidskriftens framställning kostar och att denna post alltså skulle kunna avföras ur budgeten.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkt 23.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Reserverna och även herr Nihlfors anför som motiv för strykning av detta anslag att de uppgifter som lämnas i Konjunkturjournalen med lätthet kan hämtas ur andra informationskällor. Jag anser det påståendet vara helt oriktigt. Konjunkturjournalen inrymmer uppgifter från över 200 statistiska serier, varav bara en mindre del finns tillgänglig i tryck på annat håll. En del av dem finns stencilerade. Många publiceras över huvud taget inte i annan form utan framräknas endast för internt bruk inom olika verksamhetsgrenar. I vissa fall erhåller institutet endast ett primärmaterial som sedan måste bearbetas för att det skall bli användbart. Man redovisar också här i journalen institutets egna undersökningar i den fortlöpande översikt som

finns under rubriken Konjunkturbilden och som ger mycket värdefulla besked om konjunkturutvecklingen. Den publicerar också en del specialundersökningar som utförs inom institutet. Om man skulle stryka detta anslag, finge man ändå räkna med att resultatet av institutets verksamhet måste redovisas i någon annan publikation, vilket inte heller kan ske utan kostnader.

Sedan säger herr Nihlfors att de som är intresserade av Konjunkturjournalen också kan betala för den. Jag vill med anledning av det bara påpeka att journalens upplaga för närvarande är närmare 2 000. Av dessa är ungefär hälften prenumeranter. Hälften av upplagan, gratisupplagan, tillställs statliga verk, exempelvis arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna. UD får en del av upplagan för sina beskickningar. En del går till utlandet till vetenskapliga institutioner och en del sänds till svenska akademiska institutioner och andra inom landet.

* Anslaget för Konjunkturjournalen belastas också av kostnaderna för den fortlöpande konjunkturanalys, som tidningarna erhåller genom statens upplysningsbyrå. Detta är väl en serviceorganisation som det finns anledning att vara litet aktsam om.

Dessa överväganden har gjort att majoriteten av statsutskottet stannade för att det finns övervägande skäl för att behålla detta anslag även i fortsättningen. Jag ber att med hänvisning till det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Statens sakrevision: Omkostnader — Statens organisationsnämnd: Omkostnader

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 23:o) i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 7) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 77 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 24

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25**Statens sakrevision: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 25, s. 41 o. 42) föreslagit riksdagen att till Statens sakrevision: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 55 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 49 500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till

Statens sakrevision: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 55 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Boman, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Nestrup, Skoglund i Doverstorp, Staxäng, Ståhl och Nilsson i Göingegården, fröken Elmén och herr Nihlfors, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statens sakrevision: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 49 500 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 26

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27**Statens organisationsnämnd: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 27, s. 43) föreslagit riksdagen att till Statens organisationsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 266 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 239 400 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till

Tullverket: Omkostnader — Tullverket: Anskaffning av viss materiel

till Statens organisationsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 266 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statens organisationsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 239 400 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 28—30

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31**Tullverket: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 31, s. 55—59) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad omkostnadsstat för tullverket, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60, dels ock till Tullverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 573 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 6 815 700 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

slag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av utskottet framlagd omkostnadsstat för tullverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

b) till Tullverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 573 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa omkostnadsstat för tullverket för budgetåret 1959/60;

b) till Tullverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 6 815 700 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 32**Tullverket: Anskaffning av viss materiel**

Kungl. Maj:t hade (punkt 32, s. 59—61) föreslagit riksdagen att till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 23 omnämnda motionerna I: 233 och II: 294, i vad däri yrkats att riksdagen måtte för här ifrågavarande ändamål anvisa allenast 150 000 kronor.

Kontrollstyrelsen: Omkostnader — Mynt- och justeringsverket: Omkostnader

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Rubbestad* och *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 33

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34**Kontrollstyrelsen: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 34, s. 64 o. 65) föreslagit riksdagen att till Kontrollstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 239 800 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 215 800 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

2 — *Andra kammarens protokoll 1959. Nr 8*

slag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Kontrollstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 239 800 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Kontrollstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 215 800 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 35 och 36

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37**Mynt- och justeringsverket: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 37, s. 70 o. 71) föreslagit riksdagen att till Mynt- och justeringsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 186 400 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 167 800 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

Statens justerare: Avlöningar

I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Mynt- och justeringsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 186 400 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Mynt- och justeringsverket: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 167 800 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 38

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39**Statens justerare: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 39, s. 72 o. 73) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens justerare, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60, dels ock till Statens justerare: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 768 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 23 omnämnda motionerna I: 233 och II: 294, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 747 500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

slag samt med avslag å motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för statens justerare, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

b) till Statens justerare: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 768 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården* samt fröken *Elmén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för statens justerare, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

b) till Statens justerare: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 747 500 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NILSSON** i *Göingegården* (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr *Boman* m. fl.

Herr **GUSTAFSSON** i *Stockholm* (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre diskussion i detta sammanhang. Jag vill bara peka på en som jag tycker väsentlig sak. Det är att dessa justerare är självförsörjande och kanske litet mer än självförsörjande, så att statens inkomster på denna punkt under föregående budgetår var större än statens utgifter. När det nu föreligger behov av anslag för att kunna upprätthålla den kontrollverksamhet som justerarna utför är det ganska orimligt att det inte skall gå att göra en utvidgning som inte kostar pengar för staten

Statens justerare: Omkostnader — Riksskattenämnden: Omkostnader

utan tvärtom tillför staten ökade inkomster.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 40

Statens justerare: Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt 40, s. 74) föreslagit riksdagen att till Statens justerare: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 114 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 102 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statens justerare: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 114 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Statens justerare: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 102 600 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner

dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 41

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 42

Riksskattenämnden: Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt 42, s. 76 o. 77) föreslagit riksdagen att till Riksskattenämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 62 300 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 2 omnämnda motionerna I: 234 och II: 295, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 56 100 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Riksskattenämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 62 300 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 234 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, till Riksskattenämnden: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 56 100 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 2 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels

Ersättning för indragna brännvinsförsäljningsmedel

ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 43—51

Var utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52**Ersättning för indragna brännvinsförsäljningsmedel**

Kungl. Maj:t hade (punkt 54, s. 83—85) föreslagit riksdagen att a) besluta att från och med budgetåret 1959/60 anslag till ersättningar till landsting och städer, som ej deltaga i landsting, för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel icke skulle beviljas; b) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om upphävande av förordningen den 9 juni 1922 (nr 362) angående ersättning till landsting och städer, som ej deltaga i landsting, för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 2), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag på ifrågavarande punkt och att sålunda förordningen av den 9 juni 1922 (nr 362) alltfört skulle tillämpas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 2,

a) besluta att från och med budgetåret 1959/60 anslag till ersättningar till landsting och städer, som ej deltaga i landsting, för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel icke skulle beviljas;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om upphävande av förordningen den 9 juni 1922 (nr 362) angående ersättning till landsting och städer, som ej deltaga i landsting, för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG (k)**:

Herr talman! Inom kommunalförsamlingar av alla slag finns sedan länge en stark och berättigad opinion mot statsmakternas skattepolitik i den mån den rör kommunerna, och den opinionen är också mycket utbredd bland skattebetalare med små inkomster, som vårdas under orimliga kommunalskatter. Detta har så småningom tvingat myndigheterna att åtminstone *lova* någonting. Det skrivs nu varje år utskottsutlåtanden med beklaganden om kommunernas bekymmersamma läge, det hålls tal i samma stil, och sedan flera år tillbaka sitter också utredningar, som ingivit illusioner om att det så småningom skall bli bättre i det här hänseendet, men verkligheten är annorlunda. I verkligheten vidtar regering och riksdag den ena åtgärden efter den andra som gör det värre för kommunerna. Det sker dels genom att man lägger på kommunerna en allt större andel av de kostnader som staten och kommunerna gemensamt skall svara för och dels genom att man berövar kommunerna anslag som de hittills har haft.

I det här sammanhanget gäller det den sistnämnda metoden. Ett anslag som vissa kommuner — landsting och vissa städer — har haft från brännvinsförsäljningsmedel vill regeringen helt dra in, och utskottet har tillstyrkt detta. Söker man efter motivering, visar det sig att regeringen och utskottet anser, för det första att det här är ett så gammalt anslag, att det inte längre finns samma skäl som tidigare att utbetala pengarna, och för det andra att det gäller så små belopp, att saken inte är värd något bråk.

I både fallen ges enligt min mening mycket kläna argument. Det är möjligt att man inte kan anföra *samma* skäl som för 40 år sedan, men det har ju i stället *tillkommit* så mycket starkare argument för att åtminstone låta landstingen behålla de statsanslag som ännu kvarstår. För 40 år sedan hade regeringen

Ersättning för indragna brännvinsförsäljningsmedel

och riksdagen ännu inte pålagt landstingen ens en bråkdel av de uppgifter och därmed sammanhängande kostnader som landstingen numera skall klara.

Lika dålig är undanflykten att det skulle röra sig om så små belopp, att det inte finns anledning att göra invändningar. Beloppen är inte så små; det rör sig om drygt 3 miljoner, och dessutom bör man uppmärksamma att det här handlar om en ständigt återkommande metod, som sammantaget berövar kommunerna mycket stora belopp. Skall man i den ena punkten efter den andra nonchalera den tendensen, får det ödesdigra verkningar för kommunerna.

Den grupp jag tillhör har vid alla tillfällen reagerat när man på detta sätt har förskjutit den samlade skattebördan över från staten till kommunerna och landstingen och därmed också förskjutit den sammanlagda skattebördan över på dem som har den sämsta bärkraften. Det handlar alltså även om en skattepolitisk princip. All skatteövervältring på kommunerna får, liksom omsättningsskatt och liknande, den effekten att de små inkomsttagarna belastas proportionsvis hårdare än andra. Det är begripligt att exempelvis högerens ledamöter i utskottet skriver under ett utlåtande av det slag vi nu behandlar — på det hållet har man nämligen under flera år drivit en kampanj under parollen »Låt kommunerna betala!». Detta har inte minst under den här riksdagen varit en ständigt återkommande refräng i högerens s. k. besparingsförslag, men finns det verkligen inte någon i utskottet som reagerar mot den här politiken, som ju är en i grunden antidemokratisk skattepolitik? Vi kommunister anser i varje fall att det på alla områden måste sättas stopp för attackerna mot kommunerna. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till vår motion.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Den punkt vi nu behandlar gäller knappast någon större fråga. Det är ett anslag som har stått oförändrat, såsom herr Holmberg har framhållit, sedan 1914 och avser ersättning till landsting och kommuner för indragna brännvinsförsäljningsmedel. Staten har ju numera övertagit den hanteringen helt och hållet, och det finns väl inte någon anledning att i all framtid fortsätta med sådan här anslagsgivning till kommunerna.

Den överskjutning av skattebördan som det här kan bli fråga om framstår i varje fall för mig som tämligen minimal. Det kan inte röra sig om belopp som på något sätt har avgörande betydelse. Departementschefen har sagt, att anslaget inte motsvarar den uppgift som avsågs då det infördes, och det finns enligt departementschefen och enligt ett enhälligt statsutskott ingen anledning att fortsätta med det här anslagslämnandet.

Den överskjutning i stort av utgifter till kommunerna som herr Holmberg kom in på är en annan sak. Herr Holmberg säger sig vara förvånad över att ingen i utskottet har reagerat mot den. Ja, på andra punkter har det väl reagerats när man slagit in på den vägen, och det kommer väl så småningom punkter i den nu behandlade huvudtiteln där det reageras mot en sådan överskjutning.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm säger att det är en annan sak jag tar upp när jag påpekar att det i väsentliga avseenden sker en övervältring på kommunerna. Nej, det är inte en annan sak. Vi behandlar nu en detalj i en ständigt fortgående tendens att övervältra kostnader på kommunerna. Jag har i många olika sammanhang företrätt vår

Statens tobaksnämnd

grupp när vi har yrkat avslag på sådana åtgärder.

Jag vill bl. a. erinra om att man för inte så länge sedan genomförde en förändring — som även den drabbade landstingen — rörande avgifter till statssjukhusen. Bestämmelserna ändrades så, att landstingen i stället för att tidigare ha betalat 2: 50 per dag får betala 47: — kronor per dag. För landstinget i Norrbotten innebär det att vi fick ökade kostnader på 400 000 kronor per år.

Sammantaget gäller det betydande belopp, och såsom jag sade är det fråga om en ytterligt antidemokratisk skattepolitik, som vi måste reagera mot.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Punkterna 53—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59**Statens tobaksnämnd**

Kungl. Maj:t hade (punkt 62, s. 96 o. 97) föreslagit riksdagen att till Statens tobaksnämnd för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft de under punkten 23 omnämnda motionerna I: 233 och II: 294, i vad däri yrkats att riksdagen måtte besluta att tobaksnämnden skulle avskaffas fr. o. m. 1 januari 1960 och för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga, till Statens tobaksnämnd för budgetåret

1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Bohman*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 233 och II: 294, såvitt nu vore i fråga, till Statens tobaksnämnd för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 kronor.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Vid denna punkt har fogats en reservation av herr *Bohman* m. fl. som gäller statens tobaksnämnd.

Tobakshandeln skall bli fri den 1 januari 1960 genom upphävande av nyetableringskontrollen och den särskilda regleringen, och frågan uppstår då, om vi verkligen behöver en tobaksnämnd. Redan av statsverkspropositionen framgår att finansministern anser, att tobaksnämndens huvudsakliga arbetsuppgifter försvinner, men han tycker att nämnden tills vidare bör behållas som kontaktorgan mellan monopolbolaget och dess kunder och vill avvakta erfarenheter om hur framtiden ter sig. Vi reserverar oss här ansett, att man inte behöver vara så försiktig. Möjligheten att klippa av direkt ligger ju snubblande nära till hands.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen, som innebär att nämnden skall avvecklas den 1 januari 1960.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Skiljaktigheten på den här punkten gäller väl bara huruvida man redan nu skall klippa av verksamheten inom statens tobaksnämnd. Vi som står som majoritet i utskottet menar, att det ändå finns övervägande skäl som talar för att vi i likhet med departe-

Televerkets anslagsbehov

mentschefen bör ställa oss avvaktande med hänvisning till önskemålet att tobaksnämnden även i fortsättningen skall utgöra ett kontaktorgan mellan monopolet och kunderna. Det är ju ändå inte någon katastrof om tobaksnämnden får vara i verksamhet ett halvår mer eller mindre i avvaktan på utvecklingen på detta område.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 60—62

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63

Lades till handlingarna.

§ 6

Anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 3***Televerkets anslagsbehov**

Kungl. Maj:t hade (punkt 3, s. 21—62) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1959/60 under televerkets fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 315 900 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till

behandling förcheft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 228) och den andra inom andra kammaren av herr *Darlin* (II: 288), i vilka hemställts att riksdagen för nästa budgetår under televerkets fond måtte anvisa ett investeringsanslag till Ljudradioanläggningar av 7 600 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lindahl* väckt motion (II: 33), vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att möjligheterna att finna formerna för en aktivare bevakning av de aktuella och mera kostnadskrävande evenemangen bleve föremål för en utredning och att därvid särskilt prövades det i motionen upptagna förslaget om inrättande av en särskild fond för ändamålet att bättra tillmötesgå licensinnehavarnas berättigade krav på referat från större sporttävlingar m. m.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1959/60 under televerkets fond anvisa av utskottet angivna investeringsanslag;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 228 och II: 288, för budgetåret 1959/60 under televerkets fond till Ljudradioanläggningar anvisa ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor;

III. att motionen II: 33 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under II bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 228 och II: 288, för budgetåret 1959/60 under televerkets fond till Ljudradioanläggningar anvisa ett investeringsanslag av 7 600 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Televerkets anslagsbehov

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Det har sagts att televisionen just nu jämsides med bilen håller på att bli det svenska folkets populäraste leksak. Utvecklingen kan — utan att man gör sig skyldig till någon överdrift — betecknas som fantastisk och uppmuntrande. Televisionens framtid ter sig ljus och hoppfull. Alla gamla beräkningar har blivit kullkastade, och licensinkomsterna har ökat rekordsnabbt. Redan nästa budgetår beräknas de stiga till inte mindre än 55 miljoner, vilket betyder att licensintäkterna på ett enda år kommer att mer än fördubblas. Det är mot denna bakgrund vi nu diskuterar den svenska televisionens framtid.

Den väldiga ökningen av licensintäkterna möjliggör också en forcerad utbyggnad av televisionsnätet. Trots att det är stora belopp, 13,2 miljoner per år, som nu satsas på utbyggnaden, tror jag att denna investering vinner gillande på alla håll — även inom de från början TV-gynnade områdena.

Ökad sändningstid har också ställts i utsikt. Från nuvarande 12 timmar per vecka sker 1959/60 en ökning till 14 timmar per vecka, vilket också är en utveckling i rätt riktning.

En förbättrad kvalitet på programmen framstår nu som en av de angelägnaste uppgifterna. Ökade ekonomiska resurser måste också leda till en hårdare satsning på programverksamheten.

Licensinkomsterna kommer redan nästa budgetår inte bara att täcka de normala driftkostnaderna utan även att helt finansiera den fortsatta utbyggnaden och dessutom lämna ett överskott, så att man kan börja att återbetala televisionens skuld till skattebetalarna. Denna uppgår nu till 24 miljoner. Verksamheten under nästa budgetår beräknas gå med en vinst på 4,1 miljoner.

De här redovisade siffrorna imponerar och väcker tillfredsställelse — men också stora förväntningar som vi hoppas kommer att bli infriade. Mot denna bakgrund skall jag nu helt kort beröra

de problem, som televisionen i dag brottas med.

Samarbetet mellan televisionen och idrottsorganisationerna har som bekant inte gått friktionsfritt. Detta kan inte annat än beklagas, ty på detta område måste vi hastigt komma fram till konstruktiva lösningar. Det är ju ett faktum, att sändningar från stora idrottsarrangemang har blivit mycket uppskattade. Utan tvekan vill också TV-tittarna att idrotten skall få ett stort utrymme i den framtida programverksamheten.

Man brukar säga att det är god propaganda för sporten, att nya stora folkgrupper — med televisionen som förmedlande länk — kommer i direkt kontakt med idrotten. Något ligger det säkert i detta påstående, men idrottsfolket måste också slå vakt om sina ekonomiska intressen. Utan kompensation för inkomstbortfall vid televisionssändningar kan det för idrotten bli ett ekonomiskt avbräck. Det har varit svårt — i många fall omöjligt — att träffa överenskomelser, men så har också de ekonomiska resurserna för televisionen varit starkt begränsade under den inledande uppbyggnadstiden.

Tillsatt gärna, som Socialdemokratiska ungdomsförbundet föreslagit, en förlikningsnämnd men låt inte representanterna för Sveriges Radio-TV slå sig ned vid förhandlingsbordet praktiskt taget tomhända. Kommunikationsministern fann detta uppslag tilltalande. Det har gått några månader sedan dess, och det skulle nu vara intressant att veta, om man på detta område har hittat något uppslag.

I verkligheten har förmodligen ingenting skett, ty en av våra främsta idrottsledare, fotbollsförbundets generalsekretärare Holger Bergérus, skrev så sent som den 4 mars följande: »När det gällt de stora principfrågorna angående sändningar i TV av idrottsevenemang så har resultatet blivit lika med noll. Några fortsatta diskussioner eller förhandlingar mellan Sveriges Radio och idrotts-

Televerkets anslagsbehov

förbunden är inte att förvänta. I varje fall torde inte förbunden ta initiativet.»

För en utomstående ser det till och med ut som om motsättningarna blivit större och utsikterna till en hygglig uppgörelse nu blivit mindre. Kanske detta är en alltför pessimistisk bedömning. Om så är fallet skulle detta självfallet hälsas med tillfredsställelse.

Licensinnehavarna har, vilket jag pekat på i min motion, en legitim rätt att få del av program från de aktuella evenemangen av idrottslig och annan natur. De anser det vara en självklar rättighet, att de skall få se idrott liksom andra publika evenemang i sina apparater.

Mot denna bakgrund har jag väckt förslag om inrättande av en fond, avsedd att ge Sveriges Radio-TV förbättrade resurser för inköp av sändningsrätt. Jag har föreslagit att denna fråga skulle bli föremål för en utredning.

Vid behandlingen fann utskottet att någon utredning härom på sätt motionären föreslagit i vart fall icke för närvarande var av behovet påkallad. Med denna korta motivering avstyrkes motionen. Något bemötande i sakfrågan förekommer inte. Uttrycket »i vart fall icke för närvarande» kan möjligen med en smula god vilja tolkas som en välvillig inställning från utskottets sida. Trots dagens svårigheter på detta område finns emellertid enligt utskottets mening just nu icke behov av en utredning. Kanske vi skall vänta till exempelvis 1963/64, då det årets överskott enligt nu presenterade beräkningar uppgår till inte mindre än 24 miljoner.

Nej, sanningen är naturligtvis den, att just i år en snabbutredning skulle fylla en uppgift. Det är i vinter som förhandlingarna mellan televisionen och idrottsorganisationerna kommit in i en återvändsgränd. Kallt krig råder och det är i längden ohållbart, säger tidningen Folket på sin ledaresida. Många pressröster skulle kunna anföras som stöd för den uppfattning jag här förfäktar.

Vi får nu hoppas, att televisionens programverksamhet kommer att få en större del av de rikligt inflytande licensmedlen. Dessa beräknas innevarande budgetår uppgå till 26,5 miljoner, men ökas, som tidigare påpekats, redan påföljande år till 55 miljoner. Av det nästa år uppkommande överskottet på 4,1 miljoner borde en viss del användas för bättre TV-program. Jag utgår ifrån att detta kan ske trots att statsrådet föreslagit att uppkommande överskott på rörelsen i första hand skall användas för återbetalning av televisionsverksamhetens skuldbörda.

Jag vidhåller den i motionen framförda uppfattningen, att dessa frågor borde bli föremål för en snabbutredning. Det gäller att nu och inte om tre eller fyra år finna formerna för en mera aktiv bevakning av de aktuella och mest kostnadskrävande evenemangen.

Herr talman! Starkt medveten om att jag för en utsiktslös kamp gentemot ett enhälligt statsutskott vill jag trots allt yrka bifall till motion nr 33.

Häri instämde herr *Lundberg* (s).

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande finns fogad en reservation av herr Ragnar Bergh m. fl., som gäller frågan om utbyggandet av trådradionätet. Denna fråga har vi diskuterat här många gånger förut, och jag hoppas därför att vi skall kunna klara av den relativt snabbt denna gång.

Varje gång frågan varit uppe har det sagts, att nu börjar man närma sig slutet, nu skall man snart inte behöva företa någon ytterligare utbyggnad av trådradionätet, men denna enda gång, har man sagt, måste man i alla fall göra det. Nu befinner vi oss i samma situation igen. Åter säger man, att man visserligen starkt skall begränsa utbyggnaden och inte gå för långt, men man kan inte företaga vad

Televerkets anslagsbehov

som kallas »ett abrupt avbrytande» av utbyggnaden av trådradionätet.

Med den utveckling radiotekniken fått och med den starkt ökade användningen av FM-sändare och FM-mottagare är det emellertid orimligt att längre hålla på med att investera pengar i trådradionätets utbyggnad. Givetvis kan det finnas skäl för att tills vidare uppehålla distributionen över det trådradionät som finns, fastän också den förmodligen kan upphöra ganska snart. Men att fortsätta med trådradionätets utbyggnad, när vi ändå måste ha klart för oss att framtiden inte ligger i trådradion utan i användningen av FM-sändning och FM-mottagning — d. v. s. i den moderna radiotekniken, som också hänger ihop med TV-tekniken — kan inte vara försvarligt.

De 2,9 miljoner kronor, som utgör skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag i detta fall, kan faktiskt inte betraktas som något annat än en ren felinvestering. Möjligen kan man, om man är mycket snäll, kalla beloppet för en lyxinvestering, men i det statsfinansiella läge vi nu befinner oss måste vi se till att några investeringar av den typen inte förekommer.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Herr Lindahl pekade i sitt inlägg på den återvändsgränd man nu kommit in i vid de förhandlingar, som förts mellan idrottens organisationer och Sveriges Radio. Detta ansåg han vara tillräcklig motivering för att vi nu borde göra en utredning, varvid man även skulle ta sikte på målsättningen i herr Lindahls motion, nämligen att upprätta en särskild fond, som skulle möjliggöra för Sveriges Radio att köpa rätten att sända vissa idrottsevenemang.

Utskottet har vid behandlingen av herr Lindahls motion inte ansett det rimligt att binda verksamheten i Sve-

riges Radio på föreslaget sätt, så att man för en del av programverksamheten skulle upprätta särskilda regler. Statsutskottet har givetvis alls ingenting emot att man, så långt detta är möjligt, sänder idrottsevenemang i radio och television, men utskottet har som sagt inte ansett sig kunna biträda herr Lindahls motion och hans förslag att upprätta en särskild budget för föreslaget ändamål.

Vart skulle det bära hän, om vi gick på den Lindahlska motionens linje? Ja, då torde det inte råda minsta tvivel om att man så småningom uppställde liknande krav även beträffande andra delar av verksamheten, och på det sättet skulle man ju faktiskt ta ifrån Sveriges Radio dess rätt att ta initiativ.

Detta är alltså skälen till att utskottet inte för närvarande ansett sig kunna gå med på herr Lindahls yrkande.

Till herr Heckscher vill jag säga, att anledningen till att vi i år tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om att investera 2,9 miljoner kronor i trådradio är de faktiska förhållanden som nu råder. När riksdagen 1957 beslöt att höja licensavgiften till 30 kronor, bestämde man samtidigt en viss utbyggnadstakt. Andemeningen i det beslutet var, att man så långt det är möjligt skulle se till att alla medborgare får en god mottagning. Detta mål har ännu inte kunnat förverkligas, och det finns sålunda fortfarande delar av landet där man inte har god mottagning.

Herr Heckscher betraktade anslaget på 2,9 miljoner kronor som en lyxinvestering. Men är det nu det? Statsutskottet har behandlat detta ärende mycket ingående. Vi har haft föredragningar av telestyrelsens experter och har fått veta följande.

Det är alldeles klart, att förhållandena har ändrats och att man har fått pröva om på detta område. Kungl. Maj:t har också i sin proposition angivit, att man tills vidare får avstå från den ursprungligen planerade trådradioutbygg-

Televerkets anslagsbehov

naden och i fortsättningen ta ställning till frågan år från år. När man nu bygger televisionsmaster, kombinerar man dem med FM-sändare. Televisionsvågorna och de ultrakorta vågorna har emellertid en mycket flack bana, vilket gör att man med en FM-sändare inte når alla de områden man skulle vilja nå. Det betyder att man i områden, där det inte är ekonomiskt försvarbart att bygga televisions- och FM-sändare, inte kan nå alla apparatinnehavare. Vad årets anslag syftar till är en utbyggnad på sådana platser, där det i framtiden varken kommer att bli någon televisions- eller FM-sändare, d.v.s. områden där fjäll och annat ligger i vägen och hindrar vågorna att genom FM sprida sig till abonnenterna.

Utskottet har inte kunnat finna annat än att det måste vara rimligt, att alla licensinnehavare bereds möjligheter till bästa möjliga mottagning. Tyvärr går det på vissa områden inte att åstadkomma detta med mindre än att man bygger ut trådradion. För kammarens ledamöter kan jag tala om att — hur förbluffande det än låter — man t. o. m. på Söder i Stockholm är tvungen att i vissa fastigheter ha trådradio. Plåttaken här tjänstgör som antenner och ledare, och de stör både program 1 och program 2. Vi är alltså även här i Stockholm tvungna att för vissa områden tillgripa trådradiosändning. En sådan är dessutom mycket billig. Den byggs på det nät som redan finns; det är ytterst sällan man behöver bygga ut nätet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen mycket.

Vi har vant oss vid att telestyrelsen alltid kommer med en argumentation för mera trådradio. Argumentationens innehåll växlar år från år, men slutsatsen är alltid densamma. När herr

Andreasson och jag senast diskuterade den här saken, fick vi höra, att man på grund av internationella överenskommelser inte hade tillstånd att bygga tillräckligt många FM-sändare för att täcka alla områden. Nu är det argumentet borta! Nu sägs det bara, att det finns platser där mottagningsförhållandena är svåra! Det tror jag är riktigt, men om telestyrelsen under hela den tid som förflutit, sedan vi började diskutera denna sak, inte kunnat bygga ut trådradionätet i de områden där det är behövt, då har saken inte skötts så som riksdagen haft anledning att förmoda.

På den grunden vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag konstaterar att televisionens licensinkomster under nästa budgetår kommer att öka från 26,5 miljoner till 55 miljoner enligt nu presenterade beräkningar. Man satsar på en utbyggnad som är imponerande. Men det är mera tveksamt om man i lika hög grad kommer att satsa på en förbättrad programverksamhet. Det sägs visserligen, att man ökar anslaget för programverksamheten från 12 till 13,8 miljoner men samtidigt ökar sändningstiden från tolv till fjorton timmar per vecka.

Min fråga är fortfarande obesvarad: Kommer det att finnas utrymme i budgeten för nya överläggningar mellan Sveriges Radio-TV och idrottsorganisationerna, förhandlingar som har större utsikter att lyckas än de nu slutförda, vilka som bekant inte lett till något praktiskt resultat?

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Till det sista vill jag säga följande. Det finns enligt en uppgift som Sveriges Radio lämnat inte något land i Europa som ger så mycket pengar till idrotten som Sveriges Radio. Därmed är det, tycker jag, tydligt att det

Statens järnvägars anslagsbehov

borde finnas medel, om man kan komma överens. Jag skall inte ställa mig som domare i detta fall, men nog tycker jag att man från båda parter sida verkligen borde bjuda till för att träffa en uppgörelse, som är möjlig att träffa inom nuvarande kostnadsram.

När herr Heckscher sedan säger, att den tidigare utbyggnaden av trådradion har varit misslyckad, en felinvestering, så skall vi komma ihåg, att när man började bygga ut trådradion var förhållandena inte likadana som de är i dag. Då fanns inte möjligheter att i samma snabba takt bygga televisions- och FM-sändare.

Det är fortfarande riktigt, herr Heckscher, att vi på grund av internationella överenskommelser är bundna till 50 sändare med ultrakortvåg. Hur vi än bär oss åt måste det ändå bli vita fläckar. Nu har emellertid i fråga om televisionens utbyggnad en plan gjorts upp, som riksdagen godkände i somras. Även enligt denna plan blir det området, som aldrig kan täckas genom sändningar med FM. Det är på dessa ställen man i år satsar. Tack vare televisionens tillkomst har man naturligtvis kunnat bygga FM-sändare som når tidigare trådradioabonnenter, men när man installerade och byggde dessa trådradio-sändare förelåg inte dessa betingelser, och då gick man på det gamla beslutet, att varje svensk medborgare borde tillförsäkras möjlighet att få god mottagning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heckscher begärde emellertid votering,

i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o mom. II i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Heckscher begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 139 ja och 39 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 33 av herr Lindahl; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 4

Statens järnvägars anslagsbehov

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Vid riksdagens behandling av kapitalbudgeten för de affärsdrivande verken är det många viktiga investeringar, varom beslut skall fattas, även om många övriga frågors lösning får stå tillbaka inför den nedprutning

Statens järnvägars anslagsbehov

av de samlade statliga utgifterna, som icke minst för nästa budgetår är så angelägen.

FM-sändningen inom Kopparbergs län blir med den föreslagna utbyggnaden tillfredsställande. TV kommer också att inom länet få en allt större omfattning dels genom Borlänge-stationen, som kommer i full drift inom de närmaste dagarna, dels ock genom den föreslagna utbyggnaden till länets norra delar under det kommande budgetåret.

En annan bild, också hämtad från kommunikationernas område, skall här beröras. Av den prognos över bilbeståndet, som ingår i den föreslagna vägplanen, finner vi med vilken oerhörd snabbhet bilismen ökat i vårt land. Lastbilarna har ökat från cirka 71 000 år 1948 till 112 000 1956 eller med 5 procent per år, för att år 1975 beräknas uppgå till 230 000—300 000. Bussarna har däremot stagnerat kring nuvarande 8 300, men till år 1975 beräknas de dock komma att öka till 10 000—12 000. År 1957 fanns cirka 800 000 personbilar, vilket då motsvarade en bil på var nionde invånare. För år 1975 beräknas biltätheten bli 1:3 eller omkring 2,4 miljoner personbilar. Detta innebär att det om femton år skall vara mycket vanligt att en familj har två bilar. Denna väldiga expansion ställer helt naturligt stora krav på nya och framför allt bättre vägar, genomfartsleder, broar, skenfria korsningar o. d.

Men när man tar del av denna väldiga och mycket närliggande prognos över den kommande biltätheten och därmed vägplanerna för att kunna svälja den anstormning, som icke minst riksvägarna har att motse, så förefaller det som om man i diskussionen helt bortser ifrån järnvägarnas betydelse i nuet och i framtiden. Finns det något utrymme kvar för de rälsbundna trafikmedlen? Personligen är jag övertygad om att järnvägarna långt ifrån har spelat ut sin roll framför allt när det gäller de tunga och skrymmande godstranspor-

terna. Med den trängsel som redan nu i så hög grad gör sig gällande inom tätorternas gatusystem och med föga tillfredsställande parkeringsförhållanden, så inser nog tillräckligt många järnvägarnas fördelar även när det gäller persontrafiken.

Järnvägen måste givetvis anpassa sig till vår tids krav på ett modernt trafikmedel. En fortlöpande modernisering äger också rum, och i det föreliggande förslaget till investeringsplan för 1959/60 kommer SJ att erhålla en medelsförbrukning av 335 miljoner kronor.

Vid en ur samhällsekonomisk och andra synpunkter förnuftig fördelning av transportuppgifterna mellan järnväg och bil bör det finnas utrymme för dem båda. Detta har också kommunikationsministern framhållit då han i propositionen säger, att »särskild försiktighet däremot bör iakttagas med att bygga ut vägnätet för sådan långväga trafik, som med fördel kan avvecklas med järnväg». En sundare och mera rationell samordning mellan järnväg och landsvägstrafik måste snarast förverkligas. I detta sammanhang efterlyses också 1953 års trafikutrednings betänkande. Det kan vara på hög tid att utredningen snart redovisar olika alternativa lösningar för den framtida trafiken.

I den konkurrens, som nu råder mellan järnväg, bil och flyg, måste icke minst det förstnämnda hävda sina intressen. Statens järnvägar skall i görligaste mån driva sin trafik där underlag verkligen finns. Med stöd av resanderäkning och övrig statistik kommer så järnvägen fram till den uppfattningen, att här finns icke längre något trafikunderlag och alltså måste en bandel läggas ned eller persontrafiken dragas in. Helt naturligt uppstår då omedelbart från berörda kommuners sida oro och bestörtning över att just deras egen bana skall försvinna. Men då den krassa verkligheten är den, att alltför få av bygdens folk utnyttjar sin järnväg, så återstår inget annat än att låta

Statens järnvägars anslagsbehov

den mer eller mindre diskret försvinnar. Jag tror inte att järnvägsledningen känner någon glädje över att en bandel, som tillkommit icke minst tack vare bygdens ekonomiska bistånd och som verksamt bidragit till höjandet av den allmänna standard som finns i bygden, måste försvinna. Men det jag vill hävda är, att det många gånger förefaller som om järnvägen ger upp spelet om trafikkanterna på ett för tidigt stadium. Har man alltid försökt vinnlägga sig om att utarbeta tidtabeller så, att de passar in för de människor som har sitt arbete på en ort men är bosatta på en annan? Skolbarnens resor är ett annat exempel. Att det är förenat med kostnader att låta en rälsbuss gå en sträcka med dålig resandefrekvens säger sig självt. Men finns det något annat sätt att få behålla någon del av persontrafiken kvar, om järnvägen icke är beredd att satsa något som kan ge återbärning längre fram?

Inom Kopparbergs län föreligger nu planer, som innebär att bansträckan Mora—Älvdalen skall försvinna för person- och styckegodstrafik och förvandlas till ett godsspår. Blir det nu så — och allt talar dess värre för att järnvägsledningen får sin vilja fram — så upprepas säkerligen snart samma förhållande i andra delar av länet. Riksdagen har bl. a. ställt medel till SJ:s förfogande för inköp av dieseldrivna motorvagnar. Nu trafikerar flera sådana elektrifierade bandelar, vilket framför allt för de människor, som kommer att bli direkt berörda av tågindragningarna, framstår som märkligt. De anser, kanske inte utan fog, att järnvägen kunde popularisera de i farozonen befintliga bandelarna genom dessa motorvagnar. Även om det kan förefalla ganska hopplöst i dagens situation och med framtidsprognoserna på näthinnan, så bör det inte vara helt uteslutet att i någon mån kunna vända resandeströmmen åter till de mindre ekonomiskt bärande bandelarna. Någon liten del av de 100

miljoner kronor, som för nästa budgetår skall stå till statens järnvägars disposition som gottgörelse för sådan trafik där ekonomiskt underlag saknas, kunde få komma här nämnda bandelar till godo. Det kommer alltid att finnas medborgare som blir hänvisade till kollektiva trafikmedel, och de skall icke helt utelämnas från sitt berättigade krav på något så när goda kommunikationer.

Dalarna, som är ett rikt utvecklat industrilän, har också glädjen att kunna se en växande turistström till landskapet varje år. För att stimulera icke minst tågresenärerna och ge dem ännu bättre service är det angeläget att de snarast erhåller sovvagnsförbindelse från Göteborg och Oslo direkt till Leksand, Rättvik och Mora. I detta sammanhang kanske man vågar väcka en annan tanke, nämligen att få till stånd en senare sovvagnsförbindelse från Stockholm över Gävle till Falun och Mora. På så sätt kunde dalfolket bättre utnyttja kulturlivet i huvudstaden och ändå vara hemma påföljande morgon. Den förbindelse Dalarna genom snabbtåget »Dalpilen» för några år sedan erhöll har visat sig fylla en stor uppgift. Det är dylika förbindelser, som bör tjäna som en förebild när det gäller för järnvägarna att resolut ta upp striden om den resande allmänheten.

Till sist vågar jag på nytt aktualisera frågan om elektrifiering av linjen Borlänge—Rättvik. Det kan aldrig bli någon möjlighet att snabbare nå Siljansbygden med persontåg förrän de återstående 64 kilometerna har blivit elektrifierade. Nu har det gått tio år sedan statens järnvägar övertog sträckan Krylbo—Rättvik, men bara halva bandelen är fortfarande elektrifierad. När nu järnvägsstyrelsen har planer på att fortsätta med att elektrifiera sträckan Borås—Alvesta, efter det linjen Ljusdal—Hudiksvall blir färdig denna vår, så bör linjen Borlänge—Rättvik ha prioritet före något annat projekt.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Häri instämde herr *Persson* i Tandö (s).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 5

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

Kungl. Maj:t hade (punkt 5, s. 88—121) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1959/60 under statens vattenfallsverks fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 467 602 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått bl. a. en inom första kammaren av herrar *Osvald* och *Ollén* väckt motion (I: 73), vari hemställts att riksdagen måtte avslå yrkandet om anslag till Kraftverksbyggnader m. m. i vad det avsåge 1 milj. kronor för uppförande av ett kraftverk vid Letsi i Lilla Lule älv.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1959/60 under statens vattenfallsverks fond anvisa av utskottet angivna investeringsanslag;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 73, för budgetåret 1959/60 under statens vattenfallsverks fond till Kraftverksbyggnader m. m. anvisa ett investeringsanslag av 314 000 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 224 och II: 283, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1959/60 under statens vattenfallsverks fond till Atomenergianläggningar anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande av ytterligare rörelsekapital åt statens vattenfallsverk tillhandahålla en från 75 000 000 till 100 000 000 kronor ökad rörlig kredit;

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

V. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 224 och II: 283, såvitt de icke behandlats under III., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i fråga om förläggningen av atomkraftverket Eva m. m.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **WACHTMEISTER** (h):

Herr talman! Riksdagen har i år att behandla två närbesläktade motioner. Den ena (I: 73) har väckts av herrar *Osvald* och *Ollén* i första kammaren och behandlas under denna punkt. Den andra gäller vissa vattendrags undantagande från exploatering och behandlas av tredje lagutskottet, dock först sedan utskottet på ort och ställe närmare satt sig in i ärendet. Det är att beklaga, att statsutskottet inte velat genom en sammansatt utskottsbehandling göra sammanfattning, utan genom att behandla Letsi-frågan separat plockar sönder det hela.

Det viktigaste i dag är kanske inte naturvårdssynpunkterna. Jag vill bara framhålla, att Lilla Lule älv står överst på naturvårdsdelegationens lista över skyddsvärda vattendrag. Den allvarligaste invändningen ligger på det principiella planet.

Det måste betraktas som enastående i svensk statsförvaltning, att fyra av statens ämbetsverk — kammarkollegium, domänstyrelsen, fiskeristyrelsen och lantbruksstyrelsen — begär att Kungl. Maj:t måtte bromsa ett femte verk — vattenfallsstyrelsen — i dess framfart. Ämbetsverkens pretentioner är i själva verket mycket måttliga: inga kraftstations- eller sjöregleringsföretag berörande Lilla Lule älvs vattenområde, förrän statsmakterna tagit ställning till frågan om vilka sjöar och vattendrag som skall undantas från exploatering och inte heller förrän vissa ytterligare utredningar gjorts.

Av denna anledning hade det varit på sin plats med ett uppskov i Letsi-frågan, allra helst som det här är det

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

sista laxreproduktionsområdet ovanför Boden-forsarna som spolieras. Fiskeristyrelsen skrev förra året angående Porsi-fallet: »Om efter tillståndet till Porsi kraftverk även tillstånd komme att lämnas till Lilla Lule älvs utbyggande skulle m. a. o. det skydd för fiskerinäring av större betydelse, som ursprungligen åsyftades med det särskilda stadgandet i 2 kap. 3 § andra stycket vattenlagen, framstå såsom helt illusoriskt.»

Naturvårdsdelegationen kan beräknas komma med sin reviderade förteckning över skyddsvärda vattendrag när som helst. Delegationen har för övrigt sammanträdde här i huset just i dag, varvid man behandlar den utredning som professor Beskow gjort — en utredning som för övrigt vattenfallsstyrelsen själv åberopar. Då skall vi väl ta hänsyn till vad man kan komma till vid detta sammanträdde och inte redan nu fatta ett delbeslut. Vi brukar ju här i riksdagen alltid vara mycket noga med att inte föregripa pågående utredningar, men vad man nu vill göra är just att föregripa en utredning.

Nu säger vattenfallsstyrelsen att Letsi inte ligger i den del av Lilla Lule älv, som naturvårdsdelegationen föreslagit böra skyddas. Det är riktigt. Men det är ju inte bara naturvårdsdelegationen som har någonting att säga i detta fall, utan vi skall väl också ta hänsyn till det uttalande av fiskeristyrelsen som jag nyss åberopade. Sedan den omnämnda förteckningen uppgjordes 1954, har f. ö. ett flertal där upptagna vatten förstörts.

Vi måste konstatera, att vattenfallsstyrelsen under fagert tal om samarbete och hänsyn till naturvärden plockar det ena bladet efter det andra av kronärtskockan, så att snart intet är kvar. Det är framför allt en passus i vattenfallsstyrelsens svar på de fyra ämbetsverkens skrivelse, som vällar oro. Man talar där om att man för den närmaste femårsperioden avser att koncentrera

sin utbyggnadsverksamhet till Stora och Lilla Lule älv. Har man en gång byggt ut Letsi, kommer man med vissnhet att kräva den reglering av sjöarna i Lule älvs vattenområde som gör att man kan öka effekten i Letsi med 30 procent.

Man har anledning att med tillfredsställelse notera kommunikationsministerns uttalande i statsverkspropositionen, där han förutsätter att inga som helst förberedande arbeten, vare sig i vatten eller på land, får vidtagas innan vattendomstolens tillstånd föreligger. Det är närmast häpnadsväckande, att en kommunikationsminister skall behöva göra ett sådant uttalande. Vi har all anledning att vara tacksamma i den mån detta kan göra slut på det oskick, som vattenfallsstyrelsen praktiserar, nämligen att utan hänsyn till vattendomstolens utslag sätta i gång arbeten.

Likväl kan det inte vara en tillfredsställande ordning att här anslå en miljon till ett företag, som inte är tillåtligförklarat av vattendomstol. Jag vill inte påstå att vattendomstolen skulle låta sig påverkas vare sig medvetet eller omedvetet av redan beviljat anslag. Men hur är det med Kungl. Maj.:? Om domstolens utslag blir negativt, har nämligen Kungl. Maj.: det sista avgörandet i sin hand. Kan man då inte räkna med att statsrådet — säkerligen mycket mot sin vilja — kommer att låta sig påverkas av denna miljon, som redan beviljats, även om det är en viss skillnad mellan denna och de redan nedlagda 22 miljoner kronorna i Porsi när den saken var aktuell? Detta är — såvitt jag kan förstå — en ren rättsordningsfråga och inte som jag nyss sade i första hand en naturvårdsfråga. Vi får inte anslå pengar till någonting som inte är beviljat eller anslå pengar till något som ligger under domstols prövning. Jag vet inte vart det skulle leda om vi ginge in för den principen på alla andra områden också.

Om ärendet kunnat uppskjutas till

höstriksdagen för att avgöras sedan naturvårdsdelegationens reviderade förslag över skyddsvärda vattendrag framlagts och sedan man fått en ordentlig plan i samarbete med vattenfallsstyrelsen, hade vi kanske kunnat bedöma frågan på annat sätt. Men det finns ingen anledning nu att tillerkänna vattenkraftsintressena ovillkorligt företräde framför alla andra intressen. Det finns ingen som helst orsak till att just vattenfallsstyrelsen skall få ett absolut veto gentemot den försiktighetens politik, för vilken kammarkollegium, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen och fiskeristyrelsen gjort sig till talesmän.

Jag skulle helst velat yrka uppskov med behandlingen av denna motion till höstriksdagen, men såsom ärendet nu ligger till har jag inte möjlighet därtill utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen I: 73 av herrar Osvald och Ollén, innebärande avslag på statsutskottets förslag.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Under punkten 5 i statsutskottets utlåtande nr 9 redovisas bl. a. frågan om kostnader för vattenfallsstyrelsens förvaltningsbygge vid Räcksta. Jag skall läsa ett stycke ur utskottets utlåtande:

»Vid sidan av de ramreglerade investeringarna bör såsom Kungl. Maj:t föreslagit ett anslag om 5 milj. kronor beräknas för fortsatta arbeten på förvaltningsbyggnaden i Räcksta, som numera, exklusive markinköp, beräknas draga en kostnad av ca 69 milj. kronor mot tidigare angivna 35 milj. kronor. I anslutning härtill vill utskottet kraftigt understryka departementschefens uttalande rörande det anmärkningsvärda i att de av styrelsen i samband med förslaget om uppförandet av byggnaden lämnade uppgifterna angående lokalbehov och byggnadskostnader — som det numera visat sig — grundats på ofullständiga utredningar och orealistiska förutsättningar.»

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

När beslutet om denna förvaltningsbyggnad fattades år 1956, föreslogs från vårt håll, delvis med anslutning från folkpartiet, i två motioner uppskov i och för ytterligare utredning av ärendet. Vi ansåg att frågan var för litet utredd och föreslog, att den skulle utredas ytterligare. Som tänkbart alternativ till det föreliggande förslaget anvisade vi möjligheten av en förläggning av denna förvaltningsbyggnad till Västerås. Som motivering till detta anfördes från motionärerna bl. a. de starka skäl, som hade angivits av arbetsmarknadsstyrelsen för att inte förlägga denna förvaltningsbyggnad till Stockholm. Vi ansåg oss också i det sammanhanget böra erinra om att vattenfallsstyrelsens ångcentral och centrallager var belägna i Västerås. ASEA och Svenska metallverken är också belägna i Västerås. Dessa två industrier torde väl vara två av vattenfallsstyrelsens huvudleverantörer.

Centerpartisten herr Andersson i Brämhult höll vid frågans behandling i denna kammare den 25 maj 1956 ett anförande, i vilket han i bestämda ordalag varnade för att redan då binda sig för ett definitivt beslut. Han yrkade bifall till den reservation som knutits till statsutskottets utlåtande nr 132, under tecknat av fyra centerpartister och en folkpartist, vilka förordade bifall till motionerna om en fortsatt utredning av ärendet.

Statsutskottets talesman bemötte herr Anderssons i Brämhult påvisande av utredningens stora brister med att framhålla, att statsutskottet knappast kunde dela den uppfattningen. Utredningsmannen hade grundligt penetrerat de faktorer, som här borde tas i beaktande, och resultatet vore konkret och tydligt framlagt.

Alla argument som anfördes mot ett förhastat beslut var den gången av underordnad betydelse. Vad som var avgörande enligt utskottets talesman var verkets möjlighet till rekrytering av

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

tjänstemän. Vattenfallsstyrelsen hade gjort en undersökning bland personalen och hade därvid, enligt vad dåvarande departementschefen upplyste, kommit till det resultatet, att minst 50 procent av personalen skulle söka annan anställning, om verket förlades utanför Stockholm. Det är ju ganska klart, att man inte flyttar frivilligt från Stockholm, ortsgrupp 5, till t. ex. Västerås eller någon annan stad i landsorten, som tillhör ortsgrupp 3. Detta får man förstå. Vad som däremot enligt vårt förmenande är mycket svårt att förstå är, att regering, statsutskott och riksdag höjde sig för detta argument. Arbetsmarknadsstyrelsen synes inte ha tillmätt detta hot någon betydelse, ja, man ansåg sig möjligen kunna betrakta detta som en kort övergångsföreteelse. Mera respekt hade man inte på det hållet för det hot, som hade uttalats från vattenfallsstyrelsens tjänstemäns sida.

Det är inte möjligt att nu ånyo yrka bifall till vår motion av år 1956. Hade den möjligheten förelegat, skulle jag obetingat ha gjort det. Beslutet av år 1956 kommer att stå sig. Vad som här skall göras är att satsa ytterligare 34 miljoner kronor på denna förvaltningsbyggnad. För alla dem som både i dag och många gånger tidigare har talat om att man skulle pruta 10 procent på de olika förvaltningsorganens omkostnadskonto, måste det verka mycket tragiskt att man år 1956 medverkat till tillkomsten av ett sådant ofullgånget foster som beslutet om uppförandet av förvaltningsbyggnaden vid Räcksta, där man på ett bräde nu måste ge ut 34 miljoner kronor. När man prutar 10 procent på omkostnaderna för några statliga organ, vinner man några tusenlappar, men här måste man kasta ut 34 miljoner kronor på en gång, därför att frågan från början var mycket dåligt utredd, vilket mycket kraftigt underströks från vårt håll.

I första kammaren har en enkel fråga framställts i detta ämne. Första kam-

maren har därför möjlighet att från kommunikationsministerns sida få en ingående redogörelse över vad som inträffat i detta fall. I andra kammaren har det inte framställts någon interpellation i frågan, men jag har i samband med behandlingen av denna punkt velat föra frågan på tal. Det skulle vara intressant att här få en redovisning av kommunikationsministern över vad som har hänt. Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande.

Herr *Eriksson* i Bäckmora (cp) instämde häri.

Herr **HAGNELL** (s):

Herr talman! Det finns ett statligt företag, som håller på med att bygga båtar nere i Blekinge. Vi vet vilken strukturomvandling som på detta område ägt rum under efterkrigstiden och hur lång tid det tagit för detta företag att anpassa sig till utvecklingen, en anpassning som man ännu inte hunnit med. Det betyder sysselsättningssvårigheter för ett par tusen varvsarbetare och andra berörda arbetare. Dessa sysselsättningssvårigheter har uppkommit på grund av strukturförändringen i fråga om militära fartygsbyggen.

En liknande omläggning måste ske om 10—15 år när det gäller vattenfallsstyrelsens verksamhet. Det behöver ske en omläggning av denna verksamhet redan innan samtliga vattenfall är utbyggda. Bland annat kommer projekteringsavdelningarna först att få kännning av detta. Det gäller att ställa om detta företag bättre än man lyckats ställa om företaget i Karlskrona — där man misslyckats. Förutsättningarna för att ställa om en statlig byråkrati från en verksamhet till en annan är inte stora. Det går långsamt, om det över huvud taget går.

Den tid, som återstår innan vattenfallsstyrelsen står i samma situation som Karlskrona-företaget nu befinner sig i, är inte längre än att den behöver tas till vara, om företaget skall kunna klara sin omställning. Man kan gott föreställa sig,

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

att en ung civilingenjör, som utexamineras om några år från en teknisk högskola, inte tar anställning i ett företag som står inför sin avveckling i väsentliga delar. Det gäller för företaget att söka sig till andra verksamhetsgrenar. Så har redan delvis skett i fråga om atomenergiområdet. Men det förefaller mig, som om man skulle kunna göra det i större utsträckning och även på andra områden, om vattenfallsverket finge möjlighet att arbeta i smidigare former än med den byråkrati, som riksdagen har tvingat på det. Det finns ett förslag att det skall få arbeta i samma smidiga former som den andra hälften av vår elkraftproduktion, nämligen i aktiebolagsform. Det skulle också ha den nyttan med sig, att man slapp att bygga ut företaget med skattemedel. Det vore naturligt, om ett sådant företag som vattenfallsverket betalade sina investeringar med de inkomster verksamheten ger. Vi finner det naturligt att detta sker inom det privata näringslivet, antingen det är fråga om ett storföretag inom byggnadsämnesindustrien, bilindustrien eller någon annan verksamhet. Inom det enskilda näringslivet byggs företagen ut med egna pengar, men inom de statliga företagen skall utbyggnaden betalas med skatter. Detta är följden av det byråkratiska system, som riksdagen föreskriver — det förefaller som om också Kungl. Maj:t vore tillfreds med den linjen.

Vad som hotar att inträffa om 15 år beträffande vattenfallsstyrelsen — och som redan har hänt beträffande Karlskrona-företaget — bör undvikas. Vart utvecklingen för Karlskrona-företaget pekade hän kunde man inse t. o. m. inom den statliga förvaltningen för 10 år sedan, men detta har ännu inte lett till någonting. De 10—15 år som återstår för vattenfallsstyrelsen hoppas jag blir bättre utnyttjade. Jag hoppas att man inte väntar till nionde eller tionde året med att komma med förslag, utan jag skulle gärna vilja se kommunika-

tionsministern driva fram effektivare företagsformer, som skulle ge detta företag samma arbetsformer som det enskilda näringslivet, nämligen aktiebolagsformen. Därigenom skulle man också reglera den ekonomiska verksamheten på ett annat sätt än nu, då den måste fyllas ut med skatter.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Herr Wachtmeister var inne på de anslag, sm statsutskottet liksom Kungl. Maj:t föreslår för utbyggnaden av kraftverket i Letsi. Det är precis den gång som vi sedan länge har vant oss vid här i riksdagen: vattenfallsstyrelsen lägger fram förslag i sina petita inför Kungl. Maj:t, som prövar dem, varefter riksdagen får ta ställning. Här kan konstateras att utbyggnaden av ett vattenkraftverk i Letsi inte på något sätt avviker från det som i övrigt föreslås i denna byggnadsproposition. En ganska lång tid framöver måste vi för att klara vår kraftförsörjning, som tyvärr ännu är otillräcklig, bygga ut våra vattenfall. Vattenfallsstyrelsen, som är det organ på det statliga området som skall ombesörja detta, måste självfallet planera i god tid. Den syn som vattenfallsstyrelsen fått på det aktuella Letsi-fallet är kanske, när man granskar den litet närmare, ganska berättigad. Det visar sig nämligen, att av alla de aktuella utbyggnadsprogram, som vattenfallsstyrelsen nu har, ställer sig Letsi ekonomiskt absolut fördelaktigast. Detta är väl också anledningen till att utskottet i detta avsnitt har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill emellertid peka på — vad som redan har understrukits och vad som utskottet också poängterar — att den omständigheten att man ger sin anslutning till själva bidraget inte på något sätt betyder, att man har tagit ställning till om det skall bli ett vattenkraftverk där eller inte. Utskottet har endast fattat ståndpunkt beträffande själva beloppet och absolut klart och entydigt sagt ifrån, att det inte får ske något vare sig

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

på land eller i vatten, förrän vattenfallsdomarna är färdiga. Skulle dessa gå emot vattenfallsstyrelsen och utskottet är det givet, att medlen får överföras till andra projekt. Här har således inte hänt något annat än att man har anslagit medlen.

Herr Vigelsbo var inne på frågan om vattenfallsstyrelsens förvaltningsbyggnad och pekade på att denna har blivit mycket dyrare än beräknat. Det är alldeles riktigt och därtill mycket beklagligt. Vattenfallsstyrelsen har emellertid för närvarande sin personal spridd på 40 olika ställen i Stockholm, och därför blir det ett synnerligen tungt arbete att samordna och hålla de behövliga kontakterna mellan de anställda. Nu håller man på med en utbyggnad för den centrala förvaltningen. Det är riktigt att man kanske inte har planerat den så som man borde, men det har också visat sig, att det, sedan man började med planeringen, tillkommit en hel del faktorer, som har gjort att man måste utvidga de byggnader som det här är fråga om. Bland annat har den omständigheten, att man väl så småningom måste röra sig med atomkraft, medfört behov av att utöka byggnadsbeståndet. Utskottet har understrukt, att det är beklagligt att det har blivit en fördyring, men kan givetvis i detta läge inte vara med om att vare sig stoppa eller nedbanta de byggnadsplaner som finns. Det är därför endast utskottets förhoppning, att man skall kunna klara sig inom den ram som nu beräknas.

Till frågan om vattenfallsverkets ombildande till aktiebolag har utskottet inte haft någon anledning att ta ställning. Det har ingen mening om den saken. Vi får kanske resonera om den vid ett senare tillfälle.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Herr Andreasson yttrade något om att man tidigare hade tillämpat principen att ge ett anslag, även om en utbyggnad inte varit be-

viljad av vattendomstol. Det är alldeles riktigt, men har man gjort en galenskap behöver man väl inte göra om den. Redan departementschefens mycket kraftfulla och otvetydiga uttalande, att han inte går med på något slags byggnader i eller vid vatten förrän verkställighetstillståndet är fullt klart, innebär ett brytande av hittillsvarande praxis, enligt vilken vattenfallsstyrelsen ogenerat har gjort en massa utbyggnader innan tillståndet varit färdigt. Vad jag opponerar mig emot i detta fall är att man, när det föreligger uttalanden från fyra verkschefer mot vattenfallsstyrelsen, utan att närmare gå in på dessas yttranden bara ger vattenfallsstyrelsens yttrande det högsta vitsordet. Skall vi anlägga en rent parlamentarisk syn på saken är det fyra mot en — en förkrossande majoritet — för ett uppskov med Letsikraftverket. De andra fyra verkscheferna är precis lika värdefulla. De är till och med äldre och sannolikt mera erfarna än vattenfallsstyrelsens chef. Det finns ingen anledning att underkänna dem. Därför vidhåller jag också mitt yrkande om bifall till herr Osvalds motion.

Herr Hagnell vidrörde en fråga, som kanske ligger något vid sidan av detta ämne. Jag skulle inte ha anledning att gå in på saken, om han inte hade nämnt Karlskrona flera gånger. Förmodligen var det för att lägga någon sorts pedagogiska synpunkter på det hela för att jag, som kommer därifrån, bättre skulle förstå vad det är fråga om. Jag vill bara påpeka, att herr Hagnell har fel, när han talar om att de statliga varvsmyndigheterna i Karlskrona illa har kunnat anpassa sig efter vad som skulle komma och därigenom förorsakat sysselsättningssvårigheter för ett par tusen anställda. Man har tvärtom redan på ett mycket tidigt stadium velat anpassa sig, men man har inte kunnat göra detta därför att det skulle ses till, att det inte blev några sysselsättningssvårigheter. De militära myndigheterna har således

under många år tvingats laborera med en arbetsstyrka som motsvarat krigstidens behov.

För övrigt kan det väl inte, såsom herr Hagnell talade om, vara ett par tusen personer som här drabbats av sysselsättningssvårigheter — den siffran måste väl avse även sådana industrier som är berörda av en minskning av verksamheten vid varvet i Karlskrona. Då det gäller varvet är det 400—500 som drabbats av sysselsättningssvårigheter.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag beklagar att det tydligen uppkommit ett missförstånd på den punkt herr Wachtmeister här senast berörde. Jag har inte gjort gällande att ett par tusen arbetare vid örlogsvarvet i Karlskrona är arbetslösa, utan jag har bara sagt att ett par tusen kommer att beröras av sysselsättningssvårigheter i samband med minskningen av varvets verksamhet. Vi har ännu inte sett slutet på de sysselsättningssvårigheter det här kan bli fråga om. En annan sak är att den akuta arbetslösheten omfattar några hundra arbetare, men det var inte detta jag syftade på.

Vidare har jag inte heller sagt att felet skulle ligga hos den lokala ledningen eller hos de myndigheter som år 1951 i en skrivelse till regeringen tog upp frågan om lämpligare företags- och arbetsformer för det statliga företaget, utan jag har menat att felet ligger på annat håll. Om man inte gör någonting åt saken, kommer de 15 000 anställda inom vattenfallsverket att om kanske femton år råka ut för liknande svårigheter som de, vilka för sin sysselsättning är beroende av Karlskronavarvets verksamhet. Trots den skrivelse av år 1951, som jag här talat om, och trots att man tidigare haft möjlighet att se vart det bar hän, har det inte från de centrala myndigheternas sida i kanslihuset gjorts någonting åt saken i vad gäller varvet i Karlskrona, och man gör

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

tydligt inte heller någonting på denna punkten — smidigare företagsform för »Vattenfall».

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag har tagit till orda närmast med anledning av herr Vigelsbos inlägg. Såsom herr Vigelsbo påpekade har hans partivän herr Sundin i Nordingrå i fråga om vattenfallsverkets förvaltningsbyggnad framställt en interpellation, där han dels begär en redogörelse för de olika kostnadskalkylerna, dels och framför allt vill veta hur man från regeringens sida ser på möjligheterna att för framtiden förhindra en upprepning av vad som i detta fall förekommit. Jag hade tänkt besvara herr Sundins interpellation vid behandlingen av detta ärende i första kammaren i onsdags. I fråga om själva orsakerna till kostnadsstegringarna fanns det redan material för ett bedömande av den förtagna utredningen i de uppgifter som vi i samband med budgetberedningen i höstas infordrade från vattenfallsstyrelsen. Då emellertid utredningen inte är avslutad, såvitt gäller ärendets gång inom vattenfallsstyrelsen, måste jag, såsom jag även framhållit i första kammaren, låta med interpellationssvaret anstå till ett senare tillfälle. Jag ansåg emellertid att vad som fortfarande var föremål för kompletterande utredningar inte hade den karaktären, att det kunde påverka statsmakternas ställningstagande till det nu aktuella byggnadsprojektet. Samma uppfattning har också framhållits av statsutskottet vid dess enhälliga förordande av bifall till Kungl. Maj:ts beslut i sakfrågan.

Nu får jag väl emellertid göra så, att jag plockar fram en del uppgifter och lämnar herr Vigelsbo dessa. Om jag därigenom skulle så att säga föregripa det svar som jag i själva sakfrågan egentligen skulle ha lämnat hans parti-

Statens vattenfallsverks anslagsbehov

vän i första kammaren, så får det väl bli föremål för en inre uppgörelse i centerpartiet.

När jag i höstas infordrade vissa uppgifter om vattenfallsverkets nybyggnad och fick veta att kostnaderna stigit från den senast angivna siffran 35 miljoner kronor till 69 miljoner kronor, så blev jag — det måste jag tillstå — rätt överraskad. Från departementets sida infordrades omedelbart en rad kompletterande uppgifter från vattenfallsstyrelsen. Det utarbetades icke mindre än fem olika promemorior som behandlades inom departementet, och det fördes också mellan departementet och vattenfallsstyrelsen mycket ingående överläggningar om de skäl vilka anförts såsom försvar för den inträffade kostnadsstegringen. Jag skall be att här få ange några av dessa.

Av materialet framgick att kostnadsstegringarna var i huvudsak betingade av två omständigheter. Den ena var att utrymmesbehovet hade på det förberedande stadiet felbedömts. Beräklandet av personalstyrkan hade grundats på den tidigare prognos över elkonsumtionen, som herr Vigelsbo här talat om och som låg i botten för 1956 års riksdagsbeslut. Man hade sålunda från vattenfallsstyrelsens sida kommit fram till att det år 1960 skulle finnas 2 450 anställda. Vid en omräkning, som sedermera gjordes, visade det sig emellertid att personalbehovet år 1962 skulle utgöra 2 850. Läger man därtill att vid uppförandet av byggnadskomplexet hänsyn måste tas till vissa personalreserver, så är man uppe i siffran 3 050 arbetsplatser eller ungefär 600 mer än enligt den tidigare prognosen. Även behovet av speciallokaler för laboratorier, undervisningslokaler och allt sådant hade underskattats.

De här angivna omständigheterna var de två avgörande och väsentliga i fråga om kostnadsutvecklingen och ledde till en ökning av den behövliga byggnadsvolymen med inte mindre än 36 procent.

Ytterligare en huvudorsak var kostnadsdifferensen. Man hade i den tidigare kalkylen räknat med ett grovt å-pris på 150 kronor per kubikmeter, medan man efter noggrant utförda beräkningar kommit fram till ungefär 220 kronor per kubikmeter.

Om man alltså sammanfattningsvis jämförde den allra första kostnadsberäkningen på 30 miljoner kronor med den nu gällande på 69 miljoner kronor, kan man, herr Vigelsbo, i grova drag säga, att av denna skillnad hänför sig 16 miljoner till den ökade byggnadsvolymen, närmare 5 miljoner till generella kostnadsstegringar, 15 miljoner till ökade å-pris i övrigt och slutligen 3 miljoner till oförutsedda kostnader för skyddsrum, tomtplanering m. m. sådant.

Utredningen av möjligheterna att reducera byggnadsprogrammet gav vid handen, att om man skulle bibehålla grundtanken med detta byggnadsprojekt — nämligen att, som herr Andreasson nämnde, koncentrera vattenfallsstyrelsens personal till en arbetsplats i stället för de för närvarande 40, som är spridda i staden — så kunde inte några nämnvärda inskränkningar göras.

När vi på detta sätt diskuterade frågan — jag vågar säga herr Vigelsbo att vi gjorde det mycket ingående — då kom jag i mina bedömanden fram till de uttalanden jag gjorde till årets statsverksproposition. Dessa uttalanden innebär bl. a. ett förslag om att byggnadsföretaget skall fullföljas i den nu planerade omfattningen. Till den meningen har ju också statsutskottet helt anslutit sig, som herr Vigelsbo själv låtit oss veta.

Med anledning av herr Vigelsbos fråga har jag velat lämna dessa uppgifter till kammaren.

Herr VIGELSBÖ (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för den förklaring statsrådet har lämnat angående den stora kostnadsökning som har inträtt.

Herr Andreassons resonemang om den splittrade förvaltningsorganisationen i vattenfallsstyrelsen gäller ju en sak vi alla är medvetna om. Det har inte stått någon strid om att vi skall sammanföra den myndighetens avdelningar så att det blir en gemensam central. Någon annan mening har heller inte utfalats i de motioner som väckts i ärendet från vårt håll.

Hela statsrådets redovisning av ärendet visar väl hur rätt reservanterna i statsutskottet hade 1956, då vi påvisade hur illa utredd frågan var och vilka konsekvenser lösandet av frågan skulle kunna föra med sig.

Jag vill slutligen säga till kommunikationsministern, att jag skall tala om för Sundin vilket svar jag har fått. Jag beklagar att vi inte kunde påräkna förre kommunikationsministerns medverkan. Då skulle vi ha kunnat övertyga honom redan 1956 om hur oriktigt hela ärendet var handlagt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen I:73 av herrar Osvald och Ollén; och fann herr talman den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wachmeister begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) mom. II i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Luftfartens markorganisation m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen I:73 av herrar Osvald och Ollén.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wachmeister begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 25 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III—V

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Luftfartens markorganisation m. m.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas Kungl. Maj:ts förslag om bygande av ett flygfält vid Umeå. I samband med förslaget berörs ett par andra för Norrland betydelsefulla flygplatsfrågor — frågorna om iordningställande av flygfält i örnsköldsviks- och skellefteåområdena.

Självfallet är en riktig placering av flygfälten i Norrland av mycket stor betydelse för denna landsända. Det är ju som bekant där vi har de långa avstånden.

Umeåfältet har en lång förhistoria, som jag inte skall gå in på. Det förslag, som nu föreligger, är grundat på en utredning från 1957. Utredningens uppgift har varit mycket begränsad. Den

Luftfartens markorganisation m. m.

har haft till uppgift att avgöra huruvida en civil flygplats borde anläggas i Umeå, eller i Nordmaling utanför Örnsköldsvik. Det är alltså en detalj i ett större problemkomplex, som blivit föremål för utredning. Utredningen har stannat för att föreslå en flygplats vid Umeå.

För närvarande utnyttjar umeå- och örnsköldsviksområdena samma flygfält. Det ligger i Nordmaling ungefär mitt emellan de två städerna. Fältet är rätt provisoriskt. Det är ett gammalt militärflygfält från beredskapstiden, som nödortoftigt har rustats upp. Avståndet från flygfältet till Umeå respektive Örnsköldsvik är mellan fem och sex mil. De örnsköldsviksbor, som brukar utnyttja flyget, har förklarat sig nöjda med nordmalingfältet. Man har satt i fråga vissa förbättringar av detta flygfält, och industrien och kommunerna i örnsköldsviksområdet har till och med förklarat sig beredda att i rätt stor utsträckning bidra till de kostnader, som skulle uppstå i samband härmed.

För planeringen av flygfälten i Norrland vore det önskvärt med en översiktlig och mera långsiktigt syftande investeringsplan. I en motion, som jag har lämnat i denna kammare, motion nr 290, har jag, liksom medmotionären i första kammaren, yrkat på att det aktuella behovet av flygplatser i Norrland — vi har då i första hand tänkt på norrlandskusten — borde bli föremål för en utredning i ett sammanhang. Om så hade skett, innan vi ställes inför att avgöra frågan om umeåfältet, så hade vi bättre kunnat överblicka hela problemet och måhända på ett helt annat sätt än nu kunnat göra såväl allmän-ekonomiska som trafikekonomiska bedömanden.

Sedan förslaget om umeåfältet lagts fram, har frågan om örnsköldsviksområdets möjligheter att få behålla flygförbindelserna kommit i ett besvärligt läge.

Särskilt bland industriens folk har man med stor oro ställt sig frågan, hu-

ruvida örnsköldsviksområdet kommer att få behålla möjligheten till flygförbindelse, sedan umeåfältet byggts. Man utgår då helt självfallet ifrån ett flygfält i umeåtrakten, 12 mil från Örnsköldsvik, kommer att ligga alldeles för långt bort för deras vidkommande. Det är ju så, att örnsköldsviksområdet är en mycket folkrik industribygd. Stora exportindustrier är koncentrerade till örnsköldsviksområdet. Enligt en uppgift finns där inom ett begränsat område en folkmängd på cirka 60 000 människor. Värdet av de industriprodukter, som därifrån exporteras uppges uppgå till mellan 350 och 400 miljoner kronor per år. Jag nämner dessa siffror endast för att ge en föreställning om att det är en rik industribygd, stadd i snabb utveckling. Jag förstår, att företrädarna för näringslivet i dessa bygder känner en lindrigt sagt stor oro inför perspektivet att nu eventuellt komma att berövas det bekväma samfärdsmedel som flyget utgör.

I sammanhanget har också behovet av en flygplats vid Skellefteå aktualiserats. Även till denna stad och till dess omgivning är betydande industrier lokaliserade. Det borde alltså ha funnits starka skäl för att flygplatsfrågorna på norrlandskusten hade tagits upp i ett sammanhang, innan vi tar definitiv ståndpunkt till ett fält, som utgör en detalj i ett större sammanhang.

Medan ärendet behandlats av statsutskottet har emellertid kommunikationsministern på uppdrag av Kungl. Maj:t givit luftfartsstyrelsen i uppdrag att utreda frågan om möjligheterna att förlägga flygplatser jämväl i örnsköldsviks- och skellefteåområdena. I första kammaren upplyste kommunikationsministern till och med, att luftfartsstyrelsen hade fått i uppdrag inte bara att verkställa en utredning av dessa spörsmål utan också att ange platserna och att verkställa viss projektering av de tilltänkta flygfälten såväl i örnsköldsviks- som skellefteåområdena. Jag hop-

pas, att kommunikationsministern vill bekräfta denna uppgift även i denna kammare.

Utskottet har tydligen haft en mycket besvärlig nöt att knäcka i det här sammanhanget. Utskottet tar därför fasta på den utredning, som nu har till-satts, och understryker i sitt utlåtande angelägenheten av att den beslutade utredningen genomföres med största möjliga skyndsamhet samt att förslag i ärendet snabbt kommer fram på riksdagens bord.

Även om utskottets skrivning är mycket förstående för de problem som här beröres, till och med positiv, är dock utskottets utlåtande inte alldeles tillfredsställande. Utskottet förutsätter nämligen att ifrågavarande anläggnings-objekt, om utredningen föreslår att de skall komma till utförande, skall ställas till förfogande som beredskapsarbeten, därest sysselsättningsvårigheterna inom berörda landsdelar skulle kvar-dröja. Utskottet förutsätter alltså, att sysselsättningsläget skall vara avgörande för igångsättandet av byggandet av dessa två viktiga flygfält. Flygfält är säkerligen mycket lämpliga projekt som beredskapsarbeten, men helt naturligt uppstår frågan om flygfälten vid Örnsköldsvik och Skellefteå skall hamna i det ovissa, därest läget på arbetsmark-naden ändras till det bättre, vilket ju alla hoppas.

I första kammaren ställdes frågan, hur utskottets utlåtande på denna punkt skulle tolkas. En talare frågade om fältet i Örnsköldsvik skulle göras bero-ende av sysselsättningsläget eller om man fick förutsätta, att fältet kommer till stånd oberoende av läget på ar-betsmarknaden. Utskottets talesman lämnade ett icke helt entydigt svar, varför jag tyvärr måste konstatera att frågan där lämnades öppen. Jag hop-pas att någon av utskottets ledamöter i denna kammare ville lämna karläggande upplysningar på den punkten. Ett löfte om ett flygfält för Örnsköldsviks-

Luftfartens markorganisation m. m.

området har ju mycket litet värde, om man inte i någon mån samtidigt kan fixera den tidpunkt, när flygfältet skall byggas, i synnerhet som umeåfältet enligt planerna skall vara färdigt om två år och nordmalingfältet samtidigt skall läggas ned.

Jag känner naturligtvis till att Umeå har ett gammalt kontrakt om ett flyg-fält och att detta haft ett visst infly-tande på frågans avgörande, men jag vågar ändå hävda, att det hade varit rimligare om kommunikationsministern i första hand hade intresserat sig för flygförbindelserna i Örnsköldsviks- och skellefteåområdena, eftersom det är där vi har de stora industrierna, de indu-strier som framför allt har nytta av att komma i förbindelse inte bara med hu-vudstaden utan också med de markna-der i utlandet, där deras produkter fin-ner avsättning. Jag förstår alltså den besvikelse som kommit till uttryck bland näringslivets företrädare i detta sammanhang.

Nu har som sagt luftfartsstyrelsen fått i uppdrag att skyndsamt utreda flygfältsfrågan för både Örnsköldsviks och Skellefteås vidkommande, vilket är tacknämligt, men en utredning är en utredning. Den kan ge ett resultat, men den kan, som jag redan tidigare antytt, också utmynna i intet. De här två om-rådena är icke betjänta med ett sådant resultat, och jag vill därför rikta en fråga till kommunikationsministern: Är kommunikationsministern beredd att göra vad på kommunikationsministern ankommer för att de flygförbindelser, som Örnsköldsvik de senaste åren har haft, inte kommer att upphöra när umeåfältet blir färdigt? Jag utgår där-vid helt naturligt ifrån att ett flygfält i Umeå blir av ringa eller ingen bety-delse för Örnsköldsviksområdet, efter-som avståndet är 12 mil och därför kan anses vara för avlägset för att kunna ge bekväma förbindelser.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen tog ledningen av

Luftfartens markorganisation m. m.

förhandlingarna, instämde herr *Fröding* (h).

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Statsutskottet är ju enhälligt i sitt yrkande på den här punkten. Till utlåtandet är endast fogat ett särskilt yttrande av mig och två andra ledamöter, där vi framhåller att utredningen bör göras skyndsamt och snabbt leda till resultat och att anläggningsobjekten i Skellefteå och Örnsköldsvik bör komma till utförande även om sysselsättningssvårigheter inte uppstår. Jag kan därför, särskilt som jag i långa stycken kan instämma i vad herr Anderson i Sundsvall nyss sagt, nöja mig med en kort kommentar.

Det är ingen anledning att sticka under stol med att de som arbetar med frågan om ett flygfält för skellefteåområdet inte har varit särskilt nöjda med frågans behandling och inte heller är nöjda med det beslut som skall fattas i dag. Man menar att medan Skellefteå praktiskt taget saknar flygmöjligheter — avståndet till Luleå är ju för långt för att flygfältet där skall kunna begagnas i någon betydande utsträckning av resande till och från Skellefteå — så har dock Umeå tack vare nordmalingsfältet det bättre ställt. Flygfältet i Nordmaling lär ju också kunna provisoriskt förbättras för en rätt låg kostnad.

I det aktuella läget talar alltså mycket för att Skellefteå borde komma före i turordningen. I det avseendet har situationen förändrats sedan avtal slöts med Umeå om byggande av en flygplats där.

Vi menar i likhet med herr Anderson i Sundsvall, att den utredning som statsrådet Skoglund tillsatte 1957 borde fått i uppdrag att utreda flygplatsmöjligheterna för hela den del av norrlandskusten som ännu saknar flygförbindelser, och vi har menat att det vore möjligt att utredningen i så fall skulle ha kommit till ett annat resultat. Nu blev emellertid utredningsarbetet be-

gränsat till att endast gälla ett val mellan Umeå och Nordmaling.

Vi vet ju alla att staten har avtalat med Umeå stad om byggande av en flygplats i Alvik utanför Umeå. Jag skulle tro att avgörandet inte har varit lätt för statsutskottet men att många av statsutskottets ledamöter har fäst avgörande vikt vid det förhållandet, att det finns ett sådant avtal mellan staten och Umeå stad, och menat att staten givetvis måste hålla sina avtal. Jag kan mycket väl förstå att många har fäst stor vikt vid detta.

En annan sak är kanske litet svårare att förstå. Om avtalet med Umeå stad är så bindande, att riksdagen över huvud taget inte har något val, utan att flygplatsen måste byggas i Umeå, kan man undra om det var någon mening med att tillsätta en utredning 1957 med uppdrag att välja mellan Nordmaling och Umeå. Var platsen given redan tidigare, förefaller utredningen vara tämligen meningslös, och man tycker att de människor som satts att arbeta med den i så fall borde ha kunnat syssla med nyttigare ting. Är det däremot så att avtalet inte är bindande, tycker man att utredningen kunde ha fått en vidsträcktare uppgift.

Nu är vi emellertid glada åt att luftfartsstyrelsen fått i uppdrag att utreda flygplatsfrågan för Skellefteå och Umeå, och jag vill i likhet med herr Anderson i Sundsvall hoppas att den utredningen kommer att leda till ett positivt resultat.

Det är emellertid en annan sak som har oroat dem som arbetat med frågan om flygplats i Skellefteå, nämligen att de vid sina många uppvakningar här nere har fått ett intryck av att det inte är meningen att flygplatser i Skellefteå och Örnsköldsvik skulle erhålla något statsbidrag, utan att det skulle bli en helt kommunal angelägenhet.

I den mån de fått sådana uppgifter, torde de som lämnat dem ha stött sig på vad som sades i 1944 års flygplats-

Luftfartens markorganisation m. m.

utrednings betänkande. Den utredningen behandlade frågan om flygplats även i Skellefteå, och man sade där: »Staden har under senare år utvecklats mycket kraftigt, vilket i främsta rummet beror på gruv- och metallindustriens utveckling i anslutning till skelleftefältets malmförekomster. Det är uppenbart att det skulle vara av värde för staden att erhålla snabbare kommunikationer med södra och mellersta Sverige.»

Man ville emellertid inte omedelbart tillstyrka byggande av en flygplats, detta av två skäl. För det första ansåg man att de då aktuella anläggningskostnaderna var alltför höga. Flygplatsen Johannestorp var beräknad till närmare 9 miljoner kronor i dåvarande penningvärde, och det var onekligen en mycket hög kostnad. Den flygplats, som nu är aktuell i skellefteåområdet, beräknas med nuvarande penningvärde kunna byggas för ungefär hälften av det beloppet. Det skälet kan man alltså mycket väl förstå.

Det andra skälet var Skellefteå stads relativa närhet till Umeå och Luleå. Det skälet var svårare att förstå. 14 mil kan knappast kallas relativ närhet ens i Norrland. Det är för långt för att vi skall ha någon glädje av dessa flygplatser.

Man kom emellertid fram till att flygplatsen inte borde byggas omedelbart men tog med utbyggnadsförslag både för Skellefteå och Örnsköldsvik i planen på längre sikt.

Sedan kom man fram till kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Utredningen gjorde åtskillnad mellan flygplatser, som huvudsakligen avses för reguljär trafik, och övriga flygplatser. Utredningen menade att flygplatser av den förra kategorien avsåge att tjäna främst den allmänna trafiken, men att de givetvis också komme att tillgodose den rent lokala trafiken. Det var därför skäligt, menade utredningen, att även kommunerna bidroge till anläggningskostnaderna. I betänkandet redogörs vi-

dare för de åtaganden kommunerna fått göra för dessa flygplatser. De hade fått bidra med markanskaffning, framdragning av vägar samt ledningar för elkraft, vatten och avlopp.

Till denna typ av flygplatser skulle Umeå räknas. Denna flygplats skulle alltså bli en sådan som främst tjänade den allmänna trafiken. Det skulle däremot inte flygplatser i Skellefteå och Örnsköldsvik göra. De skulle räknas till flygplatser som i allt väsentligt tjänar ett lokalt trafikbehov, varför det enligt utredningens uppfattning borde ankomma på vederbörande kommun att föranstalta om och bekosta deras anläggande. Det enda undantag som utredningen kunde tänka sig, där det skulle bli fråga om statsbidrag, skulle vara om flygfältet anlades för att motverka arbetslöshet.

Denna gradering av flygplatsernas betydelse vill vi ej finna oss i. Vi har svårt att tro att flygplatsen i Umeå skulle ha riksintresse men flygplatsen i Skellefteå bara lokalt intresse. Vi tror att det är ett allmänt intresse att det finns flygförbindelse med såväl Skellefteå som Umeå och Örnsköldsvik.

Nu kan det sägas att vad en utredning ansåg beträffande statsbidrag till flygplatser för snart 13 år sedan inte behöver betyda så mycket för statsmakternas ställningstagande. Det kan jag hålla med om. Men om det nu är utredningens ståndpunktstagande som legat till grund för de upplysningar man fått i Skellefteå och som skapat en viss oro där, tycker jag det vore önskvärt, att statsrådet Skoglund i ett uttalande klarlade sin syn även på statsbidragsfrågan — inte på så sätt att han talar om exakt hur stort statsbidraget blir, men så att han i varje fall ger till känna att han inte delar flygplatsutredningens uppfattning på denna punkt.

Jag vill sluta med att till den fråga, som herr Anderson i Sundsvall ställde till herr Skoglund om flygplats i Örn-

Luftfartens markorganisation m. m.

sköldsvik, även innefatta flygplats i Skellefteå.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det är kanske onödigt med något längre meningsutbyte kring ett enhälligt utskottsutlåtande, till vilket endast fogats ett särskilt yttrande. Jag vill emellerid slå fast några klara fakta i förevarande fråga, fakta som avdelningen och utskottet inte har kunnat komma förbi.

Flera utredningar har givit förord åt en flygplats i Umeå, den första 1944 och den senaste 1957. Sistnämnda utredning, som leddes av generaldirektör Gustav Vahlberg, kom fram till samma ställningstagande som 1944 års flygplatsutredning, nämligen att det ur flygtekniska och ekonomiska synpunkter var lämpligast att förlägga flygfältet till Umeå. Efter den första utredningen fattade också 1946 års riksdag beslut om umeåfältet.

År 1947 godkände Kungl. Maj:t ett mellan luftfartsstyrelsen och Umeå stad slutet avtal angående anläggande av flygplats i Umeå. Av olika anledningar — kanske främst investeringsskäl — har denna anläggning dock inte kommit till utförande.

Vid 1955 års riksdag väcktes motioner här i riksdagen av fru Sandström m. fl. rörande Umeås flygplatsfråga. Statsutskottet uttalade den gången, efter att bl. a. ha hört luftfartsstyrelsen, följande: »Utskottet är av den uppfattningen, att ett färdigställande av flygfältet i Umeå skulle innebära en väsentlig förbättring av de norrländska kommunikationsförhållandena och därför synes angeläget.» Riksdagen godtog denna utskottets skrivning.

Jag var vid det tillfället inte med vid behandlingen av ärendet och vet därför inte huruvida herrar Anderson i Sundsvall och Gustafsson i Skellefteå då hade någon annan uppfattning än den riksdagen då uttalade. Låt mig emellerid här slå fast att utredningarna klart

har uttalat sig för Umeå, och att riksdagen har beslutat i enlighet härmed 1946. Avtal har också slutits mellan staten och staden 1947. Riksdagen gjorde sedan ytterligare ett uttalande 1955.

Sett ur dessa synpunkter har det enligt min uppfattning varit ganska lätt för såväl departementschefen som utskottet att sedan ta ställning till frågan. Klara uttalanden och avtal springer man inte ifrån som om ingenting hänt. Dessutom uttalade sig departementschefen i sin skrivelse under kapitalbudgeten positivt för en fortsatt utredning om norrlandskustens utrustande med flygförbindelser och nämnde i sammanhanget Skellefteå och Örnsköldsvik. Han tänkte väl då, liksom senare utskottet, framför allt på industrien.

Genom Kungl. Maj:ts beslut har luftfartsstyrelsen erhållit uppdraget att handlägga denna fråga, vilket också utskottet påpekar. Utskottets skrivning understryker också kraftigt regeringens beslut, och utredningen skall bedrivas med största skyndsamhet. Sedan säger utskottet att den erforderliga planeringen m. m. bör bedrivas i sådan takt att detta anläggningsobjekt kan stå till förfogande som beredskapsföretag, därest sysselsättningssvårigheterna inom berörda landsdelar skulle kvardröja.

Jag tycker inte man skall särskilja frågorna så som herr Anderson i Sundsvall gör, eftersom ju utskottets skrivning kan påverka arbetets utförande i positiv riktning mycket tidigare. Mera positivt kan riksdagen knappast framträda, när det gäller berörda bygders kommunikationsintressen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Norrköping frågade, om herr Anderson i Sundsvall och jag hade en annan uppfattning 1955. Jag kan bara svara för min egen del. Jag ansåg att flygfältet

Luftfartens markorganisation m. m.

borde byggas i Umeå och att detta skulle vara till fördel, eftersom ett sådant flygfält ändå förbättrade flygförbindelserna för Norrland. Men sedan dess har flygförbindelsen med Nordmaling tillkommit, och det förändrar ju läget. Ty om flygfältet nu bygges i Umeå, så förlorar ju Örnsköldsvik sina möjligheter till flygförbindelse med Nordmaling — eller riskerar i varje fall att förlora dem. Den ändring i uppfattningen som kan förefinnas för mitt vidkommande beror sålunda helt och hållet på att förhållandena ändrats.

För övrigt erkänner jag gärna, att jag har förståelse för utskottets ställningstagande, vilket väl också framgår av att någon reservation inte föreligger mot utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Johansson i Norrköping anført, vill jag deklarerat, att jag är medveten om att riksdagen är ganska bunden i denna fråga, dels av avtalet mellan Kronan och Umeå stad och dels av riksdagens tidigare beslut.

Som herr Gustafsson i Skellefteå framhållit, har nordmalingsfältet tillkommit sedan avtalet träffades, och dessutom är utredningen av 1944 nu ganska gammal. Utvecklingen har därefter inte stått stilla, allra minst i Norrland. Det kan därför finnas skäl för att nu lägga andra synpunkter på frågan. Sedan 1944 har i varje fall flygplatsfrågorna aktualiserats för Örnsköldsvik och Skellefteå, och hela spørsmålet kommer ju därigenom i ett nytt läge, vilket givetvis borde beaktas. Nu gör man en utredning etappvis, och det är gott och väl att Örnsköldsvik och Skellefteå har kommit med i den senare etappen.

Jag fick emellertid inte något klart svar på frågan, huruvida dessa båda flygfält skall utföras som beredskapsarbete eller inte. Utskottet skriver klart och tydligt, att arbetena skall stå till för-

fogande för beredskapsändamål, och den saken verkar litet oroande. Visserligen har vi nu en viss arbetslöshet, men vi har en del prominenta företrädare för svensk politik, som hävdar att konjunkturbilden mycket snart kan ändras, och då kommer dessa två flygfält i ett betydligt sämre läge än vad man här i dag velat påskina.

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Jag begärde ordet för att understryka angelägenheten av att den utredning, som nu tillsatts för att undersöka möjligheterna för flygplatser i Skellefteå och Örnsköldsvik, påbörjar detta arbete så snabbt som möjligt. Man kan inte komma ifrån att det förhållandet, att det byggs en flygplats i Umeå, inte i nämnvärd grad förbättrar flygförbindelserna för det stora industriområdet i skelleftebygden.

Jag vill i övrigt instämma med vad herr Gustafsson i Skellefteå sagt och avstå från någon vidare utläggning i denna fråga.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! I årets statsverksproposition föreslås på kommunikationsdepartementets kapitalbudget, att arbetet med en flygplatsanläggning i Umeå nu skall påbörjas i överensstämmelse med 1946 års riksdagsbeslut och ett året därpå träffat avtal. I en motion i anslutning till detta förslag har jag och några andra ledamöter framhållit, att det är ytterst angeläget att snarast också få till stånd undersökningar om en flygplatsanläggning i Örnsköldsviksområdet. Vi framhåller, att skälen för en flygplatsanläggning i detta område är så starka, att ett omedelbart yrkande om en sådan utredning hade varit befogat. Att vi likväl avstått från att göra detta direkta yrkande beror därpå, att vi uppfattat departementchefens uttalande i detta sammanhang så bindande, att vi utgått från att

Luftfartens markorganisation m. m.

utredningen ändå skulle komma till stånd. Motionärerna har därför nöjt sig med att understryka vad departementschefen framhållit.

Men även om motionärerna var övertygade om att statsrådet Skoglund skulle fullfölja dessa planer på en utbyggnad av flygplatsnätet utefter norrlandskusten, var det väl knappast någon av oss som hade hoppats på att resultaten skulle nås så snabbt som nu blev fallet. Alla som har någon erfarenhet av hur det brukar gå till i detta hus vet, att motionärer inte bör vara alltför optimistiska. Det kan ibland förefalla en otålig motionär som om det går alldeles för långsamt, även om det i verkligheten går relativt normalt. Att motionärerna i detta fall skulle få sin önskan tillgodosedd redan innan riksdagen hunnit behandla motionen var det väl ändå ingen som trott.

Genom regeringens beslut att låta verkställa en utredning och en förberedande projektering av möjligheterna att anlägga en flygplats i örnsköldsviksområdet och även genom medelsanvisningen för innevarande budgetår har frågan förts fram till en ur vår synpunkt mycket tillfredsställande lösning. Att man i det sammanhanget också påpekar att ett flygfältsbygge mycket väl kan vara lämpligt som beredskapsarbete, tycker jag inte bör utgöra något skäl till tveksamhet och missnöje. Det kan väl ändå anses vara rätt rimligt och i överensstämmelse med tidens krav, att man bygger även annat än vägar samt vatten- och avloppsanläggningar som beredskapsarbete. Vi har även förut byggt flygfält som beredskapsarbete. Flygfältet vid Midlanda i sundsvalls- och härnösandsområdet började byggas under 1930-talets arbetslöshetskris. Det förhållandet att man här talat om beredskapsarbete kan väl bara innebära att — jag hoppas att statsrådet Skoglund inte har något emot den tolkningen — en sysselsättningssvårighet endast kan påskynda ett genomförande av planerna

på flygfält vid Örnsköldsvik och Skellefteå. Att fälten ändå under normala förhållanden skall komma till stånd bör väl anses vara alldeles klart. Men om det blir sysselsättningssvårigheter skulle flygfälten bli färdigställda tidigare. Om arbetena betraktas som beredskapsarbeten, påverkar det alltså frågan endast i gynnsam riktning. Jag vill erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen i sin promemoria har talat om att det är nödvändigt att ha beredskapsplaner för ungefär två miljarder, och det kan då inte vara ur vägen att statsmakterna förbereder beredskapsarbeten på det sätt som här har föreslagits.

Jag begärde emellertid ordet inte bara för att uttala motionärernas glädje över den framgång vi haft, utan främst för att uttrycka min tillfredsställelse med att själva sakfrågan avancerat på ett sätt som måste anses lyckligt för de bygder det här gäller. Det är också ur den synpunkten som jag aldrig kunnat förstå de motiv som lett de krafter, som gjort allt för att förhindra en utveckling efter dessa riktlinjer, en strävan som senast tagit sig uttryck i den motion som väckts av herr Andersson i Örnsköldsvik i första kammaren och herr Anderson i Sundsvall i denna kammare. I den motionen har man inte bara föreslagit en utredning av flygfältsfrågan över hela Norrlandskusten, utan även yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag, och därmed velat skjuta frågan i en oviss framtid. Nu har emellertid motionärerna, sedan statsutskottet fått denna fråga till behandling, blivit så övertygade om det ohållbara i sin ställning att de inte bara avstått från att reservera sig, utan den ene av motionärerna har också instämt i utskottets utlåtande. Man kan väl inte mera markant träda ifrån en egen motion än när man avstår både från att reservera sig och från att yrka bifall till motionen. Handlar man på det viset, måste man väl ändå — även om man inte vill erkänna det — vara övertygad om att motionens förslag är orealistiskt.

Luftfartens markorganisation m. m.

Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Det särskilda yttrande som är fogat till denna punkt, fordrar egentligen inte någon kommentar. Det behandlar ett läge, som numera inte är aktuellt. I yttrandet sägs, att om Nordmaling-fältet skulle behållas, borde man först bygga i Skellefteå, men det läget är ju för närvarande inte aktuellt, och därför är också det särskilda yttrandet, som skulle vara en liten rest av motionen, undanryckt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Kärlander, att jag underströk i mitt förra anförande att flygfältsarbete givetvis är mycket lämpligt som beredskapsarbete. Det behöver vi inte uppehålla oss vid längre. Sedan uttryckte herr Kärlander sin förvåning över att vi väckt denna motion. Till det vill jag säga, att jag fortfarande håller fast vid, att det hade varit bra med en samlande översikt över hela problemet, en samlande utredning i stället för en utredning etappvis, och att man i samband därmed hade fått en plan över de investeringar, det kan bli fråga om. Det rör sig ju inte om så små belopp. Det är stundom frånan av sådana investeringsplaner, som beklagas i olika sammanhang.

Slutligen vill jag beträffande den motion, som jag är medansvarig för, påpeka att den utredning, som herr Kärlander åberopar, tillsattes för 14 dagar sedan. Den var alltså inte tillsatt, när vi väckte vår motion vid riksdagens början.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att anmäla någon mot utskottet avvikande mening. Tvärtom skulle jag vilja understryka allt vad utskottet har anfört rörande detta flygfältsbyggande

i övre Norrland. Men jag har ändå behov av att göra några reflexioner.

Det har från vissa håll gjorts gällande att det skulle ha inträffat någonting som motiverar en ändrad inställning från riksdagens sida i fråga om var man först skall bygga ett flygfält, vid Umeå, Skellefteå eller eventuellt någon annanstans. Självt har jag den uppfattningen att, sedan riksdagen band sig för Umeå, ingenting inträffat som talar för att detta beslut borde ändras. Men jag kan erinra om att det faktiskt fanns ett alternativ till Umeå även vid den tidpunkten, nämligen det militära flygfältet i Vännäs. En ärad ledamot av första kammaren, herr K. A. Johanson, arbetade mycket intensivt för att man skulle allvarligt pröva detta som ett alternativ till Umeå. I övrigt var det ingen som framträdde. Detta militära flygfält fanns vid denna tid, men ingen framförde tanken att det skulle komma till användning. Man kunde ha gjort som K. A. Johanson och sagt, att vi borde räkna med att ta i anspråk detta militära flygfält i t. ex. Nordmaling i stället för att bygga ett civilt fält i Umeå. Man tänkte inte över huvud taget på de militära flygfälten; fältet i Nordmaling t. ex. fanns redan då. Det är först senare man kommit underfund med att man liksom K. A. Johanson borde räkna med de militära fälten eller eljest ha en mening som avviker från den riksdagen en gång haft.

Flyget är ännu inte konkurrenskraftigt. Inrikesflyget kan inte konkurrera med statens järnvägar i prishänseende. Om vi skulle göra en undersökning i fråga om hur mycket staten subventionerar varje flygresor eller varje flygmil t. ex. via förlusterna på flygfälten — och det finns även annat som staten betalar — så tror jag vi skulle komma till att om statens järnvägar skulle få samma subvention per resande, skulle vi få höja deras subventionsbelopp på 100 miljoner ganska avsevärt. Jag skulle tänka mig att vi finge

Luftfartens markorganisation m. m.

höja det till 300 miljoner. Så ligger det grovt sett till när det gäller flygets konkurrenskraft.

För vissa industrier kan det naturligtvis i olika situationer finnas behov av en snabb förbindelse söderut, men jag tror att man många gånger överdriver detta argument.

Av vad jag nu sagt följer sålunda, att det enligt min mening inte är så förskräckligt bråttom med att bygga ett flygfält ens intill Skellefteå. Vi bör komma ihåg att inte heller Umeå stad kommer så billigt undan, även om inte, som någon med stöd av flygplatsutredningen 1944 trott, kommunerna i fortsättningen själva får helt svara för kostnaderna. Själv utgår jag från att det inte skall bli någon ändring, utan att staten i fortsättningen kommer att bidra med ungefär samma andel i kostnaderna som nu är fallet i fråga om Umeåfältet. Men kommunerna får räkna med att satsa ganska stora pengar, så det är inte bara fördelar man kommer att ha av ett sådant flygfält.

Nästa onsdag kommer vi att få behandla ett ärende som gäller militära flygfält — det är för övrigt redan delat. Jag har där avgivit en blank reservation, efter att ha sagt några ord i statsutskottet. Utskottet har tillstyrkt förslaget att 30 miljoner skall beviljas för dessa flygfält samt att Kungl. Maj:t därutöver skall få fullmakt att disponera ytterligare nära 7 miljoner. Jag framhöll i statsutskottet, att jag skulle vilja säga nej till hälften av detta. Jag har ett föregående här, men det skall jag inte gå in på nu. Jag vill bara säga att man borde eftersträva att i fortsättningen få ett sambruk här i landet när det gäller flygfälten. Vi har ju redan ett sambruk i Kallax och på ytterligare något ställe, och detta bör mana till efterföljd. Man skall enligt min mening inte lägga så utpräglat militärstrategiska synpunkter på frågan var ett militärt flygfält skall förläggas, att man inte kan ta hänsyn till att det, i varje fall

under fredstid, samtidigt kunde utnyttjas såsom civilflygfält. Jag skulle vilja att man här söker åstadkomma ett intimt samarbete mellan de två departementen, försvarsdepartementet och kommunikationsdepartementet, och allvarligt prövar, om man inte fortsättningsvis i de flesta fall kan göra gemensam sak. För min del skulle jag gärna vara med om att militärt flygfält i närheten av Skellefteå som kunde samtidigt nyttjas för civilflyget, om vi nu över huvud taget skall ge ut pengar för dessa militära flygfält. Jag frestas att gå närmare in på frågan men skall dock avstå därifrån. Låt mig bara avslutningsvis påpeka, att ett sådant här sambruk även skulle leda till att kommunerna komme mycket billigare undan.

Herr talman! Jag har redan sagt att jag är med om vad utskottet skrivit. För ett snabbt genomförande av flygfältsutredningen — om flygfält bör byggas i Skellefteå och Örnsköldsvik — talar ju, som herr Kärrlander sagt, vikten av att sysselsättningsmöjligheter kan skapas, för den friställda arbetskraften; detta leder sannolikt till snabbare resultat än om man endast anlägger vanliga kommersiella synpunkter på denna fråga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Det har riktats ett par frågor till mig och jag vill besvara dem. Den första ställdes av herr Anderson i Sundsvall och gällde en tidsangivelse för färdigställandet av flygfältet vid Örnsköldsvik. Jag vill svara på det sättet, att jag är lika angelägen som herr Anderson i Sundsvall om att både flygfältet vid Örnsköldsvik och det vid Skellefteå skall komma till utförande snarast möjligt. Det är dock helt ogörligt att lämna garantier om den exakta tidpunkten, bland annat på grund av den omständigheten att flygplatsbyggena ju skall föregås av förhandlingar

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

mellan staten, kommunerna och intressenterna i övrigt.

Herr Gustafssons i Skellefteå uppgifter om kostnaderna för uppförande av ett flygfält samt fördelningen av dessa kommer inte ifrån departementet. Det är jag angelägen om att framhålla. Frågan om kostnaderna och deras fördelning skall i detta fall såsom i tidigare fall givetvis tas upp vid förhandlingar med de parter som är berörda. Dessa förhandlingar bör inte föregripas genom uttalanden av mig — och inte heller av herr Gustafsson.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag vill rikta ett tack till kommunikationsministern för det, som jag tyckte, positiva svaret. Jag hoppas att det innebär, att vi i Örnsköldsviksområdet inte behöver förlora flygförbindelse, när Umeåfältet en gång blir färdigt.

Sedan överläggningen förklarats härmed avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 7—17

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om ersättning till jordbruksarbetaren H. K. B. Carlzén för skada, uppkommen under militärtjänstgöring,

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten,

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper, och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-
4 — Andra kammarens protokoll 1959. Nr 8

ställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1959/60 av underskottet för luftfartsfonden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8**Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 december 1958 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 6, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 279 av herr *Danmans* och II: 351 av herr *Setterberg* i Vilske-Kleva, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga det i propositionen nr 6 framlagda förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning med de ändringarna, att 5 § samt p. 2) av övergångsbestämmelserna erhöles i motionerna angiven lydelse;

2) de likalydande motionerna I: 380 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Per-Olof Hanson* samt II: 455 av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl., vari hemställts bl. a., att riksdagen i syfte att stärka den sysselsättningsfrämjande effekten av investeringsfonderna för konjunktur-

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

utjämning måtte med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 6 besluta, att medel som avsatts till investeringsfond skulle få tagas i anspråk för långsiktiga investeringar utan den av departementschefen föreslagna begränsningen — högst 75 procent av avsatt belopp — och med bibehållande av rätten till investeringsavdrag, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 6 antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 279 av herr Danmans och II: 351 av herr Setterberg i Vilske-Kleva, samt

2) de likalydande motionerna I: 380 av herrar Ebbe Ohlsson och Per-Olof Hanson samt II: 455 av herr Gustafson i Göteborg m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Kollberg, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *de Jounge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 6 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 279 och II: 351 samt de likalydande motionerna I: 380 och II: 455, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning med de ändringar av 5 §, 9 § 3 mom. och 15 § samt ikraftträdandebestämmelserna, som i reservationen föreslagits.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det betänkande vi nu skall behandla avser ändringar i bestämmelserna om avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning. Jag skall be att få säga några ord med anledning av den framlagda propositionen.

Man har väl i vårt land i varje fall tidigare haft den uppfattningen, att mycket liberala avskrivningsregler skulle vara till nytta för näringslivet och samtidigt därmed även vara en garanti för sysselsättningen. Avskrivningsreglerna torde också starkt ha bidragit till att vi haft möjligheter att betala de relativt höga kostnaderna och de ganska höga lönerna. Ingen torde heller kunna förneka att avskrivningsreglerna spelat en icke oväsentlig roll för näringslivets utveckling i en gynnsam riktning.

En radikal förändring av reglerna skedde emellertid år 1955, när den då sittande regeringen lade fram en proposition (nr 100), som innebar ett borttagande av den fria avskrivningsrätten för maskiner och inventarier, en skärpning av bestämmelserna för varulagervärdering samt minskade möjligheter att göra avsättningar till pensionsfond. De sistnämnda bestämmelserna innebar en betydande försämring särskilt för de mindre företagen och för familjeföretagen.

Trots dessa hårda beskattningsregler framlade regeringen inte något förslag om resultat- och förlustutjämning, och denna fråga väntar alltjämt på sin lösning. För att i någon mån mildra verkningarna av de åtgärder, som vidtagits och som medfört en reducering av näringslivets möjligheter till självfinansiering och konsolidering, innehöll emellertid denna proposition förslag om ändring av bestämmelserna beträffande investeringsfonder, som skulle göra avsättningarna litet mera attraktiva. År

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

1955 ansåg ju majoriteten att det var angeläget att förhindra en självfinansiering och en konsolidering inom näringslivet. Den bittra verkligheten har väl emellertid nu visat att det var felaktigt att då införa en permanent anordning, som skulle förhindra en sådan här självfinansiering. När man nu visserligen inte generellt men efter beslut i varje särskilt fall har börjat giva tillstånd till användande av de hittills åstadkomna investeringsfonderna, har man dock inte ansett sig kunna tolka bestämmelserna så, att dessa fonder skulle kunna användas för mera långsiktiga investeringar. Det rättar man nu till genom denna proposition. Jag har givetvis för min del inte något annat att göra än att hälsa denna åtgärd med tillfredsställelse.

Vår reservation till bevillningsutskottets betänkande avser tvenne ändringar av det förslag som nu lagts fram. Vi har inte kunnat vara med om att de företag, som får ta sina fonder i användning för fleråriga investeringar, skall hamna i ett sämre läge än vad andra skulle göra. Vår reservation avser också att den del av investeringsfonderna, som efter fem år fritt får disponeras av företagen, bör höjas från 30 till 50 procent. Vi anser att det är angeläget att dessa fonder görs så pass förmanliga, att företagen finner det förenligt med sina intressen att göra dessa avsättningar.

Man torde med fog kunna göra gällande att det är rimligt att denna förändring sker. Den motiveras inte minst av att avskrivningsreglerna har efter hand försämrats och att denna konsolideringsmöjlighet därför är nödvändig. När förevarande krav framställdes vid frågans behandling år 1955 förklarade bevillningsutskottet, att man borde avvakta de erfarenheter som kan vinnas. Jag tror jag vågar säga, att de erfarenheter som nu vunnits visar att avsättningarna inte har varit av den storlek man kunnat vänta sig. Vi skall ta i be-

aktande, att vi under de år som gått dels har haft goda konjunkturer med god sysselsättning och dels betydligt försämrade avskrivningsmöjligheter genom de år 1955 införda åtgärderna. När man nu tar en stor del av dessa konton i anspråk för att täcka sysselsättningen i dessa dagar, måste det därför vara angeläget att vi så snart som möjligt får en återuppbyggnad av fonderna. Det är så mycket mera angeläget som det inte finns samma möjligheter till konsolideringar och avskrivningar på maskiner, inventarier och varulager.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! I en aktiv politik för att bekämpa arbetslöshet under konjunkturavmattning spelar de av herr Magnusson i Borås nämnda investeringsfonderna en betydande roll. Dessa fonder utgör ett av de viktigare finanspolitiska medlen för främjande av full sysselsättning.

Systemet med investeringsfonder infördes i den svenska skattelagstiftningen redan 1938, men något större intresse rönt inte dessa fonder till att börja med. Under tiden fram till år 1955 hade sammanlagt endast cirka 250 miljoner kronor avsatts till dessa fonder, och under vissa år var avsättningar till fonderna helt förbjudna. En av anledningarna till det svala intresse från näringslivets sida var att ingen del av dessa fonder fick disponeras utan arbetsmarknadsmyndigheternas tillstånd. Fram till år 1954 hade inte ett enda tillstånd givits, trots att avmattningstendenser kunnat konstateras vid några tillfällen.

År 1955 infördes, som herr Magnusson omnämnde, nya regler för investeringsfonder. Dessa regler innebar bl. a. att 30 procent av de avsatta medlen skulle få disponeras för investeringar efter 5 år utan något tillstånd från myndigheterna. I den mån dispositioner

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

gjordes med arbetsmarknadsstyrelsens medgivande, skulle fondbeloppet få användas för omedelbar avskrivning på investeringen upp till anskaffningsvärdet. Företaget skulle också få göra ett extra investeringsavdrag på 10 procent.

Dessa nya regler för investeringsfonderna ökade genast intresset för fonderna, och under de tre åren efter reformen avsattes sammanlagt drygt 500 miljoner kronor. En betydande del av dessa medel har nu frigjorts, och därigenom har en välbehövlig ökning av investeringsverksamheten möjliggjorts.

Givetvis hade det varit av värde om vi varit ännu bättre beredda. Från vårt håll har det vid tidigare tillfällen föreslagits liberalare regler och att en något större procentsats än 30 procent av fondavsättningarna borde vara fritt disponibel för investeringar efter fem år.

Jag vill ansluta mig till det av herr Magnusson omnämnda förslaget om att denna procentsats höjes till 50 procent av insatta medel i syfte att ytterligare stimulera till avsättningar.

Finansministern har i den nu föreliggande propositionen föreslagit vissa ändrade regler för investeringsfonderna, och bevillningsutskottets majoritet har i det betänkande, som vi nu behandlar, helt anslutit sig till propositionen.

För min del hälsar jag med stor tillfredsställelse att fonderna nu även skall få användas för reparation av fartyg — likaså att Kungl. Maj:t kan ge förhandstillsstånd för disponering av medel som kommer att avsättas i framtiden, i den mån det är fråga om långsiktiga investeringar. Jag ansluter mig till finansministerns förslag i detta hänseende.

De ändringar som finansministern föreslår beträffande medel som redan är avsatta, när tillsstånd till disposition av fonderna ges, är emellertid enligt min uppfattning icke fullt lämpliga. Genom den ändring som föreslås i reservation till bevillningsutskottets utlåtande

de skulle den sysselsättningsfrämjande effekten av fonderna väsentligt stärkas.

Enligt de nuvarande bestämmelserna kan investeringsfond efter beslut av myndigheterna tas i anspråk under visst eller vissa beskattningsår och under villkor i övrigt som läget å arbetsmarknaden påkallar. Detta har av arbetsmarknadsstyrelsen tolkats så, att man när det gäller långsiktiga investeringar inte kan ge tillsstånd till disposition av medlen i större utsträckning än vad som motsvarar den del av investeringen som hinner att fullföljas under den närmaste tvåårsperioden. Denna tolkning har inte något direkt stöd i förarbetena till lagstiftningen. Det finns inte något i de nuvarande bestämmelserna, som skulle hindra myndigheterna att anse, att det i dagens sysselsättningsläge är så angeläget att en stor investering kommer i gång, att man därför skulle kunna ge tillsstånd till disponering av ett belopp, som motsvarar t. ex. de tre närmaste årens investering.

Departementschefen föreslår emellertid nu, att om tillsstånd ges till mera långsiktiga investeringar än vad som anses kunna medgivas enligt nuvarande bestämmelser, så skall endast 75 procent av fondmedlen få tas i anspråk för 75 procent av investeringen. Den övriga delen måste alltså finansieras på annat sätt. Vidare bortfaller investeringsavdraget helt.

Den som med användande av redan avsatta medel vill göra en investering, som kommer att ta tre år i anspråk, får, om han erhåller Kungl. Maj:ts tillsstånd, endast disponera tre fjärdedelar av investeringsfonden intill tre fjärdedelar av kostnaden för varje års investering. Alternativt kan han begära tillsstånd för den del av investeringen som hinner fullföljas under de närmaste två åren. Då får han hundra procent av kostnaden och får dessutom investeringsavdrag. Men då är det ovisst huruvida han senare kan få disponera de medel som behövs för den avslutande tredje-

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

delen av investeringen — och det finns därför risk att han inte vågar påbörja den över huvud taget.

Det är därför enligt min uppfattning både rimligt och lämpligt att man för dessa långsiktiga investeringar, som ju enligt finansministerns förslag skall prövas i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, bibehåller de nuvarande villkoren för alla medel som redan är avsatta, när tillståndet sökes.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen, vilken innebär att riksdagen — i syfte att stärka den sysselsättningsfrämjande effekten av investeringsfonderna för konjunkturutjämning — måtte med ändring av Kungl. Maj:ts förslag besluta att medel som avsatts till investeringsfond skall få tas i anspråk för långsiktiga investeringar utan den av departementschefen föreslagna begränsningen och med bibehållande av investeringsavdrag.

Om emellertid utskottsmajoriteten vinner i denna kammare vill jag, herr talman, understryka att man enligt min mening inte kan tolka reglerna så att Kungl. Maj:t skulle vara *förhindrad* att bevilja t. ex. en treårsinvestering på nuvarande villkor, om Kungl. Maj:t i vissa fall skulle finna detta befogat.

Herr talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Herr de JOUNGE (h):

Herr talman! Bevillningsutskottet har beslutat tillstyrka propositionen om ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning. Tillstyrkandet har emellertid gjorts med ringa hänsyn till vad från höger- och folkpartihåll motionsvägen framhållits. Jag finner detta desto mer beklagligt, som någon skillnad i uppfattningen rörande syftet med dessa fonder icke torde finnas och såväl propositionen som motionerna innehåller förslag, ägnade att åstadkomma en bättre överensstämmelse mellan bestämmelser-

na på området och syftet med lagstiftningen.

Detta syfte är att förmå företagen att under goda konjunkturer uppskjuta investeringar och i stället avsätta medel till investeringsfonder att användas under lågperioder med sysselsättningsstimulerande effekt. Då Kungl. Maj:t nu föreslår ändring i reglerna härom beror detta främst på att bestämmelserna icke i dagens läge är helt tillfredsställande och ändamålsenligt utformade. — Arbetsmarknadsstyrelsen är ju den myndighet, som har att följa utvecklingen på området och ge tillstånd till de fonderade medlens inanspråkstagande. Arbetsmarknadsstyrelsens önsningar går härvid i regel parallellt med företagens egna, varför det icke borde vara svårt att åstadkomma en lösning, som med tillfredsställelse kunde godtagas av alla parter.

Att den mekanism som byggts upp genom förordningen om investeringsfonder visat sig funktionsduglig och vara ett medel att motverka sysselsättningsförsämring framgår bl. a. av propositionen. Den totala avsättningen till investeringsfonder åren 1955—1958 uppgick till cirka 500 miljoner kronor. Nettoökningen av avsättningar till fonder för rörelse uppgick år 1958 till cirka 208 miljoner kronor. Främst för att avhjälpa krisen, har nu medgivanden lämnats att taga cirka 300 miljoner kronor av de fonderade medlen i anspråk. Medgivandena har i huvudsak syftat till att ge sysselsättningsskapande effekt under vinterhalvåret 1958/59 men även i viss mån för tiden fram till 30 juni 1960. Vid ett skärpt krisläge skulle det naturligtvis vara önskvärt att ha väsentligt större fonder att taga till än de nu föreliggande. Det är därför med verkligt allvar man bör undersöka möjligheten att stimulera till ökad avsättning till investeringsfonder.

Jag finner det därför anmärkningsvärt att icke de positiva förslag härtil, som framlagts i motionerna, beaktats

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

av bevillningsutskottet. Detta är för övrigt desto märkligare, som utskottet redan år 1955 i betänkandet nr 45 uttalade, att en omprövning av nu föreslagna art av reglerna kunde tänkas, om erfarenheterna komme att peka i sådan riktning. Att numera kunna erfarenheter ger belägg för behovet av en sådan omprövning är uppenbart.

En av de frågor som nu motionsvägen tagits upp är storleken av den s. k. fria sektorn. Frågan om storleken av denna fria sektor diskuterades redan vid bestämelseernas utformning år 1955, och departementschefen uttalade då, att en omprövning av de då beslutade 30 procenten kunde tänkas i framtiden. Den viktigaste åtgärden för att stimulera till ökad avsättning till investeringsfonder finner jag just vara att höja den fria sektorns storlek. Grundvillkoret för att företagen skall kunna förmås avsätta medel i större omfattning är att de inom överskådlig tid skall kunna åter taga en mera betydande del därav i anspråk för investeringsändamål, och icke vara helt i händerna på konjunkturutvecklingen och myndigheternas bedömanden. Hur stor denna del bör vara är naturligen en bedömningsfråga, men det torde stå klart, att ju större delen är, desto större belopp bör komma att avsättas. Då det nu visat sig, att avsättningarna bör ökas, bör följaktligen den fria sektorn ökas. En ökning från 30 till 50 procent synes därvid kunna av alla accepteras, då den är synnerligen måttlig. Det bör poängteras, att detta endast avser medel som i sin helhet stått till myndigheternas förfogande i hela fem år och i många fall under längre tid, eftersom, vid successiva avsättningar, beloppet på den fria sektorn först skall avräknas, då medel tas i anspråk för investeringsändamål. En höjning av den fria sektorns storlek får även den ur andra, allmänna synpunkter önskvärda effekten, att en utökning av möjligheterna till resultatutjämning erhålles.

I propositionen har vidare föreslagits att, om ett investeringsprojekt i tid kräver mer än två år, högst 75 procent av fonderat belopp skall få uttagas från investeringsfonden. Detta har därvid framställts som en utvidgning av vad nu gäller. De nuvarande reglerna innehåller emellertid icke någon sådan begränsning. Det är endast arbetsmarknadsstyrelsen som utbildat en viss praxis härvidlag. Förslaget utgör därvid en viss mildring jämfört med nämnda praxis. Då några bärande skäl icke förebragts för en sådan procentuell begränsning till 75 procent av avsatt belopp, bör bestämmelser härom icke inflyta i författningen, utan bör arbetsmarknadsstyrelsen fortfarande få rätt att från fall till fall pröva, hur uttagen skall få ske, dock under beaktande av att hittills tillämpade regler ansetts för stränga. Om ett investeringsobjekt efter prövning befunnits böra igångsättas, bör icke det förhållandet, att arbetstiden utsträcker över två år, medföra, att rätten att använda konjunkturfonden åtstramas. Detta skulle ju kunna få till följd, att investeringsarbetena forcerades för att kunna avslutas inom tvåårsperioden, vilket många gånger icke kan vara önskvärt eller tillrädligt ur sysselsättningssynpunkt. En jämn sysselsättning under längre tid är ju oftast att föredraga.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här framhållit, ber jag att få yrka bifall till den reservation som här föreligger av herrar Hagberg, Spetz m. fl.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Det har slumpat sig så att riksdagen har fått till behandling två viktiga områden inom företagsbeskattningen, som tätt sammanfaller med varandra. Jag syftar på lagervärderingsreglerna och förslaget om investeringsfonderna. Av dessa båda förslag tror jag utan tvekan, att det som riksdagen nu behandlar kommer att få den största betydelsen.

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

De föregående talarna har erinrat om hur förslaget är uppbyggt och hur det verkar, och jag skall inte uppehålla mig vid dessa ting. Jag känner emellertid ett behov att säga, att när man ger uttryck för den meningen, att femhundra miljoner kronor, som har avsatts för dessa investeringsfonder sedan år 1955, är en liten summa, kan jag inte instämma i den. Avsättningarna har väl blivit betydande och kommer kanske att bli ännu mer betydande framöver, när företagen får klart för sig att de får disponera fonderna. Femhundra miljoner kronor ifrån företagen till investeringsfonderna från år 1955 betraktar jag som ett mycket stort belopp. Man kan jämföra det med den summa som företagen — dvs. aktiebolag och ekonomiska föreningar — har debiterats i skatt per år. Denna uppgår f. n. till 1,2 miljard kronor. Dessa 1,2 miljard kronor är alltså ett uttryck för det resultat, som företagen ger sina ägare på ett år. Då är ju, som jag ser det, femhundra miljoner kronor, som tagits undan från resultatet, när det gäller en period på tre år, en rätt betydande summa. Jag tror att den kommer att bli ännu större efter ett bifall till det förslag, som här ligger på riksdagens bord.

När man som herr Magnusson i Borås talar om att företagen är så hårt beskattade, bör man erinra sig, att våra statsutgifter måste täckas. Om företagen betalar ungefär en fjärdedel av de direkta statsskatterna och fysiska personer betalar tre fjärdedelar är väl inte denna avvägning orimlig.

Här har yrkats bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservation med den motiveringen, att de nu inestående fonderna skulle få användas också för långsiktiga investeringar. Man har sagt, att de fonder, som nu finns, behandlas ogynnsamt och att de kommer i strykkläss. Det måste vara felaktigt. Jag har mig inte bekant, att man har klagat över de gällande reglerna, förrän finansministern inför riks-

dagen framlade ett nytt förslag, som avsåg andra slag av investeringar. Då tyckte man, att man borde få använda de gamla fonderna även för nya ändamål. Det kan vara begripligt, om man anser att det skulle vara bra med en sådan ordning, men talet om att de gamla fonderna försämrats är inte sanning. Företagarna får rätt att välja mellan kortsiktiga investeringar med alla favörer i avdragsavseende och de nya reglerna med litet mera skärpta bestämmelser. Statsmakterna har alltså inte tagit från vederbörande någon som helst rätt och inte heller tagit tillbaka något givet löfte, utan dessa fonder har helt enkelt utvidgats till att avse även långsiktiga investeringar. Därvid får speciella regler gälla.

Rent allmänt sett måste det vara fördelaktigare för företagen med en snabbare avskrivning, och det hedrar motionärerna att de inte påyrkat ännu längre gående åtgärder i avseende på Kungl. Maj:ts förslag om långfristiga investeringar. Jag måste erkänna att det är ett bevis för att man ändå inser att man inte kan gå hur långt som helst när det gäller dessa avsättningar.

Huvudsyftet med fonderna är ju att försöka åstadkomma en så jämn sysselsättning som möjligt. När man genom det nya förslaget vill uppmuntra sådana investeringar som tar en betydande tid i anspråk, ligger bakom detta naturligtvis en önskan att öka företagens konkurrenskraft. Såsom jag antydde tidigare innebär denna metod att ge företagen förhandsbesked därom, att de får disponera framtida avsättningar, en utomordentligt långtgående åtgärd. När vi inom utskottet ändå vill tillstyrka detta förslag, utgår vi ifrån att regeringen har mycket noga prövat vad det får för konsekvenser i statsfinansiellt hänseende.

En gemensam önskan för alla ledamöter i denna kammare måste väl vara att företagen får möjlighet att göra investeringar som ökar deras konkurrenskraft.

Ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning

Eftersom Sverige är ett litet land med stor utrikeshandel, är vi ju beroende av att kunna hålla oss framme i konkurrensen. Det är i främsta rummet de små länderna med stor utrikeshandel som måste se om sitt hus härvidlag.

Genom de långtgående åtgärder, som nu skulle viddas, kommer företagen att gynnas i skatteavseende, men å andra sidan kommer dessa åtgärder att medföra ett förbättrat skatteunderlag för näringslivets del. Om man i det aktuella läget avstår från ett visst skatteunderlag, kommer man alltså att på längre sikt få igen detta.

Det är med denna motivering som vi inom utskottet har ansett oss kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. När det i reservationerna ställts yrkanden om ännu mer långtgående åtgärder, vill jag emellertid på det bestämdaste varna kammaren för att biträda dessa förslag. Det är ju sörjt för mycket gynnsamma regler då det gäller företagens avsättningar, och det är väl ingen okänd sak att det är de bäst konsoliderade företagen som kan utnyttja dessa möjligheter. Företagen tar inte fram större vinster än som räcker för en skälig utdelning till aktieägarna, och genom att man nu får dessa ökade avsättningsmöjligheter kan företagen konsolideras i ännu snabbare takt än tidigare.

Jag har flera gånger från denna talarstol framhållit att det för oss alla är ett intresse att näringslivet bygges ut och effektiviseras. Det mycket generösa förslag, som regeringen här framlagt, kan enligt mitt sätt att se vara motiverat både ur sysselsättningssynpunkter och med hänsyn till att våra exportnäringar är så att säga den yttersta spjutspetsen då det gäller strävandena att öka landets välbstånd. Jag tror därför att det är klokt att vidta de dispositioner som här föreslagits.

Med det sagda hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag vill bara göra en kort kommentar till herr Ericssons i Kinna anförande.

Nå herr Ericsson säger att de här föreslagna åtgärderna är ägnade att skapa ett förbättrat skatteunderlag i framtiden, vill jag livligt instämma med honom. Det är just en sådan framtida förbättring av skatteunderlaget, som vi alltid velat åstadkomma, när vi framlagt våra förslag om att man skulle ge näringslivet större möjligheter till konsolidering.

Herr Ericsson anser att det är en avsevärd avsättning som kunnat ske, när företagen sedan 1955 avsatt 500 miljoner kronor till dessa fonder. Jag vill inte förneka att det är en stor avsättning, men såsom jag försökte framhålla i mitt tidigare anförande måste man också ta hänsyn till de förhållanden, varunder denna avsättning skett. Dels har konjunkturerna varit rätt goda, dels har det under denna tid företagits ändringar i avskrivningsreglerna för företagen, vilket medfört en överflyttning av tidigare gjorda besparingar.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 62 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Ändringar i förordningen om nöjesskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr **EKSTRÖM** i Iggesund (s):

Herr talman! Med en viss rätt skulle jag väl kunna anklagas för att i onödan slösa med kammarens dyrbara tid om jag nu, efter den behandling som min motion fått och med hänsyn till de omständigheter som för övrigt framkommit, skulle avfira en kanonad av argument gentemot ett bibehållande av nöjesskatteförordningens bestämmelse i de avseenden som jag tagit upp i motionen.

Det torde väl vid det här laget vara allmänt känt, att det i första hand är fråga om revyskattens vara eller kanske rättare sagt icke vara, som jag velat få omprövad. I andra hand gäller det en mindre justering av nöjesskatteförordningens bestämmelser om beskattningen av tävlingar och uppvisningar i idrott, gymnastik och sport.

Beträffande den första delen av motionen har bevillningsutskottet sagt, att

Ändringar i förordningen om nöjesskatt

de tolkningssvårigheter som befarades vid 1957 års riksdagsbehandling av denna fråga tyvärr har besannats. Som bestämmelserna då utformades har de otvivelaktigt, säger utskottet, gett utrymme för subjektiva bedömanden, som försvårar en likformig rättstillämpning. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar detta bevillningsutskottets uttalande, ty för två år sedan hyste man inte samma betänkligheter, trots varningar från olika instanser som ägnar sig åt dessa ting i praktiken. Man trodde att det skulle vara möjligt att följa de vägar som anvisats av 1954 års nöjesskatteutredning och vederbörande departementschef.

Som jag inledningsvis sade tänker jag inte för kammarens ledamöter låta drastiska exempel här passera revy för att påvisa lagstiftningens ohållbarhet. Jag vill endast säga, att jag har funnit det helt naturligt att bevillningsutskottet nu avstyrkt min motion, eftersom man under utskottsbehandlingen under hand fått reda på att man har att vänta en proposition i ämnet. Jag vill bara inskränka mig till att säga, att jag skulle vilja likna dessa förhållanden vid en fiskmjärde, där somliga inom nöjesbranschen snällt och fogligt gått in och underkastat sig tvånget att betala den 15-procentiga nöjesskatten, medan där emot andra hela tiden simmat omkring i det skattefria vattnet. Somliga som varit inne i mjärden har efter en tid tagit sig ut igen på grund av att de strängmaskor, som bildar inloppet till mjärden — dvs. uppbördsmyndigheterna i landet — inte varit vända åt samma håll på grund av fabriktionsfel från konstruktörernas, dvs. lagstiftarnas sida.

Dessa orimligheter måste nu rättas till, och vi förväntar en proposition. Skulle den mot all förmodan inte komma — jag har ingen anledning att misstänka något sådant — då lovar jag att komma igen vid första tillfälle i denna fråga.

Viss skattefrihet för allmänna samlingslokaler

Beträffande den andra delen av motionen, som avsåg en mindre justering av nöjesskatteförordningens paragraf 15 angående avdragets storlek för idrott, gymnastik och sport, kan jag tyvärr inte säga att jag är lika tillfredsställd med utskottets utlåtande. Jag får väl trösta mig med att jag där, liksom det övervägande antalet motionärer, har mött det ödet, att utskottet, vid läsningen av berättelsen till riksdagen om vad i rikets styrelse sig tilldragit, har lyckats finna en pågående utredning, som man tycker att man skall kunna hänvisa till. Den utredning som utskottet syftar på är den, som efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 november 1958 tillkallades för att verkställa utredning och avge förslag rörande vissa organisatoriska frågor på idrottens och friluftslivets område med direktör Seved Appelqvist som ordförande.

Jag vill framhålla, herr talman, att jag upprepade gånger läst igenom de två sidor som utredningsdirektiven upptar. Jag har dock väldigt svårt att finna att man kan vänta sig att denna utredning kommer in på nöjesskattefrågor. Jag vill då först skjuta in att min motion — även om den i viss mån syftar till en förbättring för idrottsrörelsen — huvudsakligen var ägnad att påpeka, att nöjesskatteförordningens bestämmelser på denna punkt, genom den kompromiss som man enade sig om i 1957 års bevillningsutskott, fick en något underlig utformning. 1954 års nöjesskatteutredning, som i flera avseenden presterade ett berömvärt arbete, föreslog ju på sin tid att tävlingar och uppvisningar i idrott, gymnastik och sport skulle vara helt skattefria. Departementschefen ansåg sig däremot i sin proposition inte kunna gå längre än att dessa organisationer — liksom en rad andra uppräknade organisationer — skulle erhålla rätt att dra av ett belopp av 300 kronor. Bevillningsutskottet enade sig om ett avdragsbelopp på 700 kronor. Eftersom nöjesskatten

utgör 15 procent betyder det, att nöjesskatt utgår vid tillställningar av denna art när biljettintäkterna överstiger 4 666 kronor och 67 öre.

Jag har i motionen ansett att man borde kunna höja avdragsbeloppet från 700 kronor till 750 kronor, varigenom avdraget skulle svara mot biljettintäkter på 5 000 kronor. Jag har svårt att tro att den återopade utredningen kommer att syssla med nöjesskattefrågor. Det är därför med stor självövertvinnelse som jag, av rent formella skäl, inte anser mig kunna yrka bifall till motionen i denna del. Jag hoppas innerligt att bevillningsutskottet skall få rätt och att jag har fel i mina misstankar. Jag förväntar alltså att den appelqvistska utredningen kommer så långt, att man även granskar skatteproblemen och att man skall finna det vettigt att vidta en ändring som syftar längre än vad jag föreslagit. Oavsett hur detta kommer att utveckla sig borde bevillningsutskottet likväl ha kunnat tillstyrka den här motionen. Jag noterar dock med tillfredsställelse att utskottet vid sitt avslagsyrkande inte tagit fram det numera vanliga argumentet om det statsfinansiella läget, som vi annars i tid och otid får höra talas om även när det gäller ganska blygsamma reformer och förslag.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckt motion angående viss ändring av förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Viss skattefrihet för allmänna samlingslokaler

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta mo-

Allmän hastighetsbegränsning för motorfordon

§ 12

tioner om viss skattefrihet för allmänna samlingslokaler.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Frågan om de allmänna samlingslokalernas beskattning har upprepade gånger prövats av riksdagen. Genom ändringar i bestämmelserna om nöjesskatt, gåvoskatt och arvsskatt har vissa betydelsefulla förbättringar skett. Det skulle säkerligen heller inte innebära några vådor för det allmänna om man också ändrade den direkta beskattningen, fastighetsskatten och inkomstskatten, så att de allmänna samlingslokalerna bleve skattefria. Jag tror att detta redan skulle ha skett om denna fråga inte hade fastnat i utredningskvarnen. I bevillningsutskottets betänkande påpekas att inte mindre än tre utredningar sysslar med frågor som berör eller kan beröra denna sak. Till dessa tre hör skattelagssakkunniga, som i sin tur är beroende av en utredning som görs av 1957 års fastighetsskattesakkunniga. Nu har dessutom tillsatts en utredning för att undersöka finansieringsförutsättningarna för samlingslokaler. Bevillningsutskottet har förutsett att den senast nämnda utredningen också kommer att belysa frågan om samlingslokalernas beskattning.

Med tanke på de ekonomiska svårigheter som många av ägarna till de allmänna samlingslokalerna har tror jag det är angeläget att beskattningsfrågan löses med det snaraste. Jag förutsätter att de utredningar som här är nämnda skall bli klara med sina förslag tämligen snart och att vi sedan kan fatta ett beslut som tar bort de orättvisor som för närvarande drabbar de allmänna samlingslokalerna i jämförelse med vissa andra lokaler.

Jag har alltså inget yrkande, herr talman.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Allmän hastighetsbegränsning för motorfordon

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående införande försöksvis av allmän hastighetsbegränsning för motorfordon.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 169 i första kammaren av herr *Hermansson* samt nr 219 i andra kammaren av herr *Björkänge m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag av innebörd att en hastighetsgräns för motorfordon på 90 km/tim. infördes på försök under viss tid».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 169 och II: 219, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Elowsson, Nils Nilsson* i Göteborg och *Carlsson* i Bakeröd, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 169 och II: 219 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag av innebörd att en hastighetsgräns för motorfordon på 90 km/tim. infördes på försök under viss tid.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Bakeröd (cp):

Herr talman! Andra lagutskottet har

Allmän hastighetsbegränsning för motorfordon

i sitt betänkande mycket ingående redogjort för den behandling som denna fråga under årens lopp varit föremål för, och jag skall därför inte upprepa de argument som bl. a. av 1953 års trafiksäkerhetsutredning senast i dess år 1957 avlämnade betänkande förekommer. Jag har endast velat hänvisa till detsamma.

I den vid 1958 års A-riksdag framlagda propositionen tog departementschefen avstånd från tanken på en hastighetsbegränsning för motorfordon utanför tätbebyggda samhällen och framhöll vissa svårigheter, som kunde följa på en sådan åtgärd. Motionärerna har nu i likhet med trafiksäkerhetsutredningen föreslagit en maximeras av 90 km per timme och motiverat detta med de erfarenheter som man har fått av en två år tidigare införd fartbegränsning i tätorterna. Utskottsmajoriteten anser emellertid inte att hastighetsbegränsningen i tätorterna är orsaken till den mindre olycksfallsfrekvensen där utan talar i stället om förbättrade trafikanordningar, om en skärpt allmän trafikövervakning och nedpressning av hastigheten som en följd av den ökade trafiken.

Till detta skulle jag nog vilja säga att polisens trafikövervakning numera till stor del består i att utreda de trafikolyckor som sker utanför de tätbebyggda samhällena och en nedpressning av hastigheten som en följd av den ökade trafiken är faktiskt lika nödvändig utanför som inne i tätorterna, om man tar hänsyn till att trafikräkningen nu uppvisar 2 000 motorfordon i timmen på våra riksvägar. Den omständigheten att innan hastighetsbegränsningen infördes i tätbebyggda samhällen dödsolyckorna i trafiken fördelade sig med 44,9 procent i tätorterna och 55,1 procent på landsbygden men för 1958 visade en sänkning från 44,9 till 26,5 procent i tätorterna men samtidigt en ökning från 55,1 procent till 73,5 procent på landsbygden, ger i alla fall

en bild av läget som inte helt kan nonchaleras. Läget är alltså nu att 26,5 procent av dödsolyckorna sker i tätorterna, där trafikbegränsningen är genomförd, och 73,5 procent på landsbygden, där hastigheten är fri. Dödsolyckornas antal var enligt statistiska centralbyråns siffror för 1958: 258 i tätorterna men 649 på landsbygden. Detta visar enligt min mening med all önskvärd tydlighet att den av riksdagen beslutade hastighetsbegränsningen i tätorterna i mycket hög grad minskat trafikolyckorna inom detta område. Men denna statistik visar också, att olyckor av detta slag stadigt har ökat ute på landsbygden, där fri hastighet är tillåten. Man kan inte helt komma ifrån att den fria hastigheten utanför tätbebyggda samhällen lockar en massa bilförare, som antingen själva eller vars passagerare vill känna fartens tjusning, att köra sina fordon med en fart som kan leda till katastrof. Utskottet konstaterar att under år 1957—1958 endast 30 procent av antalet dödsolyckor i trafiken inträffade i tätorterna, under det att 70 procent av sådana olyckor inträffade på landsbygden. Men utskottet anser sig inte kunna dra några slutsatser av dessa fakta därför att det anser att andra faktorer än hastighetsbegränsning har spelat in. Ja, detta är givetvis alldeles riktigt, men den omständigheten att andra faktorer än farten kan medverka till trafikolyckor ger ju inget som helst stöd för den tanken att det på något sätt skulle vara ödesbestämt att mer än dubbelt så många liv skulle offras i trafiken på landsbygden som i tätorterna. Erfarenheterna visar väl ändå att ju högre hastigheten varit, ju större kan katastrofen komma att bli.

Man kan naturligtvis hur mycket som helst tala om att frågan om hastigheten för motorfordon är en bedömningsfråga och att motorföraren skall känna sitt ansvar och färdas med den försiktighet som omständigheterna kräver o. s. v. Men kvar står i alla fall det faktum att

Allmän hastighetsbegränsning för motorfordon

så länge motorföraren får färdas med sitt fordon ute på våra vägar med den fart han själv anser lämplig ökas trafikolyckorna och hänsynen till medtrafikanterna minskas faktiskt allt mer.

Man kan inte påstå att det saknas upplysning i dessa frågor i vår tid: myndigheter, tidningar, radio, föreningar, skolor o. s. v. arbetar med berömvärd energi på att sprida upplysning om hur man bör färdas i trafiken. Men detta räcker tydligen inte, ty trots denna så nödvändiga propaganda har på vägar där hastigheten är fri under 1958 i trafiken dödats 649 människor, 1 737 personer har blivit svårt skadade och 7 934 personer har fått lindrigare skador. Vi skall här inte tala om materielskadorna, som väl representerar miljardvärden, men man kanske ändå ett ögonblick borde tänka på de tragedier som blir följden av dessa olyckor. Då frågar man sig, om fartens tjuusning verkligen är värd dessa offer i liv, hälsa, arbetskraft, familjeliv o. s. v.

Vår jäktade och jäktande tid kräver naturligtvis snabba förbindelser mellan olika orter och motorfordonen är ju ett både bekvämt och uppskattat medel i trafiken. Men det bör användas på ett förnuftigt sätt. Vi har ju skapat vissa bestämda regler för trafiken, t. ex. att stanna vid utfart framför huvudled och fartbegränsning i tätorter m. m. Ingen klagar över dessa bestämmelser, utan tvärtom erkännes det av alla att de är nödvändiga och att de är till gagn för trafiksäkerheten. Varje förare av motorfordon kontrollerar också att hans medtrafikanter följer de bestämmelser som gäller. Så skulle säkerligen också bli fallet om en fartbegränsning på landsbygden beslöts, och därför skulle kontrollen inte alls medföra de stora svårigheter som andra lagutskottet har ställt i utsikt.

Jag är, herr talman, fullt medveten om att riskerna och olyckorna i trafiken inte kommer att försvinna om vi

får ett beslut om hastighetsbegränsning. Inga aldrig så rigorösa trafikbestämmelser kan helt hindra olyckor i trafiken, men detta bör i alla fall inte frita statsmakterna från skyldigheten att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att minska riskerna i den nu alltmer ökande trafiken.

Det förslag som här föreligger i reservationen är avsett att prövas under en viss tid, och hänsyn har också tagits till behovet av hög hastighet vid omkörning i vissa fall, och därför kommer förslaget inte att medföra några olägenheter för trafiken utan endast att i sin mån bidra till att öka trafiksäkerheten.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! Det skulle strängt taget vara onödigt att jag uppträdde här sedan herr Carlsson i Bakeröd så ingående har talat för reservationen, men jag vill säga några ord därför att jag inte kan frigöra mig från den uppfattningen, att andra lagutskottet har gått emot motionen av det skälet, att det anser att ett svenskt riksdagsutskott inte får ändra en ståndpunkt som en gång är intagen.

Avslagsyrkandet är inte åtföljt av några skäl som jag tycker kan motivera ett avslag. Departementschefen har ju tidigare sagt, att även om han inte har kunnat gå med på en begränsning av hastigheten nu, håller han det inte för otroligt att han någon gång främdeles kommer att ändra uppfattning.

Andra lagutskottet motiverar sitt avslag främst med att polisens resurser inte skulle räcka till för en kontinuerlig övervakning i den omfattning, som erfordras för att upprätthålla respekten för en allmän bestämmelse om maximi-hastighet. Detta hindrar inte att man infört hastighetsbegränsning för lastbilar och tyngre fordon, och det ser ut som om respekten för det förbudet har

Allmän hastighetsbegränsning för motorfordon

kunnat upprätthållas. Varför skulle man då inte kunna upprätthålla respekten för ett utsträckt förbud, ett förbud som skulle drabba även personbilarna?

Den fria farten för personbilar har medfört att bilfabrikerna för att kunna möta konkurrensen måst bygga bilar med större motorstyrka, så att de kan uppnå allt högre hastigheter på bekostnad av driftsäkerheten. Visserligen har starkare karosserier införts och man rekommenderar bilisterna att använda säkerhetsbälten. Ja, det är gott och väl att man försöker skydda bilisterna, men det finns andra trafikanter på vägarna också, och dem tänker man tydligen inte alls på.

Det har tidigare sagts att om hastigheten begränsades exempelvis till de här föreslagna 90 km/tim., skulle det medföra svårigheter vid omkörningar. I det fallet har reservanternas enligt min mening ett alldeles utomordentligt förslag. De säger att undantag från föreskriften om fartbegränsning lämpligen bör göras i fråga om momentana hastighetsöverskridanden i samband med omkörning, d. v. s. den bil som kör om skulle utan att råka i konflikt med lagen kunna använda en högre hastighet. Det tycker jag låter ganska förnuftigt.

Jag vill även erinra om att ett bifall till motionen inte kommer att medföra att riksdagen omedelbart beslutar införandet av hastighetsbegränsning. Motionen utmynnar i att riksdagen i skriftelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag med innebörd att en hastighetsgräns för motorfordon på 90 km/tim. införes på försök under viss tid. Även om riksdagen skulle följa reservanternas, skulle det alltså inte innebära någon överilning, ty i sista hand blir det regeringen som får ta denna fråga under övervägande.

Herr talman! Med de orden ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Alltifrån det vi hade

tio—femton kilometers fart på vägarna har vi diskuterat faran av farten, och de diskussionerna kommer väl att fortsätta trots att vi nu har en trafikanpassad hastighet.

Ingen kan emellertid i dag säga, om de flesta olyckorna orsakas av för låg eller för hög fart. Det kan tänkas att traktorer, hästskjutsar och lastbilar med begränsad hastighet i nuvarande trafik innebär större fara och kanske indirekt har större andel i trafikolyckorna — vilka vi alla beklagar — än de bilar som kör med höga hastigheter.

Emellertid finns det väl ingen anledning att nu taga upp någon större trafikdebatt. Jag vill med hänvisning till vad utskottet anfört kort och gott yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkänge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter tagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Björkänge begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröst-

Testningsskyldighet vid försäljning av begagnad bil

ningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 124 ja och 28 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Testningsskyldighet vid försäljning av begagnad bil

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om skyldighet att vid försäljning av begagnad bil förete protokoll över testning rörande bilens beskaffenhet.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 326 i första kammaren av herrar *Franzén* och *Carlsson, Georg*, samt nr 398 i andra kammaren av herrar *Elmwall* och *Vigelsbo*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående skyldighet att vid försäljning av begagnad bil förete protokoll över testning av bilens beskaffenhet i enlighet med motionens syfte».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 326 och II: 398 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Gärda Svensson* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 326 och II: 398 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående skyldighet att vid försäljning av begagnad bil förete protokoll över testning av bilens beskaffenhet i enlighet med vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Som motiv för avstyrkande av den föreliggande motionen har andra lagutskottet anfört, dels att den som har för avsikt att köpa en begagnad bil har goda möjligheter att på eget initiativ förvärva kändedom om fordonets beskaffenhet, och dels att Kungl. Maj:t så fort omständigheterna medger troligen kommer att förelägga riksdagen förslag om obligatorisk, återkommande kontrollbesiktning av begagnade bilar.

Det förstnämnda motivet torde få tolkas så, att utskottet anser att den som köper en begagnad bil kan få densamma testad av de testningscentraler, som på privat väg håller på att växa upp. Ja, i stor utsträckning finns redan nu den möjligheten, och sannolikt kommer den verksamheten att öka. Men även om testningscentralerna byggs ut över hela landet, kommer det troligen ändå att finnas en viss kategori mindre ansvarskännande säljare, som säljer bilar till personer, vilka tidigare inte har haft någon bil. Dessa köpare skaffar sig då en billig bil men upptäcker ganska snart att de blivit lurade. Naturligtvis kan man säga, att de som köper bil på detta sätt får skylla sig själva, men kvar står ju dock den trafikfara, som dessa gamla bilar många gånger utgör.

Det finns också en annan grupp bilister, som väl får kallas mindre ansvarskännande, nämligen de som vill ha en s. k. raggarbil. Den köper de i regel inte hos en bilfirma, som säljer testade bilar. Och att dessa raggarbilar ofta utgör en stor fara i trafiken har vi fått ganska många exempel på. En obligatorisk testningsskyldighet skulle säkerligen föra rätt många av dessa mordredskap, som nu rusar fram på våra vägar, direkt till skrotningscentralerna.

Utskottets andra motiv för avslag på motionerna är, att utskottet antar att Kungl. Maj:t så fort omständigheterna

Testningsskyldighet vid försäljning av begagnad bil

medger kommer att förelägga riksdagen förslag om obligatorisk, återkommande kontrollbesiktning av begagnade bilar. Vi vet emellertid ingenting om när omständigheterna kommer att medge en sådan utbyggnad av bilinspektionen, att den kan klara en dylik besiktning. Där- emot torde det inte vara otänkbart att den utbyggnad av testningscentralerna som nu pågår inom en snar framtid har nått sådan omfattning att centralerna kan sköta en testning i stort sett efter de riktlinjer motionärerna föreslagit. I likhet med motionärerna anser jag att denna fråga är av sådan vikt — inte minst ur trafiksäkerhetssynpunkt — att den vore värd en utredning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 5.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Handeln med begagnade bilar är sedan lång tid tillbaka en gren av det svenska näringslivet, som många betraktar med misstroende. Försök har också gjorts från näringslivets sida att förbättra förhållandena och skapa större förtroende hos allmänheten. Att detta inte lyckats i nämnvärd utsträckning torde bero på att alltför många sätter sig över uppställda regler och låter rena vinstintressen spela in.

Vi motionärer har tänkt oss, att vi skulle kunna tillmötesgå kravet på en sanering av handeln med begagnade motorfordon genom att införa ett testningsförfarande. Därmed skulle man även vinna att många icke körklara motorfordon, som nu säljes, sållades bort från vägarna.

Den fara för trafiken i övrigt som dåliga bilar utgör skulle minska. Myndigheterna skulle på detta sätt få något grepp om tillståndet hos de motorfordon som säljes om som begagnade. Vi har då tänkt oss, att från början

skulle endast dessa begagnade bilar testas vid försäljning. En fortlöpande testning av varje begagnad bil t. ex. en gång om året är än så länge och för överskådlig framtid icke möjlig att genomföra. Önskvärt är givetvis att en sådan ordning kommer till stånd. Bilinspektionen har inga resurser att genomföra en sådan åtgärd, och därför måste tanken på en sådan lösning släppas tills vidare.

Utskottet vill ej heller vara med om att man överlåter kontrollen av begagnade bilar vid omförsäljning till privata motorfirmor. Dessa »enskilda organ», som man kallar dem, skulle inte vara opartiska nog att verkställa besiktningen. Vår tanke har ej varit att alla bilfirmor skulle verkställa sådan testning som här avses utan endast av länsstyrelserna auktoriserade firmor. Jag har dock en bättre tanke än utskottet tydligen har om en hel del av dessa firmors verkstäder. Det skulle även ganska snart visa sig om en bilfirma vars verkstad erhållit auktorisering misskötte denna uppgift. Jag tror för min del att dessa firmor skulle vara rädda om en sådan uppnådd auktorisering. Att bilda särskilda organisationer för testning med särskilda verkstäder är både för dyrbart och medför att genomförandet måste utsträckas över alltför lång tidsrymd.

Jag kan nämna att ett företag som jag känner till och som har ett tiotal bilar numera låter testa sina bilar efter varje tusende körmil. Det kostar cirka 80 kronor att utföra en sådan testning, men firman sparar mycket pengar på den genom minskade reparationskostnader. Det skulle vara önskvärt att alla bilar underkastades en sådan fortlöpande kontroll, men det skulle inte vara möjligt för våra bilverkstäder att klara detta för närvarande. Mycket skulle dock vara vunnet om man finge till stånd ett sådant testningsförfarande vid försäljningen av begagnade bilar som vi förordat i motionen.

Testningsskyldighet vid försäljning av begagnad bil

Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att den som ämnar köpa en begagnad bil redan nu har »goda möjligheter att på eget initiativ förvärva kännedom om bilens beskaffenhet». Jag tror nog att utskottet överskattar folks motorkunskaper. Man skall nog vara en ganska avancerad skolman för att vid en provkörning av en bil kunna bilda sig en något så när säker uppfattning om bilens beskaffenhet. Först efter en noggrannare undersökning kan man bilda sig ett omdöme, och det har folk i allmänhet inte tillräckliga motorkunskaper till. Då bilen oftast säljes i befintligt skick, föreligger inte stora möjligheter för en köpare att på rättslig väg få ändring på en dålig affär.

Det kan ju inte råda någon tvekan om att det är angeläget med en sanering av handeln med begagnade bilar. Jag kan citera ett uttalande härom i tidningen Expressen av den 8 mars. Man framhåller där, att vårbilarna har sjunkit i pris med cirka 10 procent i jämförelse med höstbilarna. Sedan kommer under rubriken »Begagnade trasket»: »Ur köparsynpunkt är det roligt att se bilhandelns strävanden att röja i det 'begagnade trasket'. Det senaste året har kommit testanstalter, prislista och försäkring på begagnade bilar. Men tyvärr bryr sig det stora flertalet bilhandlare varken om prislistan eller försäkringen. Även med efterlevnaden av avbetalningsbestämmelserna är det litet si och så.» Man framhåller vidare, att den köpande allmänheten ofta måste betala alltför höga priser för dessa begagnade bilar och tillägger till sist, att det hela är »en utmärkt illustration på att den fattige oftast brukar få köpa dyrt».

Utskottsmajoriteten sätter sin lit till utbyggnaden av den statliga bilinspektionen. Jag anser det också väsentligt att bilinspektionens resurser förstärks, men vi motionärer menar att det fria näringslivet bör få medverka så mycket som möjligt. Överlåter man testning-

en på härför auktoriserade bilfirmor är det möjligt att man mycket snabbt kan genomföra reformen, men skall man vänta på utbyggnaden av den statliga bilinspektionen tror jag man får vänta mycket länge. Jag tror att en lösning enligt vårt förslag skulle vara bäst både ur trafiksäkerhetens och bilköparnas synpunkt.

Jag förstår för min del inte, varför utskottsmajoriteten velat motsätta sig att man försöker komma fram till en lösning, men metoden är kanske alldeles för enkel och för praktisk. Jag tror ändå att åtgärder snart måste vidtas här. På skilda områden ställes krav på säkerhet för den köpande allmänheten. Handeln med begagnade bilar bör inte vara ett undantag. Den alltmer ökande trafiken ställer också krav ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Den här motionen är ju en gammal bekant som dykt upp igen. Det är knappt fyra månader sedan andra lagutskottet och riksdagen hade detta spörsmål före till behandling. Förslaget vann då inget gehör. Om motionärerna hade tittat på andra lagutskottets utlåtanden under fjolåret, skulle de funnit att samma spörsmål var uppe två gånger under föregående år. Motionärerna måste förstå att ingenting har inträffat som ger andra lagutskottet anledning ändra den ståndpunkt det tidigare intagit. För övrigt tycker jag motionärerna borde ha förstått av vår skrivning, som inte är så tvärt emot förslaget som motionärerna gör gällande, att det inte finns så stora divergenser mellan deras önskemål och de syften andra lagutskottet har. Det är sagt ut i utskottsutlåtandet, att rörande behovet av en kontrollbesiktning av begagnade bilar råder inga delade meningar av större betydelse mellan utskottet och reservanterna.

Det är väl obestridligt — det kan jag

Testningsskyldighet vid försäljning av begagnad bil

gärna erkänna — att det förekommer ett hänsynslöst geschäftmakeri när det gäller försäljningen av gamla fordon. Mot otillbörliga förehavanden av säljare utgör ju stadgandena i strafflagen om straff för bedrägeri ett visst skydd. Där emot torde icke finnas några föreskrifter som syftar till att bereda köpare ekonomiskt skydd på sätt som motionärerna avser. Men å andra sidan kan man väl säga, att den som köper en gammal bil bör på eget initiativ förvärva sig någon kännedom om dess beskaffenhet.

Ur trafiksäkerhetssynpunkt är en kontrollbesiktning utan tvivel av värde, och jag vill erinra de båda talare som var före mig om att när utskottet i december i fjol, för blott fyra månader sedan, behandlade motioner med delvis likartat syfte, uttalade utskottet att man i första hand borde sträva efter en upprustning av bilinspektionen för att komma till rätta med kontrollen av de begagnade vagnar som går i trafik. Vi hysar inom utskottet fortfarande denna uppfattning. Om motionärerna tittat litet närmare på utskottets utlåtande så skulle de ha funnit att vi säger: »Vid behandlingen av förslag till vissa ändringar i vägtrafiklagstiftningen vid 1958 års A-riksdag uttalade sig emellertid, såsom framgår av den föregående redogörelsen, både föredragande departementschefen och utskottet för obligatorisk återkommande kontrollbesiktning av begagnade bilar, och med hänsyn därtill kan antagas, att Kungl. Maj:t kommer att förelägga riksdagen förslag i ämnet så snart omständigheterna medgiver.»

Vi förutsätter sålunda att denna fråga inte är avskriven i och med detta, men det går inte att lösa den på det sätt motionärerna menar, alltså genom bilverkstäder eller testcentraler. Jag tror inte på detta. Även väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har påpekat olämpligheten och otillförlitligheten i en sådan anordning som motionärerna begär: »De verkstäder, som kan komma i fråga för kontroll, ägs ofta av bilfirmor med viss

märkesrepresentation och de åtager sig ej reparationer av fordon av andra fabrikat. Att sådana verkstäder skulle besiktiga fordon av andra fabrikat än det som firman representerar och som säljes av konkurrenter måste medföra uppenbara nackdelar.» Det finns inte stort mer att tillägga.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att tala för motionärernas yrkanden. Tvärtom anser jag nog att motionärerna gått litet för långt i sina krav på testning av bilar i samband med överlåtelse. Men utskottet har, då det avvisat motionen, gått längre än som i och för sig hade varit nödvändigt och uttalat sig generellt avvisande mot kontrollbesiktning av motorfordon genom enskilda testanstalter och verkstäder. Just den frågan har jag och några andra motionärer tagit upp i ett vidare sammanhang. Jag har ansett att jag vid detta tillfälle borde anmäla, att jag kommer att vänta med en sakbehandling av frågan om kontrollbesiktning av bilar till dess vår motion om olika bilismens problem kommer upp senare i år.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogos vart efter annat

andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om framläggande av förslag till lag angående skolplikt; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 184 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 235 av herr *Hjalmarson m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga att i sådana utredningar genom sakkunniga, där etiska och moraliska värderingar av naturliga skäl borde komma till uttryck, skäligen representation bereddes de kristna samfunden.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 184 och II: 235 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hansson, Gustaf Henry, Carlsson* i Huskvarna samt *Svensson* i Krokstorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 184 och II: 235 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga att i sådana utredningar, där etiska och moraliska värderingar av naturliga skäl borde komma till uttryck, skäligen representation bereddes de kristna samfunden.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr SVENSSON i Krokstorp (h):

Herr talman! Det är med viss tvekan jag tar till orda i denna fråga, inte därför att jag finner den onödig eller betydelselös — snarare tvärtom. Det är en central fråga för hela vårt samhälle, detta samhälle som en gång formats på de kristna grundsatserna. Det kristna in-

flytandet på det fortsatta samhällliga arbetet måste enligt vår mening förstärkas. Utskottets majoritet har emellertid ansett att allt är ganska gott. Vi har ju alla eller nästan alla en kristen åskådning; i varje fall vill varken vi reserveranter eller motionärer jäva detta påstående. Vad vi vill är att i alla utredningar, där etiska eller moraliska värden kommer in i bilden, kristna samfund skall vara representerade. Man kan då fråga sig: Varför just detta nya?

Ja, i utredningar formas framtiden. Utredningar speglar också tiden och tidsströmningarna. Den bilden blir ofullständig om stora grupper och värdefull erfarenhet ställs utanför. I de kristna samfunden finns människor, som i sin praktiska och dagliga gärning får erfarenhet av dessa problem ur såväl kristen som social synvinkel. Denna erfarenhet är så värdefull, att den bör tillvaratagas. Men dessa människor har inte kontakt med departementen och inte heller så ofta med de politiska partierna, som får föreslå sina ledamöter i utredningar. Några svårigheter att finna väl kvalificerade företrädare för kristen livssyn, som just i denna egenskap kan tillföra det förberedande samhällsarbetet väsentliga värden, föreligger inte.

Var finner vi då dessa dolda tillgångar eller, om vi så vill, oförbrukade reserver? Vill vi ha kontakt med svenska kyrkan är förvisso diakonistyrelsen villig att rekommendera lämpliga personer, och frikyrkorörelsen har ett gemensamt kontaktorgan, Frikyrkliga samlingskommittén, som säkerligen också är villig att nämna lämpliga namn.

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt om anledningarna till denna framstöt men vill dock betona, att det gäller ett mycket angeläget ärende. Att i utredningar av detta slag ge särskilda företrädare för de kristna samfunden möjlighet att göra sina synpunkter gällande måste, med hänsyn till de kristna värderingarnas oersättlighet för vidare samhällsutveckling, vara till allmänt

Representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar

gagn. Detta innebär dessutom att kretsen av de människor, vilkas medborgarsinne bör tillvaratagas, vidgas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Man har anledning hysa stark oro för många yttringar i dagens samhälle, vilka intimt hänger samman med moraluppfattning och etik. Brottslighet av olika slag från falskdeklaration till den nu särskilt bekymmersamma ungdomsbrottsligheten, som tenderar att öka, är en sida av dessa yttringar, lösa sexuella förbindelser och allmän moralupplösning på detta område, vilket också tar sig uttryck i minskad respekt för äktenskapets helgd, är en annan. Renhetsidealet har tyvärr kommit i skymundan.

Västerlandet och inte minst vårt land behöver verkligen en ideologi — en ideologi som är starkare än den ideologi som härskar bakom järnridån. Men Västerlandet har den ideologien — sedan snart 2 000 år. Vad som mer än något annat behövs i dag i vårt land är en förnyad och fördjudad kristen tro. Guds bud och lagar, såsom de är oss givna genom den för alla tider aktuella Heliga skrift, måste åter få genomsyra vårt samhälle och ge besked om vad som är rätt och orätt. Guds ord måste åter få lära oss att vi inte är viljelösa robotar, helt beroende av arv och miljö, som ger efter för alla frestelser, utan att vi är evighetsvarelser, som har ansvar för vårt eget och andras liv och som också kommer att ställas till ansvar för både vad vi gjort och vad vi försummat att göra.

Herr talman! Man kommer inte till rätta med de förhållanden som jag nyss berörde enbart genom att bygga flera ungdomsvårdsskolor och skaffa billås eller genom att sätta upp automater för preventivmedel. Det behövs andra slag av investeringar. Vi behöver angripa

problemet från grunden och investera i kristen moralbildning. Reservationen till beredningsutskottets utlåtande anger en form av sådan investering, som jag tror på lång sikt skulle vara mycket klok och till och med ekonomiskt lönande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Hansson m. fl.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Ingen i allmänna beredningsutskottet har trott, att man skulle kunna komma till rätta med ungdomsbrottsligheten bara genom att man vidtar några praktiska åtgärder, som vi tidigare varit överens om i utskottet. Man borde inte dra in sådana ting för att med dem söka stödja ett förslag, som jag för övrigt tror är en smula oöverlagt.

Förslaget innebär, att man i visst slag av utredningar skulle ha representanter för svenska kyrkan och för de kristna samfunden. Tanken som ligger bakom denna motion är, att när etiska spørsmål debatteras skall människor, som är kända för en kristen uppfattning, vara representerade. Motionen har fått en utformning som inte är lycklig. Det kan inte vara riktigt att man i en kommitté alltid skall — vilka problem det än gäller — ha stående speciellt kristna representanter vid sidan om den övriga representationen.

Det står ju de politiska partierna liksom Kungl. Maj:t fritt att utse personer som företräder ifrågavarande uppfattning, och inte är vare sig diakonistyrelsen eller frikyrkornas samarbetskommitté okända för de politiska partierna och för Kungl. Maj:t. När det gäller frågor som direkt berör kyrkan och samfunden är det självklart — detta har vi även framhållit i utskottet — att representanter för dessa skall delta, och så sker också.

Det är ett inte så ringa misstroende, som motionärerna och reservanterna uttalar gentemot dem som sitter som re-

Representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar

presentanter i en del angivna utredningar. Var och en av de utredningar som nämnts har f. ö. representanter för svenska kyrkan och för de frikyrkliga samfunden, som dokumenterat sitt särskilda intresse för religiösa och moraliska frågor.

Ett av motionärernas exempel på pågående utredningar, där medverkan från de kristna samfundens sida skulle vara behövlig och värdefull, är den socialpolitiska kommittén. Där sitter herr Nyhage, som representerat högern här i kammaren och då ständigt visade sig vara mycket intresserad av etiska frågor. I andra av de nämnda utredningarna sitter herr Königson, fru Sjöqvist, herr Munktell, herr Eskilsson, herr Jacobsson i Tobo, för att nu nämna några namn. Det är människor, som jag skulle tro ingen vågar fränkänna ett verkligt starkt intresse för etiska ting och kristna värden.

Med detta har jag inte sagt att de andra som är med i utredningarna inte står på samma etiska grund som de här nämnda. Ytterst få av dem i vårt samhälle, som har ansvarsfulla uppgifter, tar ju avstånd från värderingarna inom de kristna samfunden. Därför är det riktigare att de politiska partierna utser de representanter, som man anser har den bästa sakkunskapen. Det sundaste sättet att förbereda lagstiftning i olika frågor är också enligt utskottets mening, att man lägger den sak det gäller till grund för valet av representanter och alltså inte fränkänner varandra möjligheten till moraliskt omdöme.

Jag vill inte gå in i polemik mot reservanterna, ty reservationen företräder ju en modifierad ståndpunkt, om man jämför med motionen. Reservanterna säger att en skälig representation bör beredas de kristna samfunden. Jag förstår vad de menar, men jag tror det är lyckligast att tillgodose denna målsättning utan att binda representationen. Fattades ett sådant beslut, kunde det hända att kvinnorna kom och sade, att

vi vill ha fastslaget att hälften av alla platser i kommittéerna skall tillsättas med kvinnor; ja, en mängd grupper kunde resa samma krav på att få ha en representant i olika kommittéer. Det är ingen bra väg att slå in på. Vi skall inte undervärdera förmågan till omdöme hos framstående personer på olika områden i moraliska ting.

Herr talman! Så har vi sett frågan, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta till orda i denna debatt, men jag känner mig förpliktad att göra det sedan herr Gansmoe ropats upp och var frånvarande. Anledningen till att han inte är här är nämligen, att han varit vänlig nog att åtaga sig ett uppdrag, som jag inte ansåg att jag orkade med i dag. Jag vet att denna fråga ligger honom mycket varmt om hjärtat, inte minst på grund av hans engagemang i kristen ungdomsverksamhet, och han skulle ha kunnat ge oss en hel del goda synpunkter. Jag är helt på hans sida och delar de synpunkter som här framförts av övriga talare.

Fru Eriksson i Stockholm räknade här upp exempel på personer som sitter i olika utredningar, och vi skulle kunna finna ännu fler. Men de är inte valda såsom representanter för olika kristna eller ideella organisationer utan som politiker. Jag tror inte att någon av dem fördenskill försummar den väsentliga uppgiften att i utredningen också vara en god representant för den kristna ideella organisation han tillhör. Men det är ett faktum, att det på de områden herr Svensson i Krokstorp räknade upp finns så mycken samlad sakkunskap som de politiska instanserna liksom inte förfogar över och inte vet om. När man utreder frågor, som berör mänskligt väl och ve, bör man inte bara beakta en sida av människan utan båda sidorna.

Representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar

Om man verkligen vill gå in för att i dessa utredningar få med sakkunskap på detta andra område, så finns det stora möjligheter. Diakonistyrelsen skulle säkert kunna ge anvisning på personer, som vid skilda tillfällen skulle kunna göra utomordentlig nytta genom att delge erfarenheter från sin praktiska gärning. Detsamma gäller frikyrkorörelsen. Frikyrkornas samarbetskommitté, som är ett samfällt organ, representerar så mycket gott och praktiskt kunnande både i fråga om ungdomsvården och på det sociala planet. Frälsningsarmén, som inte är ansluten till detta sista organ, känner de statliga myndigheterna ganska väl till. Jag har aldrig märkt att man från statens sida haft svårt att ta kontakt med Frälsningsarmén i praktiska frågor. Jag tror att fru Eriksson i Stockholm själv har angenämt minne av sin kontakt i beredningsutskottet förra året med en av Frälsningsarméns sociala ledare. Jag vet att det på skilda orter finns många lämpliga personer — t. ex. Helene Lönndahl, för att nämna ett namn — jag vill inte räkna upp flera i detta sammanhang — som skulle kunna berika arbetet i olika utredningar, i all synnerhet i sådana frågor som det här gäller.

Jag tror att det är bra, att vi har fått dryfta även denna sida av saken i dag, ty det är många människor i vårt land som ställer sig undrande härvidlag. Vi måste ändå komma ihåg, att dess bättre flertalet av vårt folk är tacksamma för den kraft som kristendomen alltså utgör i vårt land. Skulle vi fråga människorna om dylika ting, så skulle en stor majoritet uttala önskemål om att den andliga kraften bleve rikligare företräd vid ställningstaganden i olika frågor såväl i riksdagen som i andra beslutande församlingar. Jag tror, att det är bra att vi har fått lufta våra känslor och på ömse håll fått visa varandra, vad vi skulle kunna åstadkomma, om vi beaktade allt det goda som finns på detta område men som inte

utnyttjas i den utsträckning som är möjlig.

Herr talman! Jag ber i likhet med herr Svensson i Krokstorp få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Krokstorp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Krokstorp begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 39 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om påskyndande av pågående inventering av hittills olösta norrlandsfrågor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Transportkostnaderna i Norrland

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående transportkostnaderna i Norrland.

I en inom andra kammaren väckt, till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 29, av herrar *Holmberg* och *Hagberg* hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels att för transporter och personbefordran med statens järnvägar prissättningen bestämdes i överensstämmelse med norrlandskommitténs förslag om s. k. virtuella avstånd samt dels att proposition avgäves senast till höstriksdagen 1959 om differentiering av drivmedelsskatterna eller andra åtgärder med syfte att utjämna skiljaktigheterna mellan Norrland och övriga landet i fråga om kostnaderna för transporter med motorfordon.

Utskottet hemställde, att motion II: 29 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! I statliga utredningar om Norrlands näringsliv har särskilt betonats att frågan om kommunikationerna, dels omfattningen och arten av transportmedel och dels transportkostnaderna, spelar en avgörande roll för praktiskt taget allt som har med näringslivet att göra. Därpå beror framför allt lokaliseringen av industrier. En statlig utredning säger, att det otillfredsställande tillståndet i fråga om näringslivet i Norrland, nämligen att det är så ensidigt, till väsentlig del beror på bristfälliga kommunikationer och höga transportkostnader.

Det förvånar mig därför att utskottet tagit så lättvindigt på denna fråga. I varje fall av utskottsutlåtandet får man

intrycket, att utskottet har nöjt sig med att helt enkelt skriva av vad järnvägsstyrelsen säger till försvar för sina egna försyndelser mot Norrland. Är det något som är helt klart i denna fråga så är det nämligen, att järnvägsstyrelsens och norrlänningarnas syn på kommunikationsfrågorna vanligen är oförenliga. Järnvägsstyrelsen har i en mängd frågor visat, att den anlägger ett snävt företagsekonomiskt betraktelsesätt på frågan, medan vi som bor i Norrland vill att kommunikationsfrågorna skall ingå som en integrerande del i åtgärder av olika slag, som avser att befrämja den nordligaste landsdelens näringsliv och åstadkomma någon grad av rättvisa — även ekonomisk rättvisa — mot dem som bor i norr.

Dessa olika betraktelsesätt har också lett till skarpa motsättningar i många frågor. Så har det varit beträffande disponeringen och beskattningen av SJ:s stora extravinsten på malmбанan, så var det under den långa kampen om kustjärnvägen i Norrbotten och flera andra järnvägsprojekt i Norrland. Det har antingen inte blivit något alls eller också halvmesyryr och kvarstående orättvisor, främst därför att järnvägsstyrelsen fått stöd för sin linje mot norrlänningarnas krav — bl. a. medverkan av utskott, som i huvudsak ställt sig på järnvägsstyrelsens sida men inte med ett ord, såsom i detta fall, berört norrlänningarnas argument för en bättre politik.

Det finns en sats i utskottets utlåtande, som tycks ha tillkommit för att ge sken av att norrlänningarna också i verkligheten skulle vara nöjda med nuvarande förhållanden eller i varje fall tolerera dem utan invändningar. Detta är fel. Utskottet antyder i det sammanhanget till och med, att denna uppfattning kan stödja sig på vad ortsrepresentanter haft att säga. Men även den allra ytligaste kännedom om den inställning, som många representativa organ i Norrland har intagit till taxe-

Transportkostnaderna i Norrland

förslaget, borde ha gjort klart för utskottet, att dess framställning på den punkten är klart vilseledande. Det finns en praktiskt taget enhällig opinion i Norrland, framför allt i den nordligaste delen, för synpunkter av det slag som vi gjort oss till tolk för i motionen. Ända in i det sista har exempelvis representativa organ för näringslivet i Norrland, framför allt handel och mindre företag, energiskt påyrkat ändringar på avgörande punkter i taxeförslaget.

Beträffande motionens andra del, kravet på åtgärder för att åstadkomma en utjämning av kostnaderna för motorbränsle, har utskottet bara hänvisat till en pågående utredning. Med hänsyn till vad som nu skett i fråga om järnvägstaxorna och mycket annat också är det förklarligt, om norrlänningarna tycker att tröst av detta slag börjar verka nästan utmanande. Under 15 år har frågan om järnvägstaxorna stötts och blöts i utredningar, och sammanlagt ett 50-tal riksdagsmän i båda kamrarna har påyrkat åtgärder i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslag angående samma saker, men alla har hänvisats till pågående utredningar. Under tiden har järnvägstaxorna höjts fyra gånger, senast i början av förra året. När man så äntligen kommer till slutet av utredningarna — åtminstone i ett avseende — visar det sig, att järnvägsstyrelsen kommer med ett förslag, som innebär att den allmänna taxenivån skall bibehållas vid den höjd, som den har fått efter alla dessa fyra taxehöjningar. Justeringar som har företagits på enskilda punkter rubbar inte den totala bilden av taxesituationen i Norrland.

Det är, som sagt, inte underligt om norrlänningarna efter sådana erfarenheter blir skeptiska mot utskottslöften — inte om snart förestående rättvisa utan om nya utredningar beträffande kostnaderna för motorbränslen. I förbigående vill jag för belysning av denna sak erinra om att riksdagen i och

för sig inte har några betänkligheter mot att differentiera bränsleskatten. Det sker som bekant genom en mycket omfattande restitution av skattemedel med hänsyn till olika delar av näringslivet. Vid dagens riksdagssammanträde skall vi för övrigt behandla ett dylikt ärende. Flertalet sådana fall gäller ändå förbrukare, som kan köpa bensin och annat motorbränsle ända upp till 10 procent billigare än i övre Norrland, bortsett från de förmåner vederbörande får genom restitutioner. Likaväl som riksdagen har kunnat genomföra en sådan skattedifferentiering utan förhållningar i årtionden borde den kunna göra något liknande för att tillgodose norrlänningarnas berättigade krav.

Herr talman! Detta är mina sammanfattade synpunkter på denna fråga. Jag vet inte om det blir anledning att ingå på detaljer, men jag anser, att utskottet som sagt har behandlat saken alldeles för snävt och med alldeles för ringa hänsyn till de mycket starka argument, som norrlänningarna har framfört i denna fråga under lång tid, och att det därför borde ha varit dags att nu äntligen få något resultat och inte bara nya utredningar. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår motion.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att utskottet har yttrat sig mycket kortfattat i denna fråga, men det beror på att de ting, som dragits upp i motionen, bara är en del av det stora komplex som heter norrlandsfrågorna. Vi har i utskottet hört den man, som nu håller på att slutföra en inventering av ännu olösta norrlandsfrågor, som det heter, och vi har kunnat fråga honom och har fått det beskedet, att hans utredning skall läggas fram tämligen omedelbart. Vi menar då, att det är lämpligare att vi får se alla de problem som sammanhänger med den nu påtalade frågan om transportkostnaderna och inte låtsar oss ha fått en överblick genom den motion

Militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägars busslinjer

som är lämnad. Vissa delar av motionen är kanske inte alldeles riktiga, men i stället för att föra en alltför hård sakdebatt nu vill vi vänta till dess det finns material, som man kan bedöma det hela efter. Därför har vi yrkat avslag på motionen och hoppas, att utredningen skall bringa klarhet i det mesta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant att veta vilka delar av motionen som inte är alldeles riktiga, som fru Eriksson i Stockholm uttryckte sig. Det framgår i varje fall inte av utskottets utlåtande vad det skulle vara. Jag betraktar det för min del såsom ganska viktigt att få en sakdebatt i denna fråga för att klargöra, att Norrland faktiskt är orättfärdigt behandlat i detta avseende och att det sätter sina spår också i fråga om möjligheterna att utveckla näringslivet.

Jag undrar verkligen, om fru Eriksson har rätt i att också den del av norrlandsfrågorna som gäller SJ:s taxepolitik hör till de ämnen, som skall behandlas av den kommitté som skall penetrera ännu icke lösta norrlandsfrågor. Av taxekommitténs och järnvägsstyrelsens yttranden och förslag liksom av utskottsutlåtandet framgår det nämligen ganska tydligt, att man betraktar denna del som avsågad och klar. Det är inte minst med hänsyn till detta vi tycker, att det är orimligt, att utskottet inte går in på en sakbehandling och att det inte kan tillstyrka förslag, som är uppenbart klart motiverade bland annat ur rättvisesynpunkt.

Jag vill erinra om att det också i utskottets utlåtande antytts, att ortsrepresentanter i Norrland skulle ha kopplats in på denna fråga på ett sådant sätt, att de haft möjlighet påverka den, och att de därvid skulle ha gett sin anslutning i den ena eller andra formen till det taxeförslag som här föreligger. Detta är

enligt min mening klart missvisande. Såsom jag förut sade har representativa organ för Norrlands näringsliv och dess kommuner tagit klart avstånd från viktiga delar av taxekommitténs och järnvägsstyrelsens förslag.

Det är djupt beklagligt, att utskottet inte vill gå in på en realbehandling av en motion som mycket konkret klargör på vilka punkter Norrland kan anses orättfärdigt behandlat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs vart för sig allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående slopande av särskild licens för bilradio, och

nr 6, i anledning av väckt motion om rätt för make till folkpensionär att företaga resor å statens järnvägar till nedsatt pris.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20**Militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägars busslinjer**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägars busslinjer.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Det är kanske att fresta kammarens tålmod alltför mycket att nu ta till orda, men eftersom jag har till utskottsutlåtandet fogat en blank reser-

Militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägars busslinjer

vation anser jag mig dock böra framföra några synpunkter.

Jag har i och för sig ingenting emot att den sak det här gäller blir föremål för ytterligare granskning, men jag ställer mig frågande till några uttalanden som utskottet gör. Jag tror att det är ganska ofruktbart att i detta sammanhang åberopa rättvisesynpunkten. Visst kan de värnpliktiga, som åker hem från förläggningen med buss, tycka att det är orättvist att de inte får göra resan på enkel biljett, såsom är fallet när de åker tåg. Men då är det väl lika orättvist att de som hör hemma på avlägset liggande orter, vilka varken har tåg- eller bussförbindelser, skall ha ännu drygare omkostnader för sina resor.

För övrigt har detta problem betydligt större räckvidd än motionärerna angivit. Cirka 25 procent av hela bussnätet befinner sig i SJ:s ägo. Resten tillhör postverket, kommunerna eller enskilda bussföretag. Dessa måste också komma med i bilden, och det är inte sagt att de är beredda att ta en förlust genom en sådan här nedsättning, när deras rörelse på det stora hela taget inte lämnar något vidare överskott.

SJ-ledningen säger också klart ifrån, att ett inkomstbortfall av detta slag måste föra med sig höjda avgifter för andra trafikanter, och ÖB har klart insett kompensationsmomentet. Han har ingenting emot att nedsättningen kommer till stånd, men han säger att den inte får på något sätt belasta fjärde huvudtiteln.

Det är naturligtvis alldeles riktigt vad järnvägsstyrelsen anfört, att ett bifall till motionärernas förslag omedelbart skulle medföra krav från andra trafikantgrupper om liknande nedsättningar, och det finns otvivelaktigt åtskilliga grupper som med minst lika stort berättigande kan kräva en sådan förmån. Utskottet tycks mena att den saken behöver vi inte nu bry oss om. Men man måste väl ändå se till att det blir litet konsekvens i det hela.

Det är ju betydligt lättare att sätta till

en vagn till ett tåg än att skaffa fram ytterligare en buss för att förstärka trafiken. Huvudmotivet för SJ, när man avstyrkt förslaget, har också varit, att det här gäller resor under tider med topptrafik. Hade det varit fråga om resor mitt i veckan, skulle nog SJ ha kunnat resonera om saken. Men nu gäller det som sagt topptrafiken, och då är det besvärligt att klara av en ytterligare trafikökning.

Därtill kommer att SJ:s busstrafik för närvarande nätt och jämnt, och med den vikande tendens, som den kollektiva persontrafiken företer på grund av den ökade privatbilismen och landsbyggdets avfolkning, måste de ekonomiska betingelserna för både SJ och de privatägda bussföretagen bli allt mindre gynnsamma.

Jag tror att det hade varit klokt, om utskottet avgivit ett liknande utlåtande som första kammarens allmänna beredningsutskott gjorde år 1952, när man sade sig förstå synpunkterna men menade, att hur berättigat det än kunde vara att militär personal — särskilt de som bor på mer avlägset liggande orter vilka saknar tillgång till järnvägsförbindelser — kunde komma i åtnjutande av sådana förmåner som motionärerna föreslagit, så ansåg sig inte utskottet kunna biträda motionen.

Jag har, herr talman, bara velat göra denna komplettering till utskottsutlåtandet.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Utskottet har ju också — kanske i ännu högre grad än herr Nelander — framfört vissa betänkligheter. Vi har sagt oss att det är omöjligt att bedöma hur mycket den föreslagna nedsättningen skulle kosta, och därför har vi inte nu velat ta ställning till motionärernas förslag.

Vi kan emellertid inte resonera på samma sätt som herr Nelander gör när han säger, att det finns andra grupper som med lika stort berättigande skulle

Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

kunna begära en nedsättning. Det är väl ändå en speciell sak med en rekryt, som blir kommenderad till en viss förläggning. Om han bor på en plats, dit det inte går någon järnväg eller där järnvägen lägger ner banan och sätter in en busslinje, skall han väl inte behöva betala mera för resan för att han måste åka buss. Det är orimligt, och man borde kunna undersöka, om det inte går att göra något åt saken. Och inte behöver man vara så förtvivlat ängslig för de kostnader det här kan bli fråga om. När försvaret får 2 700 miljoner kan det inte vara omöjligt att genomföra en sådan här liten åtgärd av rättvisa för värnpliktiga, som bor avigt till.

Utskottet har emellertid inte vågat att utan vidare säga ja till framställningen, men vi tycker att Kungl. Maj:t kunde ta sig en funderare på saken.

Herr BÖRJESSON (cp):

Herr talman! Jag kan inte förstå det av herr Nelander anförda skälet, att andra grupper skulle kräva att få samma förmåner. Som ordföranden i utskottet säger är denna grupp inte jämförbar med de andra grupper i samhället, som kan komma med krav på att få resekostnaden reducerad. Här är fråga om folk som är inkallade till militärtjänst för landets trygghet. De reser inte på eget initiativ utan blir anmodade att göra det. Sedan är frågan den, om de ska få komma hem litet oftare. Trots vad SJ har förklarat i sitt remissvar är jag inte säker på att SJ får mindre inkomster, eftersom det kan hända att resorna i stället blir många fler. De värnpliktiga kanske får ut flera besök i hemmen för samma summa.

Rättvisesynpunkten kan man inte komma ifrån. Det är en belastning för den enskilde att ligga inkallad, och även de resor han måste underkasta sig mellan den militära förläggningen och hemorten blir en belastning.

Kostnaden läggs i viss utsträckning

onekligen över på andra, men större summor blir det inte. De som fått fri-sedel och inte behöver vara med i militärtjänst betalar säkert i allmänhet gärna den merkostnaden.

För övrigt har SJ:s eget folk fria resor på järnvägen. Därför framstår herr Nelanders farhågor på den punkten som alldeles onödiga.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Bara ett ord till herr Börjesson. Det finns faktiskt andra grupper som kan ha jämförbara intressen. Det finns en flora av nedsättningsberättigade grupper enligt järnvägstaxan, men busstaxan har man försökt hålla ren från alla sådana undantag. Det är lika säkert som amen i kyrkan, att de andra grupperna kommer med nya önskemål, om vi genomför det system som här föreslagits.

Sedan vill jag säga både till vår ordförande i utskottet och herr Börjesson, att jag har ingenting att invända emot detta att de kan få resa på enkel biljett. Jag har bara sagt, att vi får vara beredda att i så fall ta hela nedsättningsfrågan under omprövning. Vi måste ge subventioner både till SJ, postverket och de enskilda bussarna. Överbefälhavaren har klart sagt ifrån, att han inte vill vara med om ersättning ur fjärde huvudtiteln. Är man överens om att bevilja sådana subventioner? Jag är för min del inte beredd att tillstyrka detta under nuvarande finansiella situation. Det var därför jag ville anföra dessa synpunkter.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets **hemställan**.

§ 21**Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen**

Föredrogs sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angäen-

Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

de domstolsmässiga prövningarna av rättsfrågor i förvaltningen.

I de likalydande motionerna nr 87 i första kammaren av herr *Aastrup m. fl.* och nr 118 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning av frågan om formerna för domstolsmässig prövning dels av rättsfrågor i förvaltningen, dels ock av regeringsbeslut till den del dessa innefattar rättsliga avgöranden».

Motionerna hade hänvisats till första lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet hade motionerna hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott, vilket hemställde, att förevarande motioner, I: 87 och II: 118, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Rylander, Sveningsson, Braconier* och *Källqvist*, fru *Gärde Widemar* och herr *Fröding*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 87 och II: 118, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om en förutsättningslös utredning av frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **FRÖDING** (h):

Herr talman! Det nu till behandling föreliggande ärendet har sedan 1954 varit uppe till ingående debatt här i kammaren inte mindre än fyra gånger. Sista gången var så sent som förra hösten. Det har varit folkpartiet eller högern, ibland båda, som gång på gång har återkommit med motioner om att en utredning borde företagas rörande åtgärder att möjliggöra domstolsmässig prövning av rättsfrågorna i förvaltningen, däri inbegripet jämväl inrättande av anordningar som skulle kunna medge prövning också av regeringsbeslut.

I år är det faktiskt folkpartiet som i en partimotion ånyo har aktualiserat spörsmålet. Högern har inte ansett sig böra motionera i år. Den ansåg nog, att det parlamentariska underlaget för närvarande inte är sådant, att en dylik motion har utsikt att bifallas, eftersom centerpartiet såvitt man kan bedöma knappast ändrat åsikt i denna fråga, men när nu förslag lagts fram från folkpartiets sida har vi högermän inom utskottet självfallet ansett oss böra helhjärtat stödja motionen även denna gång.

Jag skall, herr talman, med hänsyn till den långt framskridna tiden i kammarens arbetsvecka inte försöka dra upp någon ingående eller polemisk debatt i detta redan i och för sig mycket komplicerade spörsmål. Jag skulle vilja nöja mig med att understryka den i reservationen uttalade uppfattningen, att denna fråga är så väsentlig ur rättspolitisk synpunkt, att den inte längre bör uppskjutas. Vad som sker och vad som kommer att ske på andra utredningsfronter kan enligt reservanternas mening inte heller vara ägnat att förringa behovet av den nu begärda utredningen, vilken — det är jag fullt medveten om — kommer att bli både svår och tidsödande.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **ALEMYR** (s):

Herr talman! Herr Fröding har erinrat kammaren om att denna fråga är en gammal bekant, som kammaren haft tillfälle att diskutera rätt mycket under åren. Senast föregående års riksdag var frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen uppe till en ganska ingående diskussion i kammaren. Vid varje tillfälle har de framförda utredningskraven avvisats.

»Till grund för riksdagens ställningstagande ligger den uppfattningen» —

Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

jag citerar ur utlåtandet — »att en genomgripande principiell förändring av rättsskyddssystemet icke bör övervägas utan att önskvärda reformer på området bör ske inom ramen för det nuvarande systemet. I vilken utsträckning rättsskyddet kan förstärkas på denna väg är möjligt att överblicka först sedan resultaten föreligger av det på olika håll redan pågående reformarbetet.»

Jag avser inte att ta upp någon längre debatt på denna punkt utan vill bara foga några korta synpunkter till det redan sagda. Beträffande det pågående utredningsarbetet vill jag bara i första hand peka på författningsutredningens arbete. Om vi i likhet med en rad andra länder skulle få ministerstyre, skulle det säkerligen finnas anledning att överväga lämpliga former för kontroll av de på den vägen fattade besluten. Jag erinrar också om den utredning, som sysslar med frågan om en utvidgning av regeringsrättens möjligheter att pröva rättsfrågor i förvaltningen. I avvaktan på resultatet av dessa utredningar saknas det anledning att nu vidta åtgärder.

För att allmänheten inte skall få den uppfattningen, att vi saknar ett fullgott rättsskydd i landet, vill jag endast i korthet erinra om några av de för svensk rättstrygghet grundläggande företeelserna.

Vi har ett mycket väl utvecklat besvärsinstitut, ehuru besvärsmyndigheterna är utformade på olika sätt. I det avseendet kan erinras om förvaltningsdomstolarna, bland annat regeringsrätten, kammarrätten, försäkringsrådet och hyresrådet. Vidare tillämpar vi generöst principen om allmänna handlingars offentlighet. Vi tillämpar mycket stränga regler för ämbets- och tjänstemäns straffrättsliga och skadeståndsrättsliga ansvar. Vidare kan erinras om justitieombudsmanna- och militieombudsmannainstitutionerna, justitiekanslersämnet och den parlamentariska kontroll, som utförs av riksdagens kon-

stitutionsutskott och genom interpellationsinstitutet.

Jag vill också erinra om vikten av att man undviker en politisering av domstolsväsendet och iakttar allra största försiktighet, så att inte rent politiska ställningstaganden kommer under domstolarnas prövning.

Till sist vill jag betyga, att vi alla är överens om betydelsen av ett fullgott rättsskydd. Delade meningar råder endast om sättet för detta rättsskydds funktioner. Vi får säkerligen tillfälle att diskutera dessa funktioner vid ett senare tillfälle. För dagen finns det ingen anledning att begära någon utredning utöver dem som redan arbetar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Då jag — ehuru ej vid bordet — varit närvarande vid behandlingen av detta ärende skulle jag vilja säga några ord.

Den utredning, som reservanterna förordar och som herr Fröding här talat för, borde enligt min uppfattning ha beslutats för länge sedan. Min tro är också, att den förr eller senare kommer att avgöras. Med hänsyn till den mängd av problem det här gäller kommer säkerligen utredningen att dra ut på tiden. Det är därför — och som sagt med hänsyn till frågans utomordentliga betydelse — synnerligen angeläget att en utredning snarast sätts i gång.

Det är förvisso ingen nyhet jag kommer med — lika litet som det utgör någon prickning eller insinuation — om man påstår, att rättssäkerheten i förvaltningen under senare år tilldragit sig en ökad uppmärksamhet. Alltmer har också i samband härmed kravet på att de i administrativ ordning fattade besluten skall kunna bli föremål för laglig omprövning vuxit i styrka.

En mångfald besvärsmål i rättsfrågor avgörs emellertid inte av domstol utan av regeringen. Dessa regeringsbeslut

Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

kan därför inte bli föremål för domstolsmässig omprövning.

Om man undantar år 1955 har frågan nu varit uppe under icke mindre än fem riksdagar i följd. Eftersom förvaltningsapparaten sväller blir mängden av frågor som avgörs centralt allt större och också av allt större betydelse i den enskildes liv.

Förra året avslog riksdagen en framställning om en utredning med den motiveringen, att man ej borde företa några mer genomgripande principiella förändringar i rättsskyddssystemet, såvida det inte befanns omöjligt att inom det rådande systemet åstadkomma förbättringar. Några åtgärder för en sådan förbättring har veterligen inte vidtagits.

Överflyttningen av en rad besvärsmål från statsrådet till regeringsrätten är väl ett steg i rätt riktning. Någon generell lösning på frågan om domstolsmässig prövning av rättsliga adminstrativa beslut är det dock inte.

I vår motion har vi pekat på de vägar, som en utredning lämpligen bör beträda. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som är undertecknad av herr Rylander m. fl.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fröding begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta konstitutions- och första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Fröding begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 98 ja och 54 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående remitteringen till utskott av lagstiftningsfrågor, som upptagas av riksdagens revisorer,

nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän,

nr 6, i anledning av väckt motion om nya former för riksdagens högtidliga öppnande,

nr 7, i anledning av väckt motion om sådan ändring i riksdagsordningen att lottning undvikes,

nr 8, i anledning av väckta motioner angående anskaffande av sakmaterial i utskotten,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar, och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet;

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner

angående ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan, och

nr 3, i anledning av väckta motioner angående redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser;

statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 15, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer, och

nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor,

nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, och

nr 8, i anledning av väckt motion om utredning angående ett statligt försäkringsföretag;

första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

tion med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 7, i anledning av motioner om viss översyn av arrendelagstiftningen,

nr 8, i anledning av motion angående vissa ändringar i lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m., och

nr 9, i anledning av motion om vissa ändringar i kungörelsen om älgavgifter m. m.

§ 23

Anmäldes följande Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:

nr 81, angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna, m. m., och

nr 87, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1959/60.

Dessa propositioner bordlades.

§ 24

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 487, av herr *Nelander m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, med förslag till förordning om handel med preventivmedel.

Denna motion bordlades.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.02.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 17 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Upsala 13.3.1959

Landshövding Elis Håstad är sedan den 11.3.1959 intagen å medicinska kliniken härstädes för hjärtsjukdom. Han kan på grund av denna icke delta i riksdagsarbetet under nu pågående riksdag; vilket allt härmed intygas.

E. Ask-Upmark

Herr Håstad beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 11 mars till sessionens slut.

§ 3

Svar på fråga ang. vissa viltskador

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZEN**, som yttrade:

Herr talman! Fru Sjöqvist har frågat mig, om jag har mig bekant, att trots länsstyrelsernas förbud lösa hundar under snörika vintrar åstadkommer betydande skador bland viltet i våra marker och, i så fall, om jag överväger att vidta åtgärder för att förhindra skadegörelse av sådan art.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Jag får till en början erinra om att i augusti 1957 genomfördes vissa ändringar i jaktstadgans bestämmelser rörande hundhållningen. Dessa ändringar, vilka närmast föranleddes av de s. k. rådjursrivningarna, innebar en skärp-

ning av hundägarnas ansvar och skyldigheter i syfte att minska riskerna för skadegörelse av löslöpande hundar. Det är givetvis icke möjligt att efter den korta tid, som därefter förflutit, mera bestämt kunna ange verkningarna av ifrågavarande författningsändringar. Enligt vad jag inhämtat av Svenska jägareförbundet synes man emellertid glädjande nog dock kunna skönja en tendens till det bättre. I varje fall står det klart att någon ändring till det sämre icke skett på senare tid.

Vad så beträffar det andra ledet i fru Sjöqvists fråga får jag anföra, att de 1957 vidtagna ändringarna av bestämmelserna rörande hundhållningen icke avsåg att utgöra en definitiv lösning av detta problem. Frågan kvarligger sålunda hos 1949 års jaktutredning för ytterligare överväganden och eventuella förslag. I avbidan härpå och med hänsyn till vad jag nyss anfört synes anledning icke föreligga att nu vidtaga några åtgärder i ämnet.

Med dessa ord anser jag mig ha besvarat fru Sjöqvists fråga.

Vidare anförde

Fru **SJÖQVIST** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det svar jag fått på min fråga.

Jag erkänner att det är svårt att komma till rätta med detta problem, men jag vill också göra mig till tolk för våra djurskydds- och jaktvårdsföreningar, som har talrika erfarenheter av svårigheterna att skydda viltet i våra marker mot kringdrivande hundar.

Den gångna vintern har varit ovanligt snörik, varför möjligheterna att

Svar på interpellation ang. uppförande av skolbyggnader med bidrag av medel, avsedda för arbetslöshetens bekämpande

både skaffa föda och fly undan hundarna varit små. Värst utsatta tycks rådjuren ha varit denna vinter, och otaliga är de tragedier som utspelats i våra marker. Den död, som möter ett rådjur när hunden står som segerherre på platsen, är som vi vet fruktansvärd. Det har också förekommit att rådjur, som uppsökt de matplatser, vilka anordnats av markägaren, har anfallits av hundar och jagats till döds. Detta är något som upprepas vinter efter vinter, och det tycks inte hjälpa med de förbud, som utfärdas mot att låta hund springa lös. Ibland verkar det som om en del hundägare nonchalerar dessa förbud.

Jordbruksministern har hänvisat till 1949 års jaktutredning. Jag hoppas att vi snart får se ett resultat av dess arbete.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. uppförande av skolbyggnader med bidrag av medel, avsedda för arbetslöshetens bekämpande**

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fröken Vinge har frågat om jag vill medverka till att skolbyggnader på orter med sysselsättnings-svårigheter i ökad utsträckning får uppföras med bidrag av medel som avses för arbetslöshetens bekämpande.

Jag delar interpellantens uppfattning att skolbyggnader i det nuvarande arbetsmarknadsläget bör uppföras i ökad utsträckning. I den nu till riksdagen avlämnade propositionen angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet förslås också av sysselsättningsskäl att — utöver den reguljärt bedrivna skolbyggnadsverksamheten — byggnadsarbeten för det allmänna skolväsendet igångsättes för 100 miljoner kronor och för yrkesskolväsendet för 40

miljoner. Jag förmodar, att interpellantens önskemål därmed är tillgodosedda.

Härefter anförde:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Det var kort och gott. Jag kan också fatta mig kort. En diskussion om detaljerna kan ju anstå, till dess vi skall behandla proposition nr 82.

Jag vill emellertid knyta an några reflexioner till frågan om den praktiska handläggningen av dessa ärenden. Enligt propositionen skall ifrågavarande byggnadsarbeten utväljas ur den reserv som anvisas av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med de båda överstyrelserna. Man kan räkna med att också kommunerna i hög grad vill göra sig påminda hos dessa verk, eftersom varje kommun ju har sina speciella önskemål i sammanhanget. Om projekten därför skall kunna komma till utförande inom beräknad tid, måste handläggningen av ärendena ske på ett smidigare sätt än hittills. Men det föreligger risk för motsatsen, när nu tre olika ämbetsverk skall inkopplas och bli överens om varje beslut. Redan nu blir en del skolbyggnadsärenden ibland så försenade, att man är rent ut sagt förtvivlad. I min egen kommun har ett högaktuellt skolbyggnadsärende t. ex. legat hos en statlig myndighet i 22 månader i första omgången. Sedan det kommit tillbaka till kommunen, återgick det ännu en gång till samma myndighet, där det nu redan har legat åtskillig tid.

Jag säger inte detta för att komma vare sig vederbörande myndighet eller någon befattningshavare till livs, men det tycks vara något fel med själva systemet. Risk föreligger också som sagt för att förseningar skall komma att uppstå ännu oftare, sedan ytterligare ett verk inkopplats.

Interpellation ang. direktreferat i Sveriges radio av viss boxningsmatch

Redan nu skall flera olika experter granska förslagen. Meningarna kan givetvis vara delade i olika frågor, och då händer det lätt att ett ärende får vandra fram och tillbaka mellan instanserna. Om ett sådant ärende får valsa mellan de olika ämbetsverken, så tar ju detta orimlig tid, i synnerhet om verken bara kommunicerar skriftligen. Jag skulle därför vilja fråga herr statsrådet, om man inte åtminstone för de brådskande ärenden, som särskilt beröres i statsrådets interpellationssvar, skulle kunna organisera en arbetsgrupp med representanter för de olika verken, en grupp som kan samordna de olika experternas arbeten, så att man inom rimlig tid får fram deras förslag, och sedan helt enkelt sätta sig runt ett bord och resonera, till dess man blir överens. I varje fall måste vi få mera muntligt förfarande och mindre skriftväxling, om dessa byggnadsarbeten skall ge den snara hjälp, som både herr statsrådet och jag hoppas på i nuvarande arbetslöshetssituation.

Om vi inte får en sådan ordning, är jag rädd för att inte bara dessa ärenden utan också redan projekterade byggen blir försenade.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag kan meddela fröken Vinge att arbetsgruppen redan är organiserad och har utsett en hel rad projekt, som kommer att igångsättas, så snart riksdagen fattat sitt beslut.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för detta mycket glädjande meddelande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 81, angående anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 till sjöbefälsskolorna, m. m., och

nr 87, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1959/60.

§ 6

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskottet den på bordet liggande motionen nr 487.

§ 7

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—10, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtanden nr 2 och 3, statsutskottets utlåtanden nr 43 och 44, bevillningsutskottets betänkanden nr 3, 15 och 18, bankoutskottets utlåtanden nr 6—8, första lagutskottets utlåtande nr 10 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 5 och 7—9.

§ 8

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 10 skulle uppföras närmast efter bevillningsutskottets betänkande nr 3 på morgondagens föredragningslista.

§ 9

Interpellation ang. direktreferat i Sveriges radio av viss boxningsmatch

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr LINDAHL (s), som yttrade:

Herr talman! Med stor förvåning har den idrottsintresserade allmänheten erfarit att radionämnden, som är ett rådgivande och granskande organ, med 10 röster mot 4 — 10 ledamöter var frånvarande — avslagit ett förslag om direktsändning i Sveriges radio från sommarens VM-match i boxning mellan

Interpellation i anledning av beslutat nedläggande av Gudhems remontdepå

Floyd Patterson och Ingemar Johansson.

Radionämnden har genom sitt ställningstagande lagt nya hinder i vägen för den nyhetsbevakning från ett stort evenemang, som många licensinnehavare anser som en legitim rättighet.

Avgörande för radionämndens ställningstagande synes vara ett tidigare fattat principbeslut att icke sända boxning i radio eller TV.

Jag skall i detta sammanhang icke ta upp till diskussion frågan huruvida det är berättigat eller icke med ett sådant principbeslut. Jag blott konstaterar att den förestående VM-matchen i de vidaste kretsar betraktas som en idrotts-historisk händelse. Att under sådana omständigheter avstå från en naturlig nyhetsbevakning verkar minst sagt underligt. Licensinnehavarnas berättigade önskemål kan man enligt undertecknads mening i ett fall som detta knappast bortse ifrån.

Mot denna bakgrund vill jag till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta följande frågor:

1. Anser statsrådet — oavsett den principiella inställningen till boxningen — att VM-matchen mellan Floyd Patterson och Ingemar Johansson är ett stort evenemang av nyhetsbetonad karaktär?

2. Om så är fallet, vill då statsrådet undersöka möjligheterna för Sveriges radio att genom direktreferat av matchen ge allmänheten en fullgod nyhetsbevakning?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation i anledning av beslutat nedläggande av Gudhems remontdepå**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELIASSON i Moholm (h), som anförde:

Herr talman! Sedan beslut fattats om nedläggande av Gudhems remontdepå

har i bygden från kringliggande fastigheter gjorts framställningar om arealförstärkning från kungsgården. Planer har dessutom funnits att kungsgården skulle utarrenderas till en sambruksförening. Ovisshet råder i dag, huruvida någon av ovannämnda jordbrukare kommer att få någon förstärkning liksom huru stora kostnaderna blir för att bygga upp Gudhems kungsgård till en traditionell brukningsenhet, då en stor del av den nu befintliga byggnationen kommer att disponeras av en på kungsgården projekterad vårdanstalt.

Med denna motivering hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra följande frågor:

1) Har herr statsrådet för avsikt att medverka till att vissa kringliggande fastigheter må kompletteras med mark från Gudhems kungsgård?

2) Vill herr statsrådet lämna kammaren redogörelse för de kostnader som uppstår för ekonomibyggnader och bostäder till den fastighet, som skulle arrenderas av den tilltänkta sambruksföreningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges medlemskap i Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO);

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande vissa behörighetsfrågor vid kommunal verksamhet i form av aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och handelsbolag,

nr 12, i anledning av väckta motioner angående ogiltigförklaring av valförrättning på grund av oriktig sigillering, och

nr 13, i anledning av väckta motio-

ner om ändrad ordning för poströstning vid politiska och kommunala val;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.,

nr 14, i anledning av väckta motioner angående nordiskt samarbete på straffverkställighetens område,

nr 15, i anledning av väckt motion om översyn av 25 kap. strafflagen om ämbetsbrott, och

nr 16, i anledning av väckta motioner om utredning rörande prästs skyldighet att viga fränskild;

andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän tjänstepliktslag, m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner,

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar, såvitt avser jordbruksärenden,

nr 9, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till förädling av medicinalväxter, m. m.,

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag för budgetåret 1959/60 till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar och Omkostnader ävensom till Bekämpande av växtsjukdomar jämte i anslutning härtill väckta motioner, dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande bekämpandet av växtsjukdomar m. m.,

nr 11, i anledning av väckta motioner angående anslag till bidrag till plantskolekontroll,

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1959/60 till avlöningar, omkostna-

der och byggnadskostnader vid statens skogsskolor ävensom till förberedande skogskurser jämte i ärendena väckta motioner, m. m.,

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., och

nr 16, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om dubbla åldersgränser för barns beivrande av offentlig filmföreläsning, m. m., och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående enhetliga trafikförsäkringspremier och bensinpriser.

§ 12

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapital-

budgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1959/60 av underskottet för luftfartsfonden;

från bevilningsutskottet:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning; samt

från tredje lagutskottet:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 93, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 94, för herr Bengt Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 95, för herr Walter Sundström att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 96, för herr Tore Bengtsson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 97, för herr Bertil Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 98, för herr Gunnar Hedlund att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 99, för herr Gunnar Heckscher att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 100, för herr Yngve Möller att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 101, för herr Hans Hagnell att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 102, för herr Ingemar Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 103, för herr Sven Gustafson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 104, för herr Torsten Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 105, för herr Carl Göran Regnell att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 44, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 67, med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.,

nr 84, rörande statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp,

nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.,

nr 88, angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.,

nr 89, angående inrättande av en lärarhögskola i södra Sverige, och

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad, motionen nr 488, av herrar *Agerberg* och *Magnusson* i Borås,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 71, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., motionerna:

nr 489, av herr *Magnusson* i Borås m. fl.,

nr 490, av herr *Senander* m. fl.,

nr 491, av herr *Gustafson* i Göteborg, och

nr 492, av herrar *Hansson* i Önnarp och *Carlsson* i Bakeröd,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m. m., motionen nr 493, av herrar *Fröding* och *Rylander*, samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassa-reserv, m. m., motionen nr 494, av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Ågren*.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.16.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 18 mars

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet liggande propositioner. Därvid remitterades

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 44, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., och

nr 67, med förslag till förordning om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 84, rörande statsbidragsgivningen till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp;

till bankoutskottet propositionen nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.;

samt till statsutskottet propositionerna:

nr 88, angående anslag för budgetåret 1959/60 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.,

nr 89, angående inrättande av en lärrarhögskola i södra Sverige, och

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

§ 2

Föredrogs var för sig följande på kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna nr 488—493; samt

till bankoutskottet motionen nr 494.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 1, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 11—13, första lagutskottets utlåtanden nr 12 och 14—16, andra lagutskottets utlåtande nr 8, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 1, 8—11 och 14—16 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 8 och 9.

§ 4

Föredrogs den av herr *Lindahl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående direktreferat i Sveriges radio av viss boxningsmatch.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Eliasson* i Moholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i anledning av beslutat nedläggande av Gudhems remontdepå.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Frågan om en ersättningsanstalt för Långholmen — närmast den planerade centralanstalten i Österåker — som behandlas i förevarande utlåtande, var ju föremål för debatt i första kammaren i fredags. Jag vill nu endast med några ord beröra frågan, alldenstund jag avgivit en blank reservation, och kommer inte att ställa något yrkande.

Vad jag tycker är i högsta grad anmärkningsvärt är det sätt, på vilket denna fråga har förhalats. Härvidlag måste jag som riksdagsledamot uttala mitt stora missnöje. Under en debatt i första kammaren 1954 angående frågan om ersättningsanstalt för Långholmen hävdades kraftigt nödvändigheten av att en sådan anstalt snarast möjligt kom till stånd dels på grund av överbeläggningen, dels på grund av att Långholmen är en gammal, mycket omodern anstalt. 1956 beslöt riksdagen att mark skulle inköpas i Österåker och Kumla, där ersättningsanstalter skulle byggas. I en proposition till 1957 års riksdag framhölls, att marken i Österåker var dålig men att området skulle kunna användas efter grundförstärkningar för 1¼ miljon kronor. Riksdagen förutsatte självfallet att verkligt noggranna markundersökningar gjorts och beslöt att den principiella utformningen av anstalten — detaljritningar och sådant — skulle påbörjas.

Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet

Nu ställs vi emellertid återigen inför frågan. Det sägs att marken möjligen kan bli användbar efter grundförstärkningar för 4½ miljoner kronor, men detta anses alltför dyrt, varför man skall börja söka efter ny mark för den tidigare till Österåker planerade anstalten. Vi står alltså 1959 praktiskt taget där vi stod 1956 och har inte klart för oss, var anstalten skall förläggas.

Det kan naturligtvis sägas att den byggnadskommitté, som arbetat inom fångvården, fått fram en hel del nya sidoanstalter till Långholmen. Men Långholmen är fortfarande belagd med dubbelt så många interner som det egentligen skall vara. Var och en förstår väl, hurudana förhållandena måste vara på en anstalt, som inte bara är gammalmodig utan därtill har dubbelt så många interner som den egentligen skall hysa.

Det framhålls också att man när som helst kan behöva bygga Kumlaanstalten. Men, herr talman, det har sagts mig att marken även där är gammal sjöbotten. Denna sjöbotten lär visserligen vara något äldre än den i Österåker, men jag undrar: Har man här gjort ordentliga markundersökningar, så att man vet, att anstalten verkligen kan byggas på denna plats? Med tanke på Österåkerfallet har vi ju anledning att ställa oss tvivlande. Men även om man skulle kunna börja bygga i Kumla måste vi säga oss, att vad som är nödvändigt är att snarast möjligt få en ersättningsanstalt i närheten av Stockholm. Det är dock från Stockholm som det stora antalet interner kommer, och med hänsyn till personalens arbetstid m. m. bör ju fångtransporterna vara så korta som möjligt. Jag vill därför understryka nödvändigheten av att vi snarast får en ersättningsanstalt som inte ligger för långt från Stockholm.

Herr talman! Som jag sade inledningsvis har jag inte något yrkande; jag har bara velat uttala mitt missnöje med frågans behandling. Vem som bär ansvaret i detta fall vet jag inte.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL:

Herr talman! Fröken Elmén har dröjt litet vid den fatalitet som uppkommit beträffande marken för den planerade ersättningsanstalten för Långholmen i närheten av Stockholm. Det är riktigt att resultatet av de senaste, mycket ingående undersökningarna visade en kostnadsökning för grunden på inte mindre än 4½ miljoner kronor. Det är självklart att man vid en så betydande kostnadsökning ställer sig tvivlande till lämpligheten av att hålla fast vid den förläggning av anstalten som planerats. I förra veckans konselj beslöt också regeringen att uppdra åt fångvårdens byggnadskommitté att skyndsamt utreda vilka andra lösningar av förläggningsfrågan som kan finnas. Man får väl i första hand avvakta denna utredning innan man definitivt bestämmer förläggningsplatsen.

Jag upprepar vad jag sade i första kammaren i förra veckan, nämligen att upptäckten av markens dåliga beskaffenhet i Österåker inte nödvändigtvis behöver medföra att uppförandet av den första ersättningsanstalten för Långholmen blir nämnvärt fördröjt. Enligt Kungl. Maj:ts förslag — vilket statsutskottet har biträtt — har nämligen anslagsramen för detta nybygge för det kommande budgetåret inte upptagits till högre belopp än 2 miljoner kronor, och inom denna ram kan några egentliga byggnationer inte vidtagas förrän tidigast nästa vår. Om nu fångvårdens byggnadskommitté verkställer sin utredning skyndsamt, behöver det inte uppstå någon försening att tala om med uppförandet av den anstalt, som skulle ersätta den ursprungligen planerade anstalten i Österåker, vare sig den förlägges på annat område i Österåker eller på annan plats i närheten av Stockholm.

Som fröken Elmén antydde kan man också bestämma sig för att börja med uppförandet av den andra ersättningsanstalten, den i Kumla. Fröken Elmén

Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet

lämnade den uppgiften att markunderlaget kanske inte heller där var fullgott. Jag har tidigare talat med en av byggnadskommitténs tekniska experter, som då sade att grundläggningen i Kumla kan ske i vanlig ordning. Visserligen rinner en liten å utmed kanten av området, men på den plats där byggnaderna skall förläggas skall marken vara torr och bra. När nu en ledamot av denna kammare har uttryckt tvivel härom, utgår jag emellertid ifrån att byggnadskommittén kommer att låta sig angeläget vara att ytterligare undersöka markförhållandena i Kumla.

Slutligen vill jag beträffande vad fröken Elmén sade om det långa uppskov, som onekligen har uppstått med utrymningen av Långholmen, understryka att vi måste betänka den kolossala ansvällningen av fångantalet. Under de sista tio åren, d. v. s. ungefär sedan 1948, då Långholmsavtalet träffades, har fångantalet fördubblats. I dag har vi inte mindre än 5 000 intagna. Och denna ansvällning visar inte några tecken till att avta, utan den fortsätter i oförminskad takt. Under en tid av ett år räknat tillbaka från i dag har antalet intagna ökat med inte mindre än 500. Ett enda års ökning har alltså givit upphov till ett platsbehov som motsvarar en ny anstalt av Långholmens storleksordning. Ökningen har också, som fröken Elmén påpekat, medfört att alla utrymmen har måst utnyttjas intill bristningsgränsen. Vi har överbeläggning på ett stort antal av anstalterna. För att Långholmsanstalten skall kunna läggas ned krävs alltså tydligen inte bara att vi som ersättning får uppföra dessa centralanstalter utan också att vi lyckas få åtminstone någorlunda balans mellan platstillgången på anstalterna och fångantalet. Som kammaren väl känner till har statsmakterna använt betydande resurser för nybyggnadsverksamheten. I år kan t. ex. utrymme tas i anspråk som motsvarar ungefär 600—700 platser, och likväl har man inte lyckats uppnå jämvikt mellan fångantal och platsantal.

Kommer denna ökning av fångantalet att fortgå i samma takt, så kommer det också i fortsättningen att bli stora svårigheter att utrymma Långholmsanstalten. I förra veckan uttalade sig herr Mannerskantz i första kammaren ganska pessimistiskt på den punkten. Han sade sig hysa farhågor för att utrymningen inte skulle kunna ske i vår tid. Så mörkt vill jag emellertid inte se på saken. Om man går några decennier tillbaka så visar det sig, att det inte bara varit ökning av fångantalet utan också nedgång, ibland mycket kraftig. Om man nu är så försiktig att man inskränker sina förhoppningar till att stabilitet här skall uppnås, tror jag att vi skall kunna bygga ifatt platsbehovet så att det kommer att bli balans. Under sådana omständigheter skall vi väl också kunna utrymma de gamla, föråldrade anstalter vi har. Då kommer givetvis Långholmen, som är synnerligen otidsenlig, i första rummet. Jag hoppas därför att utrymningen av Långholmen skall kunna ske inom en inte alltför avlägsen framtid.

Fröken **ELMÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är en liten fråga jag skulle vilja ställa: Vem bär ansvaret för att denna fördröjning uppstått?

Jag sade i mitt första anförande, att jag inte hade någon uppfattning om detta, och nu vill jag till statsrådet ställa frågan, vem som bär ansvaret för att man inte från början gjort de markundersökningar, som man tycker att riksdagen har rätt att kräva.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **LINDELL**:

Herr talman! I samband med den proposition, som framlades 1957, då regeringen begärde riksdagens yttrande över principerna för utformningen av de nya ersättningsanstalterna för Långholmen, upplystes beträffande Österåker, att byggnadsstyrelsen hade verkställt en noggrann undersökning, som givit till resultat att det behövdes grund-

Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet

förstärkningar för en kostnad av $1\frac{1}{4}$ miljon.

Sedermera har man fått nya erfarenheter, bl. a. vid uppförandet av Hällby- och Mariefredsanstalterna. Bl. a. har det därvid visat sig att besvärigheter uppkommit genom att den tekniska utrustning man har nu för tiden är betydligt tyngre än den man hade tidigare. Fångvårdens byggnadskommitté har nu låtit föranstalta om ytterligare grundundersökningar i Österåker genom byggnadsstyrelsens försorg. Man har även vänt sig till statens geotekniska anstalt och inhämtat yttranden av en del stora entreprenörer. Därvid har man kommit till resultatet att man får tänka sig ytterligare kostnader för grundförstärkningen uppgående till $3\frac{1}{4}$ miljoner, alltså tillhoppa, som fröken Elmén sade, $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Herr talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Fröken Elmén framhöll skäl, som hon ansåg tala för att man av de två fångvårdsanstalterna i första hand borde inrikta sig på att bygga den som är närmast Stockholm. Med talmannens tillåtelse skulle jag vilja nämna skäl, som jag tycker talar för att Kumla-anstalten bör komma till utförande i första hand.

Kumla har haft att kämpa med omfattande sysselsättningssvårigheter. Stadens industrier är helt inriktade på fabrikation av konsumtionsvaror för hemmamarknaden och har drabbats hårt av den kris, som gått fram över denna gren av vårt näringsliv. Både större och mindre fabriker i Kumla, både skofabriker och konfektionsfabriker har nödgats upphöra med sin verksamhet, och vi har haft en omfattande arbetslöshet, vilket torde vara välbekant för kammarledamöterna.

Staden har satsat hårt på arbetslöshetsbekämpande åtgärder. Utöver inves-

teringar i beredskapsarbeten har staden köpt friställda industrifastigheter för över en miljon kronor, vilket är mycket för en så liten stad. Härigenom har plats beretts för nya sko- och konfektionsföretag i de nedlagdas ställe, men vi har alltså arbetslöshet kvar.

Under denna brydsamma tid har staden jämväl åtagit sig avsevärda utgifter för det kommande fängelsebygget. Man har inköpt markområden, som fångvårdsbyggnadsrepresentanterna önskade att staden skulle förvärva för anstaltens räkning. I dag finns det lämplig mark med utrymme nog för stora utvidgningar av anläggningen, om så skulle vara erforderligt. Fröken Elmén undrade om den marken inte möjligen också vore oduglig att bygga på. Där har gjorts grundundersökningar, som visat att det överst ligger ett lager av lera med god bärighet. Detta lager är 0,7—2 meter tjockt, och det vilar på ett fast gruslager. Vi bygger sjuvåningshus på sådan mark utan att behöva påla eller vidta liknande förstärkningsanordningar.

Staden har också hösten 1958 börjat utföra lednings- och gatuarbeten för den blivande fångvårdsanläggningen. Vidare hade vi förbundit oss att staden, när det behövdes, skulle ha ordnat att det fanns lägenheter tillgängliga för tjänstebostäder. För närvarande byggs i västra delen av staden 180 bostadslägenheter, och 50 skall påbörjas i sommar. I intilliggande kvarter har man köpt fastigheter, som skall rivas för att bereda rum för ytterligare byggen. Man har projekterat 100 HSB-lägenheter i saneringsområdet i stadens centrum. Detta visar att vi forcerar bostadsbyggandet, vilket sker just med tanke på att vi skall kunna tillhandahålla de önskade tjänstebostäderna.

Vad Österåker beträffar har man funnit, att grundförhållandena är så olämpliga, att en anstalt inte kan byggas där. Det är ju beklagligt. I Kumla däremot är alla förberedelser undan-

Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet

stökade, och där går det att bygga genast. Därför skulle jag vilja vädja till dem, som har att fatta beslut i frågan, att låta Kumla-anstalten i första hand ifrågakomma till uppförande.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att fru Renström-Ingenäs har missuppfattat mig. Jag har ingenting emot Kumla-anstalten, men jag menar, att den inte får uppskjuta byggandet av en anstalt i närheten av Stockholm. Med hänsyn till fångtransporterna anser jag det nämligen vara angeläget, att man får en ersättningsanstalt för Långholmen i närheten av Stockholm.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad fångtransporterna beträffar har ju inte hänsynen till dessa hindrat, att det i alla fall föreligger beslut om att Kumla-anstalten skall byggas. När den blir färdig, skall den ju fyllas med fångar från Långholmen. Det är alltså en utgift som man ändå räknat med. Att den kommer ett år tidigare bör därför inte vara någon olägenhet.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är fullt på det klara med att båda anstalterna skall byggas. Det är helt enkelt beslutat. Men att vi fördröjer byggandet av en ersättningsanstalt i närheten av Stockholm är det som jag anser vara beklagligt. Större delen av de fångar som kommer från Stockholm skall naturligtvis placeras på den anstalt som ligger i närheten av denna stad.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag vill anknyta till vad fru Renström-Ingenäs sade om vilken betydelse det har för en liten kommun att en stor anstalt förlägges där.

När det beslöts, att den ena ersättningsanstalten för Långholmen skulle

förläggas till Österåker, fick kommunen förbinda sig att bygga bostäder eller se till att bostäder fanns för 200 befattningshavare och att dra fram vatten- och avloppsledningar till fängelseområdet.

Österåker har tills helt nyligen varit en ren landskommun, men den är nu på väg att bli en tätort och i viss mån en förort till Stockholm. Den ligger emellertid litet för långt ifrån Stockholm för att kunna räkna med att i längden bara bygga åt människor, som skall ha sitt arbete här i staden. Dessutom vill man ju inte gärna ha rena sovstäder. Vi har därför hela tiden utgått ifrån, att om vi skall kunna bygga ut, såsom vi har tänkt oss, måste vi ha tillräcklig sysselsättning hemma för en ganska väsentlig del av kommunens invånare. Vi har gott om småföretag, som vi i och för sig är mycket glada åt, men vi har hela tiden ansett, att vi för att känna oss säkra borde försöka få något större företag till kommunen. Centralfängelset är ett för våra förhållanden mycket stort företag och därtill ett som inte är konjunkturkänsligt.

Man kan kanske inte direkt i siffror ange vad det kommer att kosta kommunen, om nu fängelsebygget inte blir av. Men just fängelsebygget har varit den fasta punkten i allt vårt planeringsarbete. Det har skett en mycket forcerad nybyggnad av bostäder. De är för all del redan fyllda. Det står inga bostäder tomma i dessa dagar, men vi har planerat ytterligare. Framför allt har vi planerat med tanke på att kunna hålla jämn sysselsättning för byggnadsarbetarna, vilka kanske är de som råkar värst ut nu. En del byggnadsarbetare är bosatta i kommunen förut men har i stor utsträckning arbetat på annan ort. Nu har de räknat med att helt och hållet kunna ägna sig åt arbete i hemtrakten. Vi har också fått dit många nya byggnadsarbetare, som byggt egna hem eller på annat sätt blivit bofasta. De har räknat med att först kommer

Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet

bostadsbyggandet att pågå i oförminskad takt i åtskilliga år. Sedan kommer fängelsebygget att ta några år med goda möjligheter för dem att få arbete vid detta. Sedan är samhället så pass stort, att de kan få kontinuerligt arbete i fortsättningen.

Om nu fängelset inte kommer till stånd, försvinner inte bara arbetsmöjligheterna där, utan då måste vi ta under omprövning, om bostadsbyggandet skall fortsätta, i första hand om dessa 200 lägenheter skall byggas. Det blir ett tvärstopp i byggandet, som naturligtvis i första hand går ut över byggnadsarbetarna. Vi har byggt ut affärscentrum. De som har slagit sig ner där och öppnat affärer och andra serviceanordningar har naturligtvis också hela tiden räknat med denna stora kommande anläggning.

Jag skulle därför vilja framhålla att det är mycket viktigt, att man åtminstone inte släpper tanken på att förlägga fängelset till Österåker, även om den mark man ursprungligen inköpt befinner sig olämplig. För övrigt kan den som är hemma där inte finna annat än att skildringarna av markförhållandena är lindrigt sagt överdrivna.

Det talades i första kammaren om att marken flyter omkring, att den är ett gungfly o. s. v. Området är inramat av landsvägen och järnvägen, som båda i årtionden har burit en mycket tung trafik utan att flyta bort. Jag tror inte att byggnadsmaskiner väger mer än t. ex. de stora tankvagnar, som kör ut med olja. Även själva åkermarken, där fängelset skulle ligga, har brukats med moderna maskiner. En skördetröska och en traktor väger också några kilogram, men det är ingen som har gått ned sig på denna åker. Nu får man väl böja sig för att det inte går att lägga fängelset på åkern, men det inköpta området är mycket stort; det är inte bara åkermark utan hela egendomen Runögård. Dessutom finns det stora markområden i andra delar av kommu-

nen med berggrund. Det kan inte vara omöjligt att hitta en lämplig plats för fängelset där och därmed undgå alla de följderna för en liten kommuns räkning, som det blir om detta företag skulle tas därifrån. Alla de skäl som gjorde att man stannade för att lägga den stora ersättningsanstalten för Långholmen till Österåker — vilka jag inte här skall räkna upp — finns kvar.

Jag vill, herr talman, vädja till både justitieministern och den kommitté, som arbetar med ärendet, att de vid sökandet efter ny mark för fängelset i första hand ser sig om inom Österåker.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har, när denna fråga sist behandlades i statsutskottets tredje avdelning, fått det intrycket, att man inte har särskild anledning att tala med så djupa bröstoner om att riksdagen inte skulle vara tillräckligt informerad. Sådana här olyckshändelser inträffar emellanåt, och ibland är det bara för oss att konstatera faktum. Här har justitieministern redan erinrat om vilka upplysningar som gavs i propositionen, när vi först tog ställning. De gick bl. a. ut på att fängvårdsstyrelsen hade gjort undersökningar och ansåg, att man kunde bygga efter de då beräknade grundkostnaderna. Jag har t. o. m. en känsla av att ville man ta risken skulle man kunna bygga enligt dessa beräkningar. Man har emellertid, som också justitieministern framhållit, på grund av erfarenhet från ett tidigare tillfälle då man hade att göra med liknande grundförhållanden och då för övrigt en grävmaskin drunknade under arbetet, kommit fram till att ingen byggnadsfirma vill ge sig på detta arbete till de priser, som man förut har räknat med.

Beträffande frågan, huruvida man alldeles skall överge Österåker, så är detta väl inte självklart. Man vet, att en annan plats tidigare fanns som alternativ, men att det även där på grund av

Statens bosättningslånefond

högre tomtpris skulle ha blivit bra mycket dyrare att bygga. Denna kostnads-skillnad väger dock inte upp de nu framräknade högre grundkostnaderna. Kvar står som fröken Olsson redan sagt: man tog också hänsyn till vissa andra ting, när man fattade beslut om att anstalten skulle förläggas till Österåker. Till sist får man självfallet väga det ena mot det andra och kanske trots allt stanna kvar i Österåker. Det är ungefär så jag har uppfattat saken, fast man inte kan lämna några garantier.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! »Det har inträffat en olyckshändelse», har vi hört från olika håll. Det kan vara mänskligt, och jag skall inte söka syndabockar för det. Vad jag vill efterlysa och vad jag hoppas är att statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sinom tid kommer att lämna kammaren en ordentlig och ingående redogörelse för vad denna kalamitet har kostat och kommer att kosta statsverket.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Den bild, som kammaren här fått av utvecklingen i fråga om tomt för berörda anstalt, ger ett mycket bestämt intryck av, inte bara att en olyckshändelse kan inträffa — såsom herr Åkerström välvilligt skyndade sig att säga — utan att hela frågan från regeringens sida handlagts utan tillräcklig energi. Här uppkommer tydligen ganska betydande förluster för statsverket. Att det blir uppskov med ordnandet av erforderlig fångvård, är också uppenbart. Lika klart är att Österåkers kommun har, såsom fröken Olsson påpekade, blivit försatt i ett läge som ger kommunen anledning till berättigade klagomål.

Det är mycket beklagligt när något sådant som detta inträffar. Fröken El-

mén frågade statsrådet och chefen för justitiedepartementet, huruvida han hade någon uppfattning om ansvaret för vad som skett. Jag hade, herr talman, väntat mig att statsrådet skulle säga att det enligt parlamentarisk praxis är klart att ansvaret åvilar »mig och min företrädare». Det är vi som har och har haft ledningen av justitiedepartementet och det är vi som i sista hand bär ansvaret för att frågan handlägges på ett ur allmänna synpunkter tillfredsställande sätt.

Herr talman! Efter vad som förevarit tror jag att det finns full grund för att man från riksdagens sida uppmanar herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet att såsom ledamot av regeringen se till, att det inte blir ytterligare uppskov eller beklagliga förordningar för det allmänna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7**Anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Statens bosättningslånefond**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten (bilaga 26, punkt 6, s. 19—22 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att till Statens bosättnings-

Statens bosättningslånefond

lånefond för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft bl. a. två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I: 210) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén* (II: 266), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja räntan å bosättningslånen till 5 procent fr. o. m. den 1 juli 1959.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor;

b) att motionerna I: 108 och II: 377 icke måtte av riksdagen bifallas;

c) att motionerna I: 210 och II: 266 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Boman*, *Sundelin*, *Aast-rup*, *Birke*, *Malmberg*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Bohman*, vilka ansett att utskottet under c) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 210 och II: 266, besluta att räntan å bosättningslån från och med den 1 juli 1959 skulle höjas till 5 procent;

2) av herr *Palme*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **GUSTAFSSON** i Skellefteå (fp):

Herr talman! Till denna punkt är fogad en reservation med förslag om att räntan på bosättningslånen skall höjas från nu gällande $4\frac{1}{4}$ procent till 5 procent. Vid fjolårets riksdag hade vi att behandla ett liknande förslag, och eftersom frågan då blev föremål för rätt ingående debatt kan jag nu fatta mig kort.

Jag vill framhålla att den framställning, som vi reserveranter gjort om höjd ränta på bosättningslånen, inte bottnar i någon negativ inställning till själva

låneformen, utan den står tvärtom helt i linje med de principer, som fastslogs när låneformen genomfördes och som innebar att dessa lån inte skulle ha subventionskaraktär. När riksdagen biföll förslaget om bosättningslån skulle enligt uttalande av såväl statsutskottet som departementschefen räntan beräknas ungefär efter gängse marknadsränta, och det skulle alltså inte i räntan ligga någon subvention. Den ränta på 4 procent, som då fastställdes, var inte heller särskilt låg i förhållande till gällande marknadsränta.

År 1953 föreslogs att räntan skulle sänkas till 2,5 procent. Detta var i ett lågränteläge, när statens upplåningsränta inte låg avsevärt högre än den nämnda. Utskottet avstyrkte emellertid förslaget och menade att så låg ränta skulle innebära en subvention och att någon sådan icke borde ingå i bosättningslånerörelsen. Nu har visserligen, sedan frågan behandlades i fjol, räntan höjts till $4\frac{1}{4}$ procent, men detta innebär i alla fall en större subvention i förhållande till dagsräntan än en ränta på 2,5 procent skulle ha inneburit år 1953.

Meningen med dessa lån är ju att ge unga människor som skall sätta bo möjlighet att utan bankmässiga säkerheter låna pengar till bosättningen. Lånen lämnas ju inte heller till sådana som har det sämst ställt, utan riksbanken fordrar att låntagarna skall ha möjlighet att förränta och amortera lånen. I praktiken har det således på sätt och vis tillämpats en inkomstgräns, och det är onekligen litet underligt att det finns en undre inkomstgräns för erhållande av subvention.

En ränta på 5 procent innebär också i nuvarande läge en subvention, särskilt som staten dessutom betalar 365 000 kronor i ersättning till ortsombuden och riksbanken. Vi har emellertid stannat vid att föreslå en ränta på 5 procent, som vi anser rimlig, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Statens bosättningslänefond

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med herr Gustafsson, men eftersom jag är motionär vill jag göra ett litet påpekande såsom ett tillägg till den debatt vi hade förra året.

Dessa bosättningslån utlämnas ju efter mycket noggrann kontroll, och det har visat sig att de som får lånen mycket ofta har inkomster på 15 000—20 000 kronor. Detta betvivlade herr Rubbestad när vi förra året diskuterade saken, men enligt upplysningar, som jag har fått från riksbanken, förhåller det sig faktiskt på detta sätt. Det säger en del om att de som får lånen har möjligheter att betala en icke subventionerad ränta. Det betydelsefulla för ungdomarna som skall sätta bo är att de kan få ett sådant här lån utan bankmässiga säkerheter. Under sådana förhållanden anser jag det fullt befogat att staten tar ut en icke subventionerad ränta.

Jag vill också understryka det faktum att de som får bosättningslånen sköter dem på ett utomordentligt sätt och att statens förluster alltså är mycket små. Första avskrivningsåret rörde sig förlusterna om någonting på 4,3 procent, men nu ligger de under 1 procent per år. Även detta är ett belägg för att det är fråga om människor som har möjlighet att betala den ränta som bör utgå. Det viktiga för dem är, som sagt, att kunna erhålla lån utan bankmässiga säkerheter.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Som framgår av vad utskottet skrivit har räntan på dessa lån från och med den 1 juli höjts till 4 1/4 procent, motsvarande normalräntan för statens utlåningsfonder.

Herr Rydén skulle ha upptäckt något fall, där en person med 15 000 kronors inkomst skulle ha fått ett sådant lån. Därmed skulle herr Rydén ha bevisat,

att alla som får sådana lån även orkar med att betala en högre ränta. Jag har svårt för att finna att detta var en fullgod bevisning. Jag tror också att det är bäst att vi för framtiden håller oss till normalräntan för statens utlåningsfonder. Detta innebär att räntan kan gå neråt med en kvarts procent men den kan kanske också i fortsättningen gå uppåt ungefär lika mycket, det är tänkbart.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Jag får verkligen säga att det förvånar mig att utskottets ärade talesman har så pass dåligt reda på sig; han har tydligen inte införskaffat uppgifter från riksbanken. Man meddelar där, att större delen av de lån som utlämnas sker till sådana som har inkomster på mellan 15 000 och 20 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a och b

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. c

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Boman m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) mom. c) i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Boman m. fl.

Ändrad lydelse av 1 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde dock röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 131 ja och 77 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Lades till handlingarna.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

§ 9

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förordnanden om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 10

Ändrad lydelse av 1 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m., jämte i ämnet väckt motion.

I en den 19 december 1958 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 37, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan ändring i övrigt av hittills tillämpade regler — förordna om restitution för år 1958 och därefter tills vidare av skatt för sådan bensin, som förbrukades vid jordbruket till bensindrivna traktorer, med 340 kronor för traktor och år.

Till utskottet hade hänvisats den i anledning av propositionen väckta motionen II:463 av herrar Adamsson och Persson i Appuna, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta godkänna propositionen med den ändringen, att nu utgående belopp för restitution för erlagd bensinskatt för jordbrukstraktorer bibehölles oförändrat vid 325 kronor.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till

Ändrad lydelse av 1 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 37,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan ändring i övrigt av hittills tillämpade regler — förordna om restitution för år 1958 och därefter tills vidare av skatt för sådan bensin, som förbrukades vid jordbruket till bensindrivna traktorer, med 340 kronor för traktor och år; samt

B) att motionen II:463 av herrar Adamsson och Persson i Appuna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Tillsammans med herr Persson i Appuna har jag väckt en motion i denna fråga. Den har drabbats av det synnerligen oblidla ödet att bli utsatt för en s. k. välvillig skrivning.

Saken gäller restitution av skatt, erlagd för bensindrivna jordbrukstraktorer. Det har i propositionen föreslagits att restitutionsbeloppet skall höjas från nuvarande 325 till 340 kronor per år och traktor. Vi har i motionen yrkat på att det nuvarande beloppet skall bibehållas. Vi har tagit del av kontrollstyrelsens beräkningar och funnit att om man räknar med 1957 års traktorsbestånd icke mindre än 51,3 procent av traktorägarna nu får överkompensation, d. v. s. de får väsentligt mera tillbaka än vad de har betalat in i bensinskatt.

Den procentuella andelen överkom-penserade traktorägare har stigit ganska kraftigt under de senaste åren. 1950 beräknade man att ungefär 12,5 procent var överkomparerade. Procenttalet var år 1957 mer än fyrdubblat och är i detta nu, som jag sade, uppe i 51,3. Mer än

hälften av traktorägarna får alltså mera än de egentligen har rätt att ställa krav på. Detta har ju inte varit avsikten. Det finns heller inte något som helst socialt skäl att till dessa traktorägare betala ut en överkompensation.

Bevillningsutskottet medger nu att det på denna punkt är önskvärt med bättre och mera aktuellt underlag för en framtida bedömning. Detta har motionärerna påtalat genom att säga att det statistiska underlaget är dåligt och att utgångspunkten, att en sjättedel av konsumtionen avser landsvägskörning, är en uppskattning som saknar underlag. I dag är troligen användningen av bensindrivna traktorer på landsvägarna mycket större än vad som antagits. Någon restitution för bensin som används för landsvägskörning skall ju inte komma i fråga, allra helst som traktorerna är befriade från fordonsskatt. Här håller nu en ganska allmän opinion på att växa fram som kräver att traktorerna i den mån de går på landsvägarna skall erlägga fordonsskatt på samma sätt som andra motorfordon.

Likaså är det ett mycket starkt krav, framför allt från biltrafikanterna, att de traktorer som används för landsvägskörning verkligen är försedda med skyddsanordningar, så att inte olyckor uppstår av det slag som ganska ofta har inträffat. Riksdagen har visserligen inte nu att ta ställning till den saken, men jag nämner detta därför att det ur riksdagens egen synpunkt är känsligt att gå för långt i medgivande mot dessa traktorägare när det gäller restitution av bensinskatt.

Riksdagen borde därför enligt mitt bedömande avvakta ett bättre underlag innan den beslutar sig för att höja restitutionsbeloppet. Jag har f. ö. blivit synnerligen förvånad över jordbruksnämndens beräkning och förslag i de här styckena, som går så långt, att dessa traktorägare sammantagna skulle få tillbaka mer pengar än som betalats in.

Av det nu tillgängliga materialet fin-

Ändrad lydelse av 1 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

ner man att jordbruket i dag totalt sett får en kompensation för bensinskatten som på några år har ökat med omkring 10 procent, från 84 procent år 1950 till över 94 procent år 1957. Det är också egendomligt att man i alla de här beräkningarna fullständigt bortser från statens administrationskostnader — dem lägger man följaktligen på de andra som inbetalar bensinskatt.

Det finns enligt mina bedömanden mycket starka skäl för motionärernas yrkande på den här punkten, och jag hemställer därför om bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Blidfors* (s).

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon tvist med herr Adamsson om hur fördelningen av restitutionsmedlen bör ske. Jag vill bara ha sagt, att bensin-traktorn är oerhört värdefull för småbruket — det visar sig också i regel när man ersätter hästen med en traktor, att traktorn är så tidsbesparande att man kan använda den långt mer än beräknat.

Om bensinrestitutionen skulle avskaffas, vill jag vädja till dem som skall göra det att införa en övergångstid på fyra eller fem år — då hinner de traktorer som nu är i bruk slitas ut, och fabriker-na slutar att tillverka sådana traktorer. Om bensinrestitutionen på en gång drogs in utan något varsel, vore det en väldig orättvisa, inte minst mot småbruket, som i stor utsträckning använder de bensindrivna traktorerna.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Av herr Adamssons resonemang fick man det intrycket, att restitution utgår för alla traktorer. Det är i så fall fel; restitution utgår endast för bensindrivna traktorer.

Det är kanhända svårt att bedöma, vilket belopp för återbäring som är riktigt, 325 kronor årligen eller 340,

eller 380 såsom statens jordbruksnämnd har föreslagit. Ännu svårare är det att bedöma, i vilken procentuell omfattning traktorerna används för jordbruks-drift respektive körs på landsväg. Vi har därför måst hålla oss till de beräkningar som har gjorts upp av vad man påstår vara sakkunniga organ.

Jordbruksnämnden har räknat ut att vi rätteligen skulle ha 380 kronor, och med hänsyn till det förtroende som man här uppe i Stockholm i andra sammanhang brukar visa mot de statliga förvaltningsorganen trodde jag att jordbruksnämndens kalkyl skulle godtas. Statsrådet gjorde emellertid inte det, utan han framlade i propositionen ett förslag om att det restituerade beloppet skall höjas från 325 till 340 kronor, och det förslaget har bevillningsutskottet tillstyrkt.

I bevillningsutskottet framfördes det från visst håll, att en del ägare till bensindrivna traktorer säljer sin gamla bensindrivna traktor och ställer undan den och köper en ny, så att restitution kommer att ges för båda traktorerna. Man har beskyllt bönderna för att vara dumma, och det kanske de är, men jag kan försäkra att de inte är så dumma att de gör på detta sätt. Med hänsyn till det bytesvärde som en gammal traktor har om man förvärvar en ny, måste det vara en ren förlust att handla på det sätt som vederbörande beskylls för. Om en jordbrukare vill avyttra sin gamla bensindrivna traktor, skulle jag tro att han byter och betalar mellanpriset. Gör han inte det, tjänar samhället ytterligare på affären, eftersom förvärvet då kommer att betraktas som nyanskaffning, och han får i så fall inget avdrag.

Jag har inga fler erinringar att framställa. Med hänsyn till det förtroende jag har för Kungl. Maj:t i denna fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt be-

Värdesäkring av visst långsiktigt sparande

gära ordet i den här frågan, men herr Jansson i Benestad har tydligen råkat ut för någon missuppfattning, och den vill jag rätta till.

Herr Jansson i Benestad säger, att de som nu har för avsikt att ta bort restitutionsbeloppet borde försöka få till stånd en övergångstid. Nej, herr Jansson i Benestad, vi motionärer har inte sagt att vi vill ha bort restitutionen; vi vill bara behålla det belopp som för närvarande utgår. Kontrollstyrelsen har nämligen starkt ifrågasatt, om den höjning som jordbruksnämnden här föreslog var motiverad — jag skall inte gå in på den saken. Kungl. Maj:t stannade mitt emellan de båda förslagen, och så vitt jag vet har även jordbrukarna i denna kammare accepterat den ståndpunkten. Det finns ju inte någon motion som tagit upp jordbruksnämndens förslag — man är kanske en smula tveksam även på det hållet.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Janssons och herr Vigelsbos anföranden har jag inte så mycket att säga. Herr Vigelsbo har ju medgivit det berättigade i den kritik vi har framfört. Jag vill bara säga, att skillnaden mellan herr Vigelsbo och mig i den här frågan är, att herr Vigelsbo har fått bensinrestitutionen förbättrad med 15 kronor om året för de grupper han företräder, medan jag synes få nöja mig med en välvillig skrivning.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Det framgår av detta utlåtande, att det föreliggande ärendet är av sådan karaktär, att det kan diskuteras om de grunder, som nu tillämpas för restitutionen, är de lämpligaste, men det framgår också att man av administrativa skäl har stannat för det schablonbelopp som här föreslås. Det är nog anledning att slå fast, att det nuvarande systemet inte kan påstås innebära någon absolut rättvisa, men det går å and-

ra sidan inte att i en handvändning få från någonting bättre än det nuvarande.

Två ämbetsverk har haft litet delade meningar om den faktiska åtgången av bensin i förevarande avseende. Kungl. Maj:t har då beaktat dessa båda ståndpunkter så till vida, att Kungl. Maj:t har lagt fram ett förslag som ligger ungefär mitt emellan de båda ståndpunkterna, och det är detta förslag som nu föreligger för riksdagens avgörande.

Motionärerna kan naturligtvis säga, att beloppet skulle vara oförändrat med hänsyn till de ovisa beräkningsgrunderna, men utskottet har velat framhålla att man, när förslag kommer fram nästa gång, om möjligt bör försöka få mera objektiva grunder, d. v. s. mera omfattande beräkningar, så att myndigheterna kan samsas om väsentliga fakta. Utskottet har givit detta till känna i sin skrivning, och jag tror att kammaren därmed kan besluta att bifalla utskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 54 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Värdesäkring av visst långsiktigt sparande

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner

Värdesäkring av visst långsiktigt sparande

om utredning angående värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 309 av herr *Aastrup m. fl.* och nr 376 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en särskild, skyndsam utredning rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kunde vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 309 och II: 376 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf, Schmidt, Mannerskantz, Mattsson, Regnéll, Löfgren, Eliasson* i Sundborn och *Agerberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 309 och II: 376, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en särskild, skyndsam utredning rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kunde vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Motioner av samma slag som den nu förevarande har tidigare behandlats i riksdagen.

Vid B-riksdagen i fjol avgjorde lotten utskottets ställningstagande på så sätt, att de som ville bifalla motionerna vann.

Ställningen i utskottet är nu alldeles densamma, och lotten har denna gång utfallit på det motsatta sättet. När man har samma antal ledamöter i utskottet för den ena åsikten som för den andra, är alltså ställningen i sak densamma, men skrivningen går denna gång på

grund av lottens inverkan emot ett bifall till motionerna.

Sparandet är en fråga av allra största betydelse. De mycket stora förluster spararna gjort och gör på grund av ett ständigt fallande penningvärde framstår för spararna som en grym orättvisa. I reservationen ansluter vi oss till yrkandet i motionen och föreslår en särskild, skyndsam utredning rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande, som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning. Vi delar motionärernas uppfattning att det bör utredas vilka former som kan finnas för en värdesäkring av det mera långsiktiga sparandet av speciellt denna karaktär. Särskild betydelse har spörsmålet just för ålderdomstryggheten. Då det i annat sammanhang kommer att framläggas förslag om en allmän tjänstepension med värdesäkring, framstår det som ännu mera angeläget att åtskilja sparandet kan ges värdesäkring, och vi kan inte dela den med lottens hjälp tillkomna majoritetens uppfattning, att frågan kan utredas genom redan befintliga utredningar. Denna fråga är av så speciell karaktär, att det måste vara mest ändamålsenligt att särskilda sakkunniga tillkallas, som får koncentrera sig på de spörsmål som gäller just värdesäkringen. Förslag bör framläggas för riksdagen allteftersom resultatet av utredningens arbete framkommer.

Om jag här fattar mig mycket kort, så betyder detta inte att jag på något sätt underskattar värdet och vikten av den fråga som vi nu har till behandling.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Frågan om att åstadkomma värdesäkring för vissa former av långsiktigt sparande har i olika sammanhang varit föremål för riksdagens prövning. Som herr Löfgren sade avgjordes frågan i utskottet vid förra

Värdesäkring av visst långsiktigt sparande

årets B-riksdag med lottens hjälp, och utskottsmajoriteten beslöt då att frågan borde bli föremål för utredning. Riksdagen avslag emellertid utskottets utlåtande. Det finns emellertid anledning att gå ytterligare ett år tillbaka i tiden, alltså till 1957. Då förelåg en motion från centerpartiet, i vilken yrkades på en utredning av möjligheterna att göra kapital, placerat i bank, värdebeständigt. Jag vill erinra om att utskottet den gången var enigt. Där avgavs ingen reservation. Utskottet skrev den gången följande: »Den av motionärerna väckta frågan om åtgärder i syfte att göra i bank sparat kapital värdebeständigt bör icke utredas i särskild ordning utan får icke övervägas i ett större sammanhang.»

Detta uttalande godkändes sålunda i utskottet 1957 utan invändningar och bifölls sedan av riksdagen.

Frågan kom tillbaka 1958, och vi reserveranter hade vid det tillfället inte ändrat uppfattning. Vi var klart medvetna om att frågan borde prövas i ett större sammanhang. Vi var sålunda inte ointresserade av denna fråga, men vi tvivlade på möjligheterna att forcera fram en lösning.

Frågan har nu kommit igen vid denna riksdag genom motioner från folkpartiet, vari föreslås att hela frågan skall bli föremål för särskild utredning. Som bekant har stabiliseringsutredningen i uppdrag att undersöka vilka möjligheter som föreligger att lösa värdesäkringen av i bank sparat kapital. Lika så sysslar 1957 års pensionskommitté med frågan. Då förstår jag inte varför vi skulle tillsätta en ny utredning för att få spörsmålet utrett.

Herr talman! Jag har här försökt fatta mig lika kort som herr Löfgren och ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Appuna försöker här försvara sitt ställningstagande och säger att man kan vara nöjd

med vad som redan åtgjorts i denna sak. Vi har emellertid den bestämda uppfattningen att denna fråga är av så stor betydelse och av så speciell karaktär, att vi inte kan förvänta att de utredningar som tidigare tillsatts kan syssla också med denna fråga på ett så effektivt och ändamålsenligt sätt, att vi får fram det resultat vi vill ha fram.

Det har i den motion som nu är föremål för behandling redovisats, att exempelvis 1957 års pensionskommitté — som skulle utreda denna fråga — inte har haft ett enda sammanträde under hela 1958, fastän det har sagts ifrån, att utredningen skyndsamt skulle ägna frågan uppmärksamhet. Vidare har det sagts att stabiliseringsutredningen skall utreda frågan, men den utredningen har så oändligt många andra stora och viktiga problem att syssla med, att det verkligen bör vara ändamålsenligt att tillsätta en speciell utredning, som skyndsamt och effektivt kan ta hand om denna sak. Från håll som står herr Persson i Appuna ganska nära har också efterlysts resultaten av utredningarna i denna fråga. Jag vill här bara erinra om den interpellation av herr Åman i första kammaren vari upptagits frågan om värdebeständigheten av enskilt pensionssparande.

Det skulle vara en klok åtgärd — och för det stora antalet sparare av långsiktig karaktär, speciellt då det gäller sparande för ålderdomstrygghet, skulle det också vara en gärd av rättvisa — att man nu verkligen tog itu med detta problem och inte bara nöjde sig med att hoppas att andra utredningar, som har andra stora och väsentliga arbetsuppgifter, skall se på även denna fråga.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att jag är nöjd med vad som skett. Inget förslag har såvitt jag vet lagts fram. Jag har bara sagt att vi väl kan vara till-

Värdesäkring av visst långsiktigt sparande

freds med att frågan är föremål för utredning.

Jag har inte heller ändrat ståndpunkt sedan 1957, men det har herr Löfgren och reservanterna däremot gjort. År 1957 uttalade ett enhälligt utskott att dessa frågor borde prövas i ett större sammanhang, och det är vad vi fortfarande anser. Därför menar vi att de utredningar som redan arbetar bör pröva hela frågan.

När herr Löfgren här drar in spararna — som ju alltid kommer in i dessa sammanhang — säger han att det inte kan vara rimligt att dessa förlorar så och så mycket på inflationen. Men, herr Löfgren, det är oerhört svårt att i det fallet komma med en rättvisande statistik. Ty spararna har väl inte uteslutande levt på sparat kapital. Många av småspararna har väl dessutom varit löntagare, och i denna egenskap har de väl fått del av den lönestegring som skett under tiden. Man kan därför inte göra gällande, som herr Löfgren gjorde, att alla sparare bara har förlorat på penningvärdeförändringen.

Jag anser att det inte finns någon anledning att tillsätta en ny utredning. Herr Löfgren har sig också bekant att Tord Palanders utredning om dessa ting har inforrats av stabiliseringsutredningen, och vi har den uppfattningen att stabiliseringsutredningen på basis av det infortrade materialet sedan kommer att pröva hela frågan.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Persson i Appuna säger att en del av de människor som förlorat på inflationen har fått någon gottgörelse och compensation genom tillägg på sina löner, så bortser han ifrån det mycket beklagliga faktum, att spararna här i landet sedan tiden före kriget och till nu har på grund av penningvärdeförsämringen förlorat ett belopp, som kan beräknas till cirka 3 000 miljoner kronor. Detta faktum vill herr Persson i Appuna nu släta över genom

att säga att de utredningar som skall undersöka dessa ting också skall ägna den frågan uppmärksamhet. Vi tror emellertid att det skulle vara mest effektivt att tillsätta en speciell utredning, som är helt inriktad på att lösa de problem som tagits upp i motionen.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte alls bortse från, och jag vill ingalunda släta över, det faktum att spararna förlorat en del genom penningvärdeförändringen. Men vad jag vill ha sagt är att vi skall komma ihåg, att bland dessa småsparare kan det även finnas löntagare, som alltså fått del av reallöneutvecklingen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Utskottsmajoriteten säger att det inte har förebragts nya skäl eller omständigheter, som ger anledning till ändrat ståndpunktstagande i frågan om utredning av värdesäkringen av vissa former av långsiktigt sparande.

Det hände emellertid någonting, som jag tycker är ganska sensationellt, under höstriktsdagen — vilket även berörts av herr Löfgren — när TCO:s direktör Valter Åman i en uppmärksamman interpellation i första kammaren hemställde om en skyndsamt utredning i detta syfte. Han pekade på de nackdelar, som för närvarande är förknippade med förvaltningen av pensionsfonder, de fristående pensionskassor som finns, vilka i stor utsträckning gäller folk som är anställda inom TCO:s område. Frågan om värdesäkring av dessa fonder är ett stort problem, oavsett hur pensionsfrågan kommer att lösas i framtiden.

Herr Åman begärde alltså en skyndsamt utredning. Nu säger herr Persson i Appuna, att denna fråga skall lösas i ett större sammanhang. Man får emellertid akta sig så att inte sammanhang-

Värdesäkring av visst långsiktigt sparande

en blir så stora, att frågan kommer bort. Här åberopas stabiliseringsutredningen. Jag råkar sitta med i denna. Vi har hållit på i flera år med vår stora uppgift att försöka förena full sysselsättning med stabilt penningvärde. Men våra möjligheter att ta upp den stora fråga det här gäller är synnerligen begränsade. Hittills har vi inte kunnat ägna denna fråga någon uppmärksamhet, och i det program vi närmast har framför oss finns heller inte utrymme härför.

Den andra utredningen, 1957 års pensionskommitté, har visserligen någon man som arbetar i det fördolda, men som herr Löfgren påpekade har den inte haft något sammanträde sedan den 22 januari 1958, när den avlämnade sin delpromemoria, som berörde helt andra frågor. Detta visar ju med önskvärd tydlighet, att denna fråga för närvarande är försummad. Den är av stort intresse inte bara för alla, som nu är pensionsförsäkrade, utan också för alla som bedriver ett långsiktigt sparande.

Jag tycker det är ganska beklämmande att se den nonchalans, som visas från utskottsmajoritetens sida i denna viktiga fråga.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Till herr Gustafson i Göteborg skulle jag bara vilja säga att det är inte jag som är nonchalant och inte heller utskottsmajoriteten, när vi säger att denna fråga borde prövas i ett större sammanhang. Det uttalade utskottsmajoriteten 1957, och i den satt herr Gustafsons i Göteborg och herr Löfgrens partivänner. Även de ansåg sålunda att denna fråga borde prövas i ett större sammanhang. Vad har då skett som motiverar ett ändrat ståndpunktstagande? Jo, säger herr Gustafson i Göteborg, herr Åman har interpellat i första kammaren. Det var det enda skäl han anförde för att vi borde ändra ståndpunkt. Vi anser emellertid

fortfarande att denna fråga bör prövas i ett större sammanhang.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Persson i Appuna klamrar sig nu fast vid ett utskottsuttalande 1957 ungefär som en drunknande i en livboj. Här är det väl dock inte fråga om att ta upp vad ett utskott kan ha sagt på grund av en motion 1957, utan frågan är hur denna sak ligger till för närvarande. Det har visat sig att stabiliseringsutredningen inte haft tid ta upp denna fråga till en allvarlig dryftning. Det har visat sig att frågan för stora grupper av dem som är pensionsförsäkrade är av största vikt. Jag kan ytterligare hänvisa till en ledare i TCO-tidningen, där det nyligen klagades på att denna fråga inte lösts.

Nu säger herr Persson i Appuna, att visserligen kan det väl hända att denna fråga kan vara av stor vikt, men 1957 har det uttalats någonting med anledning av en annan motion, och därför kan man inte ändra ståndpunkt nu. Jag tycker det är en ganska ynklig försvarslinje.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg tycker det är ynkligt att hänga sig fast vid vad som sades 1957. Jag skall inte heller säga något mer om det. Men, herr Gustafson, skaffa det utskottsbeaktande som förelåg 1957! Där hade vi nämligen låtit vissa myndigheter yttra sig över motionen, och vad de anförde skulle säkerligen vara en tänkvärd läsning för herr Gustafson i Göteborg. De flesta av de hörda remissinstanserna sade nämligen vid det tillfället, att frågans lösning var besvärlig. Det fanns både praktiska och teoretiska svårigheter. De menade, att i den mån denna fråga skulle prövas, bor-

Meddelande ang. institutet enkel fråga

de det ske i ett större sammanhang. Detta är vad som sades 1957. Om herr Gustafson i Göteborg vill kalla en hänvisning därtill för att klamra sig fast vid en livboj, så gärna för mig, men vi menar alltfört att frågan är av den storleken, att det bör finnas anledning pröva den i ett större sammanhang.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Denna fråga är av sådan vikt, att den utredning som skulle komma till stånd, om reservationen bifölles, säkerligen finge ta upp saken i ett större sammanhang. Det är klart att man måste ta upp hela problemet. Men när den nuvarande utredningen inte kan göra det, vill då herr Persson i Appuna låta frågan förbli olöst och om den föres fram riksdag efter riksdag bara svara med att åberopa uttalandet 1957, som gällde en helt annan motion, såsom en förevändning för att inte låta frågan gå till skyndsam utredning?

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Hur kan herr Gustafson i Göteborg påstå att stabiliseringsutredningen inte kan ta upp denna fråga? Det förefaller mig egendomligt, ty det meddelades 1957 att statsrådet och chefen för finansdepartementet hade givit denna utredning i uppdrag just att pröva dessa frågor. Jag skall inte avslöja några namn, herr Gustafson, men så mycket är klart, att det även bland oss i bankoutsnittet finns de som är med i stabiliseringsutredningen, och jag förmodar att de kan ta upp denna fråga.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Löfgren

begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsnittets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Löfgren begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 104 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13**Meddelande ang. institutet enkel fråga**

Herr TALMANNEN yttrade:

Spörsmålet om utnyttjandet av institutet enkel fråga har varit föremål för överväganden inom talmanskonferensen. Konferensen beslöt därvid enhälligt att fästa kammarens uppmärksamhet på och understryka ett uttalande i ämnet av konstitutionsutskottet i dess år 1954 avgivna betänkande nr 19 med förslag till vissa åtgärder för rationalisering av riksdagsarbetet. Konstitutionsutskottet förutsatte att, för att frågedebatterna skall omfattas med mera allmänt intresse, de som yttrar sig — såväl statsrådet som den ledamot som framställer frågan — frivilligt ålägger sig en snäv tidsbegränsning, så att varje yttrande icke pågår mera än högst två eller tre minuter.

Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän — Nya former för riksdagens högtidliga öppnande**§ 14**

Herr talmannen meddelade, att herr Andersson i Ronneby, som vid kammarens sammanträde den 25 februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 15

Föredrogos vart för sig

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av en av justitieombudsmannen till riksdagen gjord framställning om ändring av bestämmelsen i 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän, och

nr 13, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 42 § lagen om prästval; samt

konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående remitteringen till utskott av lagstiftningsfrågor, som upptagas av riksdagens revisorer.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16**Ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Det är i våra dagar inte vanligt, att man håller begravningstal över avstyrkta motioner. Jag skall inte heller säga många ord om denna motion. Att jag över huvud taget säger någonting beror på att utskottet har erkänt det beaktansvärda i motionernas syfte. Orsaken till att utskottet härut-

över inte har gjort någonting torde vara att författningsutredningen för närvarande arbetar. Jag kan hålla med om att det är riktigt att vänta och se vad författningsutredningen kommer till för resultat. Jag vill bara lägga författningsutredningens här närvarande ledamöter på hjärtat, att de inte glömmer bort denna sak i det stora lagstiftningsarbete, som utredningen har för händer.

Det är alldeles uppenbart att de tio dagar som för närvarande står till förfogande för val av JO och ersättare för JO inte är tillräckliga, särskilt som riksdagsmännen numera ganska regelmässigt reser hem över helgerna; dessa tio dagar blir kanske härigenom i realiteten endast fem dagar. Man kan behöva samråda med flera olika personer. Det är heller inte mer än tillbörligt att de personer, som är föreslagna som JO och ersättare för JO, också får en smula rådtrum, innan de bestämmer sig för om de vill kandidera till dessa poster.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17**Nya former för riksdagens högtidliga öppnande**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om nya former för riksdagens högtidliga öppnande.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 61 i andra kammaren av fru Eriksson i Stockholm och herr Lindström hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att författningsutredningen finge i uppdrag att pröva nya former för riksdagens högtidliga öppnande.

Utskottet hemställde, att motionen II: 61 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr

Nya former för riksdagens högtidliga öppnande

Spångberg och fru *Thunvall*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen, med bifall till motionen II: 61, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att författningsutredningen finge i uppdrag att pröva nya former för riksdagens högtidliga öppnande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **LINDSTRÖM** (s):

Herr talman! Vi motionärer är tillfredsställda med den behandling som vår motion har fått, trots att den är avstyrkt. Men under den tid som gått sedan motionen skrevs har författningsutredningen, om tidningsuppgifterna är riktiga, praktiskt taget helt gått våra önskningar till mötes.

Den som några år deltagit i riksdagens högtidliga öppnande har ju inte kunnat undgå att erfara en känsla av att detta i mycket stor utsträckning är en kvarleva från den tid då kungarna var enväldiga och i nåder lät kalla ständerna till sig för att tala om litet grand hur de ville ha det och icke så mycket för att fråga ständerna hur det skulle bli. Utvecklingen har därför gjort att denna anordning måste bringas i takt med tiden.

Jag undrar vad herrar ledamöter i ett svenskt kyrkomöte skulle säga, om man skulle öppna mötet med någon form av asablot. Eller vad sägs om att inleda en övning med attrapper för kärnvapen med att skjuta med pilbåge eller att öppna en mannekänguppvisning med att fladdra med paradisiska fikonlöv? Jag tror nog att det skulle skära i ögonen. Vi som med viss skepsis ser på riksdagens högtidliga öppnande erfar nog någonting av samma känsla vid detta tillfälle.

Det visar sig också att allt färre riksdagsledamöter deltar i detta riksdagsöppnande under de former det nu har. Vill man vara cynisk kan man säga att det är en form av krönikespel. Att åskådaranantalet ändå är så pass stort som

det är understryker väl endast den uppfattningen.

Vi motionärer ser möjligheter till att vi skall få en mera tidsenlig högtidlighet vid riksdagsöppnandet. Som jag sade i början av mitt anförande är vi motionärer tillfredsställda med den behandling som vår motion har fått, framför allt från författningsutredningens sida, även om denna inte direkt har behandlat motionen. Därför, herr talman, har jag inget yrkande.

Herr **HAMRIN** (fp):

Herr talman! Den fråga som här berörs, kan måhända inte betraktas som något särskilt centralt ämne, eftersom det som angrips är själva formerna, den yttre ramen till en statsakt och inte statsakten som sådan. Herr Lindström och anhängarna av hans stilideal — hur nu detta ser ut, det vet jag inte riktigt — vill alltså ha bort den färgklick — jag skulle vilja säga en av de få färgklickar vi har i vårt offentliga liv — som det högtidliga öppnandet av riksdagen utgör. Motionärerna motiverar detta bland annat med att det inte skulle passa sig med sådana här irrationella och otidsenliga inslag i en tid av långt driven rationalisering och nivellering, och man talar om televisionens tillkomst och menar att detta skulle vara ett skäl för att få en annan ordning till stånd. Låt mig bara här få påpeka att just detta argument om att ceremonien i rikssalen skulle i och med televisionens tillkomst liksom ha överlevt sig själv förefaller mig vara tämligen gåtfullt, eftersom det väl svårigen kan tänkas ett mera tacksamt sändningsobjekt för televisionen än just riksdagsöppnandet. Skulle man i det här sammanhanget möjligen önska någon liten reform i riktning mot ett fullkomligare stilmönster, skulle det kanske vara att riksdagsledamöterna själva hade möjlighet att iakttä dekorum i något större utsträckning än nu är fallet. Jag skall inte närmare gå in på vad jag här åsyftar. Får jag bara

Nya former för riksdagens högtidliga öppnande

helt seriöst tillfoga en förhoppning, kalla det gärna en vädjan till författningsutredningen, att man inte nämnvärt inriktar reformivern just på de vackra och hävdvunna formerna för riksdagsöppnandet. Detta önskemål tycker jag man kan få lov att framställa utan att man fördenskull behöver anse att saken i och för sig motiverar någon större process.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr förste vice talmanen *Skoglund* (h) och herr *Nelander* (fp).

Herr LINDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig givit uttryck åt den tanken att det inte skulle förekomma högtidligheter vid riksdagens öppnande. Jag och min medmotionär menar bara att denna högtidlighet skulle få en i någon mån mera tidsenlig prägel. Det är väl ändå skillnad på hur riksdagen i dag ser ut och hur den arbetar och hur det var när mallen på enväldets tid drogs upp till den form för riksdagsöppnandet som vi har ännu i våra dagar, då praktiskt taget alla medborgare via sin rösträtt har medinflytande på lagstiftningen här i landet. Vår önskan är alltså en mera för tiden lämpad öppningshögtidlighet. Vidare kan man säga att det måtte väl i alla fall vara mera praktiskt om konungen kom hit ned och satt här framför oss än att vi alla skall gå till rikssalen. Jag vet inte om vi har större skyldighet att gå dit än kungen att gå hit.

Herr PETTERSSON i Norregård (cp):

Herr talman! Den här motionen har avslagits. Motionären herr Lindström misstolkar väl i någon mån utskottslåtandet, då han tror att vi har varit positiva till den här frågan. Motionen avslogs nästan enhälligt. I utlåtandet har vi hänvisat till författningsutredningen, som har mycket vidsträckta direktiv. Den kan ta upp en sådan här fråga, om

den anser att det verkligen finns en opinion på det här området. Jag tror ej så är fallet, och tydligen delar utskottsmajoriteten den uppfattningen.

Jag instämmer med föregående talare, herr Hamrin. Jag hoppas också att man inte rubbar för mycket på den ceremoni som vi nu har, ty den har redan anpassats allteftersom tiden har förändrats. Herr Lindström tycker att det är onödigt att vi går till rikssalen. Han vill tydligen åka bil. Men vi kan väl gå den där biten. Ingen tar skada därav i något hänseende. Ceremonien har anpassats i så hög grad som man kan fordra. Motionärerna röjer inte alls någon respekt för våra traditioner utan vill att vi skall slopa alltsammans. Ute i bygderna är vi ju mycket rädda om traditioner och gamla kulturminnen, men här skulle vi alltså utan vidare göra rent bord. Detta är att visa brist på respekt för traditionerna. Vi litar på att författningsutredningen inte vill vidtaga några större ändringar. Men under alla förhållanden skall ju författningen ändras. Vi får kanske enkammersystem — därom vet vi emellertid ingenting ännu — och då blir ändringar ofrånkomliga i vissa avseenden. Därför får vi avvakta, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Herr Pettersson i Norregård ryckte snabbt undan grunden för herr Lindströms förhoppningar om meningen med utskottets skrivning. Man kan emellertid konstatera att utskottet inte på något sätt försvarar de nuvarande formerna, och jag förstår att herr Lindström kunde dra de slutsatser han drog. Jag för min del har velat vara på den säkra sidan, varför jag tillsammans med fru Thunvall reserverat mig till förmån för motionen, och jag kommer att yrka bifall till reservationen. Men först skall jag något granska frågan med utgångspunkt från vad utskottet framhåller.

Nya former för riksdagens högtidliga öppnande

Utskottet antar, att om vi om någon tid beslutar en förändring av riksdagsarbetet och inför enkamarsystem, kan detta komma att inverka på formerna för riksdagens öppnande. Ja, det är klart, men detta är väl ingalunda någon anledning att uppskjuta lösningen av frågan om nya former för riksdagens öppnande. Vi har i alla fall haft dessa uppvisningar sådana de nu är åtminstone sedan 1700-talet. Om kammarens ledamöter studerar tavlan uppe i stora partilokalen skall de finna, att det egentligen inte är någon skillnad på själva formerna när det gäller uppställningen kring kungen och hovet. Det är riksdagsmännens klädsel som har demokratiserats, liksom vi har fått en annan demokrati, men de gamla formerna för riksdagens högtidliga öppnande finns i stor utsträckning kvar sådana de varit tidigare. Det framgår också av utskottsutlåtandet att det är ett gammalt arv som vi här dras med.

Herr Hamrin tycker att detta är en färgklick som vi borde behålla. Ja, jag tycker om opera och revyer och till och med cirkus, och sådant kan man ju se på, om man längtar efter färgklickar. Men jag tycker faktiskt inte att riksdagens öppnande nu motsvarar det innehåll och de uppgifter som riksdagen har, och jag har ute i landet mött folk som frågat, nu sedan televisionen kommit: Är det där verkligen riksdagen?

Det är klart att kungen kunde ändra på det hela utan vidare — det gäller ju ingen grundlagsfråga, och det har inte heller motionärerna och vi reserveranter gjort gällande. 34 § i riksdagsordningen tillåter mycket enkla former. Denna paragraf kan mycket väl ha kvar sin nuvarande lydelse, även om ett och annat frågetecken kan behöva sättas i marginalen vid en genomläsning, men någon grundlagsändring behövs sannerligen inte för att dämpa ner riksdagsöppnandet ordentligt. Allt finns ju kvar sedan den gamla tiden, från stövlarna på Karl XI:s drabanter till allt glitter och all ut-

styrsel som möter hos hovets representanter. Riksdagsöppnandet äger ju rum varje år. Vi kan därför inte vänta på författningsutredningen, och vi behöver inte heller det för att göra en hemställan om neddämpning av ceremonierna. Vi har inte enkamarsystem än. Det är ju fråga om en utredning, och vi vet inte vad riksdagen kommer att besluta i detta fall. Jag hoppas för min del att riksdagen går in för enkamarsystem, men jag vågar inte säga att den kommer att göra det, utan det torde bli delade meningar om saken.

Jag har här i min hand en »Ordning för riksdagens öppnande i Stockholm år 1959». Den utfärdas varje år av riksmarskalken »på nådig befallning», och ledamöterna har kanske läst den. Den är på åtta sidor och upptar 14 paragrafer. Där finner jag att riksdagen intar en så pass framträdande plats att den särskilt nämns i § 8 på fyra rader, och det är ju inte så litet i förhållande till allt glitter som förekommer i detta sammanhang. Det är kanske en någorlunda riktig proportion med tanke på den ställning riksdagen får inta just den dagen. Allt det övriga gäller hovet, hovuppvaktning och alla damer och herrar från olika håll som skall vara med, främmande beskickningschefer med fruar som skall underrättas o. s. v.

Så kommer jag då till en paragraf som talar om när kungen kommer. Jag skall citera, för att det inte skall bli något missförstånd. Kungen kommer, »företredd och åtföljd av nedannämnda personer i följande ordning:

- 1:o Drabanter.
- 2:o Två kammarpager.
- 3:o Konungens stora vakt, två och två, sålunda

till vänster:

chefen för Svea flygflottilj, chefen för Livgrenadjärregementet, sekundchefen för Livregementets husarer, sekundchefen för Livregementets grenadjärer, chefen för 3.

Nya former för riksdagens högtidliga öppnande

flygeskadern, befälhavande amiralen marinkommando Ost och överhovjägmästaren;

till höger:

chefen för Svea artilleriregemente, sekundchefen för Göta pansarlivgarde, sekundchefen för Livgardeskvadronen, sekundchefen för Svea livgarde, chefen för Stockholms kustartilleriförsvär, överkommendanten i Stockholm och överhovstallmästaren.

4:o Riksmarskalken, förande riksmarskalksstaven.

5:o Hans Majestät Konungen.

På ömse sidor om Hans Majestät gå deras excellenser herrar statsministern och ministern för utrikes ärendena; närmast bakom Hans Majestät går överstekammarherren.

6:o *Deras Kungl. Högheter Hertigen av Halland och Hertigen av Södermanland.*

7:o Konungens statsråd, två och två, de äldre först, de yngre sist.

8:o Hans Majestät Konungens och Deras Kungl. Högheters uppvaktningar».

Nog frågar man sig, även i någon mån av sparsamhetsskäl, vad alla möjliga militära chefer har för uppgift i detta sammanhang. Om kungen vill ta med sig överhovjägmästaren, överhovstallmästaren och överstekammarherren må det vara hans sak; de har kanske tid avdelad till sådant. Men inkallande av cheferna för de olika försvarsgrenarna tycker jag nog man kan banta ned åtskilligt utan att förlora i något avseende.

Så ser det alltså ut, och hur det är i verkligheten vet ju vi riksdagsledamöter. De som vet allra bäst är väl de som ser det hela i televisionen. Allt detta kostar tid och pengar, och man skulle säkert vinna på en tidsenligare och enklare ceremoni, som vore mera tilltalande för riksdagens högtidliga öppnande än de nuvarande formerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Jag tycker, att herr Spångberg suger med ett visst välbehag på denna fråga, som vore det en karamell. Jag tycker det är underligt att vi med en så dryg föredragningslista framför oss skall gräva ned oss i dylika beskrivningar. Visst finns det ålderdomliga former vid riksdagens öppnande. För min ringa del har jag funnit mycket som är ganska otidsenligt t. ex. att representanter för det kungliga stallet här skall vara med, och att det behövs en modernisering är alldeles uppenbart, en uppgift för den nye riksmarskalken.

Nu är det ju så att författningsutredningen blir skyldig att ta upp detta problem till behandling. Jag vill bara säga rent principiellt, eftersom herr Hamrin vidrörde detta, att jag tycker det ligger mycket i vad han sade om att man med en viss varsamhet skall ändra de ålderdomliga och solenna former det här är fråga om. Rent psykologiskt spelar det en viss roll att t. ex. folkrepresentationen uppträder inför allmänheten och inför Kungl. Maj:t ingalunda i någon gyckelskrud eller över huvud taget under former som inbjuder till löje, men med anknytning till rikets historia och de solenna former, som vi i övrigt är förtrogna med. Där skall inte slätstrukenheten och banaliteten skrida alltför långt.

Jag vet inte om det kan trösta herr Spångberg, men jag vill åtminstone säga att jag och förmodligen också andra inom författningsutredningen har den inställningen, att man bör tillgodose både det solenna motivet och se till att tidsenliga former iakttages. Vi kan alltså vara övertygade om att författningsutredningen, trots att dess tid blir mycket begränsad, i sommar även kommer att ta denna fråga under övervägande. Men den sammanhänger även med kam-

Nya former för riksdagens högtidliga öppnande

marfrågan och riksdagshusets ombyggnad m. m.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det kanske inte är så mycket att tillägga. Vi är här inne på smakfrågor, och då finns det ju alltid en bred marginal för subjektiva bedömanden.

När jag lyssnade på herr Spångberg, gjorde jag den reflexionen, att vi här i kammaren inte fått del av herr Spångbergs stilideal. Jag tror att det i varje fall, så länge vi saknar något konkret alternativ, finns anledning att hålla på den nuvarande ordningen. Jag skulle ytterligare vilja understryka, att jag hoppas och förutsätter, att författningsutredningen skall fara varliga fram just på denna speciella punkt.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Herr Hallén har ju redan talat om situationen i författningsutredningen, varför jag inte har mycket att tillägga. Det hör ju inte till god sed att man, när man sitter i en utredning, yttrar sig i riksdagen om frågor som behandlas av utredningen. Nu har herr Hallén snuddat litet vid substansen i ämnet, och då kanske jag kan tillåta mig att göra det så långt att jag säger, att jag tycker att de här försöken att tränga tillbaka kungen liknar tillvägagångssättet, när man spelar schack: man angriper kungen med den ena pjäsen efter den andra, så att kungen flyttas ett litet steg tillbaka för varje gång. Mer vågar man sig inte på.

Vad jag här ville tala om är det rent formella i saken. Herr Lindström sade att han var tillfredsställd över att författningsutredningen hade »gått motionärernas önskemål till mötes». Det är nog inte det rätta sättet att teckna situationen. Jag anser att det är alldeles självklart, att författningsutredningen sysslar med ett spørsmål som detta. Vad sedan författningsutredningen kommer till för slutsatser är ju en annan sak. På

grund av direktiven för utredningens arbete kan författningsutredningen helt enkelt inte förbigå de frågor vi nu dryftar. Vi har också diskuterat dem inom utredningen vid åtskilliga tillfällen. Visserligen har vi inte kommit till någon definitiv ståndpunkt, men detta beror enbart på att hithörande frågor har samband med så många andra ting, främst med enkammarproblemet.

Herr Spångberg sade, att om vi hänskjuter detta till författningsutredningen, måste vi vänta till en oviss framtid. Så farligt är det inte. Utredningen blir nämligen färdig med sitt arbete redan i höst. Saken ligger sålunda till på det sättet, att vi har en utredning som sysslar med detta, vilken utredning snabbt kommer att framlägga förslag i ämnet. Det finns därför ingen anledning att bifalla motionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för en replik till herr Hamrin. Han sade att jag inte redovisat mitt stilideal för detta öppnande. Jag tycker det uttrycket är ganska underligt. Jag har inget särskilt stilideal. Jag har reserverat mig till förmån för motionen. I den begär man en förenkling. Jag anser att man bör företa en nedbantning. Bl. a. kan man ju dra in på åtskilligt redan ur sparsamhetssynpunkt, t. ex. försvarsheferna, som är med enligt den förordning som varje år utarbetas av riksmarskalken.

Jag noterar med tillfredsställelse upplysningen om att författningsutredningen har tagit upp denna fråga till behandling. Jag anser emellertid att riksdagen skall ge sin mening till känna. Om inte riksdagen säger ifrån, kan man knappast lita på att författningsutredningen ger sig in på dessa detaljer, som riksmarskalk Ekeberg på nådig befallning utarbetar årligen. Jag tycker nog att det är all anledning att hemställa

om en nedbantning, som passar in på vår tid, vilken ställning statschefen än har.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talman den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 38 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om sådan ändring i riksdagsordningen att lottning undviktes.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Anskaffande av sakmaterial i utskotten

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående anskaffande av sakmaterial i utskotten.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 47 i första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof*, och nr 62 i andra kammaren av herr *Ståhl* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utarbetande — förslagsvis genom författningsutredningen — av förslag till bestämmelser i syfte att skapa garantier för att, inom de gränser som uppdrages av hänsyn till utskottsarbets allmänna arbetsvillkor, allt för utskotts ställningstagande väsentligt sakmaterial må ställas till ledamöternas förfogande, även i de fall där framställning om anskaffande av sådant material sker av minoritet inom utskott.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 47 och II: 62 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Magnusson* i Tumhult, utan angivet yrkande,

dels av herrar *Sveningsson, Lundström, Källqvist, Hammar* och *Hamrin*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 47 och II: 62, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning på lämpligt sätt av det i motionerna aktualiserade spörsmålet och framläggande av det förslag till riksdagen, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HAMMAR** (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har i sitt utlåtande nr 8 hemställt om avslag på motionerna nr 47 i första kammaren av herr *Hansson* och nr 62 i andra kammaren av herr *Ståhl*. Motio-

Anskaffande av sakmaterial i utskotten

nerna går ut på att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utarbetande — förslagsvis genom författningsutredningen — av förslag till bestämmelser i syfte att skapa garantier för att — inom de gränser, som uppdrages av hänsyn till utskottets allmänna arbetsvillkor — allt för utskottets ställningstagande väsentligt sakmaterial må ställas till ledamöternas förfogande, även i de fall, där framställning om anskaffande av sådant material sker av en minoritet inom utskottet».

På dessa motioner har utskottet som sagt hemställt om avslag. I motiveringen till avslagsyrkandet betonar utskottet, att det svenska systemet väl torde hävda sig vid sidan av utländska förhållanden, när det blir fråga om att ge föreliggande spörsmål en så allsidig belysning som möjligt. En minoritets krav på sakupplysningar beaktas i regel av majoriteten. Något behov av sådana bestämmelser, som åsyftas i motionerna, synes sålunda inte föreligga, säger utskottet.

I stort sett kan jag instämma med utskottet. Det är mig ett nöje att få vitsorda det samvetsgranna arbete, som i regel utföres av utskottens kanslipersonal. Emellertid utesluter detta dock icke — såsom erfarenheten tyvärr visat — att även en enkel majoritet i ett utskott kunnat vägra att tillgodose en minoritets legitima krav på införskaffande av sakupplysningar. De farhågor, som konstitutionsutskottet gjort sig till tolk för, att en minoritet genom att framställa ideliga utredningsyrkanden skulle kunna fördröja ett beslut, synes mig vara minst sagt överdrivna. Motionärerna har ju uttryckligen begränsat sitt förslag till att gälla »inom de gränser, som uppdragas av hänsynen till utskottsarbetets allmänna arbetsvillkor». Det är att se spöken på ljusa dagen, om man tror att exempelvis en tredjedel av utskottet otillbörligt skulle vilja förhåla avgörandet av en fråga. Reservanterna har nämligen satt i frå-

ga — och det är något som jag med eftertryck vill framhålla — att det skulle krävas kvalificerad majoritet inom ett utskott för att detta skall vidtaga en så allvarlig åtgärd som att tillbakavisa från enskilda utskottsledamöter framställda önskemål om införskaffande av bestämt sakmaterial eller hörande av bestämda personer.

Herr talman! Med stöd av vad jag här sagt tillåter jag mig yrka bifall till den av herr Svenungsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr PETTERSSON i Norregård (cp):

Herr talman! Utskottet har inte kunnat tillmötesgå motionärerna, särskilt inte när det gäller deras önskan att en minoritet skulle i visst avseende kunna besluta om hur utskottet skall förfara. Det är ju rätt absurt att komma med ett sådant önskemål. Det har inte heller inträffat någonting som skulle kunna motivera den ordning som motionärerna vill införa. Jag känner inte till att konstitutionsutskottet har vid något tillfälle vägrat att på en minoritets begäran införskaffa sakmaterial, såframt detta enligt gällande bestämmelser varit tillåtet. När det gäller föredragningar i utskottet har vi också tillmötesgått minoriteternas önskemål. En sak för sig är att utskottet i fjol i ett visst ärende vägrade att, såsom minoriteten begärde, ytterligare en gång höra en ämbetsman. Detta skedde för att skydda denne ämbetsman från att bli utsatt för den kränkning, som kunde ligga däri att hans första föredragning inte skulle ha godkänts av utskottet.

Det finns alltså inte något skäl att tillmötesgå motionärerna på denna punkt. Jag antar att inspirationen till motionen just har varit den händelse som jag nyss omnämnde. Vad som i fjol inträffade vid konstitutionsutskottets behandling av det bekanta Baarsenärendet kommer tydligen att bli en mycket seglivad historia här i riksdagen.

Jag tycker inte att det finns anled-

ning att ta upp någon längre debatt med herr Hammar i den här saken. Det naturliga är att utskotten själva söker finna lämpliga former för att tillhandahålla en minoritet de upplysningar som den önskar i samband med utskottsbehandlingen av ett ärende.

Herr HAMMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte betona, att utskott i regel tillmötesgår minoriteten, när det gäller anskaffande av sakuppgifter eller inkallande av personer. Tyvärr — det har både herr Pettersson i Norregård och jag en viss erfarenhet av — har det emellertid visat sig, att även en enkel majoritet i ett utskott har kunnat vägra att tillgodose en minoritets legitima krav på införskaffande av sakupplysningar och hörande av personer.

Herr talman! Detta är en bedömningsfråga, och höstens debatt, när ärendet kom upp på nytt, visade till fullo, att det fanns fog för ett sådant krav från minoritetens sida.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga och gammal riksdagsman vill jag med stor tillfredsställelse konstatera, att det i detta hus finns en god utskottspraxis att legitima anspråk på föredragningar och insamlande av faktiskt material inte brukar bli föremål för någon restriktivitet ifrån majoriteternas sida. Man brukar ta hänsyn till de önskemål som framföres; i varje fall har jag från det utskott som jag i många år har tillhört en mycket positiv erfarenhet på denna punkt. Det är tydligt — enligt vad herr Pettersson i Norregård anförde — att konstitutionsutskottet åtminstone med läpparnas beaktelse ansluter sig till samma princip.

A andra sidan är det lika faktiskt vad herr Hammar här konstaterar och vad vi själva vet om, nämligen att det händer att en majoritet förhindrar en mi-
8 — Andra kammarens protokoll 1959. Nr 8

Anskaffande av sakmaterial i utskotten

noritet att införskaffa det material, som minoriteten önskar få. Det rinner mig i tankarna vad en berömd brittisk tidsningsutgivare en gång sade: »Fakta är heliga, åsikter kan alltid diskuteras.» Jag tror det är en maxim som kan vara nyttig även i riksdagen och i ett riksdagsutskott, att när det gäller tillgång på fakta skall det icke finnas några restriktioner.

Jag skall gärna erkänna, att det självfallet hade varit bäst, om denna motion icke hade behövt väckas. Men det förekom dock i fjol ett så allvarligt övertramp av den princip, som vi här talat om, att det var påkallat att väcka ett formligt yrkande om att minoriteterna skulle ha garanterad tillgång till det sakmaterial, som de själva ansåg sig behöva för en allsidig bedömning av en föreliggande fråga. Detta är anledningen till motionen, och jag ber, herr talman, för att på herr talmannens önskan göra debatten så kort som möjligt, härmed att få förena mig med herr Hammar i hans yrkande om bifall till reservationen.

Herr PETTERSSON i Norregård (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på vad den senaste talaren nämnde om att det händer, att majoriteten nekar en minoritet att anordna en föredragning. Det har vi diskuterat så mycket, och vi har påpekat, att utskottet en gång hade hört denne ämbetsman och att det därför inte fanns någon anledning att ånyo besvara honom med en föredragning i samma ärende.

Herr Hammar menar, att detta är en omdömesfråga. Visst är det sant, men jag förutsätter att majoriteten också kan ha litet av omdöme och att det inte bara är minoriteten som skall bestämma.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara säga till utskottets ärade talesman, att det just är i de inte alltför många fall i utskotten som är kontroversiella — då det i

Anskaffande av sakmaterial i utskotten

någon mån bränns — som majoriteternas goda vilja att tillmötesgå med tillhandahållande av fakta sättes på prov. Att man i helt ofarliga fall tillåter inhämtande av sakupplysningar må vara hänt. Här brast det tyvärr i konstitutionsutskottet i den viktiga fråga som berörde en del av den s. k. Baarsenaffären. Där har det utskott, som verkligen bör föregå med gott exempel, gjort raka motsatsen. Jag vill uttala den förhoppningen att detta var ett avsteg som skedde under den gamla regimen och att det skall bli annorlunda under den nya ledning som konstitutionsutskottet nu har fått.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! »Det är en bedömningsfråga», så föll mina ord herr Pettersson i Norregård. Minoriteten bedömde saken så, att den person, som hade inkallats till utskottet för att där lämna en redogörelse, inte fått tillfälle att redogöra för de saker, minoriteten speciellt ville ha upplysning om. Denna bedömning må sedan vara riktig eller oriktig. Kvar står dock minoritetens krav på ytterligare sakmaterial i föreliggande fråga.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Bara några ord med anledning av att herr Ståhl och herr Hammar har gjort gällande att det förekommit fall då en utskottsmajoritet har förhindrat att sakmaterial skaffats fram.

Jag känner inget sådant fall. Det underliga är att herr Ståhl, som är en av motionärerna, inte kan anföra något fall, t. ex. från statsutskottet, där majoriteten har hindrat minoriteten att få sakupplysningar. Jag är alldeles enig med motionärerna om att en minoritet måste ha möjlighet att inhämta sakupplysningar som sätter minoriteten i stånd att bilda sig en klar uppfattning i det ämne som föreligger till behandling. Inte bara en minoritet utan också en ensam ledamot måste ha denna rätt, efter-

som han måste svara för de beslut han har varit med om i utskottet. Ställningstagandena måste grundas på saklig bedömning.

Det fall som herr Ståhl har anfört — och herr Hammar har inte kunnat tillfoga något annat — avser den s. k. Baarsenhistorien. Där hade vi allt sakmaterial som vi önskade. Det var ingen som nekade oss det. Vi fick även höra justitieombudsmannen redogöra för ärendet i utskottet. När man sedan för andra gången ville kalla in JO, då ville vi för hans egen skull inte vara med om detta. Vi ansåg det orimligt, då han en gång hade svarat på frågan ur den synpunkt man ansåg att svaret skulle ges. Om ni känner något fall, annat än detta, skulle jag vara mycket tacksam att få veta det. Hittills har det inte lyckats för mig att finna något. Kan det uppvisas något dylikt fall har jag inte något emot att rösta för reservationen. Nu finns inte något sådant underlag och därför förefaller den reservation som avlämnats helt orimlig.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Tyvärr var jag inte närvarande för en stund sedan, så jag kunde inte höra vad herr Ståhl yttrade om den nya regimen inom konstitutionsutskottet. Så mycket förstod jag att han ansåg att den gamla regimen hade gjort sig skyldig till övertramp i den s. k. Baarsenaffären. Det skall jag inte dra upp nu här, herr Ståhl, såsom motionärerna på ett mycket beklagligt och sär eget sätt har gjort i sin motion. Jag vill bara protestera mot herr Ståhls påstående om övertramp bestående i att vi skulle ha vägrat infordra ett av reservanterna påyrkat utlåtande av JO.

Vi har gett fullt tillräcklig förklaring till varför vi inte ville göra detta. Orsaken var inte, att vi ville undanhålla utskottets medlemmar något sakmaterial, utan den, att en förnyad vädjan

till JO skulle ha kunnat uppfattas som uttryck för misstro gentemot de upplysningar han redan hade lämnat.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hallén bestrider icke det faktum vi här har tagit till utgångspunkt, nämligen att det i samband med Baarsenaffären av en minoritet inom konstitutionsutskottet gjorts en framställning om infordrande av vissa fakta och hörande av viss person men att majoriteten icke tillmötesgått denna begäran. Det är detta enkla faktum som varit anledning till vår motion och som ingen talesman för konstitutionsutskottet har bestritt.

Man har här förklarat att utskottets majoritet inte hade någon anledning att inkalla JO på nytt och därför inte ville vara med om detta. Det är detta som vi menar är det oriktiga tillvägagångssättet. Man skall i princip tillmötesgå en minoritet, som utifrån eget bedömande anser sig böra inkalla en person eller invänta fakta i annan ordning. Härmed hoppas jag konstitutionsutskottets ärade ordförande har fått klart för sig den frågeställning vi diskuterat här i kammaren när han var frånvarande.

Till herr Spångberg vill jag i korthet bara säga det, att med den deklaration han har avgivit här i själva sakfrågan skulle han rimligen ha befunnit sig på reservanternas sida och icke bland dem som säger nej till en rimlig begäran från en minoritet.

Herr SPÅNGBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Ståhl, att om motionärerna och reservanterna kunnat anföra ett enda skäl utöver det här andragna — majoritetens vägran att inkalla justitieombudsmannen, *för andra gången*, märk väl — skulle jag ha anslutit mig till dem. Majoriteten ansåg det vara orimligt att pressa en ämbetsman på detta sätt. Något annat sakskäl för sin ståndpunkt har herrarna inte förebragt. Det-

Anskaffande av sakmaterial i utskotten

ta ger mig sannerligen ingen anledning att rösta för reservanterna.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag kom in i kammaren för en liten stund sedan och hörde, att vårt tidigare dechargememorial angående byråchefen Baarsen och statshypotekskassan var föremål för överläggning här i kammaren. Då jag under förra årets B-riksdag rätt mycket var sysselsatt med den frågan och riktade en anmärkning mot dåvarande finansministern i ärendet, har jag ett mycket stort intresse för frågan, ett intresse som inte på något sätt minskats av de senaste utredningar som publicerats i ärendet.

På grund av utlandsvistelse var jag förhindrad att vara närvarande under den senare delen av riksdagen, då man ånyo behandlade denna fråga i kammaren. Jag har dock tagit del av protokollen från de debatter som då fördes i detta rum. Jag måste nog som min mening säga, att jag fick ett ganska beklämmande intryck av den inställning som vissa förträdare för dåvarande konstitutionsutskottet hade till hela frågan om påtryckning, inkallande av sakkunniga o. s. v. Den slutsatsen drog jag framför allt av ett anförande av min ärade vän, förre utskottsordföranden herr Hallén, samt ett anförande av kammarledamoten herr Alemyr.

Jag har bara velat säga detta, herr talman, för att anmäla, att jag, trots att jag inte suttit på detta ärende, tycker att det finns starka skäl för reservanternas förslag. Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Spångberg — när han med sådant patos menar att man icke skulle kunna höra en ämbetsman två gånger i samma fråga — att jag vid flerfaldiga tillfällen varit med om att vi i den statsutskottsavdelning jag tillhör hört en ämbets-

Anskaffande av sakmaterial i utskotten

man både två och tre gånger för att få en klar bild av förevarande sakfråga.

Därutöver vill jag säga till herr Spångberg att ledamöter av konstitutionsutskottet — som jag inte själv tillhör — bestrider att det här gällde samma fråga. Man gör bestämt gällande att det var två olika faser som behövde belysas.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Jag vill bara inlägga en gensaga mot herr Ståhls förmodan att det skulle röra sig om två skilda frågor. Utskottets majoritet var övertygad om att det var en upprepning av föregående förfrågningar. Detta skulle genom att det faktiskt innebar en upprepning ha kommit att ta den formen, att det varit förolämpande för vederbörande ämbetsman att åter bli hörd i samma angelägenhet.

Sedan vill jag påminna herr Ståhl om att det finns någonting i lagstiftningen som heter *lex in casu*, alltså tillfälliga lagar som kanske har sitt upphov i en speciell händelse. Borgmästare Lindhagen framlade på sin tid här i kammaren bland sin rika samling av motioner ofta sådana förslag, vilka dock inte ledde till någonting. Skall man hålla sig strikt till saken vill jag fråga vart det skulle ta vägen — detta påpekar utskottet också — om minoriteten skulle vara så rädd för att inte få in tillräckligt med material, att man skulle behöva förse den med en sådan här skyddsklausul. Det sägs ju också att den kan missbrukas, men jag tror att det aldrig har varit vanligt i något utskott att majoriteten har förvägrat någon en saklig upplysning. Det här är ett unikt fall och att utskottet avvisat detta förslag med eftertryck är jag mycket tacksam över.

Jag vill inte alls blanda in en oväsentlig fråga om olika regimer. Jag tycker att det egentligen är förolämpande för utskottet att man påpekar att det är en ny regim. Om t. ex. någon i presidiet avgår från sin befattning, så har väl ut-

skottet kvar sitt sunda omdöme ändå och använder det på ett klokt och förnuftigt sätt.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till herr Ståhl, som sade att han fått uppgift från utskottet om att det inte rörde sig om samma sak. Jag vill inte bestrida herr Ståhls uppgift härvidlag — jag vet ju inte vem som har lämnat uppgiften; jag vet bara att den är fullständigt felaktig. Jag kan med en viss välvilja säga, att jag förstår motionen utifrån den synpunkt som herr Ståhl själv redovisar. Den bygger på felaktiga informationer, men detta ger ingen anledning att bifalla densamma. Jag tycker att herr Ståhl själv borde ta avstånd från motionen, nu när han fått veta hur saken ligger till.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Jag måste tydligen upprepa för herr Spångberg vad jag sade för en stund sedan, nämligen att ingen har bestritt det faktum att en minoritet i konstitutionsutskottet har begärt hörande av en viss person men att majoriteten vägrat detta. Detta faktum kvarstår sedan både konstitutionsutskottets ärade förre ordförande har talat och herr Spångberg här utgjutit all sin vältalighet. Alltså finns det fullgoda skäl för denna motion.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Sveningsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

Tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar

§ 21

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 223, inefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggspension m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor;

och beslöt kammaren antaga berörda inbjudan.

Ett protokollsutdrag i ärendet justerades och avsändes till första kammaren.

§ 22

På hemställan av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum fredagen den 20 innevarande mars företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskottet.

§ 23

Tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 70 i första kammaren av herr *Eskilsson* och nr 95 i andra kammaren av herr *Braconier m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att författningsutredningen måtte få i uppdrag att utreda frågan om

tidsbegränsning av anförandena i kamrarna».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 70 och II: 95 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Källqvist* och *Hammar*, utan angivet yrkande,

dels av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumhult och *Braconier*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 70 och II: 95 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att författningsutredningen finge i uppdrag att låta utreda frågan om tidsbegränsning av anföranden i kamrarna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! I nästan alla andra parlament i världen förekommer tidsbegränsning av anförandena. Frågan om en motsvarande begränsning i Sverige behandlades av ett särskilt utskott år 1948, där samtliga ledamöter med undantag av två var överens om att det i vissa fall borde finnas tidsbegränsning.

I dag föreligger ett uttalande från talmanskonferensen, som visserligen bara gäller enkla frågor men där det understryks att debatterna skulle väcka större intresse, om talarna höll mera koncentrerade anföranden. Det är ju relativt många inne i kammaren just nu, men vi vet alla hur det i många fall ser ut när kammaren behandlar ärenden, som utskotten kanske har arbetat med i flera månader. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten vid ärendena från beredningsutskottet, vilka ofta tas upp vid så sen tidpunkt att även mycket stora frågor blir styvmoderligt behandlade.

Nu har jag i min motion bara begärt att författningsutredningen skall få i uppdrag att utreda frågan, om kammaren skall kunna besluta om tidsbegräns-

Tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar

ning i sådana fall där talmannen föreslår detta — detta är alltså en mycket mild form av tidsbegränsning.

Nu säger utskottsmajoriteten, att denna fråga tas upp av författningsutredningen. Vi har tydligtvis mycket olika föreställningar om vad författningsutredningen hinner med. Herr Hallén sade i ett tidigare inlägg i dag, att författningsutredningen har bråttom i sommar. Med tanke på de stora frågor som den har att utreda och att döma av uppgifter som har lämnats förefaller det som om denna fråga inte kommer att tas upp av författningsutredningen.

Herr talman! Det är naturligt att man i denna fråga själv begränsar sitt anförande. Jag vet att kammarens ledamöter väl känner till de skäl som i övrigt kan anföras för motionens försvar. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Till konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 har herr Källqvist och jag fogat en blank reservation. Efter det anförande som nyss har hållits av herr Braconier har jag inte mycket att tillägga.

Redan 1948 års riksdag hade uppe till behandling spörsmålet om tidsbegränsning av riksdagsdebatterna. Frågan föll bl. a. under hänvisning till att yttrandefriheten inte i okränkta mål bör beskäras. Särskilda utskottets utlåtande i detta samband är dock värt att läggas på minnet. Utskottet säger, att »beslut om tidsbegränsning under utdragna debatter kan medföra, att flera kammarledamöter får tillfälle att yttra sig, än vad nu är fallet». Vidare säges det: »Beträffande denna regels tillämpning vill utskottet i likhet med de sakkunniga framhålla, att tidsbegränsning endast bör tillgripas under det senare skedet av utdragna debatter, vilka därigenom kunna vinna i saklighet, koncentration och livfullhet.»

»Skulle», fortsätter utskottet, »sedan

beslut om tidsbegränsning fattats, debatten ta en sådan vändning att fortsatt begränsning av anförandenas längd icke längre är lämplig, böra kamrarna givetvis ha rätt att på talmannens förslag besluta att upphäva det tidigare fattade beslutet om tidsbegränsning.»

Herr talman! Som jag ser saken, måste denna fråga förr eller senare lösas. Det är för att ge luft åt denna min uppfattning, som jag tillsammans med herr Källqvist har avgivit en blank reservation.

Herr PETTERSSON i Norregård (cp):

Herr talman! Frågan angående tidsbegränsning vid kamrarnas debatter har varit föremål för riksdagens prövning både 1948 och 1953, då riksdagen avisade förslag om en sådan begränsning.

Jag tycker det är rätt märkligt att motionärerna har lagt fram detta förslag just nu. Författningsutredningen, som nu arbetar, har så vidsträckta befogenheter att ta upp olika frågor, att den väl kan ta upp även denna fråga utan någon påtryckning från riksdagen. Den tar upp olika frågor där den vet att det finns en stark opinion. Nu säger visserligen motionärerna, att det finns en stark opinion för en tidsbegränsning, men det tror inte jag. Det kan hända att någon har sagt någonting sådant vid en lång remissdebatt, men jag tror att de flesta inte vill inskränka denna stora förmån, som vi bör vara rädda om, att varje ledamot får yttra sig fritt och säga sin mening till protokollet.

Vi vet ju hur det brukar gå till i debatterna: statsråden och partiledarna brukar tala mycket länge. När de talat färdigt skulle alltså förslag om tidsbegränsning kunna framställas, och övriga ledamöter av riksdagen, som kanske inte tillhör det utskott som behandlat den aktuella frågan, skulle hindras att utveckla sina tankar inför kammaren. En sådan inskränkning skulle säkert väcka stor irritation.

Tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar

Det är förvånansvärt att den främste motionären i denna fråga, som väl själv tycker att han är en framstående tidningsman, motionerar om en inskränkning av yttrandefriheten. Vi kan väl föreställa oss hur det skulle låta, om vi började tumma på tidningsredaktörernas yttrandefrihet! Han önskar en inskränkning av den personliga yttrandefriheten i kamrarna, men vi får väl förutsätta att omdömet hos de valda ombuden i riksdagen skall vara så gott, att de inte låter sina anföranden dra ut på tiden på ett sätt som skulle skada riksdagens anseende.

Vi som tillhör utskottets majoritet kan under inga förhållanden gå med på en påtryckning på författningsutredningen om att ta upp detta förslag. Om den tar upp förslaget, tror jag inte den vinner gehör i riksdagen, och därför anser jag att det inte finns något fog för en sådan framställning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag tycker nog att utskottets vice ordförande borde ha klart sagt ifrån i konstitutionsutskottets utlåtande, att han inte vill vara med om en tidsbegränsning. Nu måste ju de riksdagsledamöter som läser utskottets skrivning få den uppfattningen, att författningsutredningen kommer att ta upp frågan, men herr Pettersson i Norregård argumenterade här mot tanken om sådan. Han är konsekvent — det finns utskottsledamöter som nu avstyrkt motionen men som i det särskilda utskottet 1948 tillstyrkte en tidsbegränsning av anförandena.

Det innebär inte någon större inskränkning av yttrandefriheten att alla frågor får lika behandling, herr Pettersson i Norregård! Det kan visserligen sägas att vi har rätt att stå upp här klockan tre på natten och tala hur länge vi vill, men det gör vi inte. Det har t. o. m. någon gång — låt vara mycket

sällsynt — förekommit obstruktion i den svenska riksdagen. Jag har vidare den uppfattningen, att det vid vissa tillfällen, särskilt i maj månad, måste finnas garantier för att frågorna får någorlunda likformig behandling.

Det är heller inte bra för den svenska riksdagens anseende att kamrarna så ofta är nästan tomma. Det är förklarligt att riksdagsmännen inte kan sitta en hel dag och höra på mycket långa debatter, och inte kan det väl sägas att herr Pettersson i Norregård inte får utveckla sin ståndpunkt i de centrala frågorna om han bara får tala i 20 minuter i stället för i 40. Jag har aldrig sett att pressen i England, Norge och Danmark, där man har tidsbegränsning, skriver att yttrandefriheten är inskränkt. För övrigt har vi inte heller nu oinskränkt möjlighet att yttra oss — enligt riksdagsstadgan får i regel bara den som har framställt frågan och vederbörande statsråd yttra sig om enkla frågor.

Jag tycker att en utredning i detta ärende är befogad. Om man inte vill ha en tidsbegränsning, vilket herr Pettersson i Norregård inte vill, tycker jag också att man bör klart säga ifrån det.

Man kan säga som ledaren för centerpartiet sade i 1948 års debatt, att riksdagsmännen har betalt för att sitta här och höra på debatterna. Allmänheten som finns på läktarna måste emellertid säga sig, att riksdagsmännen inte gör rätt för sin betalning, när de inte sitter i kammaren — allmänheten kan ju inte veta hur mycket arbete riksdagsmännen får lägga ned i utskotten och i andra sammanhang.

Nog skulle det väl vara av värde för debatterna här i riksdagen, inte minst i slutskedet, om vi finge dessa möjligheter, som skisserats i motionen. Jag har också bara föreslagit att detta skall ske i sådana fall, där talmannen anser det påkallat och där kammaren beslutar därom. Jag har den uppfattningen att talmännen mycket väl vet vad som passar in i riksdagsarbetet och är ägnat

Tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar

att skapa en rationell ordning samt att de aldrig har intresse av att framlägga ett sådant förslag i oträngt mål.

Herr **HAMRIN** (fp):

Herr talman! Detta är onekligen ett ur principiell synpunkt väsentligt problem och jag vill gärna deklarerat, att det från mina utgångspunkter inte varit svårt att följa utskottet på dess linje. Jag medger dock gärna att herr Braconier ställt ett mycket modest yrkande med mycket modesta rekommendationer och att det därför i och för sig kunde vara en frestelse att följa honom.

Jag tror emellertid ändå att debattfriheten representerar ett så stort värde, att vi får ta de olägenheter som i vissa sammanhang möjligen kan följa med densamma — och beträffande olägenheterna behöver jag inte i denna församling exemplifiera eller göra någon precisering. Vi vet ju alla hur t. ex. pressens arbetsmöjligheter väsentligt försvåras genom långt utdragna debatter sent på natten.

Jag menar emellertid, att den koncentration, som härvidlag är önskvärd och som väl ingen i och för sig motsätter sig, måste eftersträvas och vinnas på andra vägar än genom regelrätta ransoneringsföreskrifter. Korrektivet är väl och måste väl vara riksdagsledamöternas egen förmåga till hänsynstagande och självdisciplin — utan tvivel goda, demokratiska dygder, som det borde vara naturligt att i något större utsträckning än nu är fallet iaktta och tillämpa.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETERSSON** i Norregård (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Braconier, att den tid som tages i anspråk för debatter i kamrarna är en mycket obetydlig del av hela den tid riksdagen arbetar. Vi är ju samlade här 7—8 månader om året, och då vore

det underligt om det inte skulle få förekomma en hel del debatter i kamrarna.

Sedan är det givetvis bra, som herr Braconier säger, om så många som möjligt lyssnar på debatterna, men detta är ju i viss mån beroende av de talare som har ordet. Om talarna blir missnöjda för att det är tomt i kamrarna under vissa anföranden, så är detta dock inte huvudsaken, ty debattprotokollen blir ju numera snabbtryckta, och det som står i grundlagen att ledamöterna skall ha rätt att yttra sig till protokollet vilket är av stort värde för dem som är förhindrade att avlyssna debatten. Det väsentliga här är därför att vi får fastslaget vad talaren sagt, inte att det sitter människor och lyssnar på debatterna men kanske inte fattar vad talaren har att säga — om han nu har något att säga.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Utskottets vice ordförande har inte fattat meningen med denna motion. Den har just framställts i syfte att garantera en likformig behandling av alla frågor, inte minst i slutskedet — det är nästan bara aktuellt i maj månad. Herr Pettersson i Norregård sade att det är bara en liten tid av riksdagssessionen som upptages av debatter. Ja, vissa frågor debatteras alldeles för kort tid, men andra frågor alldeles för lång tid — så lång att en stor del av kammaren inte orkar höra på.

Jag undrar om utskottets vice ordförande menar att man i de länder, där man har tidsbegränsning av debatterna — d. v. s. praktiskt taget i alla parlament i de demokratiska länderna — har debatter som är mindre koncentrerade och livfulla än i vår riksdag. Jag kan bara hänvisa till engelska underhuset och i vissa fall till Norge. Menar herr Pettersson i Norregård att man inte där skulle ha debatter som är lika intresseväckande som i den svenska riksdagen, där en talare ibland kan stå

Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan

en hel timme och förstöra behandling-
en av en annan fråga, när den frågan
sedan skall före på natten, så att det
inte kan bli någon debatt alls? Man
skall verkligen röra sig med mycket
stora fiktioner i det politiska livet för
att försvara en sådan ordning och tala
om våra dygder.

Efter härmed slutad överläggning
gav herr talmannen propositioner dels
på bifall till utskottets hemställan, dels
ock på bifall till den vid utlåtandet fo-
gade reservationen av herr Sveningsson
m. fl.; och fann herr talmannen den
förra propositionen vara med övervä-
gande ja besvarad. Herr Braconier be-
gärde emellertid votering, i anledning
varav efter given varsel följande vote-
ringsproposition upplästes och god-
kändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller
konstitutionsutskottets hemställan i ut-
skottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit
den vid utlåtandet fogade reservationen
av herr Sveningsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter här-
efter intagit sina platser och voterings-
propositionen blivit ännu en gång upp-
läst, skedde omröstning genom uppres-
ning. Herr talmannen tillkännagav, att
han funne flertalet av kammaréns leda-
möter hava röstat för ja-propositionen.
Herr Braconier begärde emellertid röst-
räkning, vadan votering medelst om-
röstningsapparat verkställdes. Därvid
avgåvos 134 ja och 62 nej, varjämte 17
av kammaréns ledamöter förklarade sig
avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskot-
tets hemställan.

Herr förste vice talmannen tog nu
åter ledningen av förhandlingarna.

§ 24

Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan

Föredrogs sammansatta konstitutions-
och första lagutskottets utlåtande nr 2,
i anledning av väckta motioner angående
ändrad ordning för utträde ur svens-
ka kyrkan.

Utskottets hemställan föredrogs; och
yttrade därvid:

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Det är kyrkomötets ut-
nyttjande av sin vetorätt, sedan Kungl.
Maj:t och en enhällig riksdag för sin del
fattat beslut om skriftlig utträdesrätt
ur svenska kyrkan, som har föranlett
herr Arvidson och mig att genom en
motion aktualisera frågan om kyrkomö-
tets möjligheter över huvud taget att
hejda utvecklingen fram emot en ut-
sträckt tillämpning av principen om
religionsfrihet. I motionen begäres ut-
redning huruvida frågan om utträde ur
kyrkan skall betraktas som en kyrko-
lagsfråga eller om Kungl. Maj:t och
riksdagen utan kyrkomötets medverkan
skall ha möjlighet fatta de beslut de
önskar med avseende på medborgar-
nas rättighet att stå utanför religiöst
samfund.

Jag har avstått från yrkande i ut-
skottet, då jag konstaterat att riksdagen
vid behandlingen av religionsfrihetsla-
gen år 1951 utan invändning acceptera-
de föredragande departementschefens
mening att formerna för utträde är att
betrakta som kyrkolagsfråga.

Denna riksdagens ståndpunkt 1951
förefaller mig oriktig. Jag ber att få
erinra om att religionsfrihetslagens
1—4 §§ kommit till utan medverkan av
kyrkomötet. I 4 § stadgas: »Ej må nå-
gon vara skyldig tillhöra trossamfund.»
Denna princip, som är av grundlägg-
ande betydelse för religionsfriheten,
ligger utanför kyrkomötets kompetens.
En naturlig följd av detta stadgande
borde vara att även formerna för utträ-

Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan

de skulle skiljas från kyrkomötets lagstiftningskompetens. Genom att försvåra möjligheterna att träda ur kyrkan kan kyrkomötet kringskära det grundläggande religionsfrihetsstadgandet på ett sådant sätt att det till viss del blir illusoriskt.

Ett omfattande utredningsarbete har nyligen påbörjats, avseende kyrkans och statens gemensamma förhållanden. För mig är det ett angeläget önskemål att utredningsarbetet så småningom utmynnar i förslag om kyrkans skiljande från staten. Men eftersom jag fruktar att utredningen kommer att ta lång tid hemställer jag, att vederbörande departementschef alldeles särskilt vill ta en titt på frågan om kyrkomötets vetorätt då det gäller för religionsfriheten väsentliga förhållanden.

För övrigt, herr talman, vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet blivit enhälligt i en begäran om förslag till Kungl. Maj:t om vidgad utträdesrätt ur svenska kyrkan. Det är att hoppas att en förnyad lagstiftningsaktion från Konung och riksdag inte skall sättas ur kraft på grund av kyrkomötets ovilja att i full utsträckning acceptera en tillämpning av religionsfrihetslagens 4 §.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Vi fick här i landet religionsfrihet genom den lagstiftning som kom till stånd 1951. Vi fick religionsfrihet, men man kanske kan sätta ordet inom citationstecken. Vad som bestämdes 1951 betydde ett framsteg, det är inte fråga om annat. Men lagstiftningen av 1951 är inte tillfredsställande ur religionsfrihetssynpunkt. Det finns ingen anledning att gå in på detaljerna, men det allvarligaste brottet emot en fullständig religionsfrihet är ju själva förekomsten av en statskyrka, alltså själva statskyrkosystemet. Härigenom ger staten sin auktoritet åt en alldeles bestämd livsåskådning och livsinställning. Det kan inte vara den demokratiska statens

uppgift, liksom förmyndarmentalitet över huvud taget inte hör samman med demokrati. Lösningen anvisas av sig själv: statskyrkosystemets avskaffande. Därom pågår en utredning, och det är anledning hoppas att denna utmynnar i att svenska kyrkan och övriga religiösa samfund i landet blir likställda, att den ena inte får några privilegier på andras bekostnad. Det innebär en fri tävlan mellan de olika samfunden och riktningarna, där var och en får lita till den egna andliga kraften och inte stödja sig på den krycka som staten utgör.

Men i en sådan situation, med statskyrkosystemets avskaffande inom räckhåll, bortfaller i själva verket frågan om formerna för utträde, sedd på lång sikt. Den dag då vi inte längre har något statskyrkosystem kommer det i stället att bli fråga om *inträde* i samfunden, också inträde i svenska kyrkan, och formerna för detta kommer ju att vara kyrkans ensak. Där förefaller det naturligt att man kräver personlig inställelse hos vederbörande präst.

Men medan vi väntar på utredningsresultatet är formerna för utträde inte alldeles likgiltiga. Kungl. Maj:t och riksdagen har ansett att dessa former, som fastställdes 1951, nu bör ändras.

Utträdet är omgärdat med vissa säkerhetsbestämmelser, framför allt bestämmelsen att den som utträder skall personligen inställa sig hos vederbörande pastor. Man menar att man på det sättet vunnit viss säkerhet för att utträdet är väl övertänt. Man anser sig med andra ord kunna rannsaka hjärtan och njurar. Man vill ha garanti för att *motivet* för utträdet är bärande. Men enligt demokratisk uppfattning är det den enskildes sak att själv bedöma sina motiv då det gäller samfundstillhörighet. Det är allttjämt fråga om ett utslag av förmyndarmentalitet. Jag skulle väl också våga påstå att det från kyrkans sida inte är fråga om någon omsorg om själarna. Snarare är det omsorgen om kyrkans medlemstal det gäller,

Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan

alltså kyrkopolitik i stället för själavård.

Kyrkomötet sade alltså nej till Kungl. Maj:t och riksdagen. Man frågar sig om detta var klokt handlat. Det var sannolikt klokt på kort sikt sett. Kyrkan kommer på detta sätt att kunna behålla en rad medlemmar som annars skulle ha förlorats. Det är nämligen otrevligt att inställa sig på pastorsexpeditionen och omtala för ifrågavarande pastor att man själv inte delar den livsåskådning åt vilken han har vikt sitt liv. Såvitt jag förstår är detta en oartighet, en sårande handling, och den tar man inte på sig frivilligt. Många drar sig därför för att utträda ur statskyrkan enbart på grund av formerna för utträdet. Detta litar kyrkan till.

På lång sikt kommer kyrkomötets hållning emellertid att te sig mindre hedrande och, med förlov sagt, kanske en smula löjlig. Herr Alemyr och jag har i vår motion satt i fråga om det är rimligt att kyrkomötet skall ha rätt att genom veto värna om privilegier som strider mot medborgerliga fri- och rättigheter, strider mot religionsfrihetsprincipen. Utskottet hänvisar till tradition och praxis och till riksdagens behandling av ärendet 1951. Det är såvitt jag förstår formellt riktigt att göra på det sättet. Jag kan endast personligen instämma i herr Alemyrs förhoppning att den utredning, som trots allt ändå kommer till stånd i samband med den större utredningen, skall kunna utbrytas ur det stora sammanhanget och resultatet föreläggas riksdagen så snart som möjligt. Kyrkomötet bör inte ha vetorätt i religionsfrihetsfrågor.

Det väsentliga är emellertid att utvecklingen går i rätt riktning, och det gör den, alla kyrkomötes beslut till trots. Religionen är en personlig angelägenhet. Samfundstillhörigheten är det likaså. På detta område kan i längden inte något förmyndarskap upprätthållas.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Sedan de två föregående talarna ha, som det synes mig, resignerat inför utskottets behandling av motionerna, såvitt avser frågan om ett klargörande av huruvida bestämmelserna om formerna för utträde ur svenska kyrkan har kyrkolags natur och utredningen rörande upphävandet av kyrkomötets vetorätt, har jag ingen anledning att gå in på dessa frågor. De båda talarna har själva insett, att det i det läge som nu föreligger är ganska omöjligt att, även om man det ville, föreslå någon ändring.

Som det redan påpekats har en stor utredning angående kyrkans förhållande till staten inlett sitt arbete. Den kommer sedermera att avlösas av en annan utredning, sedan en närmare kartläggning av arbetsuppgifterna har skett. Jag tilltror mig inte att nu kunna bedöma i vilken tidsföljd det blir möjligt att behandla de frågor det här gäller. Jag miss-tänker dock att det blir ganska sent under utredningens gång. Men det är ju, som man brukar säga, ingen ko på isen. Att kyrkomötet och riksdagen nu har kommit att fatta olika beslut i en sådan här fråga är inte på något sätt alarmerande; det brukar rätta till sig. Efter olika steg hit och dit brukar man finna en gemensam väg.

Jag vill säga till kyrkomötets försvar — jag är annars inte den som brukar uppträda som kyrkomötets försvarsadvokat — att handläggningen av frågan i riksdagen från början knappast var alldeles riktig. Det väcktes en motion om att utträde ur kyrkan skulle kunna ske genom skriftlig handling, och riksdagen antog genast en lagtext, utan att vare sig regering eller kyrkomöte hade haft tillfälle att yttra sig. Det är ju inte riktigt den vanliga modellen. Sedan föll frågan på grund av att den inte kunde föreläggas kyrkomötet före nyvalet. Jag var av skiljaktig mening och ville ha en annan behandlingsgång. Jag ville nämligen att Kungl. Maj:t skulle fram-

Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan

lägga förslag i ärendet. Då hade vi kunnat få en ordentlig utredning i saken.

Det är väl troligt att kyrkomötet här ansett sig litet åsidosatt. Jag har eljest svårt att förstå kyrkomötets ställningstagande. Man har där talat så mycket om att klara upp de fel och försummelser som eventuellt begåtts av präster. Det är väl en ganska likgiltig fråga. Det är möjligt att en eller annan präst — det är i så fall ganska få — inte har uppträtt precis som han bort i detta fall. Men det spelar ingen roll. Vad som spelar roll härvidlag är att man nu kommit fram till det resultatet, att den enda anvisade vägen att utträda ur kyrkan av många skäl inte längre är lämplig. Det är ju inte bara så som herr Arvidson sade, att det kan vara känsligt och otrevligt för en hänsynsfull människa att sitta och säga till en person, som vigt sitt liv åt en viss meningsriktning: »Jag tar helt avstånd från denna meningsriktning, och jag vill utträda ur den kyrka som du tjänar.» Det finns även en del praktiska skäl. I stora församlingar måste folk färdas långa sträckor för personlig inställelse hos pastor. En annan sak är, att om man vill sörja för en absolut klar utredning om att vederbörande begär utträde av fri vilja och är opåverkad o. s. v., kan man väl inte tänka sig en sämre anordning än att han vänder sig till någon som på grund av sin tjänst är så att säga part i saken. Man kan väl nästan säga att vilken annan anordning som helst på sitt sätt skulle vara lämpligare.

Nu är jag nöjd och glad över att man kommer fram till ett enigt ställningstagande, där riksdagen, om nu andra kammaren bifaller utskottets hemställan på samma sätt som första kammaren gjort utan någon debatt, mycket tydligt säger ifrån att riksdagen vill att det skall finnas möjlighet att utträda ur kyrkan på annat sätt än genom personligt besök hos pastor. Däremot finns det goda skäl för att någon utredning äger rum innan man bestämmer de sätt på vilket

utträde skall kunna ske. Särskilt anser jag att innehållet i den av herr Svensson i Ljungskile m. fl. väckta motionen är rimligt, nämligen att äkta makar borde kunna utträda ur kyrkan gemensamt på samma sätt som de kan gemensamt skriva sitt testamente och utöva rösträtt för varandra.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets värderade ordförande sade att gången av denna fråga inte varit den riktiga och den man i vanliga fall brukade tillämpa. Jag ber då att få erinra herr Rylander och kammaren om att det förslag, som kyrkomötet i höstas avlog, var en kungl. proposition som lämnats vid sommarriksdagen och som riksdagen enhälligt antagit. Detta är såvitt jag förstår den fullt riktiga gången vid behandlingen av sådana här frågor.

Herr RYLANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var det sätt på vilket frågan från början väcktes som inte var riktigt. Kungl. Maj:t kom ju i ett slags tvångsläge. Genom att riksdagen med så stor majoritet antagit det genom motionen väckta förslaget kunde Kungl. Maj:t inte gärna sedan sätta i gång med någon utredning. Hade gången varit den jag tänkt mig, så att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställt om förslag, hade det väl skett en utredning innan man lade fram förslag i ämnet, och hade förslaget kanske kommit att bli av annat innehåll.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Detta utlåtande är den fulländade kompromissen, därför att ingen av de åsiktsriktningar, som varit engagerade, är riktigt nöjd med den.

Jag skall inte gå in på herr Arvidsons resonemang, ty det skulle säkert föra alldeles för långt. Bara det vill jag

Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan

ha sagt, att — fastän jag inte delar hans uppfattning — känner jag personlig sympati för honom, därför att han alltid så ärligt redovisar åsikter och motiv; man vet var man har honom.

Detaljerna skall jag heller inte uppehålla mig vid — dem får den kommande undersökningen ha hand om. Låt mig endast beröra några principiella ting!

När religionsfrihetslagen skulle antagas deklarerade föredragande statsrådet, att två krav måste man ställa på formerna för utträde: dels finge de inte hindra utträde, dels skulle de ge garantier för att anmälan byggde på fritt avgörande och var allvarligt menad. Den nuvarande ordningen synes mig fortfarande vara den som bäst tillgodoser dessa båda krav. Det kan inte vara riktigt och värdigt att en så allvarlig sak som denna skall avgöras under påtryckning eller masspåverkan. Jag vill gärna citera ett par rader ur redaktör Oljelunds anförande vid 1958 års kyrkomöte. Han yttrade: »Det skriftliga utträdet kan medföra att vederbörande i vissa situationer blir utsatt för påverkan från utomståendes sida, som innebär ett verkligt tvång.» Och så fortsatte han: »Kyrkan skulle enligt min mening bättre slå vakt om friheten genom att behålla den nuvarande ordningen för utträde.»

Därför reserverade sig också högerpartiet, när frågan var uppe vid 1958 års riksdag. Att vi nu har kunnat avsluta oss till denna kompromiss beror på att 1958 års kyrkomöte, som visserligen ej ville godkänna riksdagens beslut, ändå inte motsatte sig en undersökning. Jag citerar ur kyrkolagsutskottets betänkande, som mötet anslöt sig till: »Formen för utträdesanmälan är av sådan vikt, att den bör upptagas till saklig diskussion.» Och vidare: »Det kan givetvis övervägas om det icke finns andra former för utträdesanmälan, som tryggar friheten i enlighet med de förut uppdragna linjerna.»

Med denna motivering, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ZETTERBERG i Stockholm (s):

Herr talman! Jag hör till dem som tycker att kyrkomötets avslag på det förslag, som riksdagen förut bifallit i denna fråga, var mycket olyckligt. Herr Arvidson har redovisat varför det var olyckligt: det skapar den föreställningen, att det skulle vara ett kyrkligt önskemål att försvåra utträdet eller kringgärda detta med regler, som i sin tur skulle verka försvårande. Om det finns sådana meningar inom den svenska kyrkan är det alldeles uppenbart att de inte tagit hänsyn till den principiella inställning, som vår kyrka redan genom kyrkomötet 1929 gav uttryck för. Där formulerade Einar Billing i magistrala satser den religionsfrihetens linje som hör samman med vår kyrkas syn och som innebär, att var och en som önskar lämna kyrkan givetvis skall få göra det och att därvid naturligtvis inte några administrativa krångelhistorier skall bilda någon barriär.

Jag vill nu bara säga till herr Arvidson, att om någon präst tar emot utträdesanmälan på ett sådant sätt, att han anser sin uppgift vara att rannsaka hjärtan och njurar, har han missuppfattat sin roll. Härvidlag har det redan från början ställts mycket höga krav på korrekthet. Men det finns vissa ting i detta sammanhang som inte är lyckliga. Vi har i utskottet fått lyssna till en del redogörelser för att präster skulle ha missbrukat sin ställning och inte uppträtt korrekt. När man hör dessa berättelser skall man minnas, att det vanligen är *en* sidas framställning av vad som förevarit. Man skall också erinra sig att de som kommer och anmäler sitt utträde ofta är personer, som är mycket intresserade av kyrkliga och religiösa frågor. De har berett sig på en högtidsstund med ett visst meningsutbyte och blir yt-

Ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan

terligt besvikna, när de inte får tillfälle att ventiler sina åsikter. Börjar de utveckla sin mening, tycker de väl att prästen är ganska egendomlig, om han inte går in i svaromål.

Med andra ord: den nuvarande anordningen innebär en så underlig och svår ställning för den präst som på en gång skall vara korrekt och inte påverka men samtidigt ändå inte kan undgå att i någon form ingå i samtal. Att komma ifrån hela detta förhållande måste därför betraktas som ett önskemål just ur kyrkliga synpunkter. Ty föreligger möjlighet att göra skriftlig anmälan, kan ju de som så önskar lättare få ett meningsutbyte med prästen. Jag tycker det lämpligaste vore att skriftlig anmälan vore enda vägen. Sedan finge man se vad detta komme att leda till i form av ökat utträde ur kyrkan. Skulle det medföra att en rad människor lämnade kyrkan, vore detta något som vi ur allas synpunkter, även kyrkans, måste hälsa med tillfredsställelse, eftersom det skulle visa att de utträdande tidigare varit av rent yttre omständigheter förhindrade att ge uttryck för vad de egentligen hade velat. Inte minst därför finner jag den kompromiss, som herr Svenungsson har talat om, tillfredsställande, liksom det förhållandet att i utskottet även den kyrkliga högern är ganska klart företräd. Ibland har man kanske föreställt sig att det i dessa kretsar skulle finnas viss kyrklig opinion, som inte skulle vilja vara med om att underlätta utträdet ur kyrkan för den som så önskar.

Herr Arvidson förde på tal den utredning som nu arbetar. Och det finns väl all anledning att tro att vi under 1960-talet kommer att få en rad stora och allvarliga debatter i vårt land om relationerna mellan kyrka och stat, mellan kyrkliga organ och statliga organ. Hur man än kommer att lösa de därmed förbundna frågorna är väl en sak ganska klar: man gagnar inte dessa uppgörelser, vilken sida man än står på, om man

med något slags nålstings- eller prestigepolitik söker begagna tillfällena för att markera sin syn på olika kyrkliga eller statliga organ. Och jag tycker att utlåtandet så till vida är förnämligt som här inte finns utrymme för någon dylik prestigemässig formulering, som skulle ge vid handen att riksdagen kände sig illa behandlad av kyrkomötet på den här punkten.

Låt mig till sist, herr talman, också få säga till herr Arvidson att när han betecknar fritt utträde såsom en etapp på vägen till att komma ifrån statskyrkosystemet och statskyrkosystemets avskaffande såsom en säker väg i riktning mot en full religionsfrihet, kan man verkligen ifrågasätta huruvida det finns realitet bakom det som han säger. Sanningen är ju den att ute i världen relationerna mellan kyrka och stat har utformats tämligen oberoende av författningstexter. De har gestaltat sig på ett sätt i Östtyskland och på ett annat sätt i Västtyskland, och ändå är de författningstexter som reglerar dessa relationer mycket likartade. Även om det s. k. statskyrkosystemet upphäves, har man därmed inte löst alla religionsfrihetens problem, utan det är en hel rad problem som man i olika instanser får ta itu med. De rymmer i själva verket en rad frågor som vi väl inte i dagens debatt har anledning att gå närmare in på. Men bilden är nog långt mer komplicerad än man skulle tro, i varje fall av de hastiga ord som herr Arvidson ägnade ämnet.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25

Föredrogs sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående redogörelser till riksdagen för be-

handlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 26

Anslag till arkiv m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Riksarkivet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 4, s. 6—13 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga av departementschefen angiven ändring i personalförteckningen för riksarkivet, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 178 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr Spångberg väckt motion (II:181), vari hemställts att riksdagen måtte besluta dels att tjänsten i lönegrad Ae 24 som föreståndare för riksarkivets arkivgallringsarbete benämndes förste arkivarie, dels ock att den inom riksarkivets heraldiska sektion provisoriskt inrättade tjänsten som förste arkivarie och statsheraldiker i samma lönegrad överflyttades till riksarkivets andra byrå och finge tjänstebenenämningen förste arkivarie.

Riksarkivet: Avlöningar

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II:181,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för riksarkivet, som föranleddes av vad departementschefen anförte;

b) godkänna under punkten intagen avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 178 000 kronor.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Den här punkten gäller frågan om förstärkning av arbetskraften för gallringsarbete på riksarkivet. En av de ifrågavarande tjänsterna föreslås bli placerad i lönegrad Ae 24 och få benämningen byrådirektör. I den motion som här föreligger har jag föreslagit dels att den angivna tjänsten i lönegrad Ae 24 skulle inrättas men benämnas förste arkivarie, dels att den inom riksarkivets heraldiska sektion provisoriskt inrättade tjänsten som förste arkivarie och statsheraldiker i samma lönegrad skulle överflyttas till riksarkivets andra byrå och få benämningen förste arkivarie. Man skulle uppnå syftet med propositionens förslag men inbespara en ny tjänst genom denna överflyttning. I statsverkspropositionen förutsattes ju också att den heraldiska sektionen skall omorganiseras. Jag skulle nästan kunna framföra ett tack till ecklesiastikministern. Jag har för ett par år sedan varit inne på den här linjen, och i föl gjorde jag en hemställan i ett anförande rörande riksarkivet, att ecklesiastikministern skulle försöka få en översyn till stånd med hjälp av statens organisationsnämnd.

Riksarkivet: Omkostnader

Nu har detta faktiskt tillmötesgåetts efteråt. Eftersom ödet har fogat det på det sättet och då jag förstår, att min motion inte blir bifallen, går jag denna av ödet självt anvisade väg och ber att även i år få hemställa, att ecklesiastikministern ville vara vänlig att intressera sig för de synpunkter som framförts i motionen. Jag tror nämligen att det finns anledning att gå den vägen.

Med motionen i år har jag alltså velat fullfölja den tankegång, som ligger till grund för propositionen, om en omorganisation av heraldikerämbetet. Detta behandlas ju egentligen i nästa punkt, men då motionen utmynnar i krav på omorganisation av heraldikerämbetet, kan jag inte underlåta att ange varför jag har motiverat detta krav på det sätt som skett.

Det anses ju ganska allmänt att den nuvarande tjänsten som föreståndare för heraldiska sektionen skulle kunna överflyttas till andra byrån för gallringsarbete. Då skulle man inbespara kostnaderna för inrättande av denna nya tjänst.

Det har tidigare i riksdagen framhållits att den heraldiska tjänsten är för dyrbar i förhållande till arbetsuppgifterna. Emellertid framhölls det i fjol från utskottet, att denna heraldiska verksamhet tillförde staten stora inkomster. Detta har dock visat sig vara ett misstag. I stället har verksamheten medfört förluster för staten.

Motivet för att man skulle överflytta tjänsten är bl. a. att tjänstgöringstiden för förste arkivarien och statsheraldikern belastas med privat verksamhet vid hovet och ordensväsendet. Jag menar fortfarande, såsom jag några gånger tidigare framhållit, att detta ingalunda bör betalas av medel från åttonde huvudtiteln. Det är Kungens ensak, och det finns ingen anledning att ha en befattning ordnad på detta sätt.

I det sammanhanget kan jag ju ytterligare påpeka, att den nya tjänsten gäller gallringsarbeten och därför har

jag föreslagit, att denna tjänst skulle betecknas som förste arkivarie och sättas i den lönegrad, Ae 24, där den också är placerad. Jag vill erinra om att riksheraldikerämbetet avskaffades 1953. Det är sålunda närmast en felaktig benämning man använder när man talar om statsheraldikern. Det visar sig i olika sammanhang, att detta faktiskt missförstås. Om man ser i telefonkatalogen finner man under en särskild rubrik upptagen statsheraldikern, en titel som över huvud taget inte finns. Det heter ju förste arkivarie och statsheraldiker. I utlandet presenteras denna befattning ofta som statsheraldiker, och det har vid något tillfälle missuppfattats till den grad, att man i tryckt skrift betecknat innehavaren av denna tjänst såsom excellens. Även om vi fortfarande är ganska svaga för titlar och vill ha litet glans, som det sades i den tidigare debatten om riksdagens högtidliga öppnande, så finns det ju ingen mening med att ha sådana titlar som missförstås.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber för egen del endast kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2**Riksarkivet: Omkostnader**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet behandlat en motion av

herr Hamrin och undertecknad. Vi har i den motionen yrkat att i samband med utarbetandet av det förslag till framtida organisation av den heraldiska verksamheten, som departementschefen anbefallt riksarkivet att inlämna till nästa års riksdag, måtte uppdragas åt statens organisationsnämnd och sakrevisionen att i samråd med utanför det statliga heraldiska organet stående heraldisk expertis företaga en utredning rörande en mindre omfattande och mindre kostnadskrävande organisation för den statliga heraldiska verksamheten.

Utskottet har tillstyrkt bifall till motionen i så måtto, att det anser att ifrågavarande förslag bör utformas i samråd med statens organisationsnämnd och sakrevisionen. Det hade emellertid varit önskvärt att man också fått med sådan expertis i utredningen, som har god kännedom om hur den officiella heraldiska verksamheten är ordnad i andra länder. Det finns nämligen rätt mycket pengar att spara på detta område, om man ordnar det på samma sätt som t. ex. i Danmark.

Då jag nu ser att departementschefen är här närvarande, vill jag passa på tillfället att uttala den förhoppningen, att departementschefen ser till att denna synpunkt blir beaktad och att den kommande utredningen blir verkligt objektiv. Sedan får vi ta ställning till själva sakfrågan nästa år.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Kungl. biblioteket: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 12, s. 20—27) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämp-

9 — *Andra kammarens protokoll 1959. Nr 8*

Kungl. biblioteket: Avlöningar

ning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtagna av departementschefen angiven ändring i personalförteckningen för kungl. biblioteket, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för kungl. biblioteket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 556 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 97 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 125) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Darlin* (II: 163) hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte dels godkänna av motionärerna angiven avlöningsstat för kungl. biblioteket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 486 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 125 och II: 163, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtagna den ändring i personalförteckningen för kungl. biblioteket, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna under punkten intagen avlöningsstat för kungl. biblioteket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 556 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

A) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl.

Kungl. biblioteket: Avlöningar

Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 163, såvitt här vore i fråga,

a) besluta att icke bifalla Kungl. Maj:ts förslag att bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för kungl. biblioteket, som föranledes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för kungl. biblioteket att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Kungl. biblioteket: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 486 000 kronor;

B) av herr *Svensson* i Stenkyrka, utan angivet yrkande.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr *NILSSON* i Göingegården (h):

Herr talman! Vid en rad punkter under åttonde huvudtiteln har från högerhåll anmälts krav på sparsamhet. Anslaget under denna punkt i vad det gäller avlöningar till kungl. biblioteket för inrättande av ett antal nya tjänster hör till dem mot vilka detta sparsamhetskrav riktats.

Jag är för min del väl medveten om att ett visst behov av ytterligare arbetskraft här föreligger. De vetenskapliga biblioteken bör ju ha sådan utrustning att de kan ge den service, som man kräver av dem, inte minst med hänsyn till den snabba utvecklingen inom näringslivets olika områden. Men det är ju tyvärr så att statens tillgångar är så oerhört knappa, att man med eller mot sin vilja nödgas göra inskränkningar på ett flertal områden. Jag har för min del ansett att det inte händer någon katastrof om man här skjuter upp en del nyanställningar. Därför har jag tillsammans med andra reservanter föreslagit, att detta anslag prutas ned med 70 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att vid punkten

9 få yrka bifall till reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr *KARLSSON* i Olofström (s):

Herr talman! Det förslag, som vi här har att behandla och som innebär en anslagsökning, kan betraktas som en konsekvens av tidigare fattade beslut om upprustning av våra universitet och högskolor. För att de bibliotek, som är knutna till universiteten, skall fylla sin uppgift på ett rationellt sätt erfordras också att man får en ökning av personalen, så att de kan betjäna dem som vill skaffa sig vidare utbildning och företa forskningar på skilda områden.

Detta är vad departementschefen här har föreslagit, och det innebär naturligtvis ökade anslag. Vi har från utskottsmajoritetens sida icke ansett att det funnits någon anledning att vidtaga några ändringar i det förslag, som departementschefen under denna punkt har framlagt. Jag tror att reservanternas förslag, som visserligen innebär en anslagsminskning på 70 000 kronor men som också medför att det icke blir någon utökning av personalen, är dikterat av missriktad sparsamhet.

Med hänsyn till att reservanternas talesman har fattat sig synnerligen kort kan jag också göra det. Jag nöjer mig därför med det nu anförda och yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader — Bidrag till restaurering av Växjö domkyrka

9:o) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården yrkade likväl försträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 163 ja och 39 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 10—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35**Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 38, s. 60—62) föreslagit riksdagen att till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 158 700 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Sundelin (I: 237) och den andra inom andra kammaren av herr Ståhl m. fl. (II: 298), hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 142 800 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen

mätte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 237 och II: 298, såvitt här vore i fråga, till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 158 700 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Boman, Axel Johannes Andersson, Malmborg och Ståhl samt fröken Vinge, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 237 och II: 298, såvitt här vore i fråga, till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 142 800 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Boman m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 36—41

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42**Bidrag till restaurering av Växjö domkyrka**

Kungl. Maj:t hade (punkt 45, s. 69—72) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor.

Bidrag till restaurering av Växjö domkyrka

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till Bidrag till restaurering av Växjö domkyrka för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Persson* i Växjö.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PERSSON** i Växjö (s):

Herr talman! Jag har till denna punkt fogat en blank reservation, och jag skulle vilja säga några ord i anledning därav.

Först skall jag i korthet erinra om vad som har förevarit i detta ärende. Ursprungligen hade man beräknat kostnaderna för restaurering av Växjö domkyrka till 765 000 kronor. Av dessa kostnader uppskattades 350 000 kronor vara utgifter för utvändiga och invändiga reparationer på själva domkyrkobyggnaden. Till denna del av kostnaden ansågs, att statsbidrag borde utgå. De övriga kostnaderna — 415 000 kronor — betraktades som icke statsbidragsberättigande.

Riksdagen har tidigare beviljat 300 000 kronor i bidrag. Det visade sig emellertid — det brukar ju vara vanligt när man börjar riva i gamla hus — att svagheter förelåg i konstruktionen, som man från början inte hade kunnat räkna med. Detta medförde att man måste utvidga de yttre restaureringsarbetena. Kostnaderna kom därför enligt nya beräkningar att uppgå till 1 978 000 kronor. När dessa beräkningar blev klara anhöll domkapitlet i juni 1957 om ytterligare statsbidrag för denna restaurering med 300 000 kronor. Bland yttrandena finns de som har tillstyrkt detta bidrag men också de som har föreslagit ett lägre. Statskontoret har ansett att 100 000 kronor skulle räcka, men t. ex. byggnadsstyrelsen har godtagit kostnadsberäkningarna och godkänt före-

taget. Riksantikvarieämbetet, som inte har haft något att erinra ur antikvarisk synpunkt, har livligt tillstyrkt att statsbidrag skulle beviljas med det sökta beloppet. Kammarkollegiet har framhållit, att församlingen av de totala kostnaderna — såsom jag nämnde enligt de nya beräkningarna 1 978 000 kronor — är beredd att genom lån och utdebitering svara för 1 380 000 kronor. Under hänsynstagande till att domkyrkan kan tillskjuta 69 000 kronor har kollegiet kommit fram till att 175 000 kronor i ytterligare bidrag skulle erfordras. I kammarkollegiets yttrande återfinnes följande passus, som jag gärna vill citera:

»Enligt de principer, som hittills vunnit tillämpning i fråga om statsbidrag till domkyrkobyggnad, läser det icke, enligt kammarkollegiets mening, vara något att erinra mot att staten bidrager med sammanlagt 475 000 kronor av de till 1 978 000 kronor beräknade kostnaderna för restaureringen.»

Departementschefen har anslutit sig till kammarkollegiets uppfattning och förordat ett ytterligare bidrag av 175 000 kronor. Utskottet har emellertid hemställt, att ett reservationsanslag på 125 000 kronor skall anvisas för budgetåret 1959/60 såsom bidrag till denna restaurering. Det innebär att utskottet har frångått Kungl. Maj:ts förslag om 175 000 kronor. Någon som helst motivering för denna minskning av anslaget med 50 000 kronor har utskottet inte anfört. Det är nästan obegripligt för mig hur man kan vidta en sådan prutning utan att ha någon motivering för det, när kammarkollegiet, som är sakkunnig instans, har tillstyrkt och Kungl. Maj:t har föreslagit 175 000 kronor. Här står endast kort och gott i utskottsutlåtandet: »Detta anslag synes emellertid enligt utskottets mening skäligen kunna begränsas till 125 000 kronor.» Det finns inte något skäl angivet; tydligen har utskottet förfogat över en särskild sorts synskärpa som inte de sakkunniga in-

Bidrag till restaurering av Växjö domkyrka

stanserna eller Kungl. Maj:t förfogat över.

Nu skulle jag kanske be att få gratulera statsutskottet och främst andra avdelningen till den enighet om att spara 50 000 kronor som man lyckats uppnå då det gäller en av de 62 punkterna i utlåtandet. Det räknas ju som en merit att kunna spara, och har man prutat ned 50 000 kronor på ett sådant här anslag, bör det väl bli föremål för tacksamhet. Avdelningen, som varit helt enig, har också handlat mycket fördömligt strategiskt sett när man valde den här punkten. Det är ju alltid svårt att opponera mot ett förslag om besparingar, och det är särskilt svårt att göra det när företrädaren för oppositionen möjligen — jag understryker »möjligen» — kan misstänkas vara påverkad av lokala intressesynpunkter. Men det kan väl ändå inte vara ur vägen att man ber herr Nilsson i Göingegården, som ju inom statsutskottet förde avdelningens talan, att svara på den frågan, varför de vanliga principerna skall frångås just när det gäller Växjö domkyrka. I svaret på den frågan borde också ingå en ytterligare motivering för utskottets ståndpunkt, vilken ju innebär att utskottet inte velat godta kammarkollegiets, på de vanliga principerna grundade ställningstagande och inte heller Kungl. Maj:ts anslutning därtill.

För min del kan jag inte finna annat än att skäl saknas för den prutning som utskottet här gått in för. Jag har visserligen bara anfört en blank reservation till utskottets förslag — det hela kom så snabbt på, att jag inte riktigt hann tänka över saken — men jag har ångrat att jag inte i stället reserverade mig till förmån för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Hade jag gjort detta, skulle jag också ha anfört en motivering för mitt ställningstagande. Men kammarens ärade ledamöter förstår väl ändå att det inte i första hand är den lokala opinionen i min valkrets som gör att jag intar denna hållning. Jag brukar praktiskt

taget alltid ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag i sådana här frågor, och jag gör det gärna när de är väl motiverade. I detta fall tycker jag att jag inte utan vidare kan underkänna både kammarkollegiets och Kungl. Maj:ts ställningstagande, liksom inte heller byggnadsstyrelsens och riksantikvarieämbetets yttranden, som ju också ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag. I varje fall finns det inte någon anledning att inta en annan ståndpunkt, förrän utskottets talesman angivit de särskilda skäl som föranlett utskottet att frånga Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Statsmakterna har ju under tidigare år intagit en välvillig hållning till restaureringen av den förnämliga gamla helgedom det här gäller, och så är nu även i år fallet, särskilt då från departementschefens sida.

Jag vill gärna säga herr Persson att inom avdelningen har det inte varit någon överväldigande uppslutning kring det framlagda förslaget, men vi har sagt oss att det borde finnas möjlighet att spara en slant på denna punkt liksom på andra punkter, och vi har därvidlag tagit fasta på vad statskontoret sagt om utgifterna för restaureringen. Jag förstår att det kan bli litet bekymmersamt för domkyrkoförsamlingen att skaffa fram ytterligare 50 000 kronor, men jag tror att man kommer att klara även den saken.

Det har ju visat sig att ekonomin för församlingens vidkommande har blivit bättre, så att den har större lånemöjligheter framdeles. Jag tror också att det går att uppbringa bidrag som ytterligare behövs genom insamling.

Nu säger herr Persson i Växjö att utskottets utlåtande inte innehåller några skäl för den här gjorda prutningen. Ja, den summa som från början är anslagen har givetvis tillkommit efter vissa be-

Bidrag till restaurering av Växjö domkyrka

räkningar, men där kan man säkerligen pruta.

Då herr Persson i Växjö vill ha Kungl. Maj:ts förslag obeskuret, så förstår jag att det är lokala intressen som förestavat hans ställningstagande. I det fallet respekterar jag honom. Det gäller herr Perssons hemort, och jag förstår att han har intresse för den gamla domkyrkan i Växjö. Utskottet, som naturligtvis anser att det kan vara tacknämligt och önskvärt med ett större anslag, har dock velat pruta här. Jag kan redovisa för herr Persson att man från början var inne på tankegången att följa statskontorets förslag på 100 000 kronor. Med en viss kompromiss blev det ytterligare 25 000 kronor som avdelningen — och utskottet — stannade för.

Jag ber med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Ärade kammarledamöter! Var det inte det jag sade att man inte hade någon motivering för sitt ställningstagande i andra avdelningen och i statsutskottet!

Här säger nu herr Nilsson i Göingegården, att man inte var så enig i avdelningen från början. När han sade det trodde jag faktiskt att några av ledamöterna ville gå på Kungl. Maj:ts väl motiverade förslag. Sedan avslöjade han emellertid att det var några som ville pruta ännu mera. Det tycker jag är underligt.

Herr Nilsson i Göingegården säger vidare att lokala intressen förestavat mitt ställningstagande. Detta skall jag väl inte svära mig fri ifrån. Det är dock inte lokala intressen som förestavat kammarkollegiets och Kungl. Maj:ts ställningstagande! Jag ansluter mig ju till Kungl. Maj:ts förslag.

Nu säger herr Nilsson i Göingegården — som jag väntade — att kan man spara någonstans så skall man göra det. Jag har redan gratulerat utskottet till att försöka spara på denna punkt. Man har

trott att det kanske var lämpligt ur vissa synpunkter. Jag vet dock inte om man över huvud taget kan behandla en fråga på det sättet att man prutar ner en viss summa på anslaget och säger, att det kanske klarar sig i alla fall. Man får skicka ut insamlingslistor och klara kostnaderna på det sättet. Det brukar inte vara vanligt att behandla frågorna så.

Jag vill slå fast, att Kungl. Maj:ts förslag är väl motiverat och att det inte finns skäl att avvika från det.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Växjö domkyrka är en av rikets klenoder, liksom så många andra av de svenska domkyrkorna, och förtjänar all den vård den kan få. Den genomgick under mitten av 1800-talet en restaurering under Brunius' ledning, som gav kyrkans yttre dess nuvarande barbariska utseende. När man nu under restaureringsarbetet upptäckte att det vore önskvärt att i detta sammanhang försöka återställa kyrkans yttre i dess ursprungliga skick, förefaller mig detta vara en mycket förnuftig anordning. Jag skulle föreställa mig att de pengar som används till detta är väl använda.

Inom andra avdelningen av statsutskottet, där jag inte satt vid bordet, tillät jag mig framföra följande uppfattning: Arbetet, som det nu är upplagt, skall fullföljas till varje pris. Det kommer också att ske. Frågan, huruvida staten skulle betala större eller mindre del av detta, får bero på huruvida det finns möjlighet att inom domkyrkoförsamlingen, som nu närmast är ansvarig, anskaffa de pengar som nu prutats bort. Skulle det visa sig klart och tydligt att sådana pengar inte kan anskaffas i Växjö, är jag beredd att förorda att summan 175 000 kronor, som ecklesiastikministern föreslog, skall anslås av riksdagen, men det har inte kunnat visas att dessa pengar omöjligen kan skaffas i Växjö, och därför har avdelningens ståndpunkt blivit som den blivit.

Vissa flygfältsarbeten m. m.

Vår ståndpunkt ger alltså icke uttryck för likgiltighet för det konstnärliga värdet. Jag uttalar förhoppningen att Växjö domkyrkoförsamling utan alltför stort besvär skall kunna frambringa dessa felande 50 000 kronor.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! För min del vill jag säga, att det alls inte är någon likgiltighet för de konstnärliga värden, som det här gäller att bevara åt framtiden, som dikterat utskottets ställningstagande. Kostnaderna för restaurering och vad därtill hör är naturligtvis en omdömesfråga, men det synes som man i denna restaurering även tagit med kyrkans utsmyckning. Det är bl. a. detta som gjort att kostnaderna för restaureringen ökat så kraftigt. Avdelningen och utskottet ansåg därför från början — liksom statskontoret — att det kunde räcka med 100 000 kronor. Vi höjde dock anslaget till 125 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 43—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62

Lades till handlingarna.

§ 27

Anslag å kapitalbudgeten för försvarsdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Vissa flygfältsarbeten m. m.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har ett föregående när det gäller anslag till militära flygfältsbyggen, ty jag har tidigare framhållit att det militära flyget här i landet inte kommer att ha så stort stridsvärde om åtta, tio år; eller vi kanske i dag vågar säga om sju, åtta år.

Jag är samtidigt medveten om att vi inte har haft tillräckligt med flygfält, krigsflygfält t. ex., för att kunna basera hela det omfattande flygvapen vi har. Man kan i det läget endera ytterligare bygga ut flygfälten eller reducera flygvapnet med några flottiljer — det senare skulle jag vilja förorda. Det framgår av utlåtandet att högsta försvarsledningen har räknat ut hur mycket pengar man bör bygga flygfält för, för att vi skall vara fullt tillgodosedda. Den beräkningen skall ge oss en föreställning om hur stor bristen är eller — som jag hellre skulle vilja uttrycka saken — hur mycket för stort vårt militärflyg är. Militärledningen nämner siffran 235 miljoner kronor och tänker sig en utbyggnadsperiod på fem år. Som jag redan sade i statsutskottet vill jag inte gärna vara med om ett beslut som innebär så stora utgifter, utöver anslaget på 30 miljoner en fullmakt på 6 800 000 kronor. Jag skulle vilja att man i stället siktade på att ge litet mera till det civila flygfältsbyggandet. Nu kan det senare önskemålet dock i viss utsträckning säkerligen tillgodoses om man när man nu skall till att bygga militärflygfält — ty trots vad jag säger gör man väl så, att man fattar beslut om detta anslag och sannolikt flera till för militära flygfält — eftersträvar en sådan placering av dessa militärflygfält att de lämpar sig att utnyttjas också i civilflygets tjänst.

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

Häromdagen diskuterade vi civilflygfälten och nämnde i det sammanhanget Skellefteå och Örnsköldsvik. Jag vill hålla mig till Örnsköldsvik. Om vi tänker oss att det föreligger planer på att bygga ett militärt flygfält inte långt från Örnsköldsvik, skulle jag säga, om jag fick bestämma, att man borde se efter om man inte kunde finna någon lämplig flygplats närmare Örnsköldsvik med tanke på att fältet även skulle kunna användas för civilt flyg. Jag känner till de militära anspråken på flygfält, t. ex. att det bör finnas ett berg som man kan gömma flygplanen i, men jag tror det kravet bör kunna tillgodoses ändå. Enligt mitt sätt att se kommer tyngdpunkten så småningom att förskjutas, så att flygfälten endast kommer att fylla en uppgift i civilflygets tjänst.

Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter, och jag hoppas att regeringen tar hänsyn till dem när den i fortsättningen skall handlägga frågor som gäller militära och civila flygfältsbyggen här i landet.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 18—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36

Lades till handlingarna.

§ 28

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 7 november 1958 dagtecknad proposition, nr 3, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bi-

lagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning;

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

3) förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt;

4) förordning om ändring i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall;

5) förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt; samt

6) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Propositionen hade hänvisats till konstitutionsutskottet såvitt avsåge det under 6) angivna författningsförslaget samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 278 av fru *Gärde Widemar* och II: 350 av herr *Kollberg*, vari hemställdes, att riksdagen måtte antaga de vid propositionen nr 3 fogade författningsförslagen med de ändringar däri som föreslagits i motionerna samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsförslag; ävensom

2) motionen II: 422 av herr *Munktel*, vari hemställdes, att riksdagen måtte för sin del antaga de vid propositionen nr 3 fogade författningsförslagen med de ändringar som förordats i motionen.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 3, i vad densamma behandlats av bevillningsutskottet, icke kunnat

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 278 av fru Gärde Widemar och II: 350 av herr Kollberg samt motionen II: 422 av herr Munktel, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

Kungl. Maj:ts förslag

4 §.

Det åligger skattskyldig att i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finnes för fullgörande av deklarationsskyldighet och för fastställande av skatt. *Han är även skyldig att vidtaga de åtgärder i övrigt som för sådant ändamål skäligen kunna påfordras.* Hur därvid i särskilda fall skattskyldigs räkenskaper och anteckningar skola föras och hans handlingar bevaras samt övriga här avsedda åtgärder skola vidtagas, därom stadgas i vederbörande skatteförfattning eller i bestämmelser som utfärdats med stöd därav.

Om skyldighet i vissa fall att föra räkenskaper är föreskrivet i bokföringslagen.

Finnes den skattskyldiges räkenskaper och övriga handlingar eller de särskilda åtgärder som avses i första stycket icke stå i överensstämmelse med vad sålunda är föreskrivet, äger beskattningsmyndigheten förelägga den skattskyldige att fullgöra vad honom åligger.

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt med den ändringen att ingressen och 8 § 4 mom. erhöles av utskottet angiven lydelse;

3) förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt med den ändringen att 15 § erhöles av utskottet angiven lydelse;

4) förordning om ändring i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall med den ändringen att 9 § erhöles av utskottet angiven lydelse;

5) förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt med den ändringen

1) förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning med den ändringen att 4, 11, 12, 19, 20, 32 och 48 §§ erhöles av utskottet angiven lydelse, i fråga om 4 § innebärande följande:

Utskottets förslag

4 §.

Det åligger skattskyldig att i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finnes för fullgörande av deklarationsskyldighet och för fastställande av skatt. Hur därvid i särskilda fall skattskyldigs räkenskaper och anteckningar skola föras och hans handlingar bevaras *eller den skattskyldige eljest skall sörja för att sådant underlag finnes, därom stadgas i vederbörande skatteförfattning eller i bestämmelser, som Kungl. Maj:t med stöd därav äger utfärda.*

Beskattningsmyndigheten äger förelägga skattskyldig att fullgöra vad honom enligt första stycket eller med stöd därav meddelade föreskrifter åligger, därest han brustit därutinnan.

att 32 § erhöles av utskottet angiven lydelse;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 278 av fru Gärde Widemar och II: 350 av herr Kollberg, samt

2) motionen II: 422 av herr Munktel, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Ericsson i Kinna, Eriksson, Snygg, Jansson, Oscar Carlsson, Hellebladh, Brandt i Aspabruk, Allard, Engkvist och Asp, vilka ansett att utskottet bort hemställa

A) att riksdagen måtte, med förkla-

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

rande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 3, i vad densamma behandlats av bevillningsutskottet, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 278 av fru Gärde Widemar och II: 350 av herr Kollberg samt motionen II: 422 av herr Munktell antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning med de av utskottet föreslagna ändringarna av 11, 12, 19, 20, 32 och 48 §§ men med bibehållande av Kungl. Maj:ts förslag oförändrat i vad avsåge 4 §,

2) förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt,

3) förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt,

4) förordning om ändring i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall,

5) förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 278 av fru Gärde Widemar och II: 350 av herr Kollberg, samt

2) motionen II: 422 av herr Munktell, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Det förslag till författning som riksdagen vid behandling av bevillningsutskottets betänkande nr 3 har att ta ställning till innefattar regler rörande förfarandet vid konsumtionsbeskattning. Även om för dagen endast fyra konsumtionsskatter föreslås skola indragas under denna ramförfattning, har den emellertid utformats så att man

kan säga, att den är en allmän taxeringsförfattning för konsumtionsskatter. Man kan också tänka sig att även andra konsumtionsskatter så småningom kan komma att inordnas under författningen och att denna kan komma att bli normgivande för andra indirekta skatter.

De konsumtionsskatter som vi för närvarande har grundas på ett flertal olika skatteförfattningar. Dessa har tillkommit vid olika tidpunkter, och förberedelsearbetet åtminstone för några av dem har på grund av tidsnöd blivit knapphändigt.

Då varje särskild skatt vanligen blivit tillämplig på en särskild kategori skattskyldiga, har anspråken på enhetlighet i beskattningsförfarandet kanske inte uppfattats som särskilt viktiga, och härigenom har reglerna om förfarandet vid beskattningen i själva verket blivit avsevärt olika i de olika skatteförfattningarna. Olägenheterna härav blir alltmer framträdande ju större användning den indirekta beskattningen får. Med en vidsträckt användning av denna form av beskattning kommer anspråken på den enskildes rättsskydd i beskattningsfrågorna att få ökad tyngd.

De här frågorna aktualiserades genom motioner redan vid 1951 års riksdag i vilka hemställdes om en utredning om förfarandet i dessa beskattningsfrågor bland annat för tillgodosende av rättsskyddsbehovet. Bevillningsutskottet framhöll i sitt betänkande år 1951, att en utredning borde företas för att man skulle få en allsidig belysning av hur kraven på rättssäkerhet, effektivitet och snabbhet bäst skulle kunna tillgodoses, och riksdagen beslöt att hos Kungl. Maj:t begära en sådan utredning. Dåvarande finansministern gav besvärssakkunniga i uppdrag att verkställa denna utredning.

Besvärssakkunnigas utredning bekräftade önskvärdheten av reformer i beskattningsförfarandet för att de enskildas behov av rättsskydd skulle bli bättre

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

tillgodosett. Det heter i betänkandet, att då den nuvarande lagstiftningen i främsta rummet tar hänsyn till fiskala synpunkter, har besvärssakkunniga sett som en huvuduppgift att medverka till att även den enskildes behov av rättsskydd i förfarandet blir tillbörligen beaktat. Det förslag som framlades av besvärssakkunniga vann stor uppskattning under remissbehandlingen, och det är detta förslag som ligger till grund för den proposition som i dag ligger på riksdagens bord.

Finansministern vitsordar i den nu föreliggande propositionen brister i den nuvarande lagstiftningen och framhåller betydelsen av att de skattskyldiga erhåller uttryckliga rättssäkerhetsgarantier. Han tillägger att detta är av vikt inte minst för att skattemyndigheternas arbete skall omfattas av allmänhetens förtroende.

Propositionens förslag innehåller emellertid en del icke oväsentliga avvikelser från vad besvärssakkunniga föreslagit. Departementet har företagit en del ändringar som syftar till att ge beskattningsmyndigheterna större befogenheter än besvärssakkunniga velat vara med om. Förslagen i denna del medför otvivelaktigt en motsvarande minskning av det rättsskydd som enligt besvärssakkunnigas förslag skulle tillkomma de skattskyldiga. Det är också på den punkten som bevillningsutskottet har funnit skäl till vissa anmärkningar.

För konsumtionsskatter gäller i kan-ske högre grad än i fråga om andra skatter att det är ytterst väsentligt att de grundläggande skatteförfattningarna innehåller fullständigt klara bestämmelser så att misstag i fråga om skattskyldighetens omfattning inte behöver ifrågakomma. De indirekta skatterna avser nämligen inte att drabba den skattskyldige själv, utan den konsumentkrets som han betjänar. Den skattskyldige tjänstgör i själva verket som det allmännas uppbördsman. Han förutsät-

tes skola räkna in skattebeloppet i priset på de varor han säljer eller de tjänster han förmedlar och sedan till statsverket inleverera skattebeloppet.

Det föreligger alltså en principiell skillnad mellan den allmänna direkta beskattningen och konsumtionsbeskattningen. Om vid den direkta beskattningen den skattskyldige exempelvis åtnjuter en högre inkomst, vilken oavkortad kommit honom till del, och om han inte skulle ha fullgjort sin uppgiftsskyldighet rörande inkomsten, framstår det som följdriktigt att han skall betala den ytterligare skatt som följt av hans faktiska inkomstförhållanden.

Situationen beträffande konsumtionsbeskattningen är en annan. En felbedömning från den skattskyldiges, alltså uppbördsmannens sida i fråga om skatt skall utgå på en viss vara eller en prestation kan därför bli mycket ödesdiger för honom. Har han underlåtit att i sitt pris inkalkylera skatt på en vara, som i själva verket omfattas av skattskyldighet, får han själv inbetala skatten utan möjlighet att i efterhand kräva sina kunder på beloppet.

Jag nämnde att vid denna form av beskattning de skattskyldiga i själva verket fungerar som uppbördsmän. För denna del av sin verksamhet, som otvivelaktigt alltid innebär en del kostnader och besvär och dessutom såsom jag nyss antydde kan vara förenad med åtskilliga ekonomiska risker för företagarna, åtnjuter dessa hittills ingen ersättning. Det är därför angeläget att de skattskyldiga inte ålägges större bördor än som är oundgängligen nödvändigt för en effektiv skattekontroll.

Konsumtionsbeskattningen grundar sig på deklarationer avgivna av den skattskyldige. För att kunna fullgöra sin deklarationsskyldighet måste den skattskyldige givetvis föra ordentliga böcker eller andra anteckningar över sådana transaktioner som skall medföra beskattning. Detta är givetvis nödvändigt för skattekontrollen.

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

I det alldeles övervägande antalet fall erfordras för deklaration och skattekontroll icke annat än sedvanlig bokföring. Stundom kan det dock vara nödvändigt att den skattskyldige för särskilda anteckningar utöver i bokföringslagen föreskrivna handelsböcker för att skattskyldighetens omfattning skall kunna ordentligt utläsas. I undantagsfall kan det vara erforderligt att den skattskyldige vidtar alldeles särskilda åtgärder för att erhålla underlag för beskattningen. Ett exempel härpå finns i förordningen om allmän energiskatt, där föreskrift finnes om särskild apparat för mätning av elektrisk energi och effekt.

De åligganden som sålunda i olika fall kan åvila den skattskyldige täcks av en bestämmelse i 4 §, där det i första stycket första punkten heter: »Det åligger skattskyldig att i skälighetsomfattning genom räkenskaper, anteckningar eller på annat lämpligt sätt sörja för att underlag finnes för fullgörande av deklarationsskyldighet och fastställande av skatt.»

Denna bestämmelse har oförändrad övertagits från besvärssakkunnigas betänkande och överensstämmer med motsvarande föreskrifter i taxeringsförordningen för de allmänna direkta skatterna. I propositionen har man emellertid tillagt att den skattskyldige även är skyldig att vidtaga »de åtgärder i övrigt» som för sådant ändamål kan erfordras.

Utskottet har icke ansett sig kunna biträda detta förslag. Det är synnerligen oklart vad som avses med det tillägget.

Redan den citerade första punkten är ju helt generellt avfattad, och det åligger den skattskyldige att sörja för att underlag finnes för fullföljande av deklarationsskyldighet och för fastställande av skatt. Han bör icke rimligen kunna åläggas att därutöver eller som det heter »även» vidtaga ytterligare åtgärder.

Den enda motivering som lämnats för

detta tillägg är det uttalande i propositionen, där det helt kort heter att särskilda kontrollanordningar också skall kunna föreskrivas, t. ex. användande av kassaapparater av visst slag. Utskottet vill härtill anmärka att det över huvud taget måste framstå som i hög grad tveklaktigt om statsmakterna bör gå så långt i fiskaliskt nit att den skattskyldige för konsumtionsbeskattning åläggas att inköpa kassaapparat av visst slag. Man kan även fråga sig vilket slag eller vilket fabrikat som propositionsförfattarna haft i tankarna.

Men även om det i undantagsfall skulle vara erforderligt att i *skatteförfattning* föreskriva särskild maskinell utrustning — jag erinrar om de förut berörda mätarna — kan en föreskrift i skatteförfattning mycket väl grundas på föreskriften i 48 § första meningen.

Det tillägg i 4 §, som jag förut citerat, vilket tillkommit under propositionens behandling och inte varit förutsatt när ärendet varit ute på remiss, saknar enligt utskottets uppfattning rimlig mening. Jag finner det anmärkningsvärt att ett sådant tillägg inte närmare motiverats i propositionen. Då tillägget dessutom kan föranleda missuppfattning rörande beskattningsmyndigheters befogenheter bör det enligt utskottets mening utgå.

Även om det tillägg som jag nu talat om utgår, finns det som jag förut utvecklat ett generellt åläggande för skattskyldig att sörja för att underlag finns för beskattningen. I likhet med besvärssakkunniga föreslår nu Kungl. Maj:t att närmare föreskrifter om vad som skall åligga den skattskyldige skall kunna meddelas i skatteförfattning.

Men så gör Kungl. Maj:t ett tillägg till vad besvärssakkunniga föreslagit. Detta tillägg innebär att bestämmelser skall kunna utfärdas med stöd av skatteförfattning. Syftet med detta är att vederbörande beskattningsmyndighet eller rent av enskilda kontrollanter skall

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

kunna tilläggas befogenhet att utfärda kompletterande föreskrifter.

Detta system tillämpas för närvarande på grund av stadganden i de olika skatteförfattningarna. Besvärssakkunniga uttalade en bestämd gensaga här emot. Någon annan motivering för att ge beskattningsmyndigheterna denna befogenhet har inte lämnats i propositionen än att det skett i anslutning till ett påpekande från kontrollstyrelsen.

Kontrollstyrelsens remissyttrande är refererat, men det framgår inte av det referat, som tagits med i propositionen, att kontrollstyrelsen gjort någon sådan framställning, utan det måste väl vara något underhandspåpekande som tillkommit under propositionsskrivningen.

Det framstår som anmärkningsvärt att besvärssakkunnigas klara uttalande mot dylik rätt för beskattningsmyndigheterna inte upptagits till någon principiell diskussion i propositionen.

Besvärssakkunniga hade för övrigt betonat vikten av fasthet i reglerna om förfarandet vid konsumtionsbeskattning genom att föreslå att bestämmelserna på området skulle få formen av civillag. I en motion av herr MunkteLL i denna kammare har också yrkats att författningen om förfarandet borde ha civillags karaktär. Personligen delar jag uppfattningen att lagstiftningen avseende processuella regler på beskattningens område i framtiden bör få karaktär av civillagstiftning.

Vi rör oss här på ett område, där enligt utskottets mening den hittillsvarande lagstiftningen inte tagit tillbörlig hänsyn till den enskildes rättsskydd. Principiellt bör den skattskyldiges åligganden klart definieras i skatteförfattningen. Han bör där kunna inhämta fullständigt besked om vad han har att iakttaga.

Det hittills tillämpade förfarandet, som Kungl. Maj:t nu vill göra permanent, innebär att den fiskala myndigheten, som har att handha uppbörden av skatt, också skall vara i ett väsentligt

avseende lagstiftande på området. Utskottet kan inte godkänna detta.

Än mer otillfredsställande ter sig detta när samma myndighet dessutom skall äga rätt att genom föreläggande av höga viten framtvinga åttlydnad av sina egna föreskrifter.

Utskottet är medvetet om att det ibland kan vara svårt att på förhand överblicka, i vilka fall särskilda tillämpningsföreskrifter kan vara nödvändiga, och vill därför inte utesluta möjligheten att sådana föreskrifter skall kunna meddelas utan riksdagens hörande.

Utskottet föreslår sålunda att Kungl. Maj:t skall äga utfärda tillämpningsföreskrifter till skatteförfattningarna, där så erfordras, för att erhålla underlag för fullgörande av deklara-tions-skyldighet och för fastställande av skatt.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag anföra.

Det framlagda förslaget i propositionen reglerar fastställandet av skatt, erläggande och återbetalning av skatt, förhandsbesked och besvär m. m.

Bevillningsutskottet har i anledning av väckta motioner föreslagit en del ändringar, som går ut på att stärka den enskildes rättsskydd.

Enighet råder på samtliga punkter utom en. Denna avser utformningen av § 4, som jag i det föregående utförligt uppehållit mig vid. Anledningen till att representanterna för högern, centerpartiet och folkpartiet i utskottet inte kunnat ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag beträffande denna paragraf är att propositionen i denna del innebär ett avsteg från de grundläggande rättssäkerhetssynpunkter, som bör vara gällande vid beskattning.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, som jag tidigare framhållit, att de skattskyldigas åligganden även skall kunna regleras av beskattningsmyndigheten i av denna utfärdade föreskrifter. Vidare förutsätter Kungl. Maj:ts förslag att

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

kontrolltjänstemän skall kunna utfärda anvisningar i det enskilda fallet.

Jag tillåter mig anknyta till vad jag tidigare nämnt därom, att beskattningsmyndighetens befogenhet och den skattskyldiges åligganden skall regleras av fasta regler i författning eller i av Kungl. Maj:t utfärdade tillämpningsföreskrifter. Det är ett oavvisligt krav att den skattskyldige har möjlighet att i gällande skatteförfattningar på förhand kunna ta del av de föreskrifter, som innebär betungande åligganden för honom.

Det är en allvarlig sak att de skattskyldiga inte ges den trygghet som klara författningsbestämmelser skapar. Varierande anvisningar från beskattningsmyndighet och påpekanden från kontrolltjänsteman kan ge sken av godtycklighet, och förhållandet mellan beskattningsmyndigheterna och de skattskyldiga kan försämrast. Detta är inte förenligt med god lagstiftning och strider också mot departementschefens egna uttalanden i propositionen att de skattskyldiga bör erhålla uttryckliga rättssäkerhetsgarantier.

Jag ber också med anledning av vad som står i den socialdemokratiska reservationen bestämt få bestrida att utskottets förslag på något sätt skulle försämra beskattningsmyndigheternas kontrollmöjligheter, men till den frågan skall jag be att få återkomma i ett senare anförande, sedan reservanternas talesman har haft ordet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan i betänkande nr 3.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtog förhandlingarnas ledning, instämde herr Nilsson i Svalöv (h).

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Som herr Kollberg framhållit innebär föreliggande förslag att man för den indirekta beskattningen får en ramlagstiftning, som ungefär motsvarar taxeringsförordningens bestäm-

melser rörande skatt på inkomst och förmögenhet. Man kan då ställa den frågan, huruvida det verkligen föreligger ett så starkt behov av denna nya lagstiftning, som man på visst håll velat göra gällande. Jag tror att de sakkunniga och Kungl. Maj:t har lyckats bra med att tillgodose skäliga krav på effektivitet i beskattningen och att samtidigt skapa ett gott rättsskydd för den enskilde.

Det är också obestridligt, att ju mera detaljrika författningarna är, desto större är risken för att vi får ett ökat krångel, att vi får vad vi brukar kalla byråkrati och att vi får ett långsammare förfarande — och det vill vi ju alla undvika.

Som framgår av handlingarna i propositionen har det förelegat ett mycket litet antal besvär när det gällt konsumtionsvarubeskattning. Under en femtonårsperiod har regeringsrätten inte handlagt mer än ett sextiototal besvärssärenden. Om man betänker att det har rört sig om hundratusentals deklarations- och skatteärenden, så tycker jag att våra myndigheter mycket bra har kunnat tillmötesgå allmänhetens önskemål och samtidigt bibehålla en tillfredsställande kontroll. Det förhåller sig sålunda inte på det sättet, som man ibland påstår, att det på detta område råder godtycke och att myndigheterna driver de fiskala intressena alltför hårt. Om så vore, skulle uppenbarligen många, många fler av dem, som alla dessa deklarations- och skatteärenden har gällt, ha givit sig till känna. Jag delar därför inte herr Kollbergs uppfattning att olägenheterna på detta område har ökat mer och mer och att den enskilde saknar rättsskydd i detta avseende. Enligt vad jag har kunnat finna är förhållandet det rakt motsatta.

Vi har i detta fall inte velat inta den ståndpunkten att den föreslagna lagstiftningen är helt onödig, men om vi skall vara med om att godkänna en dylik lagstiftning, så skall den förut-

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

sättningen föreligga att inte konsumenterna — alltså de som i sista hand betalar konsumtionsbeskattningen — får sämre garantier än tidigare för att pengarna verkligen kommer rätt instans till handa. Eller, uttryckt med andra ord, vi vill inte vara med om att försämma kontrollmöjligheterna i samband med uppbörden. Detta är en så väsentlig sak, att vi har velat slå fast den med eftertryck. Även om vi inte behöver bygga ut varubeskattningen tror jag ändå det är angeläget att understryka, att de som i författningarna kallas för skattskyldiga är de som inkasserar pengarna, men det är inte de som i sista hand betalar och bär bördorna.

I utskottet har vi i huvudsak varit ense om föreliggande lagstiftningsförslag, men beträffande 4 §, som handlar om myndigheternas kontrollmöjligheter, har hälften av utskottets ledamöter reserverat sig och hävdade att Kungl. Maj:ts proposition ger större garantier för att skattepengarna verkligen kommer staten till handa. Det är klart att man kan säga att riksdagen allena skall bestämma om denna beskattning, men inte ens utskottsmajoriteten har vågat ta fulla konsekvenserna av ett sådant resonemang och säga att inga tillämpningsföreskrifter skall få utfärdas. Man bara gör den förändringen att man från beskattningsmyndigheten, i detta fall kontrollstyrelsen, flyttar befogenheterna till Kungl. Maj:t. Vi har den bestämda uppfattningen att det blir en stor omgång. Det blir tungroft. Denna omflyttning kan inte innebära någon garanti för ett bättre rättsskydd. Det går visserligen att säga, att detta är en så viktig sak att Kungl. Maj:t bör bära ansvaret. Den erfarenhet vi har av den nuvarande kontrollmyndighetens sätt att arbeta inger inte några som helst betänkligheter mot att låta denna myndighet behålla de fullmakter den har. Det är alltså inte fråga om att ge myndigheten nya befogenheter, utan det gäller bara att låta den behålla de be-

fogenheter som den har fått av riksdagen. Det är riksdagen som har fattat beslut om de författningar, som dessa befogenheter vilar på; det är ingenting som kommit till av en tillfällighet.

Det är ganska svårt att helt överblicka detta lagstiftningskomplex. Men på denna punkt, där det råder delade meningar, tycker jag att det är lätt att få en överblick och att veta vad man vill. Jag framhöll tidigare, att denna lagstiftning inte får leda till att det blir sämre kontrollmöjligheter. Alla är i princip överens om att kontrollen skall vara så effektiv som möjligt, men vi har olika meningar om hur man skall förfara, och vi har i detta avseende i utskottet inte kunnat enas om någon skrivning.

Det har vid åtskilliga tillfällen talats om de befogenheter som myndigheterna har att utfärda tvingande order för dem som uppbär skatten att vidta en mängd åtgärder. Man har sagt att myndigheten t. ex. kan tvinga en skattskyldig att anskaffa en kassaapparat av viss typ. Jag vill påpeka för kammarens ledamöter, att reservanterna uttryckligen säger ifrån, att myndigheten inte har befogenheter som kan resultera i sådana ålägganden. I sådana fall får vederbörande myndighet hemställa om dessa rättigheter hos riksdagen. Det är ingen tvekan om att här får myndigheten reda på vad som gäller, och riksdagen säger ifrån, om den bifaller reservationen, att sådana bemyndiganden lämnar riksdagen inte vederbörande kontrollmyndighet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Kammarens ledamöter torde observera att bevillningsutskottets ordförande inte med några exempel bevisade att det skulle bli en försämring av kontrollmöjligheterna genom det förslag som jag preciserade. Bevillningsut-

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

skottets ordförande sade helt allmänt, att Kungl. Maj:ts förslag ger bättre garantier än utskottets. Jag skulle vilja fråga bevillningsutskottets ordförande på vilka punkter det ger bättre garantier.

Jag skall strax försöka redogöra för vilka garantier som skapas enligt utskottets förslag.

Departementschefen erinrar själv i propositionen på s. 27 om att beskattningsmyndigheten har rätt att anmoda skattskyldig att vid sidan av annat utredningsmaterial lämna kompletterande uppgifter. Enligt 7 §, som ju utskottet också tillstyrkt, har beskattningsmyndigheten rätt att ålägga den skattskyldige att lämna de uppgifter utöver deklarationen som kan erfordras för kontroll av dennas riktighet och för skattens fastställande till riktigt belopp. I 9 § står det, att när beskattningsmyndigheten finner det erforderligt, skall beskattningsmyndigheten ha rätt att granska den skattskyldiges bokföring. Den skattskyldige skall tillhandahålla handelsböcker, affärskorrespondens och övriga handlingar rörande affärsverksamheten. Tillträde skall också lämnas beskattningsmyndigheten till fabriks- och distributionslokaler. Det står vidare i 9 §, att den skattskyldige för granskning av handlingar och varulager skall lämna nödig medverkan och att den som verkställer granskningen må taga del av handlingar av betydelse för granskningen utan hinder därav att den skattskyldige har att iakttaga tystnad om deras innehåll. Beskattningsmyndigheten har alltså rätt att ta del även av hemliga handlingar. Dessutom skulle beskattningsmyndigheten i särskilda fall enligt utskottets förslag hos Kungl. Maj:t kunna begära tillämpningsföreskrifter. Jag undrar vad man egentligen kan önska sig mer i fråga om kontrollmöjligheter? Jag måste därför bestämt bestrida bevillningsutskottets ordförandes påstående att utskottets förslag ger sämre garanti än Kungl. Maj:ts. När det gäl-

ler själva kontrollen och dess effektivitet har det inte på något sätt gjorts någon förändring.

Bevillningsutskottets ordförande säger också att konsumenterna måste ha tillräcklig garanti. Men utskottets förslag ger precis samma garanti i fråga om beskattningsmyndighetens kontroll som propositionen. På den punkten har vi ju inte gjort någon ändring. Jag tycker alltså att det är fel att för kammarens ledamöter framställa det hela som om det vore fråga om någon försämring av kontrollen, alltså något försök från företagarnas sida att krypa undan de bestämmelser som finns. Jag ber att få bestämt protestera mot denna framställning.

Låt mig samtidigt beröra en annan sak som bevillningsutskottets ordförande tog upp, nämligen att det skulle medföra mera byråkrati om Kungl. Maj:t utfärdar tillämpningsbestämmelser än om kontrollstyrelsen gör det. Jag förstår inte riktigt varför det skulle bli mera byråkrati i Kungl. Maj:ts kansli än hos kontrollstyrelsen, men jag kanske missuppfattade herr Ericsson på den punkten. Det finns ju olika områden där Kungl. Maj:t har att utfärda tillämpningsföreskrifter, och herr Ericsson vet ju lika väl som jag att det går till så, att vederbörande myndighet gör i ordning ett förslag till författning som den sedan skickar över och får godkänt. Då blir också författningen utfärdad av Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t bär det konstitutionella ansvaret för den. Det är dit vi vill komma.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Både i denna kammare och i medkammaren har diskussionen rört sig om en detalj i propositionen. Det är en i och för sig intressant detalj, men när jag suttit och lyssnat till debatten har jag haft svårt för att finna att det skulle finnas fog för alla de farhågor som herr Kollberg så målande be-

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

skrivit, därest man nu skulle följa reservanternas, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag. Denna proposition har ju vissa stora och väsentliga huvudpunkter, nämligen om förhandsbesked, om preskriptionstid, om besvärsförfarande och om den öppna processgången. Om dessa har inte rätt några delade meningar i utskottet, och det får väl tas som ett uttryck för att propositionen i alla de väsentliga avsnitten har ansetts vara riktig och väl avfattad. Men när man sedan kommer till 4 § ser man ju att meningarna delat sig, nämligen i fråga om huruvida man skulle ge fullmakt för den verkställande myndigheten, i detta fall kontrollstyrelsen, att vid sidan av Kungl. Maj:ts utfärda vissa föreskrifter som skulle underlätta kontrollen av beskattningen.

När man kommer in på det direkta varubeskattningsområdet kan ju nya situationer uppstå, nya element komma in i hela beskattningen, som man på förhand inte utan vidare kan förutse. Den myndighet som har att praktisera kontrollen dag efter dag, vecka efter vecka och månad efter månad har självfallet där lättare att konstatera vilka underlättande föreskrifter som kan vara erforderliga för att skatten skall redovisas på ett korrekt och riktigt sätt.

Jag fick det intrycket av herr Kollbergs anförande, att han menade att inledningen i 4 § skulle vara tillräcklig för att ge kontrollstyrelsen alla rimliga möjligheter. Denna inledning är direkt kopierad ur den allmänna taxeringsförfordningen, som är uppbyggd för den direkta beskattningen. Den gäller, som vi sett det i departementet när vi utarbetat detta förslag, egentligen bara det rent bokföringsmässiga avsnittet. Vill man däremot ha föreskrifter av annan natur, måste man skapa den ventilen genom att föra in denna extra precisering om skyldighet att »vidtaga de åtgärder i övrigt som för sådant ändamål skäligen kunna påfordras».

I de fyra specialförfattningar som

riksdagen hittills har accepterat utan någon diskussion — om jag minns rätt är det specialförfattningarna om omsättningsskatt för bilar, om den allmänna varubeskattningen, om försäljningsskatten och om energiskatten — har man ju givit kontrollstyrelsen den rätt som reservanternas i överensstämmelse med propositionen nu menar att man bör skriva in i ramlagstiftningen. Man kan säga sig: Varför inte då nöja sig med att ha dem i specialförfattningarna, varför skall man ta in dem i ramlagstiftningen? Det betingas av att i ramlagstiftningen införas bestämmelser om vitesförfarande. Vill man ha ett vitesförfarande som skapar respekt inte bara för den bokföringsmässiga redovisningen utan även för det som ligger utanför det rent bokföringsmässiga, bör man ha de av riksdagen tidigare godtagna bestämmelserna inskrivna i själva ramlagstiftningen.

När följaktligen herr Kollberg med mycken emfas gör gällande att det här är fråga om att minska rättsskyddet för de medborgare, som tjänstgör som funktionärer vid den indirekta beskattningen, är detta ett uttalande som herr Kollberg inte kan stå för. Det är felaktigt. Rättsskyddet minskas inte för dessa funktionärer. Man kan diskutera huruvida de blivit illa behandlade genom de bestämmelser vi för närvarande har. Men de bestämmelser, som riksdagen har tagit, får de f. n. underkasta sig. I ramlagstiftningen vill man konfirmera dessa bestämmelser. Det är — som reservanternas talesman herr Ericsson i Kinna starkt underströk — således inte fråga om någon skillnad i det avseendet mot vad nu gäller. Man kan med rätt stort patos föra talet, som herr Kollberg gjorde, att här gäller det att slå vakt om rättsskyddet för dessa skattefunktionärer emot en fiskal överhet, som vill ha in varje styver. Om jag emellertid ser på hela problemet så som det egentligen hänger ihop, tycker jag att herr Kollbergs yttrande innehåller en oerhörd

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

och, för att komma från herr Kollberg, som eljest i sina inlägg brukar vara en balanserad man, ganska ovanlig överdrift. I alla de väsentliga reglerna finns det en specialförfattning för vad de här skattefunktionärerna har att underkasta sig. Men det kan ju uppstå en och annan situation, där riksdagen inte har förutsett hur en regel verkar i praktiken. Då är frågeställningen enkel: Skall man ge kontrollstyrelsen bemyndigande att utfärda inte författningar utan vissa föreskrifter i de mindre frågor, som inte ansetts vara lämpliga att ta direkt med i de författningar, som fixeras av regering och riksdag gemensamt?

Herr Kollberg har efterlyst vissa exempel. Vi har haft en del exempel för ögonen, men jag skall inte trötta kammaren med dem. Jag skall bara ta ett exempel, så att åtminstone herr Kollberg får ett svar på sin fråga. Vi har varubeskattning på guldsmedsvaror — som regel mycket dyrbara ting. Det är svårt för en fiskal myndighet att utan vidare avläsa hur stor skatten skall vara på ett smycke av den kvaliteten att det rör sig om stora pengar. En skattefiskal är ju icke sakkunnig på detta speciella område, även om han är sakkunnig på många andra områden. Därför har kontrollstyrelsen sagt till de guldsmeder som för dessa varor i handeln: ni får sätta prislapp på de här smyckena! Och eftersom skatten skall utgå med viss procent på varans pris är det följaktligen både rationellt och enkelt för myndigheten att driva in det korrekta skattebeloppet. Nu menar herr Kollberg att om man således skulle ta sig friheten att säga till juvelerarna: ni skall ha en prislapp på detta smycke, så att vi vet hur stor skatten skall vara! då är det ett rättsövergrepp mot juveleraren. Det är ju alldeles orimligt att ta till så våldsamma, affektbetonade uttryck när man diskuterar den här frågan. Om man ser bort från allt detta kan man naturligtvis ställa sig den mycket neutrala frågan: Är det ändå inte riktigare att det

är Kungl. Maj:t som utfärdar en författning, efter behandling i konselj, där det klart och tydligt säges ifrån — för att ta det nu aktuella exemplet — att juvelerarna skall ha en prislapp på det och det smycket, så att man kan avläsa skatten på försäljningen? Ja, är man mycket formell, kan man naturligtvis driva den uppfattningen, men rent allmänt har väl ändå utvecklingen gått åt andra hållet. Vi har alla varit eniga om att det är önskvärt att komma ifrån en alltför stark central dirigeringsfrån Kungl. Maj:ts kansli. Man måste väl ändå utgå ifrån att det finns lika mycket vett och förnuft hos våra verkställande myndigheter som det vett och förnuft som till äventyrs kan vara samlade i Kungl. Maj:ts kansli. Vidare får man väl räkna med att den specialmyndighet, som har till uppgift att dagligdags följa de här frågorna, har rent objektivt större möjligheter att snabbare och kanske också riktigare utfärda ifrågasvarande föreskrifter än om ärendet går till Kungl. Maj:t. Går sådana ärenden till Kungl. Maj:t, vet, det måste jag bekänna, i varje fall den nuvarande finansministern så litet speciellt om juvelernas varusortiment, att det aldrig skulle falla honom in att desavouera kontrollstyrelsen när den, efter att ha fått ett sådant ärende för yttrande, kommer in till Kungl. Maj:t med förslag om att den eller den författningen bör utfärdas för att underlätta kontrollen av beskattningen.

Om man gör sig besvär med att se ut över den svenska statsförvaltningen, finner man att vi i de självständiga centrala ämbetsverkens och myndigheternas händer lägger rätt att fatta mer långtgående beslut av ekonomisk karaktär än vad det är fråga om att lägga i kontrollstyrelsens hand, när vi anser att denna skall ha rätt att utfärda vissa föreskrifter. Vi lägger i de centrala ämbetsverkens händer fullmakter, som är långt mera ingripande för den enskilde individen än vad den fullmakt skulle

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

vara som regeringen här, understödd av reservanterna, velat lägga i kontrollstyrelsens hand.

Hela den diskussion som förts i denna kammare och i medkammaren rör egentligen inte någonting annat än vad jag försökt beskriva i enkla termer. Och jag måste, herr talman, ändå allra sist slå fast, att om det finns underlag för den av alla accepterade argumenteringen, att vi så långt det praktiskt är möjligt bör delegera beslutanderätten till de centrala myndigheterna och inte överlasta Kungl. Maj:ts kansli med allting, ända ned i minsta detalj, då bör kammaren följa reservanterna i denna fråga.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det exempel rörande juvelerarna som finansministern anförde var ganska intressant, men det har inte någonting att göra med den diskussion som nu förs om kontrollstyrelsens befogenheter att ålägga företagarna vissa saker, t. ex. att — som föreslogs i finansministerns proposition — ålägga dem att ha kassaapparater av visst slag. Det som finansministern exemplifierade var *anvisningar* från beskattningsmyndighetens sida rörande en inom handeln allmänt vedertagen åtgärd; mot dylika *anvisningar* har ingen rest någon erinran. Vad man vänt sig mot är att en administrativ myndighet — den fiskala myndigheten som har att verkställa övervakningen — också skall, *utöver* vad som är föreskrivet i gällande författningar, kunna ålägga vederbörande saker, som — jag upprepar det — av finansministern exemplifierats med dessa kassaapparater. Det är det man vänder sig mot och inte mot att kontrollstyrelsen utfärdar *anvisningar* rörande praktisk utformning av uppgiftsskyldigheten — det är ju inte bara dess rättighet, det är dess skyldighet.

Finansministern var förvånad över att jag så hårt tryckte på att det här rör sig om en minskning av rättsskyddet. Men det gör det otvivelaktigt. Denna

fråga har ju varit föremål för behandling i åtta år. 1951 begärde riksdagen, sedan motion väckts, en utredning för att bland annat få allsidigt belyst, hur kraven på rättsskydd skulle kunna tillgodoses. Sedan tillsattes besvärssakkunniga, och dessa har just på denna punkt uttalat, att den bestämmelse som finns i nuvarande författningar, att kontrollstyrelsen skall kunna ålägga vederbörande att vidta vissa åtgärder, icke bör vara med. Vid remissbehandlingen av besvärssakkunnigas yttrande anslöt sig alla remissinstanser till besvärssakkunnigas förslag i detta hänseende; de erinringar som gjordes rörde andra avsnitt. Men i propositionen har man, utan att anföra någon motivering, tagit in denna passus om övriga åtgärder. Den enda förklaring som ges är, att kontrollstyrelsen begärt detta stadgande för att kunna föreskriva exempelvis kassaapparater. — Jag skall be att få återkomma, eftersom min repliktid nu tydligen är slut.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Kollberg hade inte så mycket att klamra sig fast vid i sitt inlägg nyss, och han uppehöll sig därför främst vid frågan om dessa kassaapparater. Men vad gäller dem så har ju både utskottet och reservanterna gått emot mig; den frågan torde därför vara definitivt avlivad vid det här laget. Saken har ju till och med rubricerats som något av olycksfall i arbetet, och det kan jag kanske hålla med om. Jag kan således lugna herr Kollberg med att jag inte alls hyser några dolska planer på att, om nu kontrollstyrelsen får denna fullmakt, komma tillbaka med förslag om några kassaapparater under skyddet av kontrollstyrelsens föreskrifter. Något annat har ju herr Kollberg inte varit rädd för.

Vi har fört in denna bestämmelse i 4 § för att kontrollstyrelsen skall ha möjlighet att ålägga vederbörande att

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

vidtaga sådana åtgärder som underlättar kontrollen. Det är detta det är fråga om. Att den finns med i ramlagstiftningen är betingat därav, att den rätten funnits i speciallagstiftningarna. Ingen kan väl bestrida att den var motiverad när det gällde energiskatten, där man fick slå fast i speciallagstiftningen, att vissa mätare var erforderliga för att man skulle kunna kontrollera uppbörden av energiskatt.

Den omständigheten att vi inte följt besvärssakkunniga i denna lilla detalj är — det vill jag försäkra herr Kollberg — inte något uttryck för nonchalans mot besvärssakkunniga. De besvärssakkunnigas förslag har ju rört sig om stora och väsentliga ting, om preskriptionstiden, förhandsbesked, den öppna processen och besvärsordningen, och nu ligger Kungl. Maj:ts förslag på riksdagens bord, tillstyrkt av utskottet. I denna speciella detalj har vi inte velat vara så formella som besvärssakkunniga. Men det är ju en rätt som Kungl. Maj:t ibland förbehåller sig, nämligen att inte till punkt och pricka följa utredningsmannen utan ha vissa egna synpunkter, när ärendet i sista hand presenteras inför riksdagen.

Herr **KOLLBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsn över att finansministern försöker bagatellisera denna fråga och säger att detta är en liten detalj. Det är en mycket väsentlig detalj i vår skattelagstiftning, och om det inte vore det skulle jag inte besvara kammaren i frågan. För den direkta beskattningen finns det inte någon motsvarande bestämmelse. Det finns där av riksdagen antagna anvisningar till de olika skatteförfattningarna. Därutöver har beskattningsmyndigheterna ingen rätt att utfärda några bestämmelser, utan för dessa har man för fem—sex år sedan inrättat riksskattenämnden, som ju är ett i förhållande till beskattningsmyndigheterna självständigt organ. Om man nu är beredd att utöka den indi-

rekta beskattningen, vore det riktigt att även på det området inrätta en riksskattenämnd, och då vore hela saken klar. Att däremot ge administrativa myndigheter rätt att skriva »lagar» vid sidan om de av riksdagen antagna är felaktigt, särskilt när det gäller beskattningsfrågorna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag tyckte nog att herr Kollbergs avslutning var litet onyanserad. De administrativa myndigheterna skall inte skriva några lagar, men man skall ge dem rätt att utfärda sådana föreskrifter för detta speciella skatteområde, som inte är jämförbart med det direkta beskattningsområdet, så att det ges möjligheter till rationell kontroll över beskattningsförfarandet.

Herr **ERICSSON** i Kinna (s):

Herr talman! Jag tackar finansministern för hans ställningstagande beträffande kassaapparaterna. Jag hyser samma förhoppning som herr statsrådet, nämligen att de numera är begravda.

Herr Kollberg säger att man har väntat så länge på att få ett ökat rättsskydd — man började motionera i riksdagen redan i början på 1950-talet. Jag bestriider inte att man bör se till att någon orättvisa inte vederfares dem som skall inleverera dessa skattemedel. Man får ju ett effektivt medel i detta syfte nu, när man kan begära bindande förhandsbesked om hur man skall förfara, och det är ett uppenbart framsteg. Men jag vill erinra om vad jag sade i mitt förra anförande, att jag har funnit att allmänheten måste ha ett betydande förtroende för den myndighet som nu handhar skattekontrollen, eftersom tiotusentals och åter tiotusentals skatteärenden under en femtonårsperiod endast resulterat i ett 60-tal besvär.

Herr Kollberg frågar hur jag kan göra gällande att det blir ökad byråkrati

Förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.

genom det förslag, som framlagts av majoriteten i bevillningsutskottet. Min motivering härför är, att om man genomför en anordning, som försenar och medför omgång utan att leda till bättre resultat, så lagstiftar man i fel riktning. Såsom vi har försökt förklara i vår reservation, måste Kungl. Maj:t fatta sina beslut så, att de blir av generell karaktär. Kungl. Maj:t kan inte fatta beslut för ett enskilt fall.

Vidare säger herr Kollberg att vi har så många kontrollmöjligheter. Det är riktigt. Det vore ju förskräckligt, om det inte skulle finnas någon kontroll. Det är vi ense om. Om en myndighet som handlägger skatteärenden gör en undersökning hos en speciell skattebetalare, kan det hända, att man hittar nya skatteällor. Det har nog hänt åtskilliga gånger. Herr Kollberg säger, att jag har försökt ge kammaren den uppfattningen, att det skulle finnas en mängd företagare som fuskar med skatten. Det var inte min avsikt. Jag tycker att man skall försöka få till stånd en sådan ordning, att man inte utsättes för risken att pengarna försvinner, innan de kommer statskassan till handa. Vi måste väl utgå ifrån att de som betalar in pengarna skall ha största möjliga garanti för att inte pengarna stannar på vägen, utan att de verkligen inlevereras till statsverket. Det är inte i första hand rent fiskaliska synpunkter man här anlägger, utan det viktigaste är, som jag ser det, att konsumenterna, som är de verkliga skattebetalarna, får största möjliga garantier för att det åstadkommes en så god kontroll som möjligt.

Jag vill till sist bara säga, att jag sålunda tycker, att om man enligt utskottets förslag fräntar kontrollmyndigheterna deras nuvarande befogenheter, så blir följden, att Kungl. Maj:t måste fatta nya beslut och som jag föreställer mig återge myndigheterna de flesta av deras befogenheter. Om utskottets förslag vinner, får man i många enskilda fall gå till Kungl. Maj:t och begära be-

myndigande. Om man inte gör det, blir det mindre garanti för att dessa skattemedel kommer in på rätt sätt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jag vill i korthet säga att jag personligen hyser mycket stor respekt för kontrollstyrelsens nuvarande tjänstemän, bland vilka flera är mina bästa vänner, och det sätt på vilket de fullgör sina åligganden. Men det är inte det som det är fråga om nu. Riksdagen skall väl inte stifta lagar med hänsyn till den ena eller andra myndighetens personaluppsättning, utan riksdagen skall beakta sitt ansvar och stifta sådana lagar, att de tillgodoser den enskildes rättssäkerhet.

Vi har hört att det är fråga om att framlägga förslag om ytterligare indirekta skatter. Då torde det inte bli kontrollstyrelsen som blir beskattningsmyndighet. Därför tycker jag nog att det är felaktigt att se detta bara med tanke på den nuvarande myndigheten. För övrigt vill jag bara tillägga, att jag delar bevillningsutskottets ordförandes uppfattning, att konsumenterna skall ha garantier för att den avgift, som de har betalat in genom en företagare, verkligen blir inlevererad.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Kinna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Beskattningen av skytteorganisationer

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningsresultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 106 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 29

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 30**Beskattningen av skytteorganisationer**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 286 av herrar *Manner-skantz* och *Sveningsson* samt II: 202 av herr *Edlund m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Förslaget rörde skytteorganisationernas inkomstbeskattning.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 286 av herrar *Manner-skantz* och *Sveningsson* samt II: 202

av herr *Edlund m. fl.* om ändring av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Nilsson* i Svalöv, *Allard, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 286 och II: 202 måtte antaga följande förslag till lag om ändring av punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370):

Härigenom förordnas, att punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) skall erhålla följande ändrade lydelse.

29 §

13. Ideell organisation — — — skattepliktig inkomst.

Till organisation, som avses i föregående stycke, hänföres även organisation, vilken har till uppgift att befrämja färdighet i pistol- eller gevärsskytte.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1960.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Detta bevillningsutskottets betänkande behandlar frågan om hur skytterörelsen skall beskattas. Det föreligger nämligen ett krav, att skytterörelsen skall beskattas på samma sätt som idrottsorganisationerna, vilka ju har rätt att från sina intäkter göra avdrag för de omkostnader som uppstått i deras ideella rörelse. När riksdagen år 1953 senast hade denna fråga uppe till behandling, hade inte någon prejudicerande dom i regeringsrätten fallit, och utskottet ansåg därför att man borde avvakta en sådan dom. Trots att det numera föreligger en prejudicerande dom fasthåller emellertid utskottet alltså jämt vid sin avslagslinje.

Det torde väl inte råda något tvivel om att skytterörelsen är att betrakta som en ideell organisation av samma slag som idrottsorganisationerna i övrigt, varför även samma beskattningsregler borde gälla för skytterörelsen. Då jag vet att motionären kommer att vidare utveckla de olika motiv som finns för detta, skall jag emellertid inte gå närmare in därpå.

Herr talman! Jag ber med det sagda att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr EDLUND (h):

Herr talman! Samtidigt som jag vill uttala min tillfredsställelse över bevillningsutskottets skrivning, som visar ett positivt intresse för motionens syfte, måste jag beklaga att utskottsmajoriteten ändå beslutat avstyrka densamma.

Frågan om huruvida det skytte, som bedrivs inom frivilliga skytteväsendets och pistolskytteförbundets ram, enligt gällande normer skall räknas som idrott eller sport, har visat sig vara en bedömnings- eller smakfråga, där den juridiska sakkunskapen är oenig. Att nu diskutera den saken, torde alltså inte leda till något resultat. Jag vill emellertid påtala en del av de mycket märkliga inkonsekvenser, som för närvarande kännetecknar bedömningen av detta skytte å ena sidan och annat skytte och idrott å andra sidan.

Skytterörelsen är för närvarande uppdelad på tre topporganisationer: Skytteförbundens överstyrelse, Svenska pistolskytteförbundet och Svenska sport-skytteförbundet. Dessa tre organisationer samarbetar och är bland annat representerade i varandras styrelser. Inom samtliga bedrivs en rad tävlingsgrenar i olika tävlingsformer, och det är mycket svårt att dra någon skarp gräns mellan de olika verksamhetsområdena. I stort sett kan man kanske säga att inom Skytteförbundens överstyrelses ram bedrivs skytteidrotten med ge-

Beskattningen av skytteorganisationer

vär m/96 och kulsprutepistol, inom Svenska pistolskytteförbundet skjutning med tjänstepistol och inom sportskytteförbundet skjutning med övriga vapen. Jag vill påpeka att denna gränsdragning inte är exakt. Sålunda bedrivs exempelvis skjutning med både gevär m/96 och tjänstepistol även inom sportskytteförbundet. Som regel förekommer då i stället vissa avvikelser beträffande måltavlornas utseende eller tävlingsseriernas utformning. Sportskyttarna, som använder gevär m/96 och pistol och som inom sportskytteförbundets ram representerar vårt land i internationella sammanhang, utgöres helt enkelt av toppskyttarna inom det frivilliga skytteväsendet. Skillnaden mellan tävlingsformerna är endast att i det ena fallet skjutes mot den s. k. internationella tavlan, i andra fallet mot den nationella tavlan.

Anledningen till att jag särskilt framhåller dessa detaljer är den, att trots att det är omöjligt att dra någon bestämd gräns mellan de olika former, varunder skyttet bedrivs, så sker det ändå en klar gränsdragning mellan det skytte som ur beskattningssynpunkt räknas som idrott och det som räknas såsom sport. Sportskytteförbundet är nämligen anslutet till Riksidrottsförbundet och därmed är saken klar: de grenar, som utövas inom sportskytteförbundet, räknas såsom idrott.

Var och en, som i likhet med mig aktivt utövat idrott och skytte, anser det nog fullkomligt naturligt och riktigt att sportskyttet betraktas som idrott. Där emot måste jag säga att det är orimligt att inte även övriga tävlingsformer inom skyttet får räknas dit. Det säregna inträffar alltså, att om jag där hemma går ut på skjutbanan och bredvid varandra sätter upp två tavlor med litet olika utseende och sedan först skjuter på den ena, så utövar jag enligt gällande normer idrott, medan jag, när jag sedan med samma vapen från samma plats och på samma sätt skjuter på den

Beskattningen av skytteorganisationer

andra tavlan, i stället idkar sport. Eller jag kan ta min tjänstepistol och gå ut och sätta upp två helfigurer med något olika utseende bredvid varandra. Jag skjuter först på den ena och utövar då sport och sedan på den andra och bedriver då idrott. Eller jag kan anordna en tävling i skidlöpning 20 kilometer, vilket ju betraktas som idrott. Om jag däremot försvarar tävlingen genom att de tävlande måste bära gevär och genomföra skjutning på fyra stationer under vägen, alltså s. k. olympiskt skidskytte, räknas det hela inte längre som idrott utan som sport. Detta gäller emellertid — märk väl — endast när det tävlas om mästerskapet i Sverige. När samma män, som deltagit i denna tävling, skickas utomlands för att tävla efter samma grunder och på samma sätt, då räknas det däremot som idrott.

I bevillningsutskottets betänkande finns överst på s. 3 en definition av begreppet sport: »Inom sporten tilldrager sig tävlingsresultaten oftast det allt överskuggande intresset, medan anslutningens storlek och verksamhetens allmännyttiga karaktär framstår som faktorer av mera underordnad betydelse.»

Jag måste säga att det torde vara mycket svårt att finna någon idrotts- eller sportgren, som sämre svarar mot denna definition, än skytterörelsen. Tvärtom förtjänar denna mer än de flesta andra idrotter och sportgrenar att betecknas som en folkrörelse av »allmännyttig karaktär». Inom skytteförbunden och pistolskytteförbundet har vi en armé på i runt tal en kvarts miljon aktiva skytteutövare, och denna folkrörelse har alltid såsom bakgrund det allvarliga syftet att upprätthålla förmåga och skicklighet i vapnets bruk för att därigenom öka landets värnkraft därest ofreden skulle komma. Ingen förnekar ju heller att skytterörelsen är för vårt försvar en tillgång av imponerande storlek och styrka.

Jag vill även framhålla, att jag inte funnit någon idrott som på samma sätt

som skytterörelsen är värd benämningen folkidrott, genomsyrad av en demokratisk anda i ordets bästa bemärkelse. Där finner man på skyttestigen i skaran av tävlingskamrater personer ur alla samhällsklasser och yrkesgrupper, ung och gammal, hög och låg, alla där lika, och jag vågar påstå, alla besjälade av samma tro på att de fyller en uppgift till samhällets gagn.

Slutligen, herr talman, vill jag, eftersom betänkandet anknyter till förordningen om nöjesskatt, påpeka att det faktiskt föreligger en bestämd och väsentlig skillnad mellan skytterörelsen å ena sidan och de flesta andra idrotts- och sportgrenar å andra sidan, nämligen att det för skytterörelsen praktiskt taget torde vara omöjligt att ordna tävlingar så att man kan få betalande åskådare och därmed tjäna pengar på arrangemangen.

Nej, tyvärr — eller kanske gudskelov — är skytterörelsen helt beroende av de anslag som beviljas av stat, landsting och kommuner samt bidrag från företag, organisationer och enskilda för att kunna klara de dryga kostnaderna för anläggande och underhåll av skjutbanor. Det är för övrigt på den frivilliga skytteverksamhetens skjutbanor som sportskyttarna genomför sin träning och sina tävlingar. Av skyttarna krävs, förutom ekonomiska uppoffringar för utrustning och ammunition, personliga arbetsinsatser av många slag, såsom underhållsarbete på skjutbanor och iordningställande av materiel, för att inte nämna organisationsuppgifter och andra arbeten under övningar och tävlingar.

För staten och kommunerna skulle inkomstbortfallet vid bifall till motionen bli helt betydelselöst. För Västmanlands skytteförbund — som jag närmast känner — rör det sig om 800—900 kronor om året, dvs. en mycket ringa summa jämförd med det anslag, som förbundet nu får av staten och landstinget. För skytterörelsen, som ständigt kämpar med ekonomiska svårigheter, är däre-

mot varje även i och för sig ringa utgift betungande. Jag väddar till kammarens ledamöter att ge skytterörelsen det värdefulla stöd och den hjälp, som ett bifall till motionen skulle innebära.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Här har talats vackert om skytterörelsen, och det ligger väl åtskilligt i det. Bevillningsutskottet förnekar inte betydelsen av denna verksamhet, men när det gäller skattelindringar är det inte bara en organisation som vill vara med och få förmåner, utan det är klart att åtskilliga tycker sig ha lika goda skäl som skyttarna att få skattelättnad.

Vi har onekligen en splittrad lagstiftning när det gäller våra olika skattepålager, och det vore naturligtvis önskvärt att göra den enhetlig, så att man inte fick så många gränsdragningar, men det är svårt att åstadkomma. En sak som denna måste nog prövas av Kungl. Maj:t innan riksdagen kan känna sig övertygad om att den skall biträda sådana åtgärder, som föreslagits i motionen. Utskottet har kommit fram till denna ståndpunkt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag vill gärna andraga något utöver vad herr Edlund tidigare har yttrat här.

Det är litet egendomligt att en rörelse som skytterörelsen, som åtnjuter ett ganska betydande statsanslag, för de mycket obetydliga inkomster den kan göra sig därutöver skall vara underkastad inkomstskatt i vanlig ordning. Idrotten i övrigt har statsanslag eller statsbidrag och är helt befriad från inkomstskatt. Det förefaller mig inte vara särskilt svårt att ordna gränsdragningen — det vill jag framhålla för utskottets ärade ordförande — utefter den linjen,

Beskattningen av skytteorganisationer

att i varje fall sådana idrottsorganisationer som erhåller statsbidrag skulle vara befriade från beskattning av detta slag.

Eftersom jag sedan någon tid har äran att vara Kungl. Maj:ts ombud i skytterörelsens överstyrelse kan jag konstatera, att rörelsen som sådan till icke oväsentlig del bärs upp av de aktiva skyttarnas egna avgifter och utgifter. De får betala inte bara resor och ammunition utan också i långa stycken de märken och priser som de erhåller vid tävlingar. De bedriver skytte under mycket små förhållanden.

Till vad herr Edlund anförde vill jag foga, att statsbidraget är för litet för att hålla skjutbanorna i det tillstånd som bl. a. ur modern säkerhetssynpunkt skall behövas. Under sådana omständigheter är det onekligen ganska orimligt, att skytteföreningarna för de inkomster av mycket obetydlig omfattning, som de kan göra sig genom arrangemang av olika slag, skall vara skyldiga att betala inkomstskatt.

Jag hänvisar till den tanke på gränsdragning som här angivits och hoppas — om nu motionen faller — att man i fortsättningen skall kunna ta upp denna fråga till omprövning och att man då prövar även den propå jag här tillåtit mig göra.

Herr talman! Även jag yrkar bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 15, röstar

Sparfrämjande åtgärder

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Edlund begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 60 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 31

Sparfrämjande åtgärder

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till främjande av sparandet m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 33 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 46 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda förslag till förordning om bostadssparande och till lag angående ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) de likalydande motionerna I: 157 av fru *Segerstedt-Wiberg* och fröken *Andersson* samt II: 200 av fru *Wallerius-Gunne m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om ändring av 39 §

3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

C) de likalydande motionerna I: 284 av herr *Eric Carlsson* och II: 355 av herr *Fälldin*.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 33 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 46 av herr *Hjalmarson m. fl.* om vissa åtgärder för främjande av bostadssparande m. m.,

2) de likalydande motionerna I: 157 av fru *Segerstedt-Wiberg* och fröken *Andersson* samt II: 200 av fru *Wallerius-Gunne m. fl.* om ändrad lydelse av 39 § 3 mom. kommunalskattelagen, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 284 av herr *Eric Carlsson* och II: 355 av herr *Fälldin* angående beskattningen i visst fall av förmånen av fri bostad, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka ansett att utskottet under punkten 1) bort hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga i motionerna I: 33 och II: 46 intagna förslag till A) förordning om bostadssparande samt B) lag angående ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

II) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Mattsson, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Vigelsbo, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, vilka ansett att utskottet under punkten 2) bort hemställa att riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370):

Härigenom förordnas, att till 39 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall fogas ett fjärde moment av nedanstående lydelse.

39 §.

4 mom. Vad i 3 mom. stadgas angående gift skattskyldig skall äga motsvarande tillämpning å skattskyldig,

Sparfrämjande åtgärder

som under beskattningsåret varit ogift (varmed jämställes änka, änking eller frånskild) och haft hemmavarande eller av den skattskyldige helt eller delvis underhållet barn, vilket stått under hans vårdnad och för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat.

(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1960.

III) av herrar *Bengtson*, *Mattsson* och *Vigelsbo*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! En av de mest väsentliga uppgifterna för vår ekonomiska politik och vår skattepolitik måste vara att medverka till ett ökat sparande. Först i den mån politiken lyckas med denna uppgift kan den verksamt bidra till ekonomisk stabilitet och till att skapa förutsättningar för en något så när ostörd, hög och givande sysselsättning.

Man kan urskilja två huvudformer av sparande, nämligen offentligt sparande, som alltid har tvångskaraktär, och enskilt sparande, som i princip är beroende av spararens eget beslut och alltså är frivilligt. Som en mellanform skulle man kunna betrakta företagssparandet. Någon fast gräns mellan företagssparande och personligt sparande existerar emellertid inte. I de många små företagen inom jordbruk, handel, hantverk och industri är företagssparandet helt enkelt ett personligt sparande, låt vara med speciell inriktning. Samma sak kan man säga om konsolideringen i många medelstora företag, t. ex. i familjeföretagen.

Högerpartiet sätter utan tvekan det personliga, frivilliga sparandet i förgrunden. Detta framkallar inte, såsom fallet kan vara med ett offentligt sparande, några som helst kompensationskrav. Det sprider och ökar intresse för ett fast penningvärde. Det engagerar

människorna i samhällsekonomin direkt och påtagligt. Ett frivilligt sparande är ett uttryck för ett eget ansvar och en önskan om både stabilitet och framsteg i den privata ekonomin och därmed också i den gemensamma ekonomin.

Ett tvångssparande kan aldrig få samma verkningar. Oavsett vilken effekt som därvid kan erhållas är det också uppenbart — detta har erfarenheten visat — att varje ökning av det statliga tvångssparandet mycket snart åtföljes av en motsvarande ökning av statens konsumtionsutgifter. Därmed blir resultatet snarast en minskning av det samlade nysparandet. Typiskt torde vara att de experiment med tvångssparande genom en överbalansering av driftbudgeten som förekommit under 1950-talet försiggått under en period, då de allmänna prisstegringarna varit större än under någon tidigare tidsperiod under fredsförhållanden.

Vad som nu behövs är sparvanor, som ger ett stigande långtidsplanerat personligt sparande. Men för att det skall gå att övertyga människorna om att de bör spara måste det vara lönande att spara. Det måste framstå såsom direkt fördelaktigt för den enskilde att minska sin konsumtion i nuläget. Det kanske väsentligaste är härvid att människorna kan förmås att tro på att penningvärdet kan bevaras. Vid sidan härav torde emellertid ingenting te sig mer stimulerande för människorna än om de får möjligheter att i sina deklarationer göra avdrag för visst nysparande. Detta är en direkt följd av det skattetänkande som brett ut sig alltmer på grund av vårt synnerligen höga skattetryck. Det är, som jag ser saken, angeläget, att man söker dra fördel av denna psykologiska inställning till avdragsrätt vid beskattningen och sätter in speciellt sparstimulerande åtgärder i sammanhanget.

Vi har från högerpartiets sida förordat avdragsrätt för vissa former av nysparande som vi ansett så angeläget

Sparfrämjande åtgärder

att få i gång snarast möjligt, att vi inte velat avvakta den särskilda utredning som tillsatts för ändamålet. När denna kommer med sitt förslag och när proposition sedan kan komma i detta ärende har vi ingen aning om, och vi anser saken brådskande. Det är de motioner som väckts i dessa avseenden som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 18 och som nu är föremål för behandling. Jag skall nöja mig med att i korthet återge förslagen.

Vi föreslår att den som under ett eller flera av åren 1959—1963 sätter in medel i bank på ett särskilt bostadskonto upp till ett sammanlagt belopp på högst 6 000 kronor för ensamstående och 12 000 för gifta skall få göra avdrag härför i deklarationen. Om medlen sedan användes för anskaffande av eget hem eller för betalande av en insats i bostadsrättsförening, vill vi att skattebefrielsen skall bli definitiv. Och vi går då ut från att bostaden skall kunna uppföras även på jordbruksfastighet.

Sparande kan också bestå i att man amorterar på skuld. Vi har därför som vårt andra förslag föreslagit, att den som under beskattningsåret amorterar på skuld på egnahemsfastighet eller bostadsrättslägenhet mer än 1,5 procent av taxeringsvärdet skall få avdrag för det överskjutande beloppet. Här har vi föreslagit ett maximum på 700 kronor.

Vi har slutligen velat särskilt främja aktiesparande och sparande i andelar i ekonomiska föreningar. Vi tycker att det i dagens läge är synnerligen angeläget att försöka få fram riskvilligt kapital, som kan ställas till näringslivets och den ekonomiska föreningsrörelsens förfogande. Det är också viktigt att människorna vänjer sig vid att placera sparmedel på sådant sätt att dessa kan behålla sitt realvärde. Vad en ökning av företagens möjligheter att rationalisera och därmed möjliggöra för våra företag att konkurrera med utlandet betyder ur sysselsättningssynpunkt, behöver jag här knappast gå in på.

Jag vill, herr talman, mot bakgrunden av vad jag här framhållit hemställa om bifall till reservation nr 1 till bevillningsutskottets betänkande nr 18 som avgivits av herr Hagberg m. fl.

Föreliggande betänkande behandlar bl. a. även frågan om rätten till s. k. sparavdrag då det gäller ofullständiga familjer, d. v. s. ensamstående moder eller fader med barn, som har rätt till allmänt barnbidrag. Jag skall inte här gå in på denna fråga, utan vill endast med hänvisning till vad som framförts i motionerna av fru Segerstedt-Wiberg och fröken Andersson samt av fru Wallerius-Gunne yrka bifall även till reservation II av herr Hagberg m. fl.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Av vissa tekniska skäl står jag inte antecknad som närvarande vid detta ärendes behandling i utskottet, och därför finns inte heller mitt namn under reservationen, men då jag har deltagit i sakbehandlingen av dessa frågor i utskottet, skulle jag nu vilja säga några ord.

Vi har från folkpartiets sida år efter år lagt fram förslag om åtgärder i syfte att stimulera det frivilliga sparandet. Vi anser att detta är oerhört viktigt. Anledningen till att vi i år inte har lagt fram några motioner är den att en speciell utredning i syfte att få fram åtgärder för en sådan stimulans av det personliga sparandet tillsattes och började arbeta i slutet av förra året. Då vi vet att denna utredning bl. a. skall ta upp en tanke, som lagts fram på folkparti-håll om inrättande av särskilda spar-konton, som innebär dels en betydande stimulans för det frivilliga sparandet och dels möjlighet till skatteavdrag, har vi inte återkommit med något yrkande i år, och därför har jag, herr talman, inte heller något yrkande på denna punkt. Jag vill dock säga, att skulle utredningen dröja, får vi nog komma tillbaka med konkreta och preciserade förslag. Vi anser nämligen att frågan om

Sparfrämjande åtgärder

stimulans av det frivilliga sparandet är så viktig, att den inte tål något oskäligt dröjsmål.

I det här betänkandet behandlas också en motion, som har väckts över partierna beträffande möjligheterna till avdrag för avkastning på kapital för de ofullständiga familjerna. Det är ju så, att om en familj där båda föräldrarna finns har ett sparkapital, har den nu möjlighet att göra ett avdrag på intill 600 kronor vid deklarationen. Om familjefadern går bort och familjen därför får stora svårigheter att kämpa med, får den en hel del nackdelar i beskattningshänseende. Bland annat sänks möjligheten till avdrag från 600 till 300 kronor. Motionärerna från olika partier tycker att detta borde kunna rättas till, så att inte familjen utöver de extra bördor som lägges på genom mannens frånfälle också skall drabbas av inskränkning i rätten att göra avdrag på detta område.

När det gäller försäkringar är avdraget lika stort, 600 kronor. Även sedan familjefadern gått bort får familjen dra av intill 600 kronor för försäkringspremier, men när det gäller kapitalavkastning sänks avdraget till hälften, 300 kronor. Detta är en sak som egentligen inte har så mycket med sparstimulans att göra, men det är en rättvisefråga när det gäller förhållandet mellan beskattningsreglerna för fullständiga och ofullständiga familjer.

Då jag vet att saken närmare kommer att motiveras från motionärernas sida, vill jag, herr talman, inte säga något ytterligare utan nöjer mig med att yrka bifall till reservation II.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h):

Herr talman! Såsom en av motionärerna skall jag be att få anlägga några synpunkter på utskottets kommentar till motionen. Utskottet är av den uppfattningen att motionens innehåll närmast hör samman med den utredning om

sparstimulerande åtgärder, varom vi tidigare hörde här.

Jag vill nog i likhet med herr Gustafson understryka, att motionen i fråga kanske inte har så stort samband med den sortens sparstimulerande åtgärder som den berörda utredningen betonar. De få familjer som det här rör sig om kan inte göra några besparingar som kan vara av någon samhällsekonomisk avgörande betydelse. Men motionärerna har framför allt velat ta upp frågan om de ofullständiga familjernas ekonomiska frihet. Vi har velat trycka på kravet på rättvisa för dem. Vi tycker att dessa ofullständiga familjer borde jämföras med de s. k. fullständiga familjerna i fråga om rätten till det högre avdraget, 600 kronor, för inkomst av kapital.

Problemet blir så mycket mera angeläget när man tänker efter vilken situation en familj kan ställas i när den ene av makarna går bort. Problemet om barnens försörjning och uppfostran och deras framtid över huvud taget måste bli så mycket allvarligare för den som är kvar, och risken att det skall inträda en verklig kris i familjens liv blir så mycket mera närliggande i ett fall där en skall ha ansvaret ensam.

Herr Gustafson drog i sitt inlägg parallellen om beskattningsreglerna när det gäller avdrag för försäkringspremier. När förslaget om att i det hänseendet jämställa fullständiga och ofullständiga familjer väcktes i riksdagen 1955, uttalade bevillningsutskottet stor förståelse för behovet av likställighet i det här avseendet och menade att försäkringssparandet borde kunna stimuleras härigenom även i dessa familjer. Riksdagen biföll utskottets förslag till utvidgning av rätten till ett högre avdrag för försäkringspremier.

Så vill jag, herr talman, tillåta mig några små kommentarer med anledning av vad utskottet säger om möjligheten att spara i barnens namn. Utskottet säger att det sparande, som kan ske utöver

Sparfrämjande åtgärder

det givna gränsbeloppet 300 kronor, kan göras i barnens namn, och utskottet utvecklar detta ytterligare i några meningar. Men, herr talman, den rätten finns ju även för de fullständiga familjerna och är inte på något sätt en speciell förmån för de ofullständiga. Bestämmelserna om rätt att placera pengar i barns namn är lika för båda kategorierna, men avdragsrätten för kapitalinkomsten är inte densamma.

Sedan vill jag betona ytterligare en sak i det här sammanhanget, nämligen att barnens försörjning och uppfostran och över huvud taget deras framtid inte kan sägas vara avhängig av de medel som i mer eller mindre uttalat syfte i den riktningen placeras i deras eget namn. Nog tror jag att den ekonomiska trygghet som familjen i dess helhet åtnjuter är oändligt mycket betydelsefullare i det fallet, och det kan inträffa att familjen kan tillföras ett större belopp än de 6 000 kronor som utskottet omnämner i samband med påpekan- det att de 300 kronorna skulle vara ett tillräckligt belopp. Det kan vara fråga om t. ex. utfallet av en livförsäkring, och det är ju inte säkert att den stannar vid 6 000 kronor.

Vad kan nu en sådan sak betyda? En make — det kan vara antingen mannen eller hustrun — kan lämnas ensam med sin familj och få ta ansvaret för exempelvis en gård eller en rörelse. De spar- pengar som då kanske utfaller kan så hjärtans väl behövas för kommande investeringar. Som jag sade förut kan ett sådant förhållande vara av utomordentlig betydelse för hela familjens ekonomiska trygghet, men det kan, herr talman, bli svårt att disponera ett sådant belopp om det insättes i barnens namn. Det är därför vi tror att det vore klokt om en möjlighet lämnades åt familjeförsörjaren att placera pengarna med rätt till det högre avdrag som vi här har begärt.

Jag vill, herr talman, sluta med att konstatera, att oavsett om det sparade

beloppet i en sådan familj är uttryckli- gen avsett för barnens uppfostran och undervisning eller inte, är det viktigt att familjen som helhet når den största ekonomiska trygghet som är möjlig. Obe- roende av om sparandet sker i barnens eller i familjeförsörjarens namn är de sparmedel familjen gemensamt förfogar över av stor betydelse inför de stora risker, för vilka den ofullständiga fa- miljen obestriddligen är långt mera känslig än den fullständiga.

Med dessa ord, herr talman, vädjar jag om bifall till reservation nr 2.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp) och herr *Svensson* i Kroks- torp (h).

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! I det här utlåtandet re- dovisas behandlingen av motionsparet I: 284 och II: 355, där vi motionärer har yrkat, att den som i samband med för- säljning av fastighet har undantagit för- månen av fri bostad skall äga rätt att deklarerat värdet av denna förmån som inkomst av kapital i stället för som in- komst av tjänst, vilket de nuvarande be- stämmelserna bjuder. Utskottsmajorite- ten har yrkat avslag på motionen med en motivering som jag skall be att nå- got litet få kommentera.

Utskottsmajoriteten tycks mig inte vara riktigt säker på hur man skall be- trakta en sådan förmån. Den sträcker sig så långt att den säger, att ett visst inslag av kapitalavkastning stundom kan sägas känneteckna en sådan här förmån, men *hur* stort det inslaget är och *när* det inträffar har utskottsmajo- riteten inte tagit ställning till.

I det här sammanhanget vill jag hän- visa till hur exempelvis lantbruksnäm- derna ser på frågan när de har att fast- ställa en fastighets belåningsvärde. Det finns på det här området inga tryckta anvisningar, men underlåtenhet från lantbruksnämndernas sida att ta hänsyn till undantagsförmåner vid fastställan- de av en fastighets högsta belåningsvär-

Sparfrämjande åtgärder

de har föranlett anmärkning från lantbruksstyrelsen. Härav framgår klart och tydligt, såvitt jag förstår, att det statliga organet betraktar undantagsförmånen som en del av köpeskillingen. Om man nu accepterar tanken, att därest förmånen inte hade funnits, så hade köpeskillingen varit större, bjuder väl logiken att förmånen betraktas som avkastning av kapital och icke som inkomst av tjänst.

Utskottet säger i fortsättningen, att en sådan här förmån kan jämföras med t. ex. ett på grund av privat försäkring utfallande pensionsbelopp. Jag har svårt att se sambandet mellan de båda inkomstslagen. Ett tillgodohavande i form av pension är ju avdragsgillt under den tid man bygger upp tillgodohavandet, och därför är utfallande belopp skattepliktigt, men i det fall som jag berör är ju uppbyggandet icke avdragsgillt, och därför är köpeskillingen i princip skattefri. Här är det fråga om avkastning av ett utan skatteavdrag skapat tillgodohavande.

Jag erinrar om att om avkastningen tas ut i form av ränta eller aktieutdelning, skall den enligt nuvarande bestämmelser deklareras som kapitalavkastning. Tas den däremot ut i form av förmån, skall den deklareras som inkomst av tjänst, utan att denna förmån på något sätt står i samband med prestation eller arbete. Det är mot detta förhållande som vi vänt oss i motionen. Vi anser att detta är en orättvisa på beskattningens område.

Rent teoretiskt är det väl också så att man skulle kunna klara av detta problem genom ett reversförfarande mellan köpare och säljare. Om man tänker sig att någon löser ut en förmånstagare med en revers på exempelvis 15 000 kronor, har köparen att erlagga åt oss säga 600 kronor i ränta. Förmånstagaren kan få bo kvar, om han betalar 600 kronor i hyra. En penningtransaktion mellan de båda är obehövlig. Köparen tar upp dels en ränteutgift

på 600 kronor och dels en hyresinkomst på 600 kronor. Resultatet blir bara att säljaren kan ta upp kapitalavkastningen som ränteinkomst av kapitalet och för denna inkomst yrka schablonavdraget 600 kronor, om han är gift och inte har någon annan kapitalinkomst. Man frågar sig om detta tillvägagångssätt, som för de flesta ter sig krångligt, skall behöva användas för att vederbörande skall ha möjlighet att utnyttja ett avdrag som tillkommer alla andra som har inkomst av kapital.

Låt mig till sist bara tillägga att en ändring i detta avseende skulle ge utslag bara för de små i samhället. Jag vågar påstå att det är många — i synnerhet de som på senare år rustat upp sitt egna hem, sitt småbruk eller vad det kan vara — är i den situationen, att det enda de fått över vid försäljningen mången gång är just denna förmån av fri bostad. Och när de då inte har någon annan kapitalavkastning att yrka avdraget mot, tycker man det vore rimligt att de finge deklarera värdet av denna förmån såsom inkomst av kapital. Detta förhållande utgör en alldeles särskild anledning att ändra bestämmelserna.

Herr talman! Då jag i motionen hade uppdragit åt utskottet att utforma lagtexten, är jag i dag utan möjlighet att ställa något yrkande.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag skall endast ta upp en punkt i bevillningsutskottets betänkande nr 18 enligt vilken sparavdrag till de ofullständiga familjerna skulle lämnas upp till 600 kronor. Med de praktiska erfarenheter som jag har av de ofullständiga familjernas ekonomiska förhållanden, enkannerligen de ensamstående mödrarnas med barn, har jag inte mött detta spörsmål, som tagits upp i motion nr 200.

Detta förslag är ingen hjälp eller uppmuntran till ett sparande av den enkla anledningen, att det allra största antalet

Sparfrämjande åtgärder

ensamstående mödrar med barn har så låga inkomster av kapital, att det belopp som redan är undantaget väl täcker behovet. Deras årsinkomster av tjänst är så låga att man frågar sig, om det över huvud taget finns någon möjlighet att spara. För att ytterligare understryka mina egna iakttagelser kan jag hänvisa till socialstyrelsens 1956 lämnade redogörelse för den s. k. mödrundersökningen.

Av den framgår att de ensamstående mödrarnas antal är omkring 70 000. Av dessa är 20 000 änkor. Av en undersökning vid det tillfället framgick att 56 procent av de ogifta mödrarna och 43 procent av de fränskilda samt 56 procent av änkorna inte nådde upp till en årsinkomst av tjänst på 4 000 kronor. Det är nästan under existensminimum. Under 8 000 kronor i årsinkomst befann sig 87 procent av de ogifta, 77 procent av de fränskilda, och 76 procent av änkorna. De som hade över 12 000 kronors inkomst utgjordes av 1 procent fränskilda och 1 procent änkor.

De ensamstående mödrarnas ekonomiska läge är alltså avsevärt sämre än andra grupper, och stödet åt dem ligger inte på skatteplanet utan är en social fråga, som skall tas upp i annat sammanhang. Detta kanske kan göras positivt genom att öka bidragsförskotten, försöka räkna upp underhållsbidraget o. s. v. Det kan kanske låta bestickande med en jämförelse mellan äkta makars och den ofullständiga familjens skatteavdrag för kapitalinkomster. Men fränskilda och ogifta män, som är fäder till barnen, har ju också rätt till 300 kronor i avdrag på kapitalinkomsten.

Herr talman! Jag ansluter mig till utskottets yrkande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Holmqvist påpekade att bifall till denna motion inte kommer att lösa problemet för de ensam-

stående mödrarna med barn. Detta är i många fall sant. Motionen är inte på något sätt en patentlösning av frågan om de ofullständiga familjernas villkor, utan det finns en hel rad andra åtgärder, som behöver vidtagas. Jag hoppas att vi får fru Holmqvists stöd när det gäller den stora frågan om en rättvis beskattning av ensamstående mödrar med barn. Både i fråga om skatteskalorna och ortsavdragen är det viktigt att vi uppnår rättvisa.

Men det förhållandet att motionen inte löser hela problemet bör väl inte hindra fru Holmqvist från att medverka till att inte familjen — då en familjefader exempelvis rycks bort och familjen står inför ökade svårigheter att klara sig — berövas 300 kronor av det avdrag som den redan haft.

Fru Holmqvist säger att i fall av skilsmässa får mannen ett avdrag på 300 kronor. Men detta hjälper ju inte den kvarvarande familjen. Och när mannen går bort på grund av dödsfall lär det inte existera ett sådant avdrag för hans del!

Det förhållandet att denna motion inte löser hela problemet om de ofullständiga familjerna bör inte hindra kammaren från att på denna punkt, där man kan säga att det råder orättvisa mellan behandling av ofullständiga och fullständiga familjer, vidta en ändring. Jag tror att kammaren handlar riktigare genom att här följa den socialdemokratiska kollega till fru Holmqvist, som undertecknat motionen, än fru Holmqvist. Det skulle säkerligen vara av större värde för de ofullständiga familjerna.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att jag är något förvånad över den fylliga statistik, som fru Holmqvist lade fram för att bevisa att detta avdrag var obehövligt. Den statistiken sade mig ingenting annat än att avdraget mycket väl kan

Sparfrämjande åtgärder

behövas. Inte heller säger den mig någonting, när jag tänker på den ställning riksdagen tidigare intagit, när frågan om de ofullständiga familjernas läge i beskattningshänseende varit uppe till behandling.

Jag erinrar än en gång om vad jag betonade i mitt första anförande, nämligen riksdagens välvilliga inställning till frågan om försäkringsavdragen. Vidare vill jag påminna om den betydelse för sparande och nysparande, som 1957 sades följa med den lilla höjningen från 300 till 600 kronor av avdraget för inkomst från kapital. Jag tror att det avdraget kan ha sin betydelse även framdeles, och jag kan inte förstå varför vi inte skulle kunna forma denna rättvisa i beskattningen i vad gäller de ofullständiga familjerna.

Här är det inte bara fråga om årsinkomsten, fru Holmqvist, utan det gäller också ett sådant tillskott som kan utfalla i form av en livförsäkring när mannen har gått bort.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att denna fråga inte bara gäller de existerande ensamstående mödrarnas och ankornas problem, utan det är också frågan om den förändring som inträder, när en av föräldrarna faller ifrån och det högre avdraget berövas familjen.

Herr talman! Jag tycker att kammaren skulle ställa sig välvillig till denna gärd av rättvisa när det gäller beskattningen av de ofullständiga familjerna.

Fru HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter vad jag kan förstå är det väl inte kapitalet som utgör den stora svårigheten vid den ena partens frånfälle, utan det är pensionsfrågan.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Som kammarens ledamöter sett, omfattar bevillningsutskottets förevarande betänkande tre motioner, vilka alla har avstyrkts av utskot-

tet. Vad beträffar bostadssparandet och därmed sammanhängande frågor fattade vi beslut om den saken vid förra årets B-riksdag, och det finns enligt utskottsmajoritetens mening ingen anledning att nu ändra på det beslutet. Utskottet har därför hållit fast vid den förra året intagna ståndpunkten.

Vad beträffar de ensamstående mödrarna med barn, så vill man här lätta deras situation genom att bevilja ett avdrag på 600 i stället för 300 kronor. Ja, dessa familjer har det naturligtvis i många fall mycket besvärligt. Jag tror emellertid det kan vara skäl erinra om att detta avdrag tillkom för att stimulera sparandet. En motionär vill nu hjälpa dem som äger kapital och tillerkänna dem det högre avdragsbeloppet, 600 kronor, och den tredje motionären vill ordna så, att man kan förvandla en inkomst till avkastning av kapital för att därmed komma i åtnjutande av sparavdraget. Detta avdrag går sålunda som synes att använda till mycket annat än det som det ursprungligen var avsett för. Avdraget bör emellertid inte betraktas som ett socialt bidrag.

Utskottet säger att 300 kronor torde svara mot en förräntning av 6 000 kronor, och det är inte alltför många som har ett dylikt kapital. Endast ett fåtal har ännu mera. De personer som nu är ute efter skattelättnader för sitt kapital kan ju också erhålla sådan lättnad genom att föra över pengarna på barnen. Det ligger inte något orätt i det med tanke på vad barnens uppfostran och utbildning kostar. Ja, man kan säga som en ledamot av denna kammare en gång sade, nämligen att alla lagliga medel för att undgå skatt får man använda sig av. Det är också fullt lagligt att föra över kapitalet på barnen.

När det sedan gäller försäkringssparande och liknande vill jag minnas att vi i bevillningsutskottet har en motion, i vilken yrkas att vissa generella avdrag skall tas bort. Jag föreställer mig att en sådan åtgärd skulle drabba även en del

Sparfrämjande åtgärder

av de människor, som man här ömmar för.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets värderade ordförande framhöll att avdraget på 600 kronor för fullständig familj och 300 kronor för ofullständig familj egentligen är ett sparavdrag för nysparande. Det är riktigt. Det kom till med den motiveringen att det skulle gynna nysparandet. Men jag vill betona för herr Ericsson i Kinna att ett nysparande även kan ske inom en ofullständig familj. Det finns ganska många fall, där en ung familjefader eller moder, som är innehavare av ett företag, ryckes bort och där företaget i fortsättningen drives av änkan eller änklungen. Om företaget är väl skött och konsoliderat kan ett visst nysparande ske även efter det att en av familjeförsörjarna har avlidit. Varför skall då inte den efterlevande änkan eller änklungen ha möjlighet att få göra samma sparavdrag för nysparande som den fullständiga familjen?

Fru Holmqvist bygger upp hela sin motivering på att det skulle röra sig om ett så litet antal av ensamstående familjeförsörjare som kan spara. Enligt min uppfattning är det ett rättvisekrav, som det här rör sig om, och i så fall kvittar det om det är tio eller tusen personer det rör sig om.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Ericsson i Kinna säger att jag vill förvandla inkomst av tjänst till inkomst av kapital, så vidhåller jag att det *är* inkomst av kapital.

Vidare är väl schablonavdraget inte bara till för att stimulera nysparandet. Det är väl också till för att stimulera fortsatt sparande. Men även om jag för ett ögonblick skulle acceptera tanken

att det bara är till för att stimulera nysparande, så vill jag ändå konstatera att de som jag talar om har nysparat praktiskt taget under hela sitt liv utan möjlighet att utnyttja detta avdrag. Vad jag menar är att när de kommer i den situationen att de börjar ta ut kapitalavkastningen, borde de väl åtminstone kunna få erfara rättvisa i efterhand.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag vill bara ta någon minut av kammarens tid i anspråk. Herr Fälldin har i motionen framhållit att det skulle vara rättvist, om de som har egna fastigheter och försäljer dem och tar undantagsförmån i framtiden skulle redovisa detta som inkomst av kapital. För närvarande gäller ju den ordningen att alla undantagsförmåner, oavsett vad de består av redovisas som inkomst av tjänst.

Herr Fälldin säger vidare att detta är en ganska stor fråga, en fråga som särskilt berör de små jordbrukarna och småföretagarna. Jag tror att herr Fälldin har fullständigt fel på den punkten. Jag tror i stället att det med all sannolikhet är så att denna fråga nu är mycket liten och att den blir mindre och mindre allteftersom tiden går, främst beroende på vår lagstiftning beträffande åldringsvården, med pensionärshem m. m. Såväl jordbrukare som andra söker sig över till pensionärshem o. dyl., och allt färre jordbrukare har vid försäljningar kvar denna s. k. undantagsförmån. Herr Fälldin kan naturligtvis ha rätt i att man kan resonera om huruvida detta delvis kan anses som avkastning av kapital; detta har för övrigt även utskottet sagt i sin motivering. Man kan alltså resonera om detta, men herr Fälldin måste väl sedan bygga sitt resonemang vidare, och då uppkommer frågan, att om förmånen av bostad kan anses som inkomst av kapital, så måste väl övriga förmåner i undantaget behandlas lika. Varför har då herr Fälldin utelämnat förmånen av fri kost, som ju

Sparfrämjande åtgärder

i regel ingår i undantagsförmånen? Det är en sak som herr Fälldin helt tycks ha bortsett från.

Syftet med denna motion är ju, som utskottets ordförande sade, att även de som har denna undantagsförmån skall komma i åtnjutande av det extra avdrag om 300, respektive 600 kronor för inkomst av kapital som riksdagen beslöt för något år sedan. Detta syfte kan jag mycket väl förstå, men å andra sidan bör det väl bringas i åtanke att ett av de främsta skälen till att riksdagen godtog dessa avdragsregler för inkomst av kapital var att de skulle främja nysparande. Hur välvillig man än kan vara mot det Fälldinska förslaget kan man ändå inte gärna påstå att det främjar någon form av nysparande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte gjort mig skyldig till någon värdering av storleksordningen av detta problem. Den värderingen får herr Andersson stå för. Jag bara konstaterar att det är rena rättvisekrav som gör att jag resonerar som jag gör. Jag är fullt på det klara med att den bestämmelsen för närvarande gäller, att alla undantagsförmåner skall deklarerars som inkomst av tjänst. Men det är mot det förhållandet jag vänder mig. Om en undantagsförmån kan betraktas som kapitalavkastning — och där hänvisar jag till lantbruksnämndernas ställningstagande — vore det också rimligt att man fick deklarerar den som kapitalavkastning.

Att småbrukare och egnahemsägare i någon större utsträckning skulle söka sig till pensionärshem tror jag rimmar illa med erfarenheterna ute i kommunerna. Den nya given är, att man så länge som möjligt skall stanna kvar i sin ordinarie bostad. Jag tror inte att det blir billigt att bygga pensionärshem åt alla pensionärer.

Det är inte alls vanligt numera, att

någon har undantagsförmån i form av fri kost. Det är mycket ovanligt och jag tror också att det är mycket opraktiskt. Däremot är det vanligt — och jag vågar säga att det är praktiskt — att den förre ägaren undantar förmånen av fri bostad.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Det har sagts tidigare, att frågan om bostadssparande ligger under utredning, och vi har därför inte ansett oss böra biträda reservationen på denna punkt.

Vad beträffar reservation II har vi ansett, att det s. k. sparavdraget ur principiell synpunkt bör kunna jämsättas med det försäkringsavdrag på 600 kronor som gäller för både fullständiga och ofullständiga familjer. Jag instämmer i allt som sagts till förmån för den reservation, som jag vid voteeringen kommer att rösta för.

Vad beträffar frågan huruvida undantagsförmån skall betraktas som inkomst av tjänst eller inkomst av kapital har vi inte lagt fram något förslag till lagtext. Denna fråga är nämligen så pass klar, att den borde kunna lösas på administrativ väg. Jag kan inte förstå att det ligger någon rättvisa i att samma slag av inkomst i ena fallet skall betraktas som inkomst av kapital och i andra fallet som inkomst av tjänst. Undantagsförmån borde räknas som inkomst av kapital i båda fallen, oavsett om den uppburits som ränta eller bostadsförmån. Jag hoppas att man på administrativ väg ordnar den saken, så att rättvisa uppnås.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav beträffande *punkten 1* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Förstatligande av företag i utländsk ägo, som importera och distribuera mineraloljor
jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 154 ja och 37 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

I fråga om utskottets under *punkten* 2 gjorda hemställan gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen II); och fann herr talman den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen II) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 101 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen II) av herr Hagberg m. fl.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr ELIASSON i Sundborn (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel. Min avsikt var att rösta för reservationen nr II till bevillningsutskottets betänkande nr 18, men jag råkade rösta för bifall till utskottets hemställan.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 32

Förstatligande av företag i utländsk ägo, som importera och distribuera mineraloljor

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om förstatligande av företag i utländsk ägo som importera och distribuera mineraloljor.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 371 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, och nr 379 i andra kammaren av herr *Hag-*

Förstatligande av företag i utländsk ägo, som importera och distribuera mineraloljor

berg m. fl., hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag senast till 1960 års riksdag om ett förstatligande i enlighet med oljeutredningens förslag av de företag i Sverige, som importerade och distribuerade mineraloljor och som helt eller delvis befunne sig i utländsk ägo.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 371 och II: 379 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och utträdde därvid:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Vi har i en motion föreslagit åtgärder för att förstatliga importen och distributionen av mineraloljor. Vi är fullt klara över att detta är en i dubbel bemärkelse brännbar fråga. Den är, för att påminna om statsministerns förklaring 1947/48, en verkligt partiskiljande fråga, d. v. s. en fråga som åtminstone på den tiden skilde regeringen från de borgerliga partierna. Dess förhistoria var erfarenheterna från det andra världskriget. Då innebar de utländska oljemonopolens kontroll över hela oljehandeln och över alla depåmöjligheter att vårt land ställdes inför en mycket allvarlig försörjningskris. Detta förklaras därav att oljebolagen lydde under sina huvudintressenter; och dessa var inte svenska, det var amerikanska, engelska och holländska oljemonopol. Det var de som skruvade till oljekranen och ställde det svenska näringslivet och transportväsendet utan oljetillförsel. Det var detta som gjorde att frågan avgjordes med nästan explosionsartad kraft det sista krigsåret, då riksdagen beslöt en snabbutredning av frågan samt också klart fixerade själva huvudlinjen, efter vilken denna utredning skulle ske. Det var så bråttom, att utredningen skulle utarbetas så snabbt att regeringen kunde framlägga förslag till 1946 års riksdag. Det

ta förslag skulle i det väsentliga innebära att staten skulle överta handeln, importen och distributionen av mineraloljor, och det ifrågakom inte att staten därvid skulle betala någonting för den s. k. goodwill, som vederbörande företag hade, utan den skulle endast ersätta kostnaderna för själva apparaturen.

Jag vill också påminna om den motivering som gavs av förre socialministern Gustav Möller. Han hade suttit som handelsminister under den svåraste krisen, och han erinrade riksdagen om sina erfarenheter. Jag citerar det viktiga av det han sade: »Det hette visserligen att svenska företag skötte importen av våra brännoljor, men dessa var endast till formen svenska...» »De hade inte någon som helst självständighet... hade endast att böja sig för dekreten från dess egna stora huvudföretag.» Och han tillade: »Svenska staten måste ingripa... Den gick genom reservförrådsnämnden ut på marknaden i världen och lyckades befrakta ett antal tankfartyg med bensin som fördes till landet. Svenska staten fick praktiskt taget ensam sköta importen under denna tid.» Slutligen sade han: »När bensinen kom hit hade vi ingenting annat att göra än att pumpa in den i dessa utländska agents cisterner och överlämna distributionen till dessa företag.» — »Ett sådant beroende av utländska företag, som var för handen 1939, kan jag under inga omständigheter tillråda.»

Så långt Gustav Möller. Liknande synpunkter framfördes av bl. a. dåvarande handelsministern Gunnar Myrdal.

Utskottets talesman — det råkade vara herr Jansson i Kalix — kämpade också energiskt för en sådan snabbutredning och för att frågan skulle få en positiv lösning. Han gjorde bl. a. det intressanta påpekandet att redan 1934, med den ganska ringa import av olja som vi hade då jämfört med senare skulle man genom rationaliseringar

Förstatligande av företag i utländsk ägo, som importera och distribuera mineraloljor

kunnat åstadkomma besparingar på i runt tal 11 miljoner kronor. Nu har vi väl tio gånger så stor import, och skulle man tänka sig att samma möjligheter i princip föreligger, skulle ju enbart dessa besparingar röra sig om cirka 100 miljoner.

Utredningen kom till stånd. Den arbetade med berömvärd snabbhet, ehuru den inte kunde komma fram så fort som riksdagen hade önskat. I februari 1947 lämnade den sitt förslag. Enligt detta skulle staten överta importen och distributionen av mineraloljor. Utredningen hävdade att man därigenom skulle uppnå: för det första bättre inköpspriser, för det andra lägre fraktkostnader, för det tredje en bättre organisation och fördelning av depåerna, för det fjärde möjlighet att rationalisera detaljdistributionen, för det femte förutsättning att åstadkomma lägre transportkostnader även inom landet och för det sjätte enhetliga priser, så att det inte i norra Sverige skulle betalas väsentligt högre priser för oljan än i södra Sverige.

Oljebolagen satte ju i gång en väldig kampanj mot denna utredning, och två av de borgerliga partierna, högern och folkpartiet, engagerade sig i den efter vad jag kan förstå mycket onationella strävan som oljebolagen här ådagalade. Regeringen föll undan, och som jag sade inledningsvis förklarade regeringschefen 1947, att »vi är nu beredda att ställa denna partiskiljande fråga åt sidan». Detta skedde ju i samband med att Sverige skulle bli medlem av Marshallssällskapet OEEC. Det skedde inte därför att någonting nytt hade inträffat. Jag vill bara erinra om vad som hände med oljehandeln under Suezkrisen: vi fick då erfara precis detsamma som under kriget och som socialminister Möller så kraftfullt och drastiskt hade påtalat. Precis detsamma som under andra världskriget inträffade, ehuru den kris som uppstod i samband med angreppet mot Egypten inte var så

omfattande som den under andra världskriget.

1952 tog vi från vårt håll upp denna fråga. Vi föreslog motionsledes en skrivelse till regeringen om åtgärder i hushållsaklig överensstämmelse med det förslag som oljeutredningen framlade i februari 1947. Utskottet hade en hushållsmotivering för avslag, och det var att regeringen låg på saken, varför det inte fanns någon anledning för riksdagen att genom en skrivelse påminna regeringen om denna fråga. Då hade vi det läget här i landet, att av 242 oljdepåer var 213 utländska, och av bensinstationerna låg 96 procent i amerikanska och engelska händer.

Som ni nog erinrar er fällde riksdagen vårt förslag, och vi har sedan inte fört fram saken, trots att det fanns skäl att göra det redan efter Suezkrisen, vilken som sagt avslöjade precis samma miserabla förhållanden som tidigare rätt.

Nu har vi återigen väckt förslaget. Det är betecknande att utskottet nu inte längre kan tala om att frågan ligger hos regeringen, utan nu meddelar det riksdagen att regeringen har avskrivit hela frågan! Regeringen begravnade frågan 1957. Det tog 15 år att begrava socialiseringsutredningen och det tog i runt tal 10 år att begrava frågan om oljehandelns förstatligande.

Det är inte bara dessa erfarenheter som talar för en centralisering av oljehandeln i statens hand. Det är också oljebolagens prispolitik, som vi allesammans känner till och som är mycket kännbar för konsumenterna. Denna prispolitik innehåller dessutom många osmakliga sidor, bland annat genom att vissa köpare erhåller stora rabatter medan andra inte får sådana. Det smusslas på detta område, och det visade sig, när det gällde bestämmande av bränsletilläggen, vilka möjligheter oljebolagen här utnyttjar.

Låt mig ge ett par påminnelser om den prispolitik oljebolagen i övrigt har

Förstatligande av företag i utländsk ägo, som importera och distribuera mineraloljor

fört. 1939 kostade den bästa oljan, klass I, 74 kronor per kubikmeter. 1942, under kriget, sprang den upp till 1 200 kronor. Före Suezkrisen kostade den 183 kronor och första kvartalet i fjol 244 kronor. Ännu i januari i år kostade den 224 kronor, d. v. s. väsentligt mer än före Suezkrisen, trots att alla de orsaker, som då drev upp oljepriset, har bragts ur världen.

Man tycker det är underligt att utskottet inte ägnar denna fråga större uppmärksamhet. Det är dock en oerhörd uppskörtning av de svenska konsumenterna, av företagen, bilägarna, fastighetsägarna, hyresgästerna, av praktiskt taget hela det svenska folkhushållet, som äger rum i de amerikanska och engelska oljemonopolens intresse. Men det är ju bekvämast att skaka av sig denna fråga och hoppas att det inte skall bli något mera krig och att vi inte åter skall behöva uppleva de mycket allvarliga svårigheter vi hade under det andra världskriget, just beroende på att oljan ligger i händerna på utländska monopol.

Det finns slutligen ännu ett skäl. Nu är det ju köparnas marknad, vilket har resulterat i att produktionen kör om inte på halvfart så i alla fall med starkt reducerad fart. Det har också resulterat i att vi återigen fått det tidigare, förhatliga arbetslöshetsproblemet, och ingen i denna riksdag vågar ange ett datum inom överskådlig tid, när vi kan säga att vi har bringat detta problem ur världen. Det har också blivit nödvändigt för Sverige att se efter om det inte finns andra marknader, och regeringen har ju med ryssarna träffat ett nytt avtal, som i stort sett fördubblar handeln inom en treårsperiod. En väsentlig förutsättning för detta avtal är emellertid, att Sverige kan fördela inköpen av olja. För närvarande importeras väl i runt tal 7—8 miljoner ton västerifrån och endast en miljon ton österifrån.

I den nya ryska sjuårsplanen ingår bl. a. att man bygger en rörledning för

olja ifrån Baku till Östersjökusten, vilket innebär att den ryska oljan kommer att betungas med kanske endast en tredjedel så stora fraktkostnader som oljan från de övriga exportörerna till Sverige. Det skulle alltså finnas mycket stora möjligheter att väsentligt öka oljeimporten österifrån och erhålla en kanske betydligt billigare olja och i gengäld kunna sälja varor för att bereda sysselsättning åt ett ökat antal svenska arbetare. Detta nya läge tycker vi är ytterligare ett argument för att man skall ta upp det förnuftiga förslag, som oljeutredningen framlade 1947.

Herr talman! Jag vet att det inte är opportunt att föra fram denna sak i dag, men jag tror att det är skäligt. Jag tror nämligen att historien kommer att visa, att om riksdag och regering fortsätter med att sabotera en lösning av denna fråga, får detta mycket svåra efterverkningar för hela vårt land. Därför, herr talman — låt vara att det är en demonstration — ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Den historieskrivning, som herr Hagberg här gjort beträffande vad som förevarit både före oljeutredningens tillkomst och sedan utredningen avlämnat sitt betänkande, är så vitt jag kan bedöma fullkomligt riktig, och det är också riktigt, som framgår av utskottsutlåtandet, att regeringen avskrev denna fråga 1957.

I den motion, som nu har framlagts av bl. a. herr Hagberg, har såvitt jag kan se tillkommit en ny sak, nämligen de handelspolitiska synpunkter som lagts på frågan. Man säger, att om man i vårt land köper mer olja från Sovjetryssland skulle vi därigenom skapa förutsättningar för att kunna sälja mer varor ifrån vårt land till Sovjetryssland. Detta argument är tyngdpunkten i motionen. Den utmynnar i att man för att åstadkomma ett sådant resultat bör genomföra ett förstatligande.

Förstatligande av företag i utländsk ägo, som importera och distribuera mineraloljor

Utskottet har vid prövning av motionen för sin del funnit detta inte utgöra tillräckligt skäl för att vidta en sådan åtgärd, alldenstund vi redan nu köper olja ifrån Sovjetryssland, även om omfattningen av inköpen inte är så stor. Det är ju också riktigt, som herr Hagberg sade, att i det senast träffade handelsavtalet med Sovjetryssland är överenskommet, att vi skall köpa mera olja därifrån. Det finns alltså inom ramen för detta handelsavtal möjligheter att utöka oljeinköpen ifrån Sovjetryssland. Som herr Hagberg också var inne på i sitt anförande, är det självklart, att priserna på varorna och även kvaliteten får en avgörande betydelse i detta sammanhang. Om man nu, för att använda herr Hagbergs uttryck, skall tala om den uppskörtning som försiggår mot konsumenter som köper bensin och olja, så är det väl ganska egendomligt, att denna uppskörtning synes slå igenom, från vilket håll man än köper bensin och olja. Om man skulle kunna hålla lägre priser på den bensin och olja, som man köper från Ryssland, skulle det naturligtvis därigenom bli så mycket större förutsättningar för att kunna öka importen därifrån.

Vi har från utskottets sida ansett, att man bör så att säga hålla dörren öppen och ha frihet att köpa från alla håll. Därigenom har man, såvitt vi kan förstå, större förutsättningar att också göra fördelaktiga inköp.

Jag sade förut att motionärerna hade lagt handelspolitiska synpunkter på denna fråga. Man menar att om man skulle köpa mera olja från Sovjetryssland, skulle man därigenom skapa förutsättningar för oss att sälja textilvaror och skor till Sovjetryssland. Om man ser på vad den svenska textilindustrin producerar, så finns det, såvitt jag vet, egentligen inget överskott att exportera av, alldenstund de varor som den svenska textilindustrin tillverkar motsvarar mellan 60 och 65 procent av konsumtionen av sådana varor, medan

resten av konsumtionen tillgodoses genom import. De svårigheter textilindustrin och skoindustrin i vårt land har bottnar väl närmast i en mycket osund prissättning på sådana varor från de länder som säljer dylika i vårt land. Jag kan inte underlåta att säga, att åtminstone en del av öststaternas export på detta område är en mycket besvärlig faktor i konkurrensen, vilket bidrar till att skapa de svårigheter, som man här vill avhjälpa.

När vi haft att bedöma denna fråga, har vi ansett, att förbindelserna med Sovjet liksom med alla andra länder bör få växa fram under vad man kan säga vara naturliga förutsättningar. Vi tycker inte att det vore rimligt, att man enbart för att åstadkomma det resultat motionärerna önskar skall skapa statsmonopol på området.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Vi har inte sagt att frågan om utvecklingen av handeln österut skulle vara det avgörande skälet för ett positivt beslut i motionens riktning, utan vi har endast påpekat det nya som tillkommit och i övrigt understrukit alla de skäl som regeringen framlade redan 1945 och utredningen år 1947. Vi anser nämligen att dessa skäl fortfarande är hållbara och riktiga. Eftersom utskottets talesman här har vitsordat min historieskrivning på den punkten, så vill jag återigen erinra om vad regeringen då sade genom socialminister Möller: »Vi kan inte ta risken av att oljehandeln ännu en gång skall ligga i händerna på privata monopol.» Det är denna risk som utskottet nu gärna tar och som det rekommenderar riksdagen att ta. Vi för vår del anser att de skäl, som framlades år 1945 och 1947, är i alla delar hållbara och att statsmakterna påtar sig ett mycket tungt ansvar inför historien om de fortsätter att låta denna fråga ligga på is.

Det har alltså tillkommit det nya att möjligheter öppnas för en ganska betydande utveckling av vår handel. Då säger utskottets talesman — om jag förstod honom rätt — att det inte finns något behov därav. Men den svenska textil- och skoindustrien har väl egentligen sedan många år befunnit sig i ett permanent krisläge, vilket har resulterat i att ett mycket stort antal företag nedlagts och att massor av arbetare inom dessa produktionsgrenar fått lämna sina sysselsättningar för att så småningom komma över på andra områden. Vidare har det ju anmält sig många nya behov av sysselsättningsmöjligheter, och man behöver kanske därför inte bita sig fast alltför mycket vid textil- och skoindustrien, även om läget där är långt ifrån tillfredsställande.

Härutöver vill jag bara ge en enda replik. Utskottets talesman sade att en av orsakerna till svårigheterna för den svenska textilindustrien är importen från östländerna. Från vårt håll har redan tidigare i denna kammare erinrats om att Östtyskland, som före kriget svarade för den överväldigande delen av Sveriges import av vissa varor, nu bara svarar för en bråkdel därav, medan Västtyskland, Italien och andra länder övertagit den största delen av Östtysklands export till Sverige av ifrågakvarande produkter.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 379; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 33

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1

Penning- och valutapolitiken

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande avser frågan om decharge för fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, och det är i år i motsats till vad fallet varit under senare år enhälligt. Detta beror inte på att det inom bankoutskottet råder en samstämmig uppfattning rörande den förda kreditpolitiken. Tvärtom har vi, som det också framgår av skrivningen i utlåtandet på sid. 6, bl. a. i en reservation i föl till bankoutskottets utlåtande nr 15 gett uttryck för att man borde genomföra en ytterligare lättnad i kreditpolitiken. Detta har vi ansett berättigat mot bakgrunden av det försämrade konjunkturläget och den ökade arbetslösheten. Vi anser, att en räntesänkning är motiverad och har varit motiverad för att underlätta företagens möjligheter till investeringar och även för att möjliggöra en kostnadsänkning och därigenom stärka företagens konkurrenskraft i ett läge av skärpt internationell konkurrens. Vi menar, att det är fel att behålla en så hög ränta och därutöver också ha en extra företagsbeskattning. Det kan enligt vår åsikt inte vara annat än en politik, som minskar möjligheterna för företagen att upprätthålla sysselsättningen.

Då vi, herr talman, inte har avgivit någon reservation till bankoutskottets utlåtande denna gång, beror det på att utskottet inom ganska kort tid — som det också framhålles i utlåtandet — kommer att få tillfälle att framlägga sin allmänna syn på penningpolitiken. Även från vårt håll har vi funnit det vara önskvärt, att vi inte här får två kanske långt utdragna debatter om den ekonomiska politiken med mycket kort tids mellanrum. För övrigt har vi också ansett, att de delade meningar, som här förekommit inom utskottet, i och för

Utredning om ett statligt försäkringsföretag

sig inte har bort inverka på frågan om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken. Jag nöjer mig därför med att redovisa dessa skäl för vår ståndpunkt. Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Vidare anfördes ej.

Punkten lades till handlingarna.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 34**Utredning om ett statligt försäkringsföretag**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om utredning angående ett statligt försäkringsföretag.

I en inom andra kammaren under nr 213 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hade herr Nilsson i Gävle *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att upprätta ett statligt försäkringsföretag, vars uppgift skulle vara att i konkurrens med övriga i landet verksamma försäkringsföretag driva försäkringsverksamhet inom alla försäkringsgrenar som nu vore och i framtiden kunde bli aktuella, varvid utredningen även skulle taga sikte på sådana lagändringar att trafik- och motorfordonsförsäkring för framtiden skulle bedrivas enbart av det statliga försäkringsföretaget.

Utskottet hemställde, att motionen II: 213 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! På 17 rader berättar

utskottet om vad som vid tidigare riksdagar förevarit i denna fråga. Vidare berättar utskottet på 10 rader om den tvåmanskommitté, som för närvarande verkställer en översyn av lagen om försäkringsrörelse, för att slutligen på 3 rader avfärda motionen. Med bästa vilja i världen kan jag inte beteckna ett sådant utlåtande som välvilligt, ja, inte ens som begripligt. Även om tiden är långt framskriden, skulle jag i detta sammanhang vilja återge en historia som jag hörde alldeles nyligen. Jag svarar inte för dess sanningsenlighet och inte heller för att det hela skulle ha inträffat i bankoutskottet, men det berättas att man i ett utskott hade svårt att få tag på godtagbara argument för att fälla en motion. Efter långt funderande undrade man då, om sekreteraren kunde hitta någon utredning, till vilken motionen skulle kunna hänskjutas. Ja, lyckligtvis fanns det en sådan utredning, och så kunde man på detta sätt begrava motionen.

Tidigare motioner från vår sida rörande försäkringsväsendet har gällt förstatligande av de privata försäkringsföretagen. Den motion, som nu behandlas, avser en utredning i syfte att få till stånd ett statligt försäkringsföretag, vilket i konkurrens med övriga inom landet verksamma försäkringsföretag skulle arbeta inom försäkringsvärlden. Det gäller således här en ny fråga, vilket utskottet emellertid inte tycks ha upptäckt.

Intressant är att läsa de båda remissinstansernas utlåtanden. Försäkringsinspektionen säger: »Det kan bl. a. förtjäna övervägas i vad mån det icke — trots de svårigheter som ligger i försäkringsverksamhetens komplicerade natur — skulle vara möjligt att mera allmänt uppnå en sådan grad av försäkringstagareinflytande, som i och för sig skulle vara önskvärd, och att därigenom nå de huvudsyften, som motionärerna har i tankarna.»

Detta citat visar att försäkringsin-

Utredning om ett statligt försäkringsföretag

spektionen har objektivt bedömt motionen, medan utskottet varit helt negativt vid sin behandling av denna, något som kanske beror på att utskottet varit fångat i en subjektiv inställning till kommunisterna och glömt motionens sakinnehåll. Vid mina funderingar om orsaken till denna utskottsglömska kan jag inte komma till annan slutsats än att utskottets socialdemokratiska ledamöter helst av allt vill skjuta ifrån sig denna fråga och glömma bort inte bara arbetarrörelsens efterkrigsprogram utan jämväl att detta efterkrigsprogram upphöjdes till regeringsprogram år 1945. I detta program sägs, »att vid stora anhopningar av kapital, skall detta överföras i samhällets hand och tjäna dess syfte». Kapitalanhopningen inom försäkringsväsendet har nu nått sådan höjd, att vi anser tiden inne för en allvarlig prövning, om inte regeringsprogrammet från år 1945 snart bör förverkligas.

Att det råder synnerligen delade meningar om förhållandena inom försäkringsvärlden framgår av följande. Svenska försäkringsbolags riksförbund har avstyrkt vår motion med bl. a. följande formulering: »De former, i vilka den svenska försäkringsverksamheten drives, är enligt riksförbundets mening väl ägnade att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet.» Detta sägs år 1959.

Detta uttalande kontrasterar bjärt mot vad statsrådet Lange anförde den 10 januari 1958. Han säger efter en längre redogörelse om utvecklingen på försäkringsområdet bl. a. följande: »Den antydda utvecklingen är på flera punkter så genomgripande, att en modernisering av lagstiftningen på försäkringsområdet är behövlig.»

1958 års försäkringssakkunniga har såvitt jag kan bedöma inte i uppdrag att utreda frågan om ett statligt försäkringsföretag. Inte ens i denna utrednings andra etapp kan jag spåra någon sådan uppgift. Jag tror inte jag gör

mig skyldig till någon överdrift, om jag säger, att i försäkringstagarnas intresse borde utskottet ha uppmärksammat detta problem på ett annat sätt än vad som nu är fallet.

Det var tur att man hade 1958 års försäkringssakkunnige att hänskjuta denna motion till. Genom den sedvanliga hänvisningen »utredning pågår» vill utskottet söka uppskjuta diskussionen om en rad viktiga spörsmål. Av dessa kan nämnas försäkringstagarnas självklara rätt till insyn, kontroll och beslutanderätt över sina tillgångar.

Det förhållandet att försäkringstagar-
na numera har rätt att få en representant i styrelsen ändrar ingenting i vår sakanmärkning. Frågan om fondernas placering och skydd för deras värdebeständighet är viktig. Det sistnämnda spörsmålet är brådskande. Det har aktuell betydelse, enär fondplaceringarna alltmer dras med i kreditpolitiken och den allmänna ekonomiska politiken.

Genom hänvisningen »utredning pågår» vill utskottet vidare komma ifrån diskussionen om trafikförsäkringsfrågorna, om riksklasschemat är rättvist eller inte och om det s. k. vinststilläget på premierna. Slutligen vill det uppskjuta diskussionen om ett statligt försäkringsföretag.

Förslaget om ett statligt försäkringsföretag grundar sig på den — enligt vår mening — hållbara uppfattningen, att ett statligt försäkringsföretag kan driva försäkringsverksamhet mera rationellt och därmed till billigare kostnader än vad som nu är fallet. Erfarenheter från andra länder visar klart att så är förhållandet. Närmast från Danmark kan man anförä mycket goda exempel på det.

Som ett exempel kan anföras trafikförsäkringen. Sådan försäkring drevs här i landet år 1956 av 26 försäkringsanstalter, varav 21 svenska och 5 utländska. Antalet trafikförsäkrade fordon var samma år 1 249 557. Det säger sig självt att en fördyring måste uppstå

Utredning om ett statligt försäkringsföretag

när flera företag skall syssla med samma försäkringsform.

Ett statligt försäkringsföretag, som drivs utan vinstintresse, har många naturliga anknytningar i det samhälleliga livet. Förutom att staten redan bedriver en viss försäkringsverksamhet genom pensionsstyrelsen, där frivillig försäkring kan erhållas, är det också möjligt att genom sjukkassorna erhålla kompletterande försäkringar.

Av större intresse är emellertid att ett statligt försäkringsföretag redan från början skulle få en naturlig anknytning till alla statliga och halvstatliga aktiebolag, men också till städer, kommuner och landsting, vilka nu tvingas anlita privata försäkringsbolag för sina många försäkringsobjekt.

Genom att det statliga försäkringsbolaget inte behöver arbeta med något som helst vinstintresse och genom den centralisering av värvning och uppbörd som förstatligandet kan åstadkomma skulle premierna kunna hållas låga och därmed bli attraktiva även bland de breda folkmassorna.

De väldiga kapitaltillgångar som finns inom försäkringsväsendet förvaltas i stor omfattning av den svenska storfinsansen. Jag skulle kunna trava upp namn på försäkringsbolag, där man återfinner spetsarna inom storindustrin och storbankerna här i landet. Den personalunion som råder mellan storbankerna, storindustrin och flera försäkringsföretag ställer försäkringskapitalet till storkapitalisternas förfogande. Det säger sig självt att ett sådant förhållande måste inverka på den statliga ekonomiska politiken.

Jag skall inte trötta längre med alla de exempel vi har radat upp i vår motion. Vi anser att skälen där är fullt hållbara för att en utredning skall komma till stånd. Jag beklagar att utskottet visat ett så svagt intresse för denna mycket viktiga fråga.

Det skulle för övrigt, herr talman, vara intressant att veta, vilken ställ-

ning socialdemokraterna nu intar till frågan om försäkringsväsendet och dess eventuella förstatligande. Har man sprungit ifrån den punkten i efterkrigsprogrammet?

Jag yrkar bifall till motionen nr 213 i denna kammare.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Jag är en av dem i denna kammare som på sin tid i en motion begärde en utredning om förstatligande av försäkringsväsendet. Jag ansåg det önskvärt att frågan belystes ur alla synpunkter för att vi skulle kunna bedöma de fel, som fanns i den försäkringsrörelse vi hade i landet, och avgöra om det skulle vara någon större vinst för staten att förstatliga försäkringsväsendet.

Denna försäkringsutredning, som tillsattes år 1945, avgav sitt utlåtande 1949. Nu frågade herr Nilsson i Gävle mig vad socialdemokraterna har för uppfattning i dag i denna fråga. Jag vill då erinra honom om att Nils Holmberg i Göteborg representerade kommunisterna i den utredningen men att utredningen inte framkom med något förslag om förstatligande. Jag skulle därför med samma rätt kunna fråga, om kommunisterna står kvar på den ståndpunkt som Holmberg företrädde i utredningen. Varken Holmberg eller utredningen i övrigt gick med på de reformer som vi hade förutsatt när vi resonerade om saken före utredningens tillkomst.

Med anledning av utredningens betänkande genomfördes 1950 en rad reformer på försäkringsväsendets område. Bl. a. bereddes bättre insyn i företagen och en viss demokratisering genomfördes. Detta är resultatet för dagen.

Något förstatligande av hela försäkringsväsendet föreslog utredningen inte, och den gjorde undantag för en mycket omfattande del av försäkringsväsendet, som kunde ifrågakomma vid ett förstatligande, nämligen den som gäller livförsäkringarna. Utredningens majoritet

Interpellation ang. åtgärder för tryggande av talboksverksamheten

ansåg att ett centralt bolag borde inrättas för trafikförsäkringar. I detta centralbolags styrelse borde sådana personer sättas in att det allmänna fick avgörande inflytande, men man gick inte heller på detta område så långt som vi motionärer före 1945 hade föreställt oss. Jag vet inte exakt om Holmberg hörde till dem som förde fram detta förslag, men jag skulle tro att han gjorde det. I stället för att få ett förstatligande till stånd föreslog alltså utredningen att ett trafikförsäkringsföretag skulle inrättas, som skulle tjänstgöra som ett statligt bolag i konkurrens med privata företag inom branschen.

Nu har ju till utskottets utlåtande fogats yttranden från remissinstanser, bl. a. från försäkringsinspektionen. Där påpekas vad jag tidigare har nämnt, nämligen att det allmänna har fått större inflytande än tidigare. Försäkringsinspektionen fäller omdömet om de svenska försäkringsbolagen att de har nått en mycket hög standard och kan jämföras med andra företag. Då därtill, såsom herr Nilsson berörde, handelsministern har tillsatt två utredningsmän, vars arbete enligt försäkringsinspektionens uttalande också kommer att beröra de frågor som har aktualiserats i motionen, har utskottet för sin del inte funnit skäl att tillstyrka densamma. Jag hemställer, herr talman, att kammaren måtte biträda vad utskottet här har föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 35

Föredrogos vart efter annat

första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 7, i anledning av motioner om viss översyn av arrendelagstiftningen,

nr 8, i anledning av motion angående vissa ändringar i lagen om sammanföring av samfärd vägmark med angränsande fastighet m. m., och

nr 9, i anledning av motion om vissa ändringar i kungörelsen om älgavgifter m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 36

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren måtte besluta utse 17 suppleanter i det särskilda utskottet.

Denna hemställan bifölls.

§ 37

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöill på begäran ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 måtte, med hänsyn till ärendets omfattning, utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från propositionens avlämnande.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 38

Interpellation ang. åtgärder för tryggande av talboksverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s), som yttrade:

Interpellation ang. åtgärder för trygghet av talboksverksamheten

Herr talman! Som framgått av uppgifter i press och radio har De blindas förening instämts till Stockholms rådhusrätt. Anledningen härtill är att föreningen framställt talböcker utan att först ha erhållit tillstånd av de berörda författarna. De blindas förening har tydligen utgått ifrån att nuvarande lagstiftning gett dem rätt att framställa talböckerna medan författarnas organisation — Flyco — hävdar en rakt motsatt mening. Genom den nu aktuella processen tror sig parterna kunna vinna klarhet i den betydelsefulla principfrågan.

Av naturliga skäl går jag inte in på den aktuella rättsfrågan, som ju i vederbörlig ordning kommer att prövas av domstol.

Jag utgår ifrån att regeringen hyser den uppfattningen att det är ett samhällsintresse att talboksverksamheten för de blinda medborgarna inte endast bibehålles utan om möjligt ytterligare utbygges. De blinda bör beredas samma möjlighet som de seende att uppleva litteraturens på skatter så rika värld.

Det är enligt min mening rimligt att författarna får viss ersättning för att deras verk överföres till talböcker. Även De blindas förening intar denna ståndpunkt i ersättningsfrågan. Med hänsyn till de båda parternas vitt skilda meningar om vad som kan betraktas som rimligt, synes en uppgörelse i ersättningsfrågan vara mycket svår att få till stånd. Från De blindas förening gör man gällande att verksamheten måste nedläggas, därest den skall påföras de kostnader den av Flyco begärda ersättningen medför. Det förefaller rimligt att samhället på ett eller annat sätt medverkar för att få frågan löst. Detta synes kunna ske på två sätt, antingen genom att lagstiftningen klart och otvetydigt reglerar den författarrättsliga frågan och frågan om ersättningen eller genom att staten övertager såväl förhållningsansvaret som ansvaret för den

ersättning till författarna som man förhållningsvägen kan enas om.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om andra kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder anser sig herr statsrådet kunna vidtaga för att den för de blinda så utomordentligt värdefulla talboksverksamheten inte äventyras?

Denna anhållan bordlades.

§ 39

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; samt

från första lagutskottet

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.

§ 40

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 495, av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, med förslag till förordning om handel med preventivmedel.

Denna motion bordlades.

§ 41

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att fru Etty Eriksson på grund av sjukdom är förhindrad att

deltaga i riksdagsarbetet den närmaste veckan.

Ängelholm den 13/3 1959

Paula Thulin
leg. läk.

Fru Eriksson i Ängelholm beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 13 innevarande mars tills vidare.

Vidare föredrogs följande till kammaren inkomna ansökan:

För deltagande i sammanträde med Europarådets ekonomiska kommitté får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från kl. 14 onsdagen den 18 mars till och med den 21 mars.

Stockholm den 18 mars 1959

Walter Sundström

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 42

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.06.

In fidem
Sune K. Johansson